

**БҮГД НАЙРАМДАХ ХЯТАД АРД УЛСЫН
ӨВӨР МОНГОЛЫН ӨӨРТӨӨ ЗАСАХ ОРНЫ
НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ
АРВАН ТАВ ДУГААР ТАВАН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

2026 оны 2 дугаар сарын 14

Гарчиг

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ХКН-ын Төв хорооны Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Ши Жиньпиний заасан чиглэлийг тууштай дагаж, Хятад маягийн модернизацийн хөгжлийн шинэ замыг нээнэ	8
1.Хөгжлийн орчин	8
1.1. Хөгжлийн ололт амжилтууд	8
1.2. Тулгамдсан асуудал.....	11
2 Ерөнхий шаардлага	12
2.1. Удирдах зарчим.....	12
2.2. Дагаж мөрдөх зарчим, шаардлага	13
3. Үндсэн зорилт. 15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөөний хугацаанд эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн зорилтууд.....	14
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. Хятад үндэстний хамтын нийгэмлэгийн үзэл санааг бэхжүүлж, Хятад үндэстний хамтын нийгэмлэгийн байгуулалтыг дэмжинэ	17
4. Хятад үндэстний хамтын оюун санааны орчин бий болгох	17
4.1. Үндсэн шаардлагыг хэрэгжүүлэх систем, механизмыг сайжруулах	18
4.2. Онолын судалгаа, сурталчлах ажлыг бэхжүүлэх	18
4.3. Хятадын соёлын өвөрмөц байдлыг бэхжүүлэх.....	18
5. Бүх үндэстний бүлэг хоорондын солилцоо, харилцан үйлчлэл, нэгдлийг дэмжих.....	18
5.1. Үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийг бий болгох ажлыг тасралтгүй гүнзгийрүүлнэ.....	19
5.2. Бүх үндэстний бүлгийн хоорондын харилцан үйлчлэл, солилцоо, интеграцийг дэмжих сувгуудыг бий болгоно.....	19
6. Хятадын мөрөөдлийг биелүүлэхийн тулд хүчээ нэгтгэх	20
6.1. Ард түмний бүх үйл явцын ардчиллыг хөгжүүлэх.....	20
6.2. Өвөрмонголд хууль дээдлэх ёсыг бэхжүүлнэ	20
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. Байгаль орчныг тэргүүлэх чиглэл болгож, ногоон хөгжлийг дэмжин, улсын хойд бүсийн экологийн аюулгүй байдлын хамгаалалтыг бэхжүүлнэ.....	21
7. Экологийн хамгаалалт, нөхөн сэргээлтийг тууштай урагшлуулах	21
7.1 “Гурван хойд” бүсийн төслийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх.....	21
7.2 Ой, бэлчээрийн нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглахыг бэхжүүлэх	22
7.3. Гол, нуур, намгархаг газар, мөнх цэвдэг (мөс)-ийн нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийг бэхжүүлэх.....	22
7.4. Экологийн соёл иргэншлийн институцийн тогтолцоог боловсронгуй болгох	23
8. Нүүрстөрөгчийн оргилд хүрэх ажлыг идэвхтэй, тогтвортой урагшлуулах	23
8.1. Нүүрстөрөгчийн ялгарлын “давхар хяналт”-ын шинэ механизмыг бүрэн хэрэгжүүлэх	23
8.2. Гол салбаруудын ногоон, бага нүүрстөрөгчийн шилжилтийг түргэтгэх	24

8.3. Нүүрстөрөгчгүй парк, үйлдвэрүүдийг өндөр чанартайгаар байгуулах.....	24
8.4. Экоосистемийн нүүрстөрөгч шингээх чадавхыг нэмэгдүүлж, түүний үнэ цэнийг ухамсарлах.....	25
9. Бохирдолтой тэмцэх ажлыг бүх талаар эрчимжүүлэх	25
9.1. Цэнхэр тэнгэр, тунгалаг ус, цэвэр хөрсийг хамгаалах ажлыг гүнзгийрүүлэх.....	25
9.2. Хатуу хог хаягдал болон шинэ төрлийн бохирдуулагчийн менежментийг бэхжүүлэх	26
9.3. Орчин үеийн байгаль орчны засаглалын тогтолцоог боловсронгуй болгох.....	27
10. Ногоон үйлдвэрлэл, амьдралын хэв маягийг бий болгохыг хурдасгах	27
10.1. Нөөцийг хэмнэх, эрчимтэй ашиглах түвшинг дээшлүүлэх	27
10.2. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, ашиглах түвшинг нэмэгдүүлэх	28
10.3. Ногоон ба бага нүүрстөрөгчийн амьдралын хэв маягийг дэмжих.....	28
ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Үндэсний аюулгүй байдлын тогтолцоо, чадавхын шинэчлэлийг урагшлуулах, Хойд хил орчмын аюулгүй, тогтвортой хамгаалалтыг бэхжүүлнэ	29
11. Үндэсний аюулгүй байдлын баталгааны чадавхыг бэхжүүлэх	29
11.1. Улс төрийн аюулгүй байдлыг хамгаалах.....	29
11.2. Үндэсний батлан хамгаалахын дайчилгааны тогтолцоог боловсронгуй болгох ..	29
12. Гол салбаруудын эрсдэлийн урьдчилан сэргийлэлт, хяналтыг бэхжүүлэх	30
12.1. Эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хамгаалах	30
12.2. Чухал бараа бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн аюулгүй байдлыг хангах.....	31
12.3. Аюулгүй үйлдвэрлэлийн түвшинг дээшлүүлэх	31
12.4. Онцгой байдлын хариу арга хэмжээний чадавхыг нэмэгдүүлэх	31
13 Нийгмийн засаглалын үр нөлөөг дээшлүүлэх	32
13.1. Нийгмийн засаглалын тогтолцоог боловсронгуй болгох	32
13.2 Нийгмийн аюулгүй байдлын нэгдсэн хяналтыг бэхжүүлэх.....	33
14 Хилийн бүс нутгийг хөгжүүлж, тогтвортой байдал, хамгаалалтыг бэхжүүлэх	33
14.1 Хамтын хүчээр хилийн хамгаалалтыг бэхжүүлэх	33
14.2 Хилийн бүс нутгийн өндөр чанартай хөгжлийг түргэтгэх.....	34
ТАВДУГААР БҮЛЭГ. Орчин үеийн эрчим хүчний эдийн засгийг эрчимтэй хөгжүүлж, үндэсний эрчим хүч, стратегийн нөөцийн баазыг бий болгоно.....	34
15. Үндсэн эрчим хүчний хангамжийн баталгааг сайжруулах	34
15.1. Нүүрс болон нүүрснээс гарган авч буй эрчим хүчний аюулгүй, тогтвортой хангамжийг бий болгоно	35
15.2. Газрын тос, байгалийн хийн нөөцийг бэхжүүлэх	35
16. Шинэ эрчим хүчний эх үүсвэрийг хөгжүүлэх, ашиглалтыг сайжруулах.....	35
16.1. Шинэ эрчим хүчний эх үүсвэрийг өргөн хүрээнд хөгжүүлэх, бүтээн байгуулалтыг дэмжих.....	36
16.2. Шинэ эрчим хүчний эх үүсвэрийн өндөр хувьтай хэрэглээ болон ашиглалтыг дэмжих.....	36
16.3. Устөрөгчийн эрчим хүчний хадгалалтын үйлдвэрлэлийг өргөжүүлэн бэхжүүлэх ..	37
16.4. Шинэ эрчим хүчний тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэлийн салбарыг шинэчлэх.	37
17. Стратегийн ашигт малтмалын нөөцийг хөгжүүлэх, ашиглалтыг бэхжүүлэх	38
17.1. Газрын ховор элементийг хөгжүүлэх, ашиглалтыг бэхжүүлэх	38

17.2. Ашигт малтмалын нөөц болон үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх.....	39
ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн, хөдөөгийн бүс нутгийн орчин үечлэлийг түргэтгэх, улсын чухал хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн суурийг байгуулна.....	39
18. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн нийт үйлдвэрлэлийн хүчин чадал болон чанар, үр ашгийг нэмэгдүүлэх.....	39
18.1 Хөдөө аж ахуйн болон мал аж ахуйн бүс нутгийн зохион байгуулалтыг тасралтгүй сайжруулах.....	39
18.2 Үр тарианы болон бусад чухал хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийг хангалттай байлгах чадварыг нэмэгдүүлэх.....	40
18.3 Орчин үеийн махны болон өвс ургамлын аж үйлдвэрийг хөгжүүлэх.....	41
18.4 Сүүний үйлдвэрлэлийг сэргээх үйл ажиллагааг гүнзгийрүүлэх.....	41
18.5 Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн шинжлэх ухааны инновацыг хурдасгах.....	42
19. Сайн газар тариалан, малын бүтээгдэхүүний нарийн боловсруулалт болон ногоон органик брэндийг бүтээх.....	42
19.1 Хөдөө аж ахуй, малын бүтээгдэхүүний боловсруулалт, тархаалт, чанарыг сайжруулан шинэчлэх.....	42
19.2 Аж ахуйн хөдөө аж ахуйн брэндийг чанартай болгож хүчирхэгжүүлэх.....	43
20. Хөдөөгийн сэргэлтийг бүх талаар сэргээн хөгжүүлэх.....	43
20.1 Хөдөө нутагт чанартай амьдрах орчныг бий болгох.....	43
20.2 Хөдөөгийн аж үйлдвэрийн цогц хөгжлийг дэмжих.....	43
20.3 Хөдөөгийн засаглалыг бэхжүүлэх, сайжруулах.....	44
21. Хүчтэй хөдөө аж ахуй, хөдөө орон нутгийг дэмжих, баян болгох бодлогын үр нөлөөг нэмэгдүүлэх.....	44
21.1 Хөдөө орон нутгийг цогцоор нь сэргээх хөрөнгө оруулалтын баталгааг бэхжүүлэх.....	44
21.2 Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, хөдөө орон нутаг, бэлчээрийн бүсийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх.....	44
21.3 Ядуурлыг бууруулах чиглэлээр гаргасан ололт амжилтаа бататгаж, өргөжүүлсээр байх.....	45
ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ. Дотоод болон гадаадад нээлттэй байдлыг бүх талаар өргөжүүлж, манай орны хойдод нээлттэй байдлын чухал гүүрийг байгуулах.....	45
22. Дотоодод нээлттэй байдлыг гүнзгийрүүлэх.....	45
22.1. Бээжин, Тяньжин, Хэбэй муж хотуудтай хамтран хөгжих ажиллагааг гүнзгийрүүлэх.....	45
22.2. Гуандун, Хонконг, Макао томоохон бүс нутгийн харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх.....	46
22.3. Зүүн эргийн бүс нутаг, хөрш зэргэлдээ муж, бүс нутаг, төв болон баруун бүс нутагтай солилцоо, хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ.....	46
23. 'Бүс ба Зам' санаачилгын хүрээнд Хятад-Монгол-Орос эдийн засгийн коридорын бүтээн байгуулалтад илүү оролцох.....	47
23.1. Түгээмэл нээлттэй платформын чадамжийг дээшлүүлэх.....	47
23.2. Аюулгүй, үр ашигтай нээлттэй замыг байгуулах.....	47
23.3. Хилийн боомтын системийг бэхжүүлэх.....	48
24. Ил тод эдийн засгийг хөгжүүлэх.....	48

24.1. Гадаад худалдаа болон харилцан хөрөнгө оруулалтын чанар, үр ашгийг дээшлүүлэх.....	48
24.2. Олон улсын харилцаа хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх.....	49
НАЙМДУГААР БҮЛЭГ. ӨМӨЗО-ны онцлог, давуу талд тулгуурласан орчин үеийн аж үйлдвэрийн тогтолцоог байгуулж, бодит эдийн засгийн суурь чадавхыг бэхжүүлнэ.....	49
25. Уламжлалт үйлдвэрлэлийг оновчтой шинэчлэн хөгжүүлэх.....	50
25.1. Гол салбаруудын чанар, түвшинг дээшлүүлэх.....	50
25.2. Голлох салбарын гинжин хэлхээ, нийлүүлэлтийн сүлжээг бэхжүүлэх.....	51
25.3. Үйлдвэрлэлийн эрүүл, зохистой хөгжлийг хангах.....	52
26. Шинээр хөгжиж буй, ирээдүйд бий болох үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх.....	52
26.1. Шинээр хөгжиж буй үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх.....	52
26.2. Ирээдүйн голлох үйлдвэрлэлийг идэвхтэй хөгжүүлэх.....	54
27. Цахим, ухаалаг хөгжлийн түвшинг дээшлүүлэх.....	55
27.1. Цахим, ухаалаг хөгжлийн суурь нөхцөлийг бэхжүүлэх.....	55
27.2. Цахим, ухаалаг технологийн хэрэглээг бүх талаар дэмжих.....	55
27.3. Эрүүл, зохистой хөгжлийн экосистемийг бүрдүүлэх.....	57
28. Үйлчилгээний салбарын өндөр чанартай, үр ашигтай хөгжлийг дэмжих.....	58
28.1. Үйлдвэрлэлийг дэмжих үйлчилгээг мэргэшсэн болон өндөр өртөг шингэсэн чиглэлд хөгжүүлэх.....	58
28.2. Амьдралд чиглэсэн үйлчилгээг чанаржуулж, олон талт, хүртээмжтэй хөгжүүлэх.....	58
ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Өндөр түвшний шинжлэх ухаан, технологийн өөртөө тулгуурлах чадавхыг хурдатган бэхжүүлж, шинэ чанарын үйлдвэрлэлийн хүчийг хөгжүүлнэ.....	60
29. Шинжлэх ухаан, технологийн хүчирхэг бүс байгуулах.....	60
29.1. Гол технологийн судалгааг бэхжүүлэх.....	60
29.2. Инновацын платформ, дэд бүтцийг бэхжүүлэх.....	62
29.3. Аж ахуйн нэгжийн инновацын гол үүргийг бэхжүүлэх.....	64
29.4. Шинжлэх ухаан, технологийн инновацын тогтолцоог боловсронгуй болгох.....	64
30. Хүчирхэг боловсролын бүс байгуулах тухай.....	65
30.1. Хүнийг төлөвшүүлэх үндсэн зорилтыг хэрэгжүүлэх.....	65
30.2. Өндөр чанартай боловсролын тогтолцоог байгуулах.....	65
30.3. Боловсролын салбарын цогц шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх.....	67
31. Өндөр чанартай хүний нөөц бий болгох тухай.....	68
31.1. Хүний нөөцийг ангилан бэлтгэх, татах бодлогыг боловсронгуй болгох.....	68
31.2. Боловсрол–шинжлэх ухаан–хүний нөөцийн эрүүл эргэлтийг хангах.....	69
АРАВДУГААР БҮЛЭГ. Үндэсний нэгдсэн том зах зээлтэй нягт уялдах, шинэ хөгжлийн загварт илүү үр дүнтэй нэгдэн оролцоно.....	70
32. Хэрэглээг идэвхжүүлэх тухай.....	70
32.1. Иргэдийн хэрэглээний суурийг бэхжүүлэх.....	70
32.2. Үйлчилгээний хэрэглээний чанарыг дээшлүүлэх.....	71
32.3. Барааны хэрэглээг өргөжүүлж, чанаржуулах.....	71
32.4. Хэрэглээний орчныг сайжруулах.....	72

33. Үр ашигтай хөрөнгө оруулалтыг өргөжүүлэх тухай	72
33.1. Томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх	72
33.2. Хөрөнгө оруулалтын орон зайг өргөжүүлэх	73
33.3. Хөрөнгө оруулалтын тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх	73
33.4. Хөрөнгө оруулалт, хэрэглээний эерэг харилцан нөлөөг дэмжих	74
34. Орчин үеийн дэд бүтцийн тогтолцоог бэхжүүлэх	74
34.1. Орчин үеийн тээврийн нэгдсэн тогтолцоог хөгжүүлэх	74
34.2. Эрчим хүчний дэд бүтцийг бэхжүүлэх	76
34.3. Орчин үеийн усны сүлжээг байгуулах	78
34.4. Ногоон тооцоолол, мэдээлэл дамжуулах суурь сүлжээг бэхжүүлэх	79
34.5. Хот, хөдөөгийн дэд бүтцийн нэгдсэн сүлжээг бэхжүүлэх	80
35. Эдийн засгийн эргэлтийг хязгаарлаж буй саад, түгжрэлийг арилгах тухай	80
35.1. Орон нутгийн хамгаалалт, зах зээлийн хуваагдлыг арилгах	80
35.2. Шударга өрсөлдөөний зах зээлийн дэг журмыг хангах	81
АРВАН НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Өндөр түвшний социалист зах зээлийн эдийн засгийн тогтолцоог байгуулж, өндөр чанартай хөгжлийн хөдөлгөгч хүчийг бэхжүүлнэ	81
36. Аж ахуйн нэгжийн хөгжлийн чанар, үр ашгийг дээшлүүлэх	81
36.1. Төрийн өмчийн хөрөнгө болон төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх	81
36.2. Хувийн хэвшлийн эдийн засгийн өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих	82
36.3. Бизнесийн орчныг тасралтгүй сайжруулж, ахиулах	82
37. Гол салбар, тэргүүлэх чиглэлүүдийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх	83
37.1. Үйлдвэрлэлийн хүчин зүйлсийг зах зээлийн зарчмаар хуваарилах механизмыг боловсронгуй болгох	83
37.2. Төсөв, татвар болон санхүүгийн салбарын шинэчлэлийг гүнзгийрүүлнэ	84
АРВАН ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. Бүс нутгийн эдийн засгийн зохион байгуулалтыг оновчтой болгож, харилцан уялдаатай хөгжлийг дэмжинэ	84
38. Улсын газар нутгийн хөгжлийн зохион байгуулалтыг оновчлох	85
38.1. Үндсэн чиг үүргийн бүсчлэлийн стратегийг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлэх	85
38.2. “Олон төлөвлөгөөг нэгтгэсэн” газар нутгийн зохион байгуулалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох	85
39. Хүн төвтэй орчин үеийн хотжилтыг хөгжүүлэх	85
39.1. Орчин үеийн хотын тогтолцоог оновчтой болгоход анхаарч ажиллана	86
39.2. Иргэдэд чиглэсэн орчин үеийн хот байгуулах	86
40. Зүүн, төв, баруун бүсийн хөгжлийг уялдуулах	87
40.1. ӨМӨЗО-ы зүүн бүсийг хөгжүүлэх	87
40.2. Хөх хот, Бугат, Ордос, Улаан цав уялдуулан хөгжүүлэхийг хурдасгана	88
40.3. Өвөрмонголын баруун бүсийн бүтцийн өөрчлөлт, хөгжлийг хурдасгана	90
41. Шар мөрний сав газрын экологийн хамгаалал ба өндөр чанартай хөгжлийг эрчимжүүлнэ	91
41.1. Шар мөрний сав газрын иж бүрэн хамгаалалт, цогц зохицуулалтыг гүнзгийрүүлнэ	91
41.2. Шар мөрний сав газрын өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих	91

АРВАН ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. Социалист дэвшилтэт соёлыг дэлгэрүүлж хөгжүүлэх, соёлын хүчирхэг бүсийг байгуулна.....	92
42. Социалист үндсэн үнэт зүйлсийг дээдлэн сурталчлах, хэвшүүлэх.....	92
42.1. Үзэл бодол, итгэл үнэмшлийг төлөвшүүлэн, хэвшүүлж, хэв маяг болгохыг дэмжих.....	92
42.2. Нийтийн соёл, хэм хэмжээний түвшинг ахиулах	92
42.3. Олон нийтийн санал бодолд төвлөрч, удирдан чиглүүлэх чадварыг сайжруулах	93
42.4. Олон улсад соёлын сурталчилгааг шинэ түвшинд хүргэх.....	93
43. Соёлын салбарыг эрчимтэй хөгжүүлэх.....	93
43.1. Урлагийн шилдэг бүтээлийн түвшинг дээшлүүлэх	93
43.2. Нийтийн соёлын үйлчилгээний түвшинг дээшлүүлнэ.....	94
43.3. Соёлын өвийг хамгаалах, өвлүүлэн дамжуулахыг бэхжүүлнэ.....	95
44. Соёлын үйлдвэрлэлийн хөгжлийг түргэтгэх	96
44.1 Соёлын үйлдвэрлэлийн тогтолцоог боловсронгуй болгох	96
44.2 Соёлын салбарын байгууллагын бүтэц, механизмыг өөрчлөх	96
АРВАН ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Хүн амын амьдралын чанарыг сайжруулж, нийтээрээ баян чинээлэг болох ажлыг бодитой ахиулна	97
45. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, өндөр чанартай бүтээмжийг бий болгох.....	97
45.1. Ажлын байр нэмэгдүүлнэ.....	97
45.2. Бүтцийн шинжтэй хөдөлмөр эрхлэлтийн зөрчлийг шийдвэрлэх.....	98
45.3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ болон ажилчдын эрхийг хамгаална.....	98
46. Орлогын хуваарилалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох.....	99
46.1. Иргэдийн орлогын эх сувгийг нэмэгдүүлэх	99
46.2. Орлогын хуваарилалтын зохицуулалтыг нэмэгдүүлэх.....	99
47. Олон шатлалт нийгмийн хамгааллын тогтолцоог боловсронгуй болгоно	100
47.1. Нийгмийн даатгалын хамралт, чанарыг нэмэгдүүлэх	100
47.2. Давхарга, ангилалд суурилсан нийгмийн халамжийн тогтолцоог цогцоор хэрэгжүүлнэ	101
47.3. Үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын чанартай хөгжлийг дэмжинэ	101
48. Суурь нийтийн үйлчилгээний тэгш хүртээмжийг ахиулах.....	102
48.1. Суурь нийтийн үйлчилгээний чанар, үр ашгийг бүх талаар дээшлүүлнэ	102
48.2. Суурь нийтийн үйлчилгээг байнгын оршин суугаа газраар олгох тогтолцоог хэрэгжүүлнэ	102
49. “Эрүүл Өвөрмонгол”-ыг байгуулахыг эрчимжүүлэх	103
49.1. Нийгмийн эрүүл мэндийн тогтолцоог боловсронгуй болгоно.....	103
49.2. Эрүүл мэндийн үйлчилгээний нийлүүлэлтийг оновчтой болгох	104
49.3. Эрүүл мэндийн үйлчилгээ, даатгал, эмийн салбарын уялдаа холбоотой хөгжлийг дэмжих.....	104
49.4. Спортоор хүчирхэг бүс нутаг байгуулах ажлыг хурдасгах	105
50. Хүн амын өндөр чанартай хөгжлийг ахиулах	106
50.1. Төрөлтөд ээлтэй нийгэм байгуулах.....	106
50.2. Хүн амын хөгшрөлтийн асуудлыг идэвхтэй шийдвэрлэх	107

51. Нийгмийн төрөл бүрийн бүлгийн хөгжих эрх ашгийг хангах	110
51.1. Эмэгтэйчүүд, хүүхдийн бүх талын эрүүл, тогтвортой хөгжлийг дэмжих	110
51.2. Өсвөр үе, залуучуудын хөгжлийн идэвх, оролцоог дэмжих	111
51.3. Цэргийн албанаас халагдсан иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээ, баталгааг бэхжүүлэх	112
51.4. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн халамжийн үйлчилгээг сайжруулах.....	112
АРВАН ТАВДУГААР ДУГААР БҮЛЭГ. Өндөр чанартай намын байгуулалтаар өндөр чанартай хөгжлийг удирдан чиглүүлж, “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-г хэрэгжүүлэхэд бат бөх баталгаа олгоно	113
52. Намын бүх талын удирдлага болон намын байгуулалтыг бэхжүүлэх.....	113
52.1. Төв хорооны эрх мэдэл, нэгдмэл төвлөрсөн удирдлагыг тууштай хамгаалах...	113
52.2. Боловсон хүчин болон суурь шатны намын байгуулалтыг бүх талаар бэхжүүлэх	114
52.3. Намын ажлын хэв маяг, шударга төрийн байгуулалт болон авлигын эсрэг тэмцлийг гүнзгийрүүлнэ	114
53. Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн бүрэн мөчлөгийн дэвшүүлэх механизмыг боловсронгуй болгоно.....	115
53.1. Нэгдсэн төлөвлөгөөний тогтолцооны нэгдмэл хүчийг бүрдүүлнэ	115
53.2. Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн чанар, үр дүнг дээшлүүлнэ	115
53.3. Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, хяналтыг сайжруулах	116

ӨВӨР МОНГОЛЫН ӨӨРТӨӨ ЗАСАХ ОРНЫ НИЙГЭМ, ЭДИЙН ЗАСГИЙГ ХӨГЖҮҮЛЭХ АРВАН ТАВ ДУГААР ТАВАН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

ХКН-ын Төв хорооны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн 15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөөг боловсруулах тухай санал" болон "ӨМӨЗО-ы Намын хорооны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн 15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөөг боловсруулах тухай санал"-ын дагуу боловсруулсан ӨМӨЗО-ы эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн 15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөө нь Өвөрмонголын хөгжлийн зураг төсөл төдийгүй бүс нутгийн үндэстний үйл ажиллагааны хөтөлбөр юм.

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ХКН-ын Төв хорооны Ерөнхий нарийн бичгийн дарга Ши Жиньпиний заасан чиглэлийг тууштай дагаж, Хятад маягийн модернизацийн хөгжлийн шинэ замыг нээнэ

"15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөө"-ний үе бол Өвөрмонголын өндөр чанартай хөгжлийг бүтээх чухал үе юм. Хятад улс давуу байдлаа бататган өргөжүүлж, саад бэрхшээлийг даван туулж, сул тал, дутагдлыг арилгаж, Өөртөө засах орон /ӨЗО/-ы бүхий л үйл хэрэгт шинэ амжилтад хүрэхийг зорьж, Хятадын онцлогтой Өвөрмонголын хөгжлийн шинэ түүхийг бичих ёстой.

"15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөө"-ний хугацаа нь ӨМӨЗО-ы хувьд өндөр чанартай хөгжилд хүрэх, шинэ хөгжлийн замыг бүтээх ажлыг хурдасгах чухал үе. ӨМӨЗО-ны хувьд давуу байдлаа бататган өргөжүүлж, үүссэн саад бэрхшээлийг даван туулж, ӨЗО-ы бүхий л үйл ажиллагаанд шинэ үр дүнд хүрэхийг эрмэлзэж, Хятадын онцлогтой Өвөрмонголын орчин үеийн хөгжилд шинэ түүхийг бичихэд оршино.

1.Хөгжлийн орчин

Хөгжлийн шинэ эхлэлийн цэг дээр зогсож байгаа нь ӨЗО-ы эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндэс суурийг бататгаж, гадаад орчны шинэ чиг хандлага, онцлог шинж чанарт тулгуурласан хөгжлийн шинэ боломж, сорилтыг бий болгож байна.

1.1. Хөгжлийн ололт амжилтууд

Эдийн засгийн хөгжлийн үндэс суурийг бэхжүүлэх. Эдийн засгийн хүчин чадал шинэ түвшинд хүрч, бүс нутгийн ДНБ 2.67 их наяд юаньд хүрч, нэг хүнд ногдох бүс нутгийн ДНБ нь улсын хэмжээнд эхний 8 дугаарт бичигдэж байна. Үндсэн хөрөнгийн хөрөнгө оруулалт жилд дунджаар 12.8%-иар өсч, томоохон төслүүдэд нийт 3.8 их наяд юанийн хөрөнгө оруулалт хийгдсэн. Орчин үеийн аж үйлдвэрийн системийг байгуулахад эерэг үр дүнд хүрч, 80 гаруй бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн хүчин чадал нь улсдаа тэргүүлж байна. Сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, газрын ховор элемент, нүүрсний орчин үеийн химийн үйлдвэрлэлийг үндэсний хэмжээнд дэвшилтэт үйлдвэрлэлийн гарц болгосон. Ногоон устөрөгчийн аммиак, спиртийн үйлдвэрлэл хурдацтай хөгжиж, тооцоолох хүч, ухаалаг тооцооллын цар хүрээ

улсдаа тэргүүлэх байр суурийг эзэлж байна. Бүс нутгийн инновацийн чадавхыг сайжруулж, өндөр түвшний авьяас чадварыг хөгжүүлэхэд чухал нээлтүүд хийгдсэн бөгөөд Хятадын Инженерийн академийн шинжлэх ухаан, технологийн салбарын үндэсний гол авьяас чадварын хөтөлбөрт 47 хүн сонгогдсон байна. Хүн төвтэй шинэ хотжилтыг дэмжиж, байнгын оршин суугчдын хотжилтын түвшин 71.5%-д хүрсэн. Ядуурлыг бууруулах чиглэлээр гаргасан ололт амжилтыг бататган өргөжүүлж, хөдөө, орон нутгийн сэргэн мандалтыг цогцоор нь дэмжиж байна. Дэд бүтцийг улам сайжруулж, тээврийн сүлжээг 240,000 километр хүргэсэн. Датун-Юаньпин чиглэлийн хурдны төмөр зам, Бугат-Иньчуань чиглэлийн хурдны төмөр замыг ашиглалтад оруулаад байна. Нутгийн зүүн-төв-баруун бүсийн хурдны замын коридор болон хил дагуух 331 дүгээр улсын хурдны замыг ашиглалтад оруулаад байна. Усны нөөц, эрчим хүч, мэдээллийн чиглэлийн томоохон төслүүдийг дуусгаж, ашиглалтад оруулсан.

Стратегийн байршил, хөгжлийн эрхэм зорилтыг хэрэгжүүлэх таван үндсэн чиглэлийн даалгаврыг¹ үр дүнтэй хэрэгжүүлснээр, мөн “Хоёр саад”²-ыг бэхжүүлсний үр дүнд экологийн орчны чанар тасралтгүй сайжирч байна. “Гурван хойд”³ бүсийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй цэнхэр тэнгэр, тунгалаг ус, цэвэр хөрсийг хамгаалах арга хэмжээнүүд бодит үр дүнд хүрч, байгалийн нөөцийг хамгаалах, хэмнэлттэй, үр ашигтай ашиглах түвшин мэдэгдэхүйц дээшилжээ. Үүний зэрэгцээ Үндэсний эрчим хүчний бүтээн байгуулалтын төлөвлөгөөнд тусгагдсан зорилтууд амжилттай

---

¹ “Стратегийн байршил, хөгжлийн эрхэм зорилтыг хэрэгжүүлэх таван үндсэн чиглэлийн даалгавар” гэдэг нь Өвөрмонголын хөгжлийн бодлогын хүрээнд тодорхойлсон дараах таван гол чиглэлийг хэлнэ. Үүнд:

1. Экологийн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор байгаль орчныг хамгаалах, цөлжилттэй тэмцэх, агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулах.
2. Эрчим хүч болон стратегийн нөөцийн баазыг хөгжүүлж, нүүрс, шинэ эрчим хүч, ашигт малтмалын тогтвортой хангамжийг хангах.
3. Хөдөө аж ахуй, хүнсний аюулгүй байдлыг бэхжүүлж, үр тариа, мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх.
4. Нээлттэй эдийн засгийг хөгжүүлж, Монгол–Хятад–Оросын эдийн засгийн коридор болон “Бүс ба зам” санаачилгын хүрээнд худалдаа, логистикийн зангилаа болох.
5. Аж үйлдвэр болон орчин үеийн эдийн засгийг хөгжүүлж, түүхий эдэд тулгуурласан бүтцээс нэмүү өртөг шингэсэн үйлдвэрлэл рүү шилжих.

² “Хоёр саад” гэдэг нь байгаль орчны хамгаалалт болон улсын аюулгүй байдлыг хослуулсан, бүс нутгийн хөгжлийн суурь стратегийн ойлголт.

1. Экологийн аюулгүй байдлын саад бөгөөд энэ нь байгаль орчныг хамгаалах, цөлжилт болон элсний нүүдлийг бууруулах, ойжуулалт хийх, бэлчээрийг хамгаалах, агаар, ус, хөрсний бохирдлыг бууруулах зэрэг ажлыг хамарна. Үүний зорилго нь Өвөрмонголыг Хятадын хойд бүс нутгийн экологийн хамгаалалтын бүс, байгалийн “бамбай” болгоход оршино.
2. Улсын аюулгүй байдлын саад бөгөөд энэ нь хилийн бүсийн тогтвортой байдлыг хангах, нийгмийн аюулгүй байдал, эмх журмыг бэхжүүлэх, үндэсний нэгдэл, тогтвортой байдлыг хамгаалах, мөн стратегийн нөөц, эрчим хүчний аюулгүй байдлыг дэмжих чиглэлтэй. Үүний зорилго нь Өвөрмонголыг улсын хойд хэсгийн аюулгүй байдлын бат бэх хамгаалалтын бүс болгох явдал юм.

³ “Гурван хойд” гэдэг нь Хятадын хойд бүсийн гурван том газар нутгийг хамарсан экологийн бүсийг хэлдэг. Үүнд, зүүн хойд, хойд, баруун хойд бүсүүд багтана. Эдгээр бүс нутаг нь цөлжилт, элсний нүүдэл, хөрсний доройтол ихтэй тул “Гурван хойд” ойжуулалт, хамгаалалтын төслийг хэрэгжүүлдэг. Гол зорилго нь ойжуулалт хийх, салхи, элсний нөлөөг бууруулах, экологийн тэнцвэрийг сэргээх, байгаль орчныг хамгаалах явдал юм.

хэрэгжсэн байна.

Гол салбаруудад эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хянах тогтолцоо бэхжиж, санхүүгийн эрсдэлийг оновчтой зохицуулах, хилийн аюулгүй байдал, нийгмийн засаглал, гамшгаас хамгаалах, нийгмийн тогтвортой байдлыг хангах чиглэлд тодорхой ахиц гарчээ.

“Хоёр бааз”⁴-ын бүтээн байгуулалт өргөжин тэлж, чанарын хувьд сайжирч, үндэсний нүүрсний хангамжийн төлөвлөгөө бүрэн биелж, нүүрсний нийлүүлэлт 3.5 тэрбум тонноос давж, улсдаа тэргүүлэх түвшинд хүрсэн байна. Шинэ эрчим хүчний суурилагдсан хүчин чадал 170 сая киловаттад хүрч, мөн улсдаа тэргүүлж байна.

“Хоёр ховор газрын бааз”⁵ үндсэн бүтэц бүрдэж, хайлуулах хүчин чадал болон технологийн түвшин олон улсын дээд түвшинд хүрчээ. Ашигт малтмалын хайгуулын ажлын үр дүнд стратегийн нөөц нэмэгдэж, үүний зэрэгцээ Өвөр Монголын үр тарианы үйлдвэрлэл 22 жил дараалан арвин ургац авч, нийт үйлдвэрлэлийн хэмжээ 100 тэрбум юаниас давсан үзүүлэлттэй байна.

“Хойд зүгт нээлттэй гүүрэн гарц” байгуулах бүтээн байгуулалт эрчимтэй урагшилж, “Бүс ба зам” санаачилгын хүрээн дэх Монгол–Хятад–Оросын эдийн засгийн коридор идэвхжиж байна. Хятадын хуурай замын боомтуудаар дамжин өнгөрөх ачаа тээврийн хэмжээ улсдаа тэргүүлж, Хятад–Европ чиглэлийн галт тэрэгний тээвэр нийт ачаа эргэлтийн 40 гаруй хувийг эзэлж байна. Үүний үр дүнд гадаад худалдааны хэмжээ хоёр дахин өсөж, 220.6 тэрбум юаньд хүрчээ. Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа тогтвортой хөгжиж, Бээжин–Өвөрмонголын зүүн, баруун бүсийн хамтын ажиллагаа, мөн Янзө мөрний эдийн засгийн бүс, Гуандун–Хонконг–Макаогийн их булангийн бүс, Зүүн хойд гурван мужтай хамтын ажиллагаа улам бэхжиж байна.

Шинэчлэлийн чиглэлд бодит ахиц гарч байна. “Хоёр тулгуурт зарчим”⁶-ыг

---

⁴ “Хоёр бааз” гэдэг нь Өвөрмонголын стратегийн хөгжлийн хүрээнд тодорхойлсон хоёр үндсэн үйлдвэрлэл, нөөцийн баазыг хэлдэг.

1. Эрчим хүч болон нүүрсний хангамжийн бааз бөгөөд нүүрс, цахилгаан болон шинэ эрчим хүч (салхи, нар)-ийг хөгжүүлж, улсын эрчим хүчний найдвартай нийлүүлэлтийг хангах зорилготой.
2. Ховор элемент болон стратегийн ашигт малтмалын бааз бөгөөд газрын ховор элемент болон бусад чухал ашигт малтмалыг олборлох, боловсруулах, технологийн түвшнийг дээшлүүлэх замаар улсын стратегийн нөөцийг баталгаажуулах зорилготой.

⁵ “Хоёр ховор газрын бааз” гэдэг нь Өвөрмонголд байгуулж буй газрын ховор элементийн үйлдвэрлэл, боловсруулалтын хоёр том төвийг хэлдэг.

1. Газрын ховор элементийн олборлолт, анхан шатны боловсруулалтын бааз бөгөөд байгалийн нөөцийг ашиглан тогтвортой олборлолтыг хөгжүүлэх зорилготой.
2. Газрын ховор элементийн гүн боловсруулалт, хайлуулах болон өндөр технологийн үйлдвэрлэлийн бааз бөгөөд түүхий эдийг нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн болгон боловсруулах, технологийн түвшнийг дээшлүүлэхэд чиглэнэ.

⁶ “Хоёр тулгуурт зарчим” гэдэг нь Хятадын эдийн засгийн бодлогын үндсэн зарчим бөгөөд төрийн болон хувийн хэвшлийг зэрэг хөгжүүлэхийг илэрхийлдэг.

хэрэгжүүлэх институцийн тогтолцоог боловсронгуй болгосноор төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн шинэчлэлийн гурван жилийн төлөвлөгөөг амжилттай хэрэгжүүлж, Өвөрмонголын төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн нийт хөрөнгө 1 их наяд юанийг давсан байна. Мөн хувийн хэвшлийг дэмжих үйлчилгээний төв байгуулж, холбогдох бодлогыг баталснаар жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийн чадавхыг нэмэгдүүлж байна.

Бизнесийн орчныг сайжруулах бодлого хэрэгжиж, томоохон төслүүдийг хянах, батлах тогтолцоог шинэчлэн, тогтвортой хэрэгжүүлж байна. Үйлдвэрлэлд тулгарч буй саад бэрхшээлийг шийдвэрлэж, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн бүтцийн өөрчлөлтийг эрчимжүүлснээр эдийн засгийн үр ашиггүй байдлыг бууруулахад чиглэж байна.

Мөн банк, санхүү, эрчим хүч, тээвэр, логистикийн салбарын шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэхийн зэрэгцээ боловсролын салбарт, тухайлбал их, дээд сургууль болон бүрэн дунд боловсролын элсэлтийн тогтолцоонд шинэчлэл хийж байна.

Ард түмний амьдралын баталгаа сайжирснаар амьжиргааны түвшин тогтвортой өсч, нэг хүнд ногдох орлого 40,000 юанийг давж, улсын хэмжээнд 9-р байранд орсон. Хотын хэмжээнд 1.06 сая ажлын байр бий болгож, амьжиргааны баталгааны үндсэн стандартууд улсын дунджийг давсан. Төрийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, ахмад настан, хүүхдэд үзүүлэх үйлчилгээ, тусламж, дэмжлэг дээшилсэн. Боловсролын тэгш байдлыг бэхжүүлж, дээд боловсролын шинэчлэлд шинэ амжилтууд гарсан төдийгүй дэлхий дахинаа цар тахлыг даван туулж, улсын хэмжээнд дөрвөн бүс нутгийн эмнэлгийн төв байгуулснаар олон нийтийн эрүүл мэндийн үйлчилгээний түвшин дээшилсэн. Эмнэлгийн даатгал болон өндөр настны даатгалын түвшин 95%-ийг давж, хотын 7,323 орон сууцны хороолол, 52,000 нэгж ядуусын хороолол, 31,000 нэгж эвдрэлтэй байшин, 16,800 километр хуучирсан шугам, хоолойг засварлаад байна. Амьжиргааны хэд хэдэн төсөл, практик арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр ард түмний тулгамдсан асуудлыг шийдвэрлэсэн.

Орчин үеийн ӨЗО байгуулах ажлыг цогцоор нь ахиулж, Хятадын үндэстний хамтын нийгэмлэгийн мэдрэмжийг бэхжүүлэх нь үндэстний цөөнхийн бүс нутгийн гол сэдэв болж байна. Үндэстний эв нэгдэл, дэвшилд 65 үндэстний загварыг амжилттай бий болгож, үндэстний хэл, бичгийг сурталчлан дэлгэрүүлж, үндэстний хэмжээний нэгдсэн сурах бичгийг гаргаад байна.

1.2. Тулгамдсан асуудал

15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөөний үе бол Хятад улсын хувьд бат бөх суурийг тавьж, социалист орчин үеийн хөгжлийг хэрэгжүүлэхийн тулд цогц хүчин чармайлт гаргах, энэ үйл явцад чухал байр суурь эзлэх чухал үе. Хятад улсын эдийн засаг тогтвортой суурь, давуу тал, уян хатан байдал, нөөц бололцоогоор тодорхойлогддог. Урт хугацааны хөгжлийн тулгуур нөхцөл, үндсэн чиг хандлага өөрчлөгдөөгүй хэвээр

1. Төрийн өмчит эдийн засгийг бататган хөгжүүлэх, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн үүрэг, нөлөөг хадгалж, стратегийн салбаруудад тэргүүлэх байр суурийг нь бэхжүүлэхийг хэлнэ.
2. Төрийн бус буюу хувийн хэвшлийн эдийн засгийг дэмжин хөгжүүлэх, бизнес эрхлэх орчныг сайжруулах, жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих, зах зээлийн идэвхийг нэмэгдүүлэхийг хэлнэ.

байгаа бөгөөд Хятадын онцлогтой социалист тогтолцоо, түүний хэт том зах зээл, үйлдвэрлэлийн систем, хүний нөөцийн давуу талууд улам бүр тодорч байна. Энэ үе бол Өвөрмонголын хувьд өндөр чанартай хөгжилд хүрэх замыг хурдасгах чухал үе юм. Мөн хөгжлийн таатай нөхцөлтэй ӨЗО байгуулагдсаны 80 жилийн ойтой давхцаж байна. ХКН-ын 18 дугаар их хурлаас хойш ЕНБД Ши Жиньпин Өвөрмонголд гурван удаа айлчилж, БХАТИХ-ын Өвөрмонголын төлөөлөгчдийн хэлэлцүүлэгт таван удаа оролцох үеэр зааварчилгаа өгсөн нь Өвөрмонголд шинжлэх ухааны удирдамж, оюун санааны урам зориг, зорилгыг өгсөн. Технологийн хувьсгал болон аж үйлдвэрийн шилжилтийн шинэ үеийн нээлтүүд, шинэ хөгжлийн хэв маягийн бүтээн байгуулалт, нүүрстөрөгчийн дэвшил нь Өвөрмонголд эрчим хүч, нөөц баялаг, байршил, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн давуу талыг өндөр чанартай хөгжлийн давуу тал болгон хувиргах боломжийг нээж өгсөн. Баруун бүсийн хөгжлийн стратеги, зүүн хойд Хятадын сэргээн босголт, Шар мөрний сав газрын экологийн хамгаалалт, өндөр чанартай хөгжил зэрэг үндэсний стратегийн үр нөлөөг тодорхойлж, Төрийн зөвлөлийн "Өвөрмонголын хөгжлийг дэмжих тухай санал", "Хятад маягийн орчин үеийн хөгжлийн шинэ түүх бичихийг эрмэлзэх" зэрэг баримт бичгүүдээс бодлогын үр өгөөж тасралтгүй гарч байгаа тул Өвөрмонголын хөгжил улам бүр хүчирхэгжихийн зэрэгцээ дараах нутаг хөгжлийн тэнцвэргүй асуудлуудтай тулгарсаар байна.

- Өөртөө засах орны хөгжлийн тэнцвэргүй, байдал;
- Эдийн засгийн хөгжлийн түвшин нь нөөц баялагтай нийцэхгүй байх;
- Технологийн инновацийн чадавхын хангалтгүй байдал;
- Шинээр хөгжиж буй салбаруудын хөгжил удаашралтай байдал;
- Уламжлалт үйлдвэрлэлийн үүрэг суларсан байдал.
- Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, хөдөө орон нутгийг орчин үетэй нийцүүлэхгүй байх;
- Нээлттэй хөгжлийн түвшний сул байдал;
- Хот, хөдөөгийн оршин суугчдын орлого бага байх;
- Нийтийн үйлчилгээний түвшний байдал.
- Хүн амын бүтцийн өөрчлөлт нь эдийн засгийн хөгжил, нийгмийн засаглал дахь шинэ сорилтууд;
- Голлох салбаруудад үүсэж буй эрсдэл, далд аюул;

Бүс нутгийн түвшинд стратегийн анхаарлаа төвлөрүүлж, ялалтад итгэх итгэлээ бэхжүүлж, давуу талаа ашиглан, алдаа дутагдлыг арилгаж, шинэчлэлийн чиг баримжаатай, шинэлэг сэтгэлгээгээр сул тал, саад бэрхшээл, эрсдэлтэй сорилтуудыг даван туулж, Хятадын онцлогтой Өвөрмонголын орчин үеийн хөгжилд шинэ түүх бичихийн тулд хүчин чармайлт гаргах ёстой.

2 Ерөнхий шаардлага

15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөөний хугацаанд нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг ахиулахын тулд дараах удирдамж, шаардлагыг чанд баримтлах ёстой.

2.1. Удирдах зарчим

Марксист-Ленинизм, Мао Зэдуны үзэл санаа, Дэн Сяопины онол, "Гурван төлөөлөл" зэрэг хөгжлийн шинжлэх ухааны хэтийн төлөвийг баримталж, ЕНБД Ши Жиньпиний шинэ эриний Хятадын онцлогтой социализмын үзэл санаа, ХКН-ын ХХ их хурал болон салбар хуралдаануудын үзэл санаа, ЕНБД Ши Жиньпиний Өвөрмонголын талаарх чухал илтгэл, зааврын үзэл санааг тус тус хэрэгжүүлж, Хятадын үндэстний хоорондын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэхийг гол сэдэв болгож, "Таван бөмбөрцгийн цогц төлөвлөгөө"⁷ болон "Дөрвөн чиглэлийн цогц стратеги"-ыг цогцоор нь дэмжиж, шинэ хөгжлийн философийг хэрэгжүүлж, шинэ хөгжлийн хэв маягийг бүтээн байгуулахад нэгдэх ёстой. Тогтвортой байдлыг хадгалахын зэрэгцээ ахиц дэвшлийг эрэлхийлэх ерөнхий зарчмыг баримталж, эдийн засгийн бүтээн байгуулалтыг гол болгож, өндөр чанартай хөгжлийг дэмжихийг гол сэдэв болгож, шинэчлэл, инновацийг үндсэн хөдөлгөгч хүч болгож, бүх үндэстнүүдийн өсөн нэмэгдэж буй амьдралын хэрэгцээг хангахыг үндсэн зорилго болгож, намын удирдлагыг үндсэн баталгаа болгож, эдийн засгийн чанарыг үр дүнтэй сайжруулж, зохистой өсөлтийг дэмжих болно. Ард түмнийг цогцоор нь хөгжүүлэх, бүх үндэстнүүдийн хамтын хөгжил цэцэглэлтийг дэмжих, "хоёр саад", "хоёр суурь", "нэг гүүрэн гарц" байгуулах шинэ амжилтыг харуулах, үлгэр жишээ ӨЗО болох эрхэм дээд зорилтыг хамгаалах, улс орны бусад бүс нутагтай социалист орчин үеийн хөгжлийг хэрэгжүүлэхэд шийдвэрлэх ахиц дэвшил гаргахыг баталгаажуулах ёстой.

2.2. Дагаж мөрдөх зарчим, шаардлага

15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөөний хугацаанд "хоёр байгууллын" шийдвэрлэх ач холбогдлыг гүнээ ойлгож, "Дөрвөн ухамсар"-ыг бэхжүүлж, "Дөрвөн итгэл"-ийг бататгаж, "Хоёр хамгаалалт"-ыг хэрэгжүүлэх нь зайлшгүй чухал юм. Намын ерөнхий удирдлагыг баримтлах, хүн төвтэй хандлагыг баримтлах, өндөр чанартай хөгжлийг баримтлах, шинэчлэлийг баримтлах, үр дүнтэй зах зээл ба чадварлаг засгийн газрын хослолыг баримтлах, зохицуулалттай хөгжил, аюулгүй байдлыг хангах" гэсэн зургаан зарчмыг баримтлах ёстой. ӨЗО-ы Намын хорооны "1571" ажлын төлөвлөгөөг бүрэн хэрэгжүүлж, Хятадын үндэстэн хоорондын хамтын ажиллагааг гол сэдэв болгон үлгэр жишээ ӨЗО-ыг байгуулах ёстой бөгөөд ЕНБД Ши Жиньпин болон Намын Төв хорооноос Өвөрмонголд даалгасан "хоёр саад", "хоёр суурь", "нэг гүүрэн гарц" зэрэг стратегийн 5 байр суурь, эрхэм зорилгыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлэх ёстой.

---

⁷ "Таван бөмбөрцгийн цогц төлөвлөгөө" гэдэг нь Хятадын хөгжлийн үндсэн стратеги бөгөөд улс орны хөгжлийг таван чиглэлд уялдаа холбоотойгоор хэрэгжүүлэхийг хэлдэг.

1. Эдийн засгийн хөгжил бөгөөд үйлдвэрлэл, инноваци, зах зээлийн тогтолцоог сайжруулж, тогтвортой өсөлтийг хангахыг зорьдог.
  2. Улс төрийн хөгжил бөгөөд төрийн удирдлага, хууль эрх зүй, ардчиллын тогтолцоог бэхжүүлэхийг хэлнэ.
  3. Соёлын хөгжил бөгөөд үндэсний соёл, үнэт зүйлсийг хамгаалж, соёлын бүтээн байгуулалтыг дэмжихийг зорьдог.
  4. Нийгмийн хөгжил бөгөөд боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал зэрэг иргэдийн амьжиргааг сайжруулахад чиглэнэ.
  5. Экологийн хөгжил бөгөөд байгаль орчныг хамгаалж, ногоон хөгжлийг дэмжихийг зорьдог.
- Иймээс "таван бөмбөрцгийн цогц төлөвлөгөө" нь эдийн засаг, улс төр, соёл, нийгэм, экологийн хөгжлийг уялдуулсан, улс орны урт хугацааны хөгжлийн суурь стратегийн ойлголт юм.

Өвөрмонголын өвөрмөц давуу талыг тусгасан орчин үеийн аж үйлдвэрийн системийг байгуулах, орон нутгийн нөхцөл байдалд тохируулан шинжлэх ухаан, технологийн өндөр түвшний бие даасан байдлыг хурдасгах, үндэсний нэгдсэн зах зээлтэй холбогдох, өндөр түвшний социалист зах зээлийн эдийн засгийн системийг байгуулах, бүс нутгийн эдийн засгийн зохион байгуулалтыг оновчтой болгох; социалист соёлын хөгжил цэцэглэлт, хөгжлийг дэмжих, ард түмний амьжиргааг баталгаажуулах, сайжруулах хүчин чармайлтыг нэмэгдүүлэх гэсэн 7 зорилтод анхаарлаа хандуулах ёстой. Намын ерөнхий удирдлага, намын байгуулалтыг бэхжүүлж, улс орны хөгжилд хамтран ажиллаж, баталгаажуулахын зэрэгцээ өндөр чанартай хөгжлийг хангах ёстой.

3. Үндсэн зорилт. 15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөөний хугацаанд эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн зорилтууд

- Хятад үндэстний хамтын нийгэмлэгийг байгуулахад шинэ амжилтууд гаргах. Хятад үндэстний нийгэмлэгийн мэдрэмжийг бэхжүүлэх институцийн механизмыг улам бүр боловсронгуй болгох, онолын судалгаа, дүгнэлтэд нөлөөлөх үр дүнд хүрэх, үндэсний эв нэгдэл, ахиц дэвшлийг бий болгох ажлыг дэмжих, Хятад үндэстний нийгэмлэгийн мэдрэмжийг ард түмэнд ойлгон таниулах, үлгэр жишээ ӨЗО байгуулах.
- Өндөр чанартай хөгжлийн шинэ үсрэлт хийх. Эдийн засгийн өсөлтийн хурдыг хадгалах, нийт хүчин зүйлийн бүтээмжийн өсөлтийг тогтворжуулах, оршин суугчдын хэрэглээний түвшинг сайжруулах, шинэ аж үйлдвэржилт, мэдээлэлжүүлэлт, хотжилт, хөдөө аж ахуй, бэлчээрийн мал аж ахуйн шинэчлэлийг нэмэгдүүлэх, шинэ чанартай бүтээмжийн хүчийг хөгжүүлэх, Өвөрмонголын өвөрмөц давуу талыг тусгасан орчин үеийн аж үйлдвэрийн системийг байгуулах нээлт хийх, эрчим хүч, стратегийн нөөц баялаг, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн голлох бүтээгдэхүүний хангамжийн хүчин чадлыг сайжруулах, нэг хүнд ногдох ДНБ-ий хэмжээг улсдаа тэргүүлэх байрыг хадгалах.
- Шинжлэх ухаан, технологийн инновацийн шинэ үе шатуудад боловсрол, шинжлэх ухаан, технологи, авьяас чадварыг цогцоор нь хөгжүүлэх хэв маяг бий болгох, шинжлэх ухаан, технологийн инновацийг өсгөх, шинжлэх ухаан, технологийн ололт амжилтыг шинэчлэх, хөгжүүлэх чадвар, ололт амжилтыг өөрчлөх чадвар сайжруулах, инновацийн гинжин хэлхээг хурдасгах, дотоод болон олон улсын хэмжээнд тэргүүлэгч шинжлэх ухаан, технологийн ололт амжилтыг тэргүүлэх салбарт бий болгох, шинжлэх ухаан, технологийн инноваци, үйлдвэрлэлийн инновацийг нэгтгэж, инновацийн хөдөлгөгч хүчийг нэмэгдүүлэх.
- Шинэчлэл, нээлттэй байдлыг гүнзгийрүүлэх чиглэлээр шинэ нээлтүүд хийх. ХКН-ын XX их хурлын Төв хорооны III бүгд хурлын үзэл санааны дагуу төлөвлөж, хэрэгжүүлэх шинэчлэлийн ажлуудыг төлөвлөгөөний дагуу гүйцэтгэх. Өндөр стандартын зах зээлийн тогтолцоог бүрдүүлж, бүх үйл

явцад ардчиллыг хөгжүүлэх, хууль дээдлэх засаглалыг өндөр түвшинд хүргэх. Үндэсний нэгдсэн зах зээлийг умардад нээлттэй чухал гүүрэн гарцыг байгуулах ажилд дэвшил гаргах.

- Нийгмийн соёл иргэншлийн түвшинг сайжруулах. Социалист үнэт зүйлсийг бий болгож, олон нийтийн соёлын үйлчилгээний систем, орчин үеийн соёлын үйлдвэрлэлийн систем, зах зээлийн системийг улам боловсронгуй болгож, бүх үндэстний оюун санааны болон соёлын амьдралыг баяжуулж, ард түмний ёс суртахуун, шинжлэх ухаан, соёл, эрүүл мэндийн чанарыг улам бүр сайжруулж, Хятад үндэстний хамтын оюун санааны бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлнэ.
- Ард түмний амьдралын чанарыг улам бүр сайжруулах. Өндөр чанартай, ажил эрхлэлтийг хөгжүүлж, ард иргэдийн орлогын хэмжээг улсдаа тэргүүлэх түвшинд хадгалж, нийгмийн хамгааллын системийг сайжруулж, олон нийтийн үйлчилгээний тэгш эрхтэй байдлыг сайжруулж, ард түмний орлого, аз жаргал, аюулгүй байдлыг хангаж, баталгаатай, тогтвортой орчныг бий болгох, үндэстний нийтлэг хөгжил цэцэглэлтийг дэмжинэ.
- Экологийн соёл иргэншлийн бүтээн байгуулалтыг шинэ түвшинд хүргэх. "Гурван хойд" төслийн 6 дахь үе шат бүрэн хэрэгжиж, голын усны бохирдлыг багасгаж, хот, хөдөөгийн амьдрах орчинг сайжруулж, ногоон үйлдвэрлэлийн хэв маягийг бүрдүүлж, нүүрстөрөгчийн ялгаруулалтыг зорилтод хэм хэмжээнд хүргэж, Өвөрмонголын үзэсгэлэнт бүтээн байгуулалтад дэвшил гаргаж, Хятадын умард бүс нутагт экологийн цагаан хэрэм, экологийн аюулгүй байдлын хэрмийг байгуулна.
- Аюулгүй Өвөрмонголын бүтээн байгуулалтад шинэ үе шат нээгдлээ. Үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах чадавхыг улам бэхжүүлж, гол салбар дахь эрсдэлийг үр дүнтэй урьдчилан сэргийлж, шийдвэрлэж, нийгмийн засаглал, олон нийтийн аюулгүй байдлын засаглалын түвшинг мэдэгдэхүйц сайжруулж, хилийн хамгаалалтыг бэхжүүлэх нам, засгийн газар, цэрэг, цагдаа, энгийн иргэдийн хамтарсан хүчин чармайлтыг улам бэхжүүлж, Хятадын хойд хэсэгт аюулгүй байдал, тогтвортой байдлын хаалт улам бэхжиж байна.

Дээрх зорилтод тулгуурлан таван жилийн түүхийг бүтээж, 2035 он гэхэд тус бүс нутгийн нийт эдийн засгийн хүчийг нэмэгдүүлж, нэг хүнд ногдох ДНБ болон ард иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлж, "хоёр саад", "хоёр суурь", "нэг гүүрэн гарц"-ын үүргийг улам бүр нэмэгдэж, тус бүс нутаг Хятадын үндэстний хамтын нийгэмлэгийг байгуулах, хил орчмын үндэстний цөөнхийн бүс нутагт нийтлэг хөгжил цэцэглэлтийг бий болгож, үндэсний экологийн аюулгүй байдлын саад бэрхшээл, аюулгүй байдал, тогтвортой байдлыг бий болгоход тэргүүлэгчийн байр сууриа хадгалж, улс орны бусад бүс нутагтай социалист орчин үеийн хөгжлийг хэрэгжүүлнэ.

засгийн хөгжлийн гол үзүүлэлт					
Ангилал	Үзүүлэлт	2025 он	2030 он	Жилийн дундаж	Хөрөнгө
Эдийн засгийн хөгжил	1.Орон нутгийн ДНБ-ий өсөлт	4.7%	-	4.5%	
	2.Хөдөлмөрийн бүтээмжийн өсөлт	5.4*	-	ДНБ-ий өсөлтөөс өндөр	
	3.Хотжилтын түвшин	71.5%	73%	-	
Инновац	4. Судалгаа, хөгжүүлэлтийн (R&D) зардлын нийт өсөлт	9.4%	-	7% орчим	
	5. 10 мянган хүнд ногдох өндөр үнэтэй патентын тоо (ширхэг)	2.88	4.3	-	
	6. Цахим эдийн засгийн ДНБ-д эзлэх хувь	-	5%	-	
Хөдөлмөр эрхлэлт ба орлого	7. Хот суурин газрын ажилгүйдлийн түвшин	5.7%	-	5.7%	
	8. Нэг хүнд ногдох орлогын өсөлт	4.6%	-	ДНБ-ий өсөлттэй уялдана	
Нийгмийн хөгжил (Амьжиргаа)	10. 1000 хүнд ногдох эмч, сувилагчийн тоо	Эмч:3.7	4.5	-	
		Сувилагч: 4.5	4.5	-	
	11. Асрамжийн газрын сувилахуйн эзлэх хувь	68	73	-	
	12. 3 хүртэлх насны хүүхдийн асаргаа (нэмэгдэх хувь)	-	-	+6 пунк	

	13. Дундаж наслалт (нас)	79.25	80	-	
Ногоон, бага нүүрстөрөгч	14. ДНБ-д ногдох CO ₂ ялгарал	[17.7] %	—	[17] %	
	15. Чулуулаг бус гаралтай эрчим хүчний эзлэх хувь	21.7%	25%	-	
	16. PM2.5 агууламж (мкг/м ³)	28	<27	-	
	17. Ундны усны эзлэх хувь	80%	85%	-	
	18. Ойн хэмжээ	25.1%*	25.8%	-	
Аюулгүй байдал	19. Хүнсний үйлдвэрлэлийн хүчин чадал (их наяд жин/500гр/)	1.39	~1.45	-	
	20. Эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн хүчин чадал (нүүрсний эквивалент, 100 сая тн)	51.3	58	-	

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. Хятад үндэстний хамтын нийгэмлэгийн үзэл санааг бэхжүүлж, Хятад үндэстний хамтын нийгэмлэгийн байгуулалтыг дэмжинэ

Шинэ эрин үед үндэстний асуудал эрхэлсэн намын ажил болон үндэстний цөөнхийн бүс нутгийн ажлын гол сэдэв ба Хятадын үндэстний хамтын нийгэмлэгийн үзэл санааг бэхжүүлж, ажлын шаардлагыг бүс нутгийн эдийн засаг, улс төр, соёл, нийгэм, экологийн соёл иргэншил, намын байгуулалтыг бодитойгоор хэрэгжүүлж, Хятадын үндэстнийг хамтын нийгэмлэг болгон бүтээн байгуулах ажлыг үр дүнтэй ахиулна.

4. Хятад үндэстний хамтын оюун санааны орчин бий болгох

Хятадын соёл иргэншлийн онцлог шинж чанарыг ойлгож, гол сэдвийг хэрэгжүүлэх механизмыг боловсронгуй болгож, онолын судалгаа, сурталчилгаа, боловсролыг гүнзгийрүүлж, Хятадын үндэстний хамтын оюун санааны орчныг байгуулах ажлыг эрчимжүүлнэ.

4.1. Үндсэн шаардлагыг хэрэгжүүлэх систем, механизмыг сайжруулах

Бүх шатны намын хороо (намын тэргүүлэх бүлгүүд) болон удирдах ажилтнуудын мэдлэг, чадварыг бэхжүүлж, Хятадын үндэстний хамтын ажиллагааг бий болгох, хариуцлагын систем болон зохицуулалтын механизмыг хэрэгжүүлнэ. Нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн бодлогод тавигдах шаардлагыг хэрэгжүүлэх, шинэчлэл, хөгжлийг "гурван утга"-аар хангах хяналтын болон үнэлгээний механизмыг сайжруулж, бүх үндэстэн баялгийг хөгжүүлэх, аж үйлдвэрийн хөгжил, төслийн бүтээн байгуулалтын ашгийг хүртэх механизмыг сайжруулна. Тавигдах шаардлагыг хэрэгжүүлэх орон нутгийн дүрэм, журам, засгийн газрын дүрмийг хянах, шалгах ажлыг эрчимжүүлнэ. Үндэстний хэргийг хуульд заасны дагуу удирдан чиглүүлж, хууль эрх зүйн боловсролыг бэхжүүлж, ухаалаг засаглалын түвшинг нэмэгдүүлж, эрсдэл, далд аюулаас урьдчилан сэргийлэх, шийдвэрлэх ажлын механизмыг сайжруулж, төгс болгох, бүх үндэстний хууль ёсны эрх, ашиг сонирхлыг хуулиар хамгаална.

4.2. Онолын судалгаа, сурталчлах ажлыг бэхжүүлэх

Өвөрмонголын үндэстний хоорондын солилцоо, харилцан үйлчлэл, нэгдлийн түүхэн баримтуудыг судалж, Хятад үндэстний нийгэмлэгийн түүхийг өгүүлсэн судалгаа, сурталчилгааны нөлөөг нэмэгдүүлнэ. Хятад үндэстний нийгэмлэгийн талаарх судалгааг гүнзгийрүүлж, судалгааны чадварыг хөгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, Хятад үндэстний нийгэмлэгийн талаарх мэдлэгийг бэхжүүлэх судалгааны үр ашгийг дээшлүүлж, ӨЗО-ы философи, нийгмийн ухааны төлөвлөлтийн төсөл, санхүүжилтийн төслүүдэд Хятад үндэстний нийгэмлэгийн талаарх мэдлэгийг бэхжүүлэх онолын судалгааны төслүүдийн эзлэх хувийг нэмэгдүүлнэ. Бид Хятад үндэстний нийгэмлэгийн талаарх мэдлэгийг бэхжүүлэх талаар сурталчилгаа, боловсролын урт хугацааны үр нөлөөг дэмжиж, намын гишүүд болон боловсон хүчний боловсрол, сургалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, "Намд талархах, Намыг сонсох, Намыг дагах" сэдэвт боловсрол олгох, "гурван салшгүй зүйл", "дөрвөн нийтлэг зүйл", "таван хүлээн зөвшөөрөлт" зэрэг ойлголтын талаарх боловсролыг өргөн хүрээнд хэрэгжүүлнэ.

4.3. Хятадын соёлын өвөрмөц байдлыг бэхжүүлэх

Хятадын түүхийн талаарх үзэл баримтлалыг бий болгож, түүх, соёлын сурталчилгаа, боловсрол, олон нийтийн соёлын байгууламж барих, хотын түүхэн барилга байгууламж барих, аялал жуулчлалын үзэсгэлэн зэрэг бүх талын гол сэдэв, шаардлагыг хэрэгжүүлж, Хятадын соёлын нийтлэг бэлгэдэл, Хятад үндэстний дүр төрхийг бий болгох ёстой. Бүх үндэстний соёл, спортын арга хэмжээг зохион байгуулж, үндэстний хэмжээнд эмхэтгэсэн сурах бичгийг ашиглаж, үндэстний нийтлэг хэл, бичгийн хэрэглээг цогцоор дэмжиж, бүх үндэстний хэл, бичгийн хэрэглээг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр хамгаалах ёстой.

5. Бүх үндэстний бүлэг хоорондын солилцоо, харилцан үйлчлэл, нэгдлийг дэмжих.

Үндэстний эв нэгдлийн бодлогын системийг сайжруулж, бүх үндэстний бүлгүүдийн нэгдлийг дэмжиж, солилцоо, харилцаа, нэгдлийг идэвхтэй дэмжинэ.

5.1. Үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийг бий болгох ажлыг тасралтгүй гүнзгийрүүлнэ.

Үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийг дэмжих төслийг урагшлуулж, бүх салбарт үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийн санаачилгыг тогтмол хэрэгжүүлж, үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийн ажлын сувгийг бий болгож, үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийн загвар аймаг, хотуудыг байгуулж, үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийн үндэстний загвар сум, хошуу (хот, дүүрэг)-г байгуулах ажлыг чанаржуулан өргөжүүлэхийг дэмжинэ. Үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийн төлөөх сайшаал, урамшууллын арга хэлбэрийг стандартчилж, шинэ эрин үед Өвөрмонголын үндэстний эв нэгдэл, дэвшлийн түүхийг өгүүлсэн Хятадын үндэстний хамтын нийгэмлэгийн сурталчилгааг бий болгох нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

5.2. Бүх үндэстний бүлгийн хоорондын харилцан үйлчлэл, солилцоо, интеграцийг дэмжих сувгуудыг бий болгоно

Хот, хөдөөгийн барилгын төлөвлөлт болон олон нийтийн үйлчилгээний нөөцийн хуваарилалттай уялдуулж, шинэ хотжилт, хот байгуулалтын шинэчлэлийн бүхий л талбарт харилцан туршлага судлах, нэгдмэл байдлын үзэл баримтлалыг нэгтгэж, бүх үндэстнийг хамтаар амьдрах, суралцах, бүтээн байгуулах, ажиллах, амьдралын таатай нийгмийн нөхцлийг бүрдүүлнэ. Бүх үндэстэн бүс нутаг дамнасан шилжилт хөдөлгөөн, нэгдлийг бодлогоор дэмжиж, хүн ам болон хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй эрхлэгчдийн шилжин суурьших үйлчилгээ, менежментийн түвшинг сайжруулна. Бүх үндэстний хоорондын солилцоо, харилцан үйлчлэл, нэгдлийн "Гурван төлөвлөгөө"-г бүрнээр хэрэгжүүлж, бүх үндэстний хоорондын нэгдмэл байдлыг өргөжүүлнэ.

Үндэстэн хоорондын солилцоо, хамтын ажиллагаа, интеграцийн төлөвлөгөө
1. Үндэстэн хоорондын интеграцийн хөгжлийн төлөвлөгөө ШУӨЗО-ы хойд бүс нутагт интеграци үндэстэн хоорондын сувгийг гүнзгийрүүлж, интеграцийн нийгэмлэгийг байгуулж, хөдөө, бэлчээрийн мал аж ахуй, хилийн бүсийн үндэстэн хоорондын интеграцийн хөгжлийн шинэлэг арга хэмжээг судлах.
2. Үндэстэн хоорондын залуучуудын солилцооны төлөвлөгөө Онлайн болон бусад арга хэлбэрээр залуучуудын солилцооны арга хэмжээг зохион байгуулж, муж хоорондын залуучуудын хамтын ажиллагаа, солилцооны шинэлэг загварыг судлах.
3. Аялал жуулчлалд суурилсан үндэстэн хоорондын солилцоо, хамтын ажиллагаа, интеграцийн төлөвлөгөө Аялал жуулчлалын мэргэжилтнүүдийн сургалтыг гүнзгийрүүлж, үзэсгэлэн, үзмэрийн газруудыг сайжруулж, онцлог, нөөцийг хөгжүүлж, “аялал

6. Хятадын мөрөөдлийг биелүүлэхийн тулд хүчээ нэгтгэх

Намын удирдлага, ард түмэн, улс орны эзэн гэсэн байр суурь, хууль дээдлэх ёсыг баримталж, нийтлэг байдал, эв нэгдлийг бэхжүүлэхэд анхаарлаа төвлөрүүлж, эв нэгдэл, тэмцлийн эерэг талыг хөгжүүлэх ёстой.

6.1. Ард түмний бүх үйл явцын ардчиллыг хөгжүүлэх

АТИХ-ын тогтолцоог баримталж, сайжруулж, шинэ эрин үед АТИХ-ын ажлыг бэхжүүлэн сайжруулж, АТИХ болон түүний Байнгын хороод хууль тогтоох, хянах, шийдвэр гаргах, томилох, огцруулах эрх мэдлээ хуульд заасны дагуу хэрэгжүүлэхийг дэмжиж, баталгаажуулах, Засгийн газар, хяналтын комисс, шүүхийн үйл ажиллагаанд АТИХ-ын хяналтын тогтолцоог сайжруулна. ХКН-ын удирдлага дор олон намын хамтын ажиллагаа, улс төрийн зөвлөлдөх тогтолцоог баримталж, УТЗЗ-ийн мэргэшсэн зөвлөлдөх байгууллага болох үүргийг бүрэн гүйцэтгэж, зөвлөлдөх, харилцан үйлчлэх, санал бодлоо илэрхийлэх, өргөн хүрээнд зөвшилцөлд хүрэх механизмыг сайжруулж, янз бүрийн зөвлөлдөх сувгуудын зохицуулалт, хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, УТЗЗ-ийн гишүүдийн багийн бүтцийг бэхжүүлж, ардчиллыг өргөн хүрээтэй, олон түвшний, институцчилсэн хөгжлийг дэмжинэ. Ард түмний төлөөлөгчид, УТЗЗ-ийн гишүүд, УТЗЗ-ийн гишүүдийн үүргийг бүрэн гүйцэтгэх бөгөөд ардчиллын тогтолцоог сайжруулна. Олон нийтийн саналыг авах, олон нийтийн саналыг цуглуулах механизмыг оновчтой болгоно. Нэгдсэн фронтын ажлын арга барилыг сайжруулж, нэгдсэн фронтын ажлын хариуцлагын системийг бүрэн хэрэгжүүлж, эх оронч нэгдсэн фронтыг нэгтгэн хөгжүүлнэ. Үйлдвэрчний эвлэл, Коммунист залуучуудын холбоо, Эмэгтэйчүүдийн холбоо, Шинжлэх ухаан, технологийн холбоо, Утга зохиол, урлагийн холбоо, Үйлдвэр худалдааны холбоо, Нийгмийн ухааны холбоо, Улаан загалмайн нийгэмлэг, Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн холбоо, Худалдааг дэмжих зөвлөл зэрэг олон нийтийн байгууллагуудын шинэчлэл, бүтээн байгуулалтыг гүнзгийрүүлнэ. Хятадад шашныг Хятадчилах чиглэлийг баримталж, шашны хэргийг удирдахдаа хуулийн засаглалыг бэхжүүлнэ. Хонгконг, Макао, Тайваний хэрэг эрхлэх асуудлаарх ХКН-ын Төв хорооны зохицуулалт, шаардлагыг бүрэн хэрэгжүүлж, шинэ эрин үед гадаад улс оронд ажиллаж, амьдарч байгаа Хятад иргэдийг бэхжүүлэх, сайжруулж, үзэсгэлэнтэй Өвөрмонголыг байгуулахын тулд мэргэн ухаан, хүч чадлыг өргөнөөр ашиглана.

6.2. Өвөрмонголд хууль дээдлэх ёсыг бэхжүүлнэ

ЕНБД Ши Жиньпиний хууль дээдлэх ёсыг судлах үзэл санааг сурталчлах, боловсрол олгох, сургах, судлах, тайлбарлах ажлыг идэвхжүүлнэ. Хууль дээдлэх ёсыг ашиглан ард түмний үзэл санааг нэгтгэж, эв нэгдлийг хамгаалахын тулд бүс нутагт хууль дээдлэх ёсыг гүнзгийрүүлнэ. Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх, шударга ёсыг эрхэмлэх, хуулийг бүх нийтээр дагаж мөрдөхийг уриалан дэмжих. Үндсэн хуулийн эрх мэдлийг тууштай хамгаалж, хуулийн төлөвлөлт, хяналтыг бэхжүүлэх,

шинээр гарч ирж байгаа салбаруудыг чиглэсэн хууль, тогтоомжийг нэмэгдүүлэх. Хуульд суурилсан Засгийн газрын байгуулалтыг гүнзгийрүүлэх, захиргааны хуулийн хэрэгжилтийг зохицуулах, хянах ажлын систем, механизмыг сайжруулах, захиргааны норматив баримт бичгийг хянах, бүртгэх ажлыг эрчимжүүлэх, хатуу чанд, шударга, соёл иргэншсэн хууль хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ. Захиргааны хэргийн маргааныг бодитойгоор шийдвэрлэх механизмыг сайжруулж, захиргааны хэргийн дахин хянаж үзэх үүргийг бүрэн гүйцэтгэнэ. Шүүх эрх мэдлийн үйл ажиллагааг стандартчилах. Прокурорын хяналт, олон нийтийн ашиг сонирхлын маргааныг үр дүнтэй шийдвэрлэх. Хуулийн дагуу асуудлыг шийдвэрлэж буй удирдах ажилтнуудад тавих хяналт, шалгалтыг бэхжүүлнэ. "30 минутын олон нийтийн хууль эрх зүйн үйлчилгээний төв"-ийг бэхжүүлж, олон нийтийн хууль эрх зүйн үйлчилгээний мэргэжлийн түвшин, үйлчилгээний үр ашгийг дээшлүүлж, "ухаалаг хууль дээдлэх ёс"-ыг бэхжүүлнэ. Хуулийн засаглалтай нийгмийг байгуулахад ахиц дэвшил гаргаж, хууль эрх зүйн боловсролын ес дэх таван жилийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, "Хуулийн засаглал Улаанмөчир"⁸ хууль эрх зүйн боловсролыг сурталчилж, хууль эрх зүйн сурталчилгаа, боловсролыг бэхжүүлж, иргэдийн хууль эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлнэ. Хуулийн засаглалын салбарын шинэчлэлийг үргэлжлүүлэн гүнзгийрүүлж, гадаад ертөнцтэй холбоотой хууль эрх зүйн тогтолцооны бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, Орос, Монголд анхаарлаа хандуулан гадаадтай холбоотой арбитрын хамтын ажиллагааг хөгжүүлнэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. Байгаль орчныг тэргүүлэх чиглэл болгож, ногоон хөгжлийг дэмжин, улсын хойд бүсийн экологийн аюулгүй байдлын хамгаалалтыг бэхжүүлнэ

“Тунгалаг ус, ногоон уулс бол үнэлж баршгүй баялаг” гэсэн үзэл баримтлалыг тууштай хэрэгжүүлж, уул, ус, ой, тариалангийн талбай, нуур, бэлчээр, цөлийг хамарсан экосистемийн нэгдсэн хамгаалалт, системтэй удирдлагыг хэрэгжүүлнэ. Нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах, бохирдлыг багасгах, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг бүхэлд нь ногоон шилжилтэд оруулах бодлогыг эрчимжүүлнэ.

7. Экологийн хамгаалалт, нөхөн сэргээлтийг тууштай урагшлуулах

Экологийн хамгаалалтыг нэн тэргүүнд тавьж, томоохон экологийн төслүүдийг шинжлэх ухаанд тулгуурлан төлөвлөж, хэрэгжүүлэн, экосистемийн олон янз байдал, тогтвортой байдлыг сайжруулна.

7.1 “Гурван хойд” бүсийн төслийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх

Бүс нутгийн онцлогт нийцүүлэн эрсдэлтэй бүсүүдэд хамгаалалт хийх, ангилалд тулгуурласан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, цөлжилттэй тэмцэх үндсэн

---

⁸ “Улаанмөчир” гэдэг нь Өвөрмонголд 1950-иад онд байгуулагдсан, хөдөө орон нутагт явж соёл, мэдээлэл түгээдэг явуулын уран сайхны хамтлагийг хэлдэг. Харин “Хуулийн засаглал Улаанмөчир” гэдэг нь энэ загварыг ашиглан хууль эрх зүйн мэдлэгийг иргэдэд ойр, хүртээмжтэй байдлаар сурталчлах арга хэлбэрийг хэлнэ.

ажлуудыг тууштай хэрэгжүүлнэ. Ой, бэлчээрийн бүтэц, нягтралыг оновчтой зохицуулж, элсний нүүдлийг хянах ажлыг механикжуулах, ухаалаг технологи нэвтрүүлэхийг түргэсгэнэ.

Фотоцахилгаан (нарны эрчим хүч) болон элсний хяналтыг хослуулсан төслүүдийг дэмжиж, “зам дагасан элсний хяналт”-ын цар хүрээг өргөжүүлнэ. Экологийн бүтээн байгуулалтын урт хугацааны менежментийн тогтолцоог сайжруулж, таримал ургамлын амьдрах чадварыг нэмэгдүүлнэ. Мөн цөлжилттэй тэмцэх чиглэлээр бүс нутаг хоорондын болон хил дамнасан хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

Кубүчи (Хөвч) олон улсын цөлийн форумыг амжилттай зохион байгуулж, 15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөөний төгсгөлд цөлжилттэй тэмцэх үндсэн зорилтуудад шийдвэрлэх ахиц гаргана.

7.2 Ой, бэлчээрийн нөөцийг хамгаалах, зохистой ашиглахыг бэхжүүлэх

Үндсэн бэлчээрийг хамгаалж, малын тоо толгой болон бэлчээрийн даацын тэнцвэрийг хангах, бэлчээрийг түр хориглох болон ээлжлэн ашиглах тогтолцоог хатуу мөрдүүлнэ. Ой, бэлчээрийг сүйтгэх хууль бус үйл ажиллагаанд хатуу хариуцлага тооцож, хэт бэлчээрлэлттэй тэмцэх ажлыг үргэлжлүүлнэ.

Бэлчээрийн нийт талбайг 731 сая м² түвшинд хадгалж, ургамлын бүрхэвчийг урт хугацаанд 45 хувиас доошгүй байлгах зорилт тавина. Бэлчээрийн экологийн судалгааны үндэсний гол лабораторийг байгуулж, даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлэн хамгаалалтыг сайжруулна.

Ойн нөөцийг хамгаалах чиглэлээр “ойн даргын тогтолцоо”-г гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлж, чанарыг сайжруулна. Ус, хөрс, үр тариа, нүүрстөрөгчийн нөөцийг зохицуулах “дөрвөн сан”-гийн уялдаа холбоог бэхжүүлнэ. Их Хянганы нурууны экологийн хамгаалалтын төслийг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

Төрийн өмчит ойн аж ахуй болон анхан шатны экологийн менежментийн байгууллагуудыг хөгжүүлж, хамтын эзэмшлийн ойн тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлнэ. Байгалийн тусгай хамгаалалттай газрын тогтолцооны бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, биологийн олон янз байдлын хамгаалалтыг бэхжүүлэн, чухал амьдрах орчин, экологийн коридор, нүүдлийн шувуудын шилжилт хөдөлгөөний замыг хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг сайжруулна. Харь гаралтай түрэмгий зүйлс⁹-ийн хяналт, зохицуулалтыг чангатгаж, зэрлэг ан амьтдын хууль бус худалдааг бүрэн хориглон, хууль бус болон замбараагүй агнуурын үйлдлийг хатуу таслан зогсооно.

7.3. Гол, нуур, намгархаг газар, мөнх цэвдэг (мөс)-ийн нөөцийг хамгаалах,

---

⁹ “Харь гаралтай түрэмгий зүйлс” гэдэг нь тухайн нутагт угийн байгаагүй, гадаадаас орж ирсэн бөгөөд байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлж, хурдан тархаж, нутгийн (уугуул) амьтан, ургамлыг шахан зайлуулдаг амьд биетийг хэлнэ.

нөхөн сэргээлтийг бэхжүүлэх

Гол, нуурын менежментийн үндсэн механизм болох “гол, нуурын даргын тогтолцоо”-г үр дүнтэй хэрэгжүүлж, “Аз жаргалтай гол, нуур” санаачилгыг цогцоор нь урагшлуулна. Усны байгууламж болон эргийн хамгаалалтыг бэхжүүлж, гол, нуурын орчим дахь хууль бус эзэмшил, барилга байгууламж, уул уурхай, хог хаягдал зэрэг “дөрвөн төрлийн зөрчил”-ийг арилгах ажлыг тогтмол, стандартын дагуу хэрэгжүүлнэ.

“Нэг нуур, хоёр тэнгис”, Чахан нуур зэрэг гол, нуур, усан сан, намгархаг газрын нэгдсэн менежмент, экологийн хамгаалалтыг сайжруулж, экологийн урсацыг хангалттай түвшинд барина. Баруун Ляо голын сав газрын экологийн нөхөн сэргээлтийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

Ус, намгархаг газрын ашиглалтыг хатуу зохицуулж, экологийн хувьд эмзэг, доройтолд орсон бүсүүдэд нөхөн сэргээлтийн цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Хөрс, усны нэгдсэн хамгаалалтын хүрээнд 37,600 км² талбайг хамарсан төслүүдийг урагшлуулна. Мөн Их Хянганы нурууны экосистемийн бүрэн бүтэн байдал, тогтвортой байдлыг хамгаалах зорилгоор мөнх цэвдгийн нөөцийн хамгаалалтыг бэхжүүлнэ.

7.4. Экологийн соёл иргэншлийн институцийн тогтолцоог боловсронгуй болгох

Экологийн хамгаалалтын “улаан шугам”-ын менежментийн тогтолцоог хатуу мөрдүүлнэ. Экологийн хамгаалалт, нөхөн сэргээлтэд чиглэсэн олон эх үүсвэрт хөрөнгө оруулалтын механизмыг бүрдүүлж, экологийн нөхөн олговрын бодлогын хэрэгжилтийг бэхжүүлнэ. Мөн нийгмийн бүх талын оролцоог дэмжин идэвхжүүлнэ.

Экосистемийн нийт бүтээгдэхүүн (GEP)-ийн тооцооллыг нэвтрүүлж, “тунгалаг ус, ногоон уул”-ыг бодит эдийн засгийн үнэлэмж бүхий баялаг болгон хувиргах арга замыг орон нутгийн онцлогт нийцүүлэн хөгжүүлнэ. Хөлөнбуйр хотод хэрэгжиж буй экологийн бүтээгдэхүүний үнэ цэнийг тодорхойлох үндэсний туршилтын төслийн хоёр дахь үе шатыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

“Гурван хойд” хамгаалалтын бүс зэрэг гол экологийн төслүүдийн үр нөлөөг үнэлэх тогтолцоог боловсронгуй болгож, бүс нутгийн экологийн хамтын засаглалыг бэхжүүлэн, байгаль орчны эрсдэлийн хяналтын системийг хөгжүүлнэ.

8. Нүүрстөрөгчийн оргилд хүрэх ажлыг идэвхтэй, тогтвортой урагшлуулах

Хөгжлийг ялгарлын бууралтай уялдуулан, нүүрстөрөгчийн оргил үе болон нүүрстөрөгчийн саармагжилтын зорилтыг удирдлага болгон, 2030 оноос өмнө нүүрстөрөгчийн оргилд хүрэх зорилтыг хугацаанд нь хэрэгжүүлнэ. Үүний хүрээнд ногоон, бага нүүрстөрөгч, тойрог эдийн засгийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.

8.1. Нүүрстөрөгчийн ялгарлын “давхар хяналт”-ын шинэ механизмыг бүрэн хэрэгжүүлэх

Нүүрстөрөгчийн ялгарлын нийт хэмжээ болон ялгарлын эрчмийг зэрэг хянах “давхар хяналт”-ын тогтолцоог нэвтрүүлнэ. “Таван нүүрстөрөгчийн уялдаа холбоо”-ны менежментийн механизмыг хөгжүүлж, нүүрс, газрын тосны хэрэглээний оргил үеийг шат дараатайгаар даван туулах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

Нүүрстөрөгчийн ялгарлын статистик, бүртгэл, хяналтын тогтолцоог боловсронгуй болгож, бодит цагийн хяналт, эрт сэрэмжлүүлэх механизмыг бий болгоно. Эрчим хүч их хэрэглэдэг, ялгаруулалт өндөртэй төслүүдэд хатуу хяналт тавьж, шинэ, өргөтгөсөн болон шинэчлэгдсэн төслүүдэд ялгарлыг “тэнцүү эсвэл бага хэмжээгээр орлуулах” шаардлагыг мөрдүүлнэ.

Үндэсний нүүрстөрөгчийн хэмжилзүйн төв (Өвөрмонгол)-ийн байгууламжийг урагшлуулж, нүүрстөрөгчийн зах зээлийн хамрах хүрээг өргөжүүлэн, хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах үндэсний сайн дурын зах зээлд идэвхтэй оролцоно.

Мөн уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох удирдлагыг сайжруулж, нүүрстөрөгчийн давхар исэлээс бусад хүлэмжийн хийн ялгарлыг үр дүнтэй хянах тогтолцоог бүрдүүлнэ.

8.2. Гол салбаруудын ногоон, бага нүүрстөрөгчийн шилжилтийг түргэтгэх

Эрчим хүчний хэмнэлт, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах, нүүрсний хэрэглээг хязгаарлах, эрчим хүчний хэрэглээний бүтцийг оновчтой болгох бодлогыг зэрэг хэрэгжүүлж, нэгж ДНБ-д ногдох эрчим хүчний хэрэглээг улсын тогтоосон шаардлагад нийцүүлэн бууруулна.

Аж үйлдвэрийн гол салбаруудад эрчим хүчний үр ашгийг жишигтэй харьцуулан дээшлүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж, ногоон, бага нүүрстөрөгчийн дэвшилтэт технологийн хэрэглээг хурдасгана. Нүүрсээр ажилладаг цахилгаан станц, химийн үйлдвэрлэл, ган, өнгөт металл, барилгын материал зэрэг салбаруудад эрчим хүч хэмнэх, ялгарлыг бууруулах шинэчлэл, өөрчлөлтийг эрчимжүүлнэ.

Тээврийн бүтцийг оновчтой болгож, олон төрлийн тээврийг хослуулсан (мультимодаль) системийг хөгжүүлэн, их хэмжээний ачааг төмөр зам болон шинэ эрчим хүчний тээврийн хэрэгслээр тээвэрлэх хувийг нэмэгдүүлнэ.

Мөн одоо байгаа барилга байгууламж болон хотын дэд бүтцэд эрчим хүч хэмнэх, нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах шинэчлэл хийж, хэт бага эрчим хүчний хэрэглээтэй болон угсармал барилгын хөгжлийг өргөн хүрээнд дэмжинэ.

8.3. Нүүрстөрөгчгүй парк, үйлдвэрүүдийг өндөр чанартайгаар байгуулах

Нүүрстөрөгчгүй паркийн “ногоон эрчим хүчний тогтолцоо + ногоон, бага нүүрстөрөгчийн аж үйлдвэрийн тогтолцоо + стандарт, институцийн тогтолцоо”-г уялдуулсан хөгжлийн загварыг гүнзгийрүүлж, Ордосын Мөнсү эдийн засгийн хөгжлийн бүс, Баотоу хотын газрын ховор элементийн өндөр технологийн аж үйлдвэрийн хөгжлийн бүс зэрэг улсын түвшний нүүрстөрөгчгүй паркуудыг өндөр чанартайгаар байгуулна.

“Сайн дурын үндсэн дээр байгуулах, ангилан хөгжүүлэх, динамик үнэлгээ хийх, үе шаттайгаар баталгаажуулах” зарчмыг баримтлан, бүс нутгийн онцлогт нийцүүлэн илүү олон аж үйлдвэрийн паркуудыг өөртөө засах орны түвшний нүүрстөрөгчгүй парк болгон хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

Мөн нүүрстөрөгчийн ялгарлыг бууруулах шаардлага өндөр, хэрэгжүүлэх боломж харьцангуй хялбар салбаруудад нүүрстөрөгчгүй үйлдвэр байгуулах ажлыг тэргүүн ээлжинд дэмжинэ.

8.4. Экосистемийн нүүрстөрөгч шингээх чадавхыг нэмэгдүүлж, түүний үнэ цэнийг ухамсарлах

Ой, бэлчээрийг нүүрстөрөгчийн “агуулах” (карбон сан)-ын хувьд бүрэн ашиглаж, улсын хэмжээнд чухал ач холбогдолтой экосистемийн нүүрстөрөгч шингээх нөөцийн баазыг байгуулан, “Хойд нутгийн ногоон нүүрстөрөгч” брэндийг бий болгоно.

Ой, бэлчээрийн нүүрстөрөгч шингээлтийг нэмэгдүүлэх, нүүрстөрөгчийн үнэ цэнийг бодитоор хэрэгжүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж, ой, бэлчээр, намгархаг газрын нүүрстөрөгч шингээх чадавхыг бэхжүүлнэ. “15-р таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөлд ой, бэлчээр, намгархаг газрын нийт нүүрстөрөгчийн нөөцийг 11 тэрбум тонноос дээш хэмжээнд хүргэж, жил бүрийн нүүрстөрөгч шингээлтийг 120 сая тонн түвшинд тогтвортой хадгална.

Ой, бэлчээрийн нүүрстөрөгчийн төслийн арга зүйн судалгааг идэвхтэй өрнүүлж, ойн салбарын нүүрстөрөгчийн шингээлтийн үндэсний баталгаажсан сайн дурын ялгарлын бууралтын (CCER) төслүүдийг боловсруулах, нөөц бүрдүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

Мөн ногоон, бага нүүрстөрөгчийн хөгжлийг дэмжих санхүүгийн дэмжлэгийг улам бэхжүүлнэ.

9. Бохирдолтой тэмцэх ажлыг бүх талаар эрчимжүүлэх

Бохирдлыг нарийвчлалтай, шинжлэх ухаанд суурилсан, хуульд нийцсэн байдлаар бууруулах бодлогыг бүрэн хэрэгжүүлж, эх үүсвэр дээрх хяналтыг улам чангатгана. Олон төрлийн бохирдуулагчийг хамтад нь зохицуулах, бүс нутгийн хамтын засаглалыг бэхжүүлэх замаар экологийн орчны чанарыг тасралтгүй сайжруулна.

9.1. Цэнхэр тэнгэр, тунгалаг ус, цэвэр хөрсийг хамгаалах ажлыг гүнзгийрүүлэх

Агаарын чанарыг тасралтгүй сайжруулна. Үхай болон түүний орчмын бүс, Хөх хот–Баотоу–Ордос–Баяннуур зэрэг гол бүсүүдэд агаарын бохирдлыг хамтран урьдчилан сэргийлэх, хянах, бууруулах арга хэмжээг эрчимжүүлж, их бохирдолтой өдрүүдийг үндсэндээ арилгана. Гол салбаруудад хэт бага ялгарлын (ultra-low emission) шинэчлэл хийж, дэгдэмхий органик нэгдэл (VOC) болон хөдөлгөөнт эх

үүсвэрийн бохирдлыг бууруулна. Үндсэн бохирдуулагчдын ялгарлыг бууруулах инженерийн арга хэмжээг хэрэгжүүлж, салбарын байгаль орчны гүйцэтгэлийг “А” түвшинд хүргэхийг дэмжинэ. Тоосжилтын бохирдлыг хянах, аж ахуйн нэгжүүдийн зохион байгуулалтгүй ялгарлыг бууруулах арга хэмжээг бэхжүүлнэ.

Усны нөөц, усны орчин, усны экосистемийн менежментийг уялдуулан хэрэгжүүлнэ. “Үзэсгэлэнт гол, нуур”-ыг хамгаалах, хөгжүүлэх ажлыг гүнзгийрүүлж, голд цутгах бохир усны гарцуудыг шалган цэгцлэх ажлыг үргэлжлүүлнэ. Аж үйлдвэрийн паркуудын усны бохирдлыг бууруулах ажлыг эрчимжүүлж, бохир ус цуглуулах, цэвэрлэх үр ашгийг нэмэгдүүлнэ. Хотын ахуйн бохир ус цуглуулах, цэвэрлэх, дахин ашиглах болон лаг боловсруулах байгууламжийг шинээр барих, шинэчлэх ажлыг урагшлуулж, бохир усны байгууламж, шугам сүлжээний нэгдсэн менежментийн тогтолцоог бүрдүүлнэ. Хотын “хар, эвгүй үнэртэй” усны асуудлыг шийдвэрлэсэн үр дүнг бататгаж, хөдөө, мал аж ахуйн бүсэд ижил асуудлыг шийдвэрлэх ажлыг тууштай хэрэгжүүлнэ.

Хөрсний бохирдлын эх үүсвэрийг хянах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Тариалангийн газрын хамгаалалтыг бүх талаар бэхжүүлж, бохирдсон хөрсний аюулгүй ашиглалт, эрсдэлийн хяналтыг сайжруулна. Хөдөө аж ахуйн газрын хөрсөнд агуулагдах хүнд металлын бохирдлыг шат дараатайгаар судалж, цэвэрлэх ажлыг урагшлуулна. Хөдөө аж ахуйн хальсан хог (пластик хучлага)-ийг цуглуулах, дахин боловсруулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

Барилгын зориулалттай газрын хөрсний бохирдлын эрсдэлийг хянаж, тэргүүн ээлжинд хяналт шаардлагатай бүсүүдэд хөрсний бохирдлыг бууруулах, аюулгүй ашиглах нөхцөлийг хангана. Газрын доорх усны орчныг бүсчилсэн, шаталсан байдлаар хамгаалах, бохирдлыг хянах, нөхөн сэргээх ажлыг эрчимжүүлнэ.

9.2. Хатуу хог хаягдал болон шинэ төрлийн бохирдуулагчийн менежментийг бэхжүүлэх

Хатуу хог хаягдлын иж бүрэн менежментийн арга хэмжээг хэрэгжүүлж, эх үүсвэр дээр бууруулах, үйл явцын хяналт, төгсгөлийн боловсруулалт, бүх үе шатанд хоргүйжүүлэхийг хамарсан нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлнэ. Аж үйлдвэрийн хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь бууруулахад анхаарч, аж үйлдвэрийн парк болон аж ахуйн нэгжүүдийг хог хаягдал үүсэлтийг багасгахад чиглүүлнэ.

Барилгын хог хаягдлыг хууль бусаар хаях явдлыг хатуу таслан зогсоож, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин ашиглах нэгдсэн системийг хөгжүүлнэ. “15-р таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөлд аймгийн зэрэглэлтэй хотуудын барилгын хог хаягдлын дахин ашиглалтын түвшинг 50 хувиас дээш хүргэнэ. “Хог хаягдалгүй хот” байгуулах ажлыг урагшлуулна.

Аюултай хог хаягдлын бүх үе шатны хяналтыг бэхжүүлж, эмнэлгийн хог хаягдлын боловсруулалтыг стандартын дагуу зохион байгуулна. Хүнд металлын бохирдлын эрсдэлийг хянаж, уул уурхайн хаягдлын сан (tailings)-гийн аюулгүй байдлын шалгалт, засвар шинэчлэлийг хэрэгжүүлнэ.

Шинэ төрлийн бохирдуулагчийг хянах чадавх болон удирдлагын түвшинг үе шаттайгаар дээшлүүлж, цөмийн болон цацрагийн аюулгүй байдлын хяналтыг бэхжүүлэн, хяналт, шуурхай хариу арга хэмжээний чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

9.3. Орчин үеийн байгаль орчны засаглалын тогтолцоог боловсронгуй болгох

Экологийн орчны засаглалын стандарт, хариуцлага, хяналт, зах зээл, хууль эрх зүй, бодлогын тогтолцоог цогцоор нь хөгжүүлнэ. Нам, төрийн бүх шатны байгууллага болон удирдах албан тушаалтнуудын байгаль орчны хамгааллын хариуцлагыг хэрэгжүүлнэ.

Экологийн орчныг бүсчлэн зохицуулах менежментийг бэхжүүлж, газар ашиглалтын ерөнхий төлөвлөлттэй уялдуулна. Байгаль орчны хяналт, шалгалтын тогтолцоог боловсронгуй болгож, орчин үеийн мониторингийн системийг бий болгон, “тэнгэр–газар–орон зай”-г хамарсан нэгдсэн хяналтын сүлжээг бүрдүүлнэ.

Бохирдлын зөвшөөрлийн тогтолцоонд суурилсан суурин бохирдуулагч эх үүсвэрийн хяналтыг бүрэн хэрэгжүүлж, байгаль орчинд учруулсан хохирлыг нөхөн төлүүлэх тогтолцоог уялдуулан хэрэгжүүлнэ. Байгаль орчны итгэлцлийн (credit) хяналтыг бэхжүүлнэ.

Хөххот, Ордос, Шилийн гол аймагт “сайхан хот”-ын туршилтын бүс байгуулах ажлыг дэмжиж, үндэсний экологийн соёл иргэншлийн туршилтын бүс байгуулах ажлыг идэвхтэй дэмжинэ.

10. Ногоон үйлдвэрлэл, амьдралын хэв маягийг бий болгохыг хурдасгах

Нийт нөөцийн менежмент болон цогц хамгааллын хос аргыг баримтлах; Ус, газар, ашигт малтмал зэрэг төрөл бүрийн нөөцийн бүтэн мөчлөгийн менежмент болон бүхэл бүтэн гинжин хэлхээний хадгалалтыг бэхжүүлж, нөөцийн хэмнэлттэй, эрчимтэй үйлдвэрлэлийн аргууд, мөн ногоон, энгийн амьдралын хэв маягийг бий болгохыг хурдасгах.

10.1. Нөөцийг хэмнэх, эрчимтэй ашиглах түвшинг дээшлүүлэх

"Усанд суурилсан дөрвөн тодорхойлолт" зарчмыг цогцоор нь хэрэгжүүлж, усны нөөцийг оновчтой хуваарилахтай зэрэгцэн хатуу хязгаарлалтыг бэхжүүлэх. Хөдөө аж ахуйд ус хэмнэх боломжийг гүнзгийрүүлэх; гүехэн газарт дуслын усжуулалт зэрэг технологийг дэмжих; өндөр үр ашигтай, ус хэмнэх усжуулалтын төслүүдийг хэрэгжүүлэх. "15 дахь таван жилийн төлөвлөгөө"-ний төгсгөлд хөдөө аж ахуйн усжуулалтын усны үр ашигтай ашиглалтын коэффициент 0.612-т хүрнэ. Гол салбаруудад ус хэмнэх шинэчлэлийг нэн тэргүүнд тавих; нөхөн сэргээгдсэн ус, уурхайн ус зэрэг уламжлалт бус усны эх үүсвэрийг цогцоор нь ашиглах, мөн борооны ус, үерийн усыг нөөцөд суурилсан байдлаар ашиглахыг бэхжүүлэх. Хот суурин газарт усны хамгаалалт, алдагдлыг бууруулах ажлыг урагшлуулах. Газрын доорх усны хяналт, эрт сэрэмжлүүлгийн системийг бэхжүүлж, газрын доорх усны

хэт олборлолтыг шийдвэрлэх цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлэх. "Усны хүртээмжид үндэслэн ногоон байгууламжийг тодорхойлох" зарчмыг баримталж, экологийн усны хэмнэлтийг идэвхтэй дэмжих. Газрыг үр ашигтай, эрчимтэй ашиглахыг тасралтгүй бэхжүүлэх; шинээр нэмэгдсэн тариалангийн газрын менежмент, зохистой ашиглалтыг стандартчилах; орхигдсон үйлдвэр, уул уурхайн талбайн ашиглалтыг зохицуулах. Барилгын газрын ашиглалтын түвшинг сайжруулж, газар хэмнэх технологи, загварыг хэрэгжүүлэхийг дэмжих. Бүх бүс нутгуудад газрын цогц нэгтгэлийг тогтвортой хэрэгжүүлэх. Ашигт малтмалын нөөцийг зохистой олборлох, цогцоор нь ашиглах түвшинг дээшлүүлэх; "ногоон уурхай"-г хөгжүүлэх; түүхэн орхигдсон уурхайн экологийн нөхөн сэргээлт, нөхөн сэргээлтийг дэмжих; уул уурхайн салбарын ногоон, бага нүүрстөрөгчийн хөгжлийн загварыг бүрдүүлэх ажлыг хурдасгах.

10.2. Хог хаягдлыг дахин боловсруулах, ашиглах түвшинг нэмэгдүүлэх

Уламжлалт, их хэмжээний үйлдвэрийн хатуу хог хаягдлыг нөөцөд суурилсан ашиглалтыг бэхжүүлж, нүүрсний чулуулгийн дэгдэмхий үнс, металлургийн шаар, химийн үлдэгдэл, үйлдвэрлэлийн дайвар бүтээгдэхүүний гипс болон үүнтэй төстэй материалын цогц ашиглалтын түвшинг тасралтгүй сайжруулах. Ордос хотыг өндөр хөнгөн цагааны дэгдэмхий үнсийг нөөцөд суурилсан ашиглалтыг хэрэгжүүлэхэд нь дэмжих. Баотоу, Тунляо хотуудад ашиглалтаас гарсан салхины эрчим хүч болон фотоволтайк тоног төхөөрөмжийг дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийн кластеруудыг байгуулах; мөн салхины эрчим хүчний тоног төхөөрөмж, фотоволтайк тоног төхөөрөмж, цахилгаан батерейны цогц дахин боловсруулах системийг бий болгох - ногоон дизайн, стандартчилагдсан цуглуулгаас эхлээд өндөр үнэ цэнэтэй ашиглалт, хоргүйжүүлэх хүртэлх бүхэл бүтэн гинжийг хамарсан. Сэргээгдэх эрчим хүчний нөөцийг үр ашигтай ашиглахыг бэхжүүлж, хаягдал ган, өнгөт бус металл, хаягдал хуванцар зэрэг сэргээгдэх нөөцийг гүнзгий боловсруулах үйлдвэрлэлийн гинжийг байгуулах. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн хаягдлыг цогцоор нь ашиглахыг дэмжих.

10.3. Ногоон ба бага нүүрстөрөгчийн амьдралын хэв маягийг дэмжих

Ногоон ба бага нүүрстөрөгчийн амьдралын төлөө улс орон даяар кампанит ажил эхлүүлэх; энгийн, дунд зэрэг, байгаль орчинд ээлтэй, эрүүл мэндээрээ онцлог амьдралын хэв маягийн философи, хандлагыг эрчимтэй сурталчлах; олон нийтийг ус, цахилгааныг хэмнэхэд чиглүүлэх; хүнсний хаягдлыг бууруулах "Цэвэр таваг кампанит ажил"-ыг дэмжих; ногоон тээврийн хэрэгслийг нэн тэргүүнд тавих; нэг удаагийн хэрэглээний бүтээгдэхүүний хэрэглээг багасгах. Аж ахуйн нэгжүүдийг ногоон хангамжийн сүлжээг бий болгох, ногоон бүтээгдэхүүний дизайн, үйлдвэрлэлийн чадавхыг сайжруулахыг дэмжих. Хэт их сав баглаа боодлыг хязгаарлах хүчин чармайлтыг эрчимжүүлэх. Засгийн газрын ногоон худалдан авалтын бодлогыг оновчтой болгож, ногоон бүтээгдэхүүн худалдан авалтын цар хүрээ, цар хүрээг өргөжүүлэх. Ногоон хэрэглээний урамшууллын механизмыг сайжруулж, хөдөө орон нутагт шинэ эрчим хүчний тээврийн хэрэгсэл, ногоон ухаалаг гэр ахуйн хэрэгсэл, ус хэмнэх хэрэгслийг нэвтрүүлэх кампанит ажлыг

эхлүүлэх.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Үндэсний аюулгүй байдлын тогтолцоо, чадавхын шинэчлэлийг урагшлуулах, Хойд хил орчмын аюулгүй, тогтвортой хамгаалалтыг бэхжүүлнэ

Үндэсний аюулгүй байдлын цогц үзэл баримтлалыг тууштай хэрэгжүүлж, аюулгүй байдлыг хангах тогтолцоо, механизмыг боловсронгуй болгоно. Төрөл бүрийн эрсдэл, аюул заналаас урьдчилан сэргийлэх, бууруулах чадавхыг нэмэгдүүлж, хилийн аюулгүй байдлыг бэхжүүлнэ. Өвөр Монголын тогтвортой байдлыг ашиглан улсын хойд бүсийн аюулгүй байдлыг хангах стратегийн тулгуур орчныг бүрдүүлнэ.

11. Үндэсний аюулгүй байдлын баталгааны чадавхыг бэхжүүлэх

Намын байгууллагуудын хүрээнд үндэсний аюулгүй байдлын хариуцлагын тогтолцоог бүрэн хэрэгжүүлж, батлан хамгаалах дайчилгаа болон нөөц хүчний хөгжлийг бэхжүүлнэ. Төрийн эрх мэдэл, улс төрийн тогтолцоо, үзэл суртлын аюулгүй байдлыг тууштай хамгаална.

11.1. Улс төрийн аюулгүй байдлыг хамгаалах

Үндэсний аюулгүй байдлын эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, хянах тогтолцоог сайжруулж, дотоод болон гадаадын дайсагнасан хүчний нэвчилт, хорлон сүйтгэх, үймээн самуун дэгдээх, салан тусгаарлах үйл ажиллагаанд хатуу цохилт өгнө. Терроризм болон шашны хэт даврагч үзэлтэй тэмцэх ажлыг гүнзгийрүүлнэ.

Үзэл суртлын ажлын чадавхыг нэмэгдүүлж, олон нийтийн санаа бодлыг зөв чиглүүлэх, нийгмийн сэтгэл зүйд шуурхай хариу үзүүлэх хамтын ажиллагааны механизмыг сайжруулна. Кибер орон зай, өгөгдөл, хиймэл оюун ухаан зэрэг шинээр хөгжиж буй салбаруудад үндэсний аюулгүй байдлын чадавхыг бэхжүүлж, шинэ технологи, тоног төхөөрөмжийг нэвтрүүлэх, шинэчлэхийг дэмжинэ.

Үндэсний аюулгүй байдлын талаарх сурталчилгаа, боловсролыг тогтмолжуулж, иргэдийн мэдлэг, ойлголтыг дээшлүүлэн, “ард түмний бат бэх хамгаалалтын шугам”-ыг бүрдүүлнэ.

11.2. Үндэсний батлан хамгаалахын дайчилгааны тогтолцоог боловсронгуй болгох

Шинэ эрин үеийн цэргийн стратегийн удирдамжийг хэрэгжүүлж, иргэн–цэргийн уялдаа, энхийн болон дайны үеийн нэгдсэн зохион байгуулалтыг бэхжүүлэн, батлан хамгаалах дайчилгааны чадавхыг өндөр түвшинд хөгжүүлнэ.

Дайчилгааны нөөцийн стратегийн байршлыг оновчтой төлөвлөж, шинэ салбаруудад шинэ төрлийн дайчилгааны хүчийг хөгжүүлнэ. Байлдааны бэлэн байдлыг хангах зорилгоор хамтарсан сургалт, дадлагыг тогтмол зохион байгуулна.

Батлан хамгаалах дайчилгаа болон цэргийн байгууламжийг хамгаалахтай холбоотой хууль эрх зүй, бодлогын орчныг сайжруулж, цэргийн хэрэгцээг эдийн засаг, дэд бүтцийн хөгжилтэй уялдуулна. Томоохон дэд бүтцийн төслүүдэд батлан хамгаалах шаардлагыг нэгдсэн байдлаар тусган хэрэгжүүлнэ.

Иргэний агаарын довтолгооноос хамгаалах (иргэний хамгаалалт) тогтолцоог хот байгуулалттай уялдуулан хөгжүүлнэ. Мөн нийт иргэдийн дунд батлан хамгаалах боловсролыг гүнзгийрүүлж, цэргийн албан хаагч болон тэдний гэр бүлд үзүүлэх дэмжлэг, хөнгөлөлтийн тогтолцоог сайжруулна. Ингэснээр цэрэг–төр, цэрэг–ард түмний эв нэгдлийг улам бэхжүүлнэ.

Үндэсний аюулгүй байдлын систем, чадавхыг шинэчлэхийг урагшлуулах Хойд хил дагуух аюулгүй байдал, тогтвортой байдлын саадыг бэхжүүлэх

12. Гол салбаруудын эрсдэлийн урьдчилан сэргийлэлт, хяналтыг бэхжүүлэх

Системийн шинжтэй аюул, эрсдэлээс чанд сэргийлж, стратегийн ач холбогдолтой бараа бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн аюулгүй байдлыг хангах чадавхыг бэхжүүлнэ. Мөн нийтийн аюулгүй байдлын тогтолцоог боловсронгуй болгож, иргэдийн амь нас, аюулгүй байдлыг баталгаажуулна.

12.1. Эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хамгаалах

Тогтвортой байдлыг эрхэмлэн, уялдаа зохицуулалтыг хангаж, ангилсан бодлого хэрэгжүүлэн, эрсдэлийг оновчтой шийдвэрлэх арга барилыг баримтална. Үл хөдлөх хөрөнгө, орон нутгийн өр, жижиг, дунд санхүүгийн байгууллага, үйлдвэрлэл–нийлүүлэлтийн сүлжээ зэрэг салбарын эрсдэлийг цогцоор нь шийдвэрлэж, эрсдэлүүд харилцан дамжин хүндэрч, давхцахаас сэргийлнэ.

Нуугдмал өрийг бууруулах, аж ахуйн нэгжүүдэд төлөх өр төлбөрийг барагдуулах ажлыг хугацаанд нь хэрэгжүүлж, төсвийн түр төлбөр болон төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийн хуримтлагдсан төслүүдийн эрсдэлийг идэвхтэй шийдвэрлэнэ.

Бүх төрлийн санхүүгийн үйл ажиллагааг хууль эрх зүйн хүрээнд тогтмол хяналтад хамруулж, орон нутгийн санхүүгийн байгууллагуудын эрсдэлийг тогтвортой, үе шаттайгаар бууруулан, өндөр эрсдэлтэй байгууллагын эрсдэлийг бууруулж, “Тэглэх” зорилтыг хэрэгжүүлнэ.

Санхүүгийн тайлангийн хуурамч мэдээллээс урьдчилан сэргийлэх урт хугацааны механизмыг бүрдүүлж, хувьцаа эзэмшлийн хууль бус бууралт, биржээс зориуд зайлсхийх зэрэг хууль зөрчсөн үйлдлийг хатуу таслан зогсооно. Үүгээр дамжуулан хувьцаат компаниудын чанартай хөгжлийг дэмжинэ.

Үйлдвэрлэлийг шилжүүлэн нутагшуулах ажлыг өндөр түвшинд хэрэгжүүлж, үйлдвэрлэл–нийлүүлэлтийн сүлжээний аюулгүй байдлын эрсдэлийг үнэлэх, хариу арга хэмжээ авах тогтолцоог бүрдүүлнэ. Ингэснээр үйлдвэрлэл, нийлүүлэлтийн сүлжээний уян хатан байдал, аюулгүй байдлыг нэмэгдүүлнэ.

12.2. Чухал бараа бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн аюулгүй байдлыг хангах

Иргэдийн амьжиргаанд чухал бараа болон их хэмжээгээр эргэлддэг бараа бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, нийлүүлэлтийг тогтвортой хангах урт хугацааны механизмыг бүрдүүлж, нийлүүлэлтийн баталгааг сайжруулна. Зах зээлийн хяналт, урьдчилан сэрэмжлүүлэх тогтолцоог боловсронгуй болгож, чухал барааны үнийн огцом хэлбэлзэлд шуурхай зохицуулалт хийдэг болно. Үйлдвэрлэлийн бүтцийг оновчтой тохируулж, эрэлт нийлүүлэлтийн тэнцвэрийг хадгалж, үнийг тогтвортой байлгана.

Хүнсний аюулгүй байдлыг бүх үе шатанд нь хянах тогтолцоог бэхжүүлж, хүнсний хяналтын дэд бүтцийг сайжруулах төсөл хэрэгжүүлнэ. Хүнсний аюулгүй байдлын санхүүжилтийн механизмыг боловсронгуй болгож, үр тариа, тос, мах, өндөг, хүнсний ногоо зэрэг гол нэрийн бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийн аюулгүй байдлыг хангана.

Эмийн аюулгүй байдлын удирдлага, хариуцлагын тогтолцоог сайжруулж, ухаалаг хяналтын түвшинг дээшлүүлэн, цахим худалдааны хяналтыг бэхжүүлнэ.

Нөөцийн удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгож, нөөцийн төрөл, бүтэц, хэмжээ, бүс нутгийн байршлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр оновчтой болгоно. Үр тариа, онцгой байдлын нөөц, стратегийн ашигт малтмалын нөөцийг бэхжүүлнэ. Мөн хүйтэн хэлхээ (cold chain) логистикийн дэд бүтцийг онцгой нөхцөлд нийлүүлэлт хангах чадавхад үр дүнтэй ашиглана.

12.3. Аюулгүй үйлдвэрлэлийн түвшинг дээшлүүлэх

Нам, төрийн хамтын хариуцлага, албан тушаалын давхар хариуцлага болон “гурван хяналт, гурван зайлшгүй шаардлага”-ыг хатуу мөрдөж, томоохон осол, аваараас үр дүнтэй сэргийлнэ. Нийтийн аюулгүй байдлын тогтолцоог боловсронгуй болгож, удирдлагыг урьдчилан сэргийлэх чиглэлд шилжүүлнэ.

Аюулгүй үйлдвэрлэлийн үндсэн асуудлыг шийдвэрлэх чиглэлийн тусгай арга хэмжээг гүнзгийрүүлж, уул уурхай, аюултай химийн бодис, тусгай тоног төхөөрөмж, авто замын хөдөлгөөн, барилгын салбар зэрэг өндөр эрсдэлтэй салбарын хяналтыг бэхжүүлнэ.

Өндөр эрсдэлтэй найман салбарт аюулгүй ажиллагааны хариуцлагын даатгалыг бүрэн нэвтрүүлж, аюулгүй ажиллагааны зөрчлийг тогтмол шалган арилгах, ажилтнуудыг сургалтад хамруулах ажлыг хэвшүүлнэ. Уул уурхайн салбарт ухаалаг, мэдээлэлжсэн аюулгүй байдлын системийг нэвтрүүлж, чухал байгууламжуудын хамгаалалтыг сайжруулна.

Иргэдийн аюулгүй байдлын мэдлэг, чадварыг дээшлүүлэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлж, аюулгүй ажиллагааны сурталчилгаа, боловсролыг бэхжүүлнэ.

12.4. Онцгой байдлын хариу арга хэмжээний чадавхыг нэмэгдүүлэх

Байгалийн гамшгийн урьдчилан сэрэмжлүүлэх, хяналт-шинжилгээ, урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээний чадавхыг нэмэгдүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ. Хур тунадас, усны нөхцөл байдлыг хянах, урьдчилан таамаглах чадварыг сайжруулж, цаг агаарт нөлөөлөх (хиймэл нөлөөлөл) үйлчилгээний чадавхыг нэмэгдүүлнэ. Олон төрлийн гамшиг болон гамшгийн гинжин урвалыг хамарсан иж бүрэн хяналтыг бэхжүүлнэ.

Ой, бэлчээрийн түймэртэй тэмцэх, үер ус, ган гачгаас сэргийлэх, газар хөдлөлтийн эрсдэлийг бууруулах, цаг агаарын онцгой үзэгдэлд хариу арга хэмжээ авах чадавхыг сайжруулна.

Онцгой байдлын хамтын ажиллагааны уялдаа холбоог бэхжүүлж, бодит нөхцөлд нийцсэн стандартаар бүх шатны удирдлагын төвүүдийг бэхжүүлнэ. Мэргэжлийн аврах ангиудыг чадавхжуулж, иргэний аврах хүчийг хөгжүүлэн, орон нутгийн түвшний онцгой байдлын удирдлагын чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

Бүс нутгийн нэгдсэн аврах бааз, агаарын аврах систем, онцгой байдлын нөөцийн агуулах, гал түймэртэй тэмцэх дэд бүтцийг хөгжүүлнэ. Их Хяangan нурууны ойн бүсэд ой, бэлчээрийн түймэртэй тэмцэх байгууламжийг үе шаттайгаар байгуулах ажлыг урагшлуулна.

13 Нийгмийн засаглалын үр нөлөөг дээшлүүлэх

Хамтран байгуулж, хамтран удирдаж, үр шимийг хамтдаа хүртэх нийгмийн засаглалын тогтолцоог боловсронгуй болгож, нийгмийн эрсдэлийн урьдчилан сэргийлэлт, нийтийн хэв журмын хяналтыг бэхжүүлэн, илүү өндөр түвшний “аюулгүй Өвөр Монгол”-ыг цогцлооно.

13.1. Нийгмийн засаглалын тогтолцоог боловсронгуй болгох

Намын удирдлагад суурилсан суурь шатны засаглал, суурь засаг захиргааны байгуулалтын тогтолцоог сайжруулна. Сум, баг (хороолол)-ын захиргааны нэгжийн хуваарийг болгоомжтой судлан, журамтайгаар оновчтой болгоно. Сум, баг (хороолол)-ын гүйцэтгэх үүргийн жагсаалтыг бүрэн хэрэгжүүлж, баг, тосгон (орон нутгийн хамтын нийгэмлэг)-ын ажлын үүргийг үе шаттайгаар сайжруулна.

Шинэ эдийн засгийн байгууллага, нийгмийн байгууллага, шинэ хөдөлмөр эрхлэлтийн бүлгүүдэд намын байгууллагын оролцоог бэхжүүлнэ. “Шинэ үеийн Фэнцяо туршлага”-ыг хэрэгжүүлж, “намын хэсэг + торон зохион байгуулалт (grid) + ерхийн холбоос” бүхий хот, хөдөөгийн бичил засаглалын тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

Иргэдийг нэгтгэж, үйлчилгээ үзүүлэх ажлын механизмыг сайжруулж, маргаан зөрчлийг олон хэлбэрээр шийдвэрлэх тогтолцоог хэрэгжүүлнэ. Зөрчил маргааныг хуульд нийцүүлэн, эх үүсвэр дээр нь, олон талт оролцоотой, зохион байгуулалттайгаар шийдвэрлэхийг дэмжинэ.

Нийгмийн аюулгүй байдлын нэгдсэн удирдлагын төвүүдийг стандартчилж,

бодит үйл ажиллагаанд нийцүүлэн хөгжүүлж, бүс нутгийн хэмжээнд хууль сахиулах байгууллагын цахим платформыг байгуулна.

Хот, хөдөөгийн нийгмийн үйлчилгээ, удирдлагын нөөцийг бэхжүүлж, дэд бүтэц, санхүүжилтийн баталгааг сайжруулна. Нийгмийн ажилтнуудын чадавхыг нэмэгдүүлж, нийгмийн байгууллагууд болон сайн дурын байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжинэ.

Өргөдөл, гомдлыг төлөөлөн шийдвэрлүүлэх тогтолцоог нэвтрүүлж, уг ажлыг хуульчлах чиглэлд хөгжүүлнэ. Удирдах албан тушаалтнууд иргэдтэй биечлэн уулзах, асуудлыг газар дээр нь шийдвэрлэх практикийг хэрэгжүүлнэ.

12345 зэрэг нийтийн үйлчилгээний лавлах утасны үүргийг сайжруулж, цахим болон уламжлалт засаглалыг уялдуулан хэрэгжүүлнэ. Нийгмийн сэтгэл зүйн үйлчилгээний тогтолцоог хөгжүүлж, хямралын үед шуурхай оролцох чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

13.2 Нийгмийн аюулгүй байдлын нэгдсэн хяналтыг бэхжүүлэх

Орчин үеийн чадавхыг нэмэгдүүлэх шинэ хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, “мэдээлэл–удирдлага–үйл ажиллагаа”-г нэгтгэсэн ажиллагааны тогтолцоог бэхжүүлнэ. Ухаалаг цагдаагийн системийг хөгжүүлж, орчин үеийн цагдаагийн үйл ажиллагааны тогтолцоог бүрдүүлэн, олон нийтийн цагдаагийн үйлчилгээг бэхжүүлж, шинэ техник, тоног төхөөрөмжийг үе шаттай шинэчилнэ.

Нийгмийн тогтвортой байдлыг өндөр түвшинд хангаж, эрсдэлийг хянах, урьдчилан сэрэмжлүүлэх механизмыг боловсронгуй болгоно. Нийгмийн эмх замбараагүй байдлыг таслан зогсоох арга хэмжээг эрчимжүүлнэ.

Нийтийн аюулгүй байдлын засаглалыг гүнзгийрүүлж, зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажлыг тогтмолжуулна. Цахим луйвар, хар тамхины гэмт хэрэг зэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

Кибер орчны аюулгүй байдлын нэгдсэн засаглалыг сайжруулж, цахим орчны зөрчил, эмх замбараагүй байдлыг цэгцэлнэ. Эрүүгийн бодлогыг хатуу ба зөөлөн аргыг хослуулан хэрэгжүүлж, хууль зөрчсөн үйлдлийг хуулийн дагуу шийдвэрлэн, ял шийтгэлийн хэрэгжилтийн үр нөлөөг нэмэгдүүлнэ.

14 Хилийн бүс нутгийг хөгжүүлж, тогтвортой байдал, хамгаалалтыг бэхжүүлэх

Хилийн бүсийг хөгжүүлэх, иргэдийн амьжиргааг дээшлүүлэх бодлогыг батлан хамгаалалттай уялдуулан хэрэгжүүлж, хойд хил орчмын аюулгүй байдлыг цогцоор нь бэхжүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ. Нам, төр, цэрэг, цагдаа, иргэдийн хамтын оролцоонд тулгуурласан хилийн хамгаалалтын тогтолцоог улам бататгана.

14.1 Хамтын хүчээр хилийн хамгаалалтыг бэхжүүлэх

Ухаалаг хил хамгаалалтын тогтолцоог хөгжүүлж, хил хамгаалалтын хяналтын

дэд бүтцийн сул хэсгийг нөхөх, шинэчлэх ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ. Хүний нөөц, техник хэрэгсэл, технологид суурилсан хамгаалалтыг уялдуулан хөгжүүлнэ.

“Цахим хил”, “ухаалаг хилийн шалган нэвтрүүлэх” системийг нэвтрүүлж, боомтын хяналт, шалгалтын нарийвчлалтай, үр ашигтай тогтолцоог бүрдүүлнэ.

Хилийн авто замын сүлжээг сайжруулж, хил хамгаалалтын дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтыг цэрэг–иргэний хамтын зохион байгуулалтаар хэрэгжүүлнэ. Хилийн удирдлагын байгууллагуудын суурь чадавхыг бэхжүүлж, мэргэжлийн болон туслах хүчин, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ. Хил хамгаалах үйлсэд хувь нэмэр оруулсан хүмүүсийг урамшуулах тогтолцоог бий болгоно.

Хилийн иргэдэд үзүүлэх тэтгэмжийн тогтолцоог сайжруулж, алслагдсан, хүнд нөхцөлтэй бүсэд ажиллагсад үзүүлэх хөнгөлөлт, дэмжлэгийг нэмэгдүүлнэ. Байрласан цэргийн анги, баазуудын үйл ажиллагааг дэмжиж, баталгаажуулна.

Цэрэг–төрийн байгууллагуудын намын хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, цэрэг, цагдаа, иргэдийн хамтарсан хяналт, хамгаалалтыг гүнзгийрүүлнэ.

14.2 Хилийн бүс нутгийн өндөр чанартай хөгжлийг түргэтгэх

Шинэ үеийн “хилийг хөгжүүлж, иргэдийг баяжуулах” бодлогыг гүнзгий хэрэгжүүлж, хил орчмын иргэдийг орон нутагтаа ажил эрхлэх, орлогоо нэмэгдүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ. Хилийн жижиг хот, суурин болон хил залгаа тосгодын бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, хүн амын тогтвортой байдлыг хангана.

Нөхцөл боломж бүхий хилийн бүсүүдэд онцлог соёлын үйлдвэрлэл, аялал жуулчлал, спортын салбарыг хөгжүүлэхийг дэмжинэ. Хилийн бүсийн суурь нийтийн үйлчилгээний түвшинг тогтвортой дээшлүүлнэ.

“Хилийн бүсийн таван хамтын” (нийтлэг түүхийн ойлголт)-ыг сурталчлах, үндэстний эв нэгдлийг бэхжүүлэх танин мэдэхүйн коридор байгуулах ажлыг урагшлуулна.

“Хувийн хэвшил хилийн бүс рүү” болон “Шинжлэх ухааны мэдлэгийг хилийн бүсэд түгээх” зэрэг арга хэмжээг зохион байгуулна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ. Орчин үеийн эрчим хүчний эдийн засгийг эрчимтэй хөгжүүлж, үндэсний эрчим хүч, стратегийн нөөцийн баазыг бий болгоно

Эрчим хүчний хувьсгалыг урагшлуулж, дотоод болон олон улсын эрчим хүчний хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, цэвэр, нүүрстөрөгч багатай, аюулгүй, үр ашигтай шинэ эрчим хүчний системийг байгуулж, стратегийн ашигт малтмалын нөөцийг хайгуулын ажлыг хөгжүүлж, нөөцийг бэхжүүлж, стратегийн нөөцийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, үндэсний эрчим хүчний нөөцийн аюулгүй байдлыг хамгаална.

15. Үндсэн эрчим хүчний хангамжийн баталгааг сайжруулах

Уламжлалт эрчим хүчний салбарын давуу талыг нэгтгэж, нүүрс, эрчим хүч, газрын тос, байгалийн хийн дэвшилтэт үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг гаргаж, эрчим хүчний үйлдвэрлэлд уян хатан байдал, зохистой нөөцийг хадгална.

15.1. Нүүрс болон нүүрснээс гарган авч буй эрчим хүчний аюулгүй, тогтвортой хангамжийг бий болгоно

Нүүрсний хөгжлийн төлөвлөлт болон үйлдвэрлэлийн хүчин чадлын тогтвортой, тасралтгүй байдлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй төлөвлөж, дэвшилтэт үйлдвэрлэлийн хүчин чадлын эзлэх хувийг нэмэгдүүлж, үндэсний нүүрсний хангамжийн баталгааг бэхжүүлнэ. Орчин үеийн нүүрсний уурхайн төлөвлөлт, барилга байгууламжийг нэн тэргүүнд тавьж, нүүрсний уурхайн нөөцийг оновчтой, үр ашигтайгаар сэргээнэ. Нүүрсний аюулгүй, ногоон, ухаалаг олборлолт, нүүрсийг цэвэр, үр ашигтай, эрчимтэй ашиглалтыг бэхжүүлж, үйлдвэрлэлд ашигласан түүхий нүүрсний эзлэх хувийг тогтвортойгоор нэмэгдүүлж, нүүрсний салбарын сүлжээг өргөтгөнө. Олон түвшний нүүрсний нөөцийн системийг сайжруулснаар нүүрсний үйлдвэрлэл, борлуулалтын бүсэд нүүрсний үйлдвэрлэлийн хүчин чадлын нөөц баазыг төлөвлөж, байгуулна. Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний хугацаанд үйл ажиллагаа явуулж байгаа нүүрсний уурхайн үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг жилд 1.3 тэрбум тонн орчимд тогтворжуулна. Эрчим хүчний аюулгүй байдлыг хангахад нүүрснээс гарган авч байгаа эрчим хүчний үүргийг онцолж, үндэсний төлөвлөгөөний хүрээнд нүүрсээр ажилладаг цахилгаан станцуудын барилгын ажлыг хурдасгаж, хэд хэдэн нүүрсээр ажилладаг дэвшилтэт эрчим хүчний төслүүдийг оновчтойгоор төлөвлөж, нүүрснээс гарган авч байгаа эрчим хүчийг анхдагч эрчим хүчний эх үүсвэрээс үндсэн баталгаа, системийн зохицуулалтын эрчим хүчний эх үүсвэр болгон хувиргахыг дэмжинэ. Нүүрсээр ажилладаг цахилгаан станцын дараагийн үеийг шинэчлэх тусгай арга хэмжээ авах.

15.2. Газрын тос, байгалийн хийн нөөцийг бэхжүүлэх

Газрын тос, байгалийн хийн нөөцийг хайх, хөгжүүлэх, үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх хүчин чармайлтаа нэмэгдүүлнэ. Хайлаар, Су Лигө, Да Нюди зэрэг газрын тос, байгалийн хийн ордуудад тогтвортой үйлдвэрлэлийг дэмжих, Баянгийн газрын тосны ордын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх ажлыг хурдасгах. Ордос хот, Шилингол аймаг, Хөлөнбуйр хотын нүүрсний давхаргын метаны нөөцийг хайх, хөгжүүлэх ажлыг урагшлуулж, Үхай хот, Алшаа аймгийн нүүрсний уурхайн хийн цогц хөгжил, ашиглалтын түвшинг сайжруулах. Газрын тос, байгалийн хийн нөөцийн онцгой байдлын хариу арга хэмжээний системийг бий болгож, сайжруулж, нүүрснээс газрын тос, байгалийн хий үйлдвэрлэх хүчин чадал, технологийн нөөцийг бэхжүүлэх. Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний төгсгөл үед түүхий газрын тосны үйлдвэрлэл 3.6 сая тонн, байгалийн хийн үйлдвэрлэл 32 тэрбум кубметр хүргэх болно.

16. Шинэ эрчим хүчний эх үүсвэрийг хөгжүүлэх, ашиглалтыг сайжруулах

Шинэ эрчим хүчний системийг байгуулж, цахилгаан үйлдвэрлэх, сүлжээ, ачаалал, хадгалалтын зохицуулалттай хөгжлийг дэмжиж, орон нутгийн хэрэглээ

болон гадаад дамжуулалтыг зохицуулж, шинэ эрчим хүчний хэрэглээ, хэрэглээний хувилбаруудыг өргөжүүлж, шинэ эрчим хүчний нөөцийн давуу талыг өндөр чанартай хөгжлийн давуу тал болгон хувиргахыг хичээнэ.

16.1. Шинэ эрчим хүчний эх үүсвэрийг өргөн хүрээнд хөгжүүлэх, бүтээн байгуулалтыг дэмжих

Шинэ эрчим хүчний хангамжийн эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх төдийгүй шинэ эрчим хүчний хэрэглээг баталгаажуулна. Говь, цөлийн бүс нутагт салхи, нарны эрчим хүчний томоохон баазуудыг барих ажлыг хурдасгаж, салхи, нарны эрчим хүчний нөөцийн хяналт, үнэлгээ хийж, жилийн ашиглалтын зорилт, хөгжлийн цар хүрээг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр боловсруулж, шинээр суурилуулсан хүчин чадлын зохистой хэмжээг хадгалах болно. Орон нутгийн тархсан эрчим хүчний хөгжил, ашиглалтыг бэхжүүлж, орон нутгийн нөхцөлд тохируулан нарны эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, хөдөө аж ахуй, ойн аж ахуйн биомасс болон биохийн эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлнэ. Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний төгсгөл гэхэд шинэ эрчим хүчний суурилуулсан хүчин чадал 325 сая киловатт хүрнэ.

Говь, цөлийн бүсэд шинэ эрчим хүчний бааз барих төсөл
1.Хэрэгжүүлэх гол төслүүд Кү Бүчигийн цөл (хойд ба төв Ордос), Ку Бучигийн цөл (өмнөд Ордос), Тэнгэрийн цөл (өмнөд), Улаан бухын цөл (хойд), Өвөрмонголоос Зянсу хүртэлх цөлийн бааз, Өвөрмонголоос Аньхуй хүртэлх цөлийн баазуудад шинэ эрчим хүчний бааз барих ажлыг түргэтгэх.
2. Урьдчилсан ажил Хөлөнбуйрын элсэн манхан, Хун Шаньдакегийн элсэн манхан, Хорчины элсэн манхан зэрэг газруудад шинэ эрчим хүчний бааз байгуулах ажлыг түргэтгэх.
Шинэ эрчим хүчний өндөр хувьтай ашиглалтыг сайжруулах.

16.2. Шинэ эрчим хүчний эх үүсвэрийн өндөр хувьтай хэрэглээ болон ашиглалтыг дэмжих

Эрчим хүчний хэрэглээ, ашиглалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, эрчим хүч хэрэглэдэг гол салбаруудыг ногоон эрчим хүч ашиглахад чиглүүлэх урамшууллын бодлогыг сайжруулж, шинэ эрчим хүчний хэрэглээг өргөжүүлж, хамтын ажиллагаатай, үр ашигтай олон түвшний хэрэглээ, ашиглалтын системийг бий болгоно. Ногоон эрчим хүчний шууд холболт болон дахин дамжуулах сүлжээ зэрэг хэрэглээний шинэ загварыг дэмжиж, дэвшилтэт ногоон болон өндөр эрчим хүч хэрэглэдэг салбаруудыг шилжүүлэх ажлыг идэвхжүүлж, шинэ эрчим хүч болон дэвшилтэт ногоон эрчим хүч хэрэглэдэг салбаруудыг цогцоор нь хөгжүүлэх үндэсний бүсийг бий болгоно. Эрчим хүчний салбарын зах зээлд чиглэсэн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, Өвөрмонголын зүүн эрчим хүчний спот зах зээлийн албан ёсны үйл ажиллагаа, Өвөрмонголын баруун эрчим хүчний спот зах зээлийн

тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжиж, шинэ эрчим хүчний зах зээлд чиглэсэн худалдааны механизмыг сайжруулж, ногоон эрчим хүч, ногоон гэрчилгээ, нүүрстөрөгч ялгаруулалтын эрхийн арилжааны холбоог дэмжинэ. "Өвөрмонголын бусад бүс нутагт эрчим хүч дамжуулах"-ыг өргөжүүлэх, ногоон болгохыг дэмжиж, бусад бүс нутагт дамжуулж буй шинэ эрчим хүчний хэмжээ, эзлэх хувийг оновчтой тодорхойлж, сайжруулна. Ногоон эрчим хүчний экспортыг тасралтгүй дэмжинэ. Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний төгсгөл шатанд орон нутгийн шинэ эрчим хүчний хэрэглээний хэмжээ 320 тэрбум кВт.цагт хүрч, бусад бүс нутагт дамжуулах эрчим хүчний хэмжээ 200 тэрбум кВт.цагт хүргэнэ.

16.3. Устөрөгчийн эрчим хүчний хадгалалтын үйлдвэрлэлийг өргөжүүлэн бэхжүүлэх

Үйлдвэрлэл, хадгалалт, дамжуулалт, ашиглалтыг хамарсан устөрөгчийн ногоон үйлдвэрлэлийн сүлжээг байгуулах ажлыг хурдасгаж, ногоон устөрөгч, ногоон аммиак, ногоон спиртийн үйлдвэрлэлийн гарцыг бий болгоно. Эрчим хүчний хадгалах хүчин чадлыг өргөжүүлж, улсын хэмжээнд төлөвлөгдсөн шахуургын хадгалах төслүүдийг үе шаттайгаар хөгжүүлэх, бүтээн байгуулалтын ажлыг дэмжих, шинэ эрчим хүчний хадгалах байгууламжийг өргөн хүрээнд барих тусгай арга хэмжээний төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, шинэ эрчим хүчний системийн тогтвортой ажиллагаанд тохирсон олон талт эрчим хүчний хадгалах системийг бий болгох, улсын хэмжээнд чухал ач холбогдолтой эрчим хүчний хадгалах салбарын төвийг байгуулах. Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний хугацаа дуусахад шинэ эрчим хүчний хадгалах байгууламжид суурилагдсан хүчин чадал 60 сая киловаттад хүрч, эрэлтийн хариу үйлдлийн хүчин чадал нь тус бүс нутгийн хамгийн их ачааллын 5%-иас дээш хэмжээнд хүрнэ.

16.4. Шинэ эрчим хүчний тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэлийн салбарыг шинэчлэх.

Шинэ эрчим хүчний салбарын гол материал, тоног төхөөрөмж, эд ангийн бүхэл бүтэн үйлдвэрлэлийн сүлжээний хөгжлийг дэмжиж, бүс нутгийн хэрэгцээг хангасан, ойролцоох бүс нутгийг хангасан, улс даяар эрчим хүч нийлүүлэх хүчин чадлыг бүрдүүлж, үндэсний хэмжээний шинэ эрчим хүчний тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэх баазыг байгуулна. Шинэ эрчим хүчний хүнд даацын ачааны авто машин, уул уурхайн жолоочгүй ачааны цахилгаан авто машины ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ. Шинэ эрчим хүчний ашиглалт, засвар үйлчилгээний үйлчилгээ зэрэг холбогдох туслах салбаруудыг хөгжүүлж, ухаалаг ашиглалт, засвар үйлчилгээний түвшинг сайжруулж, "баруун Өвөрмонгол + зүүн Өвөрмонгол"-д ашиглалт, засвар үйлчилгээний төв болон бүс нутгуудын ашиглалт, засвар үйлчилгээний төвүүдийн үйлдвэрлэлийн хөгжлийн хэв маягийг бий болгож, эрчим хүчний цогц үйлчилгээг шинээр гарч ирж буй эрчим хүчний хэрэглээний хувилбаруудтай нэгтгэхийг дэмжинэ.

Шинэ эрчим хүчний тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэл
1. Салхины эрчим хүчний тоног төхөөрөмж Бугат, Тунляо зэрэг хотуудад анхаарлаа төвлөрүүлж, генератор,

хурдны хайрцаг зэрэг гол бүрэлдэхүүн хэсгүүдийн дэмжих чадварыг оновчтой болгож, сайжруулж, хуурай газрын салхины эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн бүрэн сүлжээний суурийг бий болгоно.

2. Нарны эрчим хүчний тоног төхөөрөмж

Хөх хот, Бугат, Ордос зэрэг хотуудад анхаарлаа төвлөрүүлж, нарны эрчим хүчний тоног төхөөрөмжийн одоо байгаа үйлдвэрлэлийн баазыг оновчтой болгож, сайжруулж, хальс, инвертер зэрэг үйлдвэрлэлийн холбоосуудын дутагдлыг арилгах.

3. Устөрөгчийн эрчим хүчний тоног төхөөрөмж

Хөх хот, Бугат, Ордос зэрэг хотуудад анхаарлаа төвлөрүүлж, шинэ эрчим хүчний устөрөгч үйлдвэрлэх, үйлдвэрлэлийн дайвар бүтээгдэхүүн устөрөгчийг цэвэршүүлэх тоног төхөөрөмж, өндөр хүчин чадалтай устөрөгч хадгалах, тээвэрлэх тоног төхөөрөмж, устөрөгчийн дамжуулах хоолой, устөрөгч цэнэглэх тоног төхөөрөмж боловсруулах.

4. Эрчим хүч хадгалах тоног төхөөрөмж

Хөх хот, Бугат, Ордос зэрэг хотуудад анхаарлаа төвлөрүүлж, литийн батерей, натрийн батерей, хатуу төлөвт батерей, урсгалын батерей, шахсан агаар, таталцлын энерги хадгалах, суперконденсатор зэрэг гол материал, тоног төхөөрөмжийг хөгжүүлэх.

17. Стратегийн ашигт малтмалын нөөцийг хөгжүүлэх, ашиглалтыг бэхжүүлэх

Стандартчилагдсан хөгжил, өндөр чанартай ашиглалтыг баримталж, стратегийн нөөцийн олборлолт, баяжуулах, хайлуулах, боловсруулах цогц хөгжлийг түргэтгэж, стратегийн ашигт малтмалын нөөцийн баталгааны чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

17.1. Газрын ховор элементийг хөгжүүлэх, ашиглалтыг бэхжүүлэх

Бугат хотыг газрын ховор элементийн шинэ материал, хэрэглээний дэвшилтэт үйлдвэрлэлийн суваг болгохыг эрмэлзэж, Хятадын хамгийн том газрын ховор элементийн бааз, дэлхийд тэргүүлэгч газрын ховор элементийн хэрэглээний бааз болгохыг эрмэлзэнэ. Бид газрын ховор элементийн шинэ технологи, үйл явц, бүтээгдэхүүн, материал, тоног төхөөрөмжийн судалгаа, хэрэглээг бэхжүүлж, холбогдох судалгааны байгууллагуудыг оновчтой тодорхойлж, нэгтгэнэ. Өндөр түвшний туршилтын хэмжээний үйлдвэрлэлийн баазыг хөгжүүлэх, үндэсний хэмжээний газрын ховор элементийн шинжлэх ухаан, технологийн инновацийн төв, газрын ховор элементийн бүтээгдэхүүний худалдааны төвийг байгуулах болно. Газрын ховор элементийн хөнгөн үйлдвэрлэлийн сүлжээг өргөтгөх, нэмэлт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, бэхжүүлэх ажлыг хурдасгаж, өндөр хүчин чадалтай соронзон материал, өндөр хүчин чадалтай өнгөлгөөний материал, устөрөгч хадгалах материал, каталитик материал, ган зэрэг өндөр зэрэглэлийн газрын ховор элементийн шинэ материал, эцсийн хэрэглээний салбарыг өргөжүүлэх болно. Дунд болон хүнд газрын ховор элементийн металлын хөгжил, ашиглалтыг нэмэгдүүлнэ. Газрын ховор элементийн байнгын соронзон моторын үйлдвэрлэлийг өргөжүүлж, бэхжүүлж, байнгын соронзон мотор орлуулах төслийг хэрэгжүүлэх болно.

17.2. Ашигт малтмалын нөөц болон үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх

Ашигт малтмалын хайгуулын нээлтийн стратегийн үйл ажиллагааны шинэ шатны хэрэгжилтийг гүнзгийрүүлж, зорилтот бүс нутагт 100 гаруй эрэл хайгуул хийхийн зэрэгцээ цаашид 20 гаруй ашигт малтмалын орд нээхийг эрмэлзэнэ. Ашигт малтмалын хайгуулын систем, механизмыг шинэчилж, гол бүс нутгуудад чухал ашигт малтмалын нөөцийг нэмэгдүүлэх зорилгоор хайгуулыг эрчимжүүлж, ховор металл зэрэг ашигт малтмалын стратегийн нөөцийн аюулгүй байдлыг нэмэгдүүлнэ. Хайгуул, үйлдвэрлэл, нийлүүлэлт, хадгалалт, борлуулалтын ерөнхий төлөвлөлт, зохицуулалтын системийг сайжруулж, ашигт малтмалын нөөцийн төслүүдийг хэрэгжүүлнэ. Стратегийн чухал ашигт малтмалын чанартай, үр ашигтай ашиглалтыг дэмжиж, газар дээр нь боловсруулах ажлыг дэмжиж, хайгуул-уул уурхай-баяжуулах-хайлуулах-боловсруулах гэсэн нэгдсэн загварыг боловсруулж, нэгдсэн уул уурхайн бүлэг, үйлдвэрлэлийн гарцуудыг хөгжүүлнэ. Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний төгсгөл гэхэд тус бүс нутагт том, дунд хэмжээний уурхайн эзлэх хувь 50 гаруй хувьд хүрнэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн, хөдөөгийн бүс нутгийн орчин үечлэлийг түргэтгэх, улсын чухал хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн суурийг байгуулна

Үйлдвэрлэлийн хэмжээ, хүчин чадал, үйлдвэрлэлийн экосистем, үйлдвэрлэл нэмэгдүүлэх, орлого нэмэгдүүлэхийг хамтдаа анхаарч, шинжлэх ухаан, хөдөө аж ахуй, ногоон хөдөө аж ахуй, чанартай хөдөө аж ахуй, брэнд хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх, хөдөө орон нутгийн амьдрах, ажиллах орчин бүрдүүлэх, хөдөө аж ахуйн хүчтэй бүс болон амьдрах, ажиллахад тохиромжтой сайхан хөдөөг байгуулах зорилго тавьж байна.

18. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн нийт үйлдвэрлэлийн хүчин чадал болон чанар, үр ашгийг нэмэгдүүлэх

Бид орон нутгийн нөхцөл байдалд тохируулан хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн бүтэц, бүс нутгийн зохион байгуулалтыг оновчтой болгож, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн хөдөлмөрийн бүтээмж, шинжлэх ухаан, технологийн дэвшлийн хувь нэмрийн түвшинг нэмэгдүүлж, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн чухал бүтээгдэхүүний хангамжийн баталгааны хүчин чадлыг нэмэгдүүлнэ.

18.1 Хөдөө аж ахуйн болон мал аж ахуйн бүс нутгийн зохион байгуулалтыг тасралтгүй сайжруулах

Зүүн, төв, баруун бүс нутгийн бүс нутгийн болон ялгаатай хөдөө аж ахуй, бэлчээрийн нөөцийн нөөц, байгаль орчны даацыг харгалзан үзэж, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн гол бүтээгдэхүүнийг давуу талтай бүс нутагт төвлөрүүлэх, үр тарианы үйлдвэрлэлийн зорилтуудыг биелүүлэх, тариалалт, үржлийн онцлогтой үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг эрчимтэй боловсруулахыг дэмжих, "хоёр бүс, дөрвөн бүс"-ийн хөдөө аж ахуй, бэлчээрийн үйлдвэрлэлийн хэв маягийг байгуулах ажлыг хурдасгах зарчмыг баримтална.

“Хоёр бүс, дөрвөн бүсчлэл” хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн бүтэц

Нэгдүгээр. Шар мөрөн дагасан урсац хөдөө аж ахуйн гол бүс Энэхүү бүс нь Шар мөрний ургацын талбай ба хөрсний талбайг хамарна. Тогтвортой хөгжүүлж буй өндөр чанартай чавга, буурцагт ургамал, мөн чавга, газрын самар, арвай зэрэг тариалангийн ургамал руу чиглэнэ.

Хоёрдугаар. Баруун хойд бүсийн урсцын хөдөө аж ахуйн гол бүс Энэхүү бүс нь баруун хойд гол мөрний урсцын бүсийг хамарна. Усны нөөцийг зохион байгуулж, хөдөө аж ахуйн ургамлын бүтэц, тариалангийн төрөлжилтийг сайжруулж, өндөр чанартай хүнсний ногоо, жимс, ургамлын үндэс, ногоо зэрэг үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

Гуравдугаар. Дашин Анлингийн урсцын хөдөө аж ахуйн хөгжлийн бүс Энэхүү бүс нь Өвөрмонголын зүүн хэсгийг хамарна. Төрөл бүрийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, үхэр, хонь, сүүний үйлдвэрлэл, мах боловсруулах үйлдвэрүүдийг хөгжүүлэх, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулна.

Дөрөвдүгээр. Тал нутгийн болон өндөр уулсын хөдөө аж ахуйн хөгжлийн бүс Энэхүү бүс нь тал болон өндөр уулсын бүсийг хамарна. Ургамлын төрөл зүйл, усны ургамал, хөдөө аж ахуйн бусад төрөл зүйл хөгжүүлнэ. Мөн мал аж ахуйн үүлдэр, тахиа, адуу зэрэг аж ахуйг өргөжүүлэхэд анхаарна.

Тавдугаар. Инь уулын дагуу урсцын хөдөө аж ахуйн эдийн засгийн бүс Энэхүү бүс нь тал нутаг болон тариалангийн аж ахуйг нэгдмэлжүүлж, хөдөө аж ахуйн техник, технологийн хөгжлийг хурдасгах, мал аж ахуй, тариалангийн салбарт амжилттай хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг бий болгоно.

Зургаадугаар. Баруун хойд бүсийн онцлогтой тодорхой салбарын хөгжлийн бүс Энэхүү бүс нь тал хээр, усны ургамал болон бусад хөдөө аж ахуйн салбарын онцлогийг хөгжүүлж, ногоон байгаль орчны чиглэлээр хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг шинэчлэн хөгжүүлэх болно.

18.2 Үр тарианы болон бусад чухал хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийг хангалттай байлгах чадварыг нэмэгдүүлэх

Газар тариалангийн нөөцийг хадгалах, технологиор хадгалах үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, үр тариа, тосны ургамлын ургацын хэмжээ, үйлдвэрлэлийн нэгж талбарт тавих анхаарлыг нэмэгдүүлж, шинэ үеийн хоол хүнс үйлдвэрлэлийн чадавхыг сайжруулах арга хэмжээ авч байна. Тогтворгүй нийлүүлэлт, эрэлттэй зохицохын тулд газар тариалангийн бүтцийн өөрчлөлтийг хийнэ.

Хөдөө аж ахуйн газар хамгаалалт, хоол хүнс аюулгүй байдлыг хангах үүрэг хариуцлагыг хариуцаж, газар ашиглалтын зохистой менежмент хэрэгжүүлж, 1.7 тэрбум мᠥ газрын хил хязгаарыг хамгаалж, үр тариа тариалалтын талбайн хэмжээ

100 сая мᠤ тогтвортой байлгана. Талбайн стандартад нийцсэн чанартай газар тариалангийн байгууламжийг сайжруулж, усалгааны системийг боловсронгуй болгох, давс, шүлтлэг газар, хар хөрсийг хамгаалах, ашиглах. Өндөр үр ашигтай хүлэмжийн тариалангийн хөгжлийг эрчимжүүлнэ.

Хүнс үйлдвэрлэл, худалдан авалт, хадгалалт, борлуулалт зэрэг бүх шатны ажлыг сайжруулж, Тунляо хотын хүнс логистикийн гол төвийг дэмжих. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний ханган нийлүүлэлтийг тогтворжуулах, үнийн тогтвортой байдлыг хадгалах эмнэлгийн хангамжийн системийг боловсронгуй болгох. Хөдөө аж ахуйн гамшгийн хор хөнөөлөөс хамгаалах чадварыг сайжруулах. Хүнс үйлдвэрлэлийн бүх шатны хэмнэлт, алдагдлыг бууруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

18.3 Орчин үеийн махны болон өвс ургамлын аж үйлдвэрийг хөгжүүлэх

Мах бодлогын малын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, үр ашигтай ажиллагааг хангах зорилгоор салбарын тэргүүлэгч байгууллагууд, мэргэжлийн хамтын ажиллагааны нийгэмлэгүүдийг олон төрлийн арга замаар махны үйлдвэрлэлийг өргөжүүлэх, стандартчилсан мал аж ахуйн ажлыг өргөжүүлэхийг дэмжих хэрэгтэй. Хөрсний мал аж ахуйн салбарын шилжилт, шинэчлэлийг хурдасгах, байгууламжийн мал аж ахуйн чанар, үр ашигтай ажиллагааг нэмэгдүүлэх хэрэгтэй. Амьтны халдварт өвчний эсрэг хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлнэ.

Хятад улсын хойд хязгаарын амьтны эрүүл мэндийн экологийн коридорыг байгуулах хэрэгтэй. Арван таван жилийн төгсгөлд махны нийт үйлдвэрлэл 3.15 сая тонн хүрч, үхэр, хонь, ямааны махны үйлдвэрлэл улс орон даяар хамгийн өндөр түвшинд байх ёстой бөгөөд байгууламжийн мал аж ахуйн үйлдвэрлэл 80%-д хүрэх ёстой. Таримлын салбарын өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих, тэжээлийн ургамлын тарих бүтэц болон бүс нутгийн байрлалын зохион байгуулалтыг сайжруулах, тэжээлийн нийлүүлэлтийн чадамжийг нэмэгдүүлэх хэрэгтэй. Арван тавдугаар таван жилийн төгсгөлд бүх төрлийн тэжээлийн нийлүүлэлт 75 сая тонн-д хүрнэ.

18.4 Сүүний үйлдвэрлэлийг сэргээх үйл ажиллагааг гүнзгийрүүлэх

Шар мөрөн, Нэньжян мөрөн, Силяо голын сав газар, Хөлөнбуйр, Силингол бэлчээрт таван том сүүний эх үүсвэрийн бааз байгуулах ажлыг эрчимжүүлж, өндөр чанартай сүүний хангамжийг баталгаажуулна. Хөххотыг технологийн хувьд дэвшилтэт "Дэлхийн сүүний нийслэл" байгуулахад нь дэмжиж, Или орчин үеийн ухаалаг эрүүл мэндийн хөндий, Мэнниү Хятадын сүүний үйлдвэрлэлийн паркийн барилгын ажлыг үргэлжлүүлэн дэмжинэ. Том, дунд, жижиг сүүний аж ахуйн нэгжүүдийн зохицуулалттай хөгжлийг дэмжинэ. Хатуу сүүний бүтээгдэхүүний эзлэх хувийг нэмэгдүүлж, өндөр зэрэглэлийн сүүний бүтээгдэхүүний хөгжлийг эрчимжүүлнэ. Улс даяар сүүний худалдааны төв, хуурай сүүний нөөцийн бааз байгуулна. "Оюутны сүү уух хөтөлбөр"-ийн хамрах хүрээг өргөжүүлнэ. Түүхий сүү худалдан авах, борлуулах дарааллыг тогтворжуулж, үнийн тохиролцооны механизмыг сайжруулж, сүүний үйлдвэрлэлийн сүлжээний бүх оролцогч талуудын эрх ашгийг хамгаална. Арван тав дугаар таван жилийн төлөвлөгөөний хугацаа дуусахад сүүний үйлдвэрлэл, сүүний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл улсдаа хамгийн

өндөр хэвээр байх бөгөөд сүүний үйлдвэрлэлийн сүлжээний нийт бүтээгдэхүүний үнэ цэнэ 300 тэрбум юань давна.

18.5 Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн шинжлэх ухааны инновацыг хурдасгах

"Үрийн цөм" төслийн удирдлага дор бид үрийн аж үйлдвэрийг сэргээх ажлыг цаашид дэмжих болно. Бид үр хөврөлийн плазмын нөөцийг хамгаалах, ашиглах системийг сайжруулна. Бид арилжааны үржлийн системийг бий болгож, дээд зэргийн сортуудыг сонгох, үржүүлэх чиглэлээр гол судалгаа, хөгжүүлэлтийг дэмжиж, үндэсний сайжруулсан үржүүлгийн баазуудыг байгуулж, сайжруулсан сортуудыг сурталчлах, хэрэгжүүлэх ажлыг хурдасгана. Бид Хөдөө аж ахуйн био аюулгүй байдлын үндэсний шинжлэх ухааны төвийн Өвөрмонголын салбарыг байгуулна. Бид толгод, уулархаг бүс нутагт тохиромжтой өндөр зэрэглэлийн ухаалаг хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн машин механизм, тоног төхөөрөмжийн судалгаа, хөгжүүлэлт, хэрэглээг бэхжүүлж, сайжруулсан талбай, сайжруулсан үр, сайжруулсан машин механизм, сайжруулсан аргуудыг нэгтгэх, үр ашгийг дээшлүүлэхийг дэмжинэ. 15-р таван жилийн төлөвлөгөөний төгсгөл гэхэд бид хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн шинжлэх ухаан, технологийн дэвшлийн хувь нэмрийн түвшинг 66%, газар тариалангийн тариалалт, тариалалт, хураалтын цогц механикжуулалтын түвшинг 92.5%, мал аж ахуйн механикжуулалтын түвшинг 55%-д хүргэхийг эрмэлзэж байна.

19. Сайн газар тариалан, малын бүтээгдэхүүний нарийн боловсруулалт болон ногоон органик брэндийг бүтээх

Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний боловсруулах үйлдвэрлэлийн шинэчлэлийг дэмжиж, үйлдвэрлэл ба эрэлтийн уялдаа холбоог сайжруулж, бүтцийг оновчтой болгож, чанарыг сайжруулж, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн нийт ашиг тус, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.

19.1 Хөдөө аж ахуй, малын бүтээгдэхүүний боловсруулалт, тархаалт, чанарыг сайжруулан шинэчлэх

Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний эрчимтэй боловсруулалтаар дамжуулан үйлдвэрлэл явуулах, чанарыг сайжруулах төслийг хэрэгжүүлэх, эцсийн бүтээгдэхүүн болон боловсруулах технологийн судалгаа, хөгжүүлэлт, арилжааны үйл ажиллагааг эрчимжүүлэх, бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадвар, нэмүү өртгийг нэмэгдүүлэх. Сүү, эрдэнэ шиш, хонины мах, үхрийн мах, төмс, шар буурцаг, будаа, чихрийн манжин зэрэг уламжлалт үйлдвэрлэлийн өөрчлөлт, шинэчлэлийг хурдасгах; ноолуурын үйлдвэрлэлийн өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих; сүрэл, арьс шир, үс, яс, цус зэрэг хөдөө аж ахуйн дайвар бүтээгдэхүүн зэрэг өндөр үнэ цэнэтэй биомассын материалыг цогцоор нь ашиглахыг бэхжүүлэх. Хүнсний үйлдвэрлэлийн салбарыг эрчимтэй хөгжүүлж, орчин үеийн хэд хэдэн хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн парк байгуулах. Ойн нам дор эдийн засгийн хөгжлийн төлөвлөгөөг оновчтой болгож, ойн мөөгөнцөр, ойн эмийн ургамал, ойн жимс, ойн дор үржүүлэг зэрэг салбаруудыг өргөжүүлж, хусны шүүс зэрэг экологийн ойн хүнсний үйлдвэрлэлийг дэмжих. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний анхан шатны боловсруулалтын байгууламжийг гарал үүслийн газарт нь барих, төвлөрсөн агуулах,

экспресс логистикийн шууд агуулах барих, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний хөдөө орон нутгаас хот суурин газарт хүрэх "Интернэт+" төслийг хэрэгжүүлэх. Аж ахуйн нэгж, фермер/малчдын ашиг сонирхлыг холбох механизмыг сайжруулах.

19.2 Аж ахуйн хөдөө аж ахуйн брэндийг чанартай болгож хүчирхэгжүүлэх

Аж ахуйн мал, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний брэндийн хөгжлийг эхлүүлж, бүс нутгийн брэнд, аж ахуйн брэнд, бүтээгдэхүүний брэндийг танигдтал хөгжүүлэхийг зорьж байна. Ногоон, органик, газар зүйн нэрийн, нэр төртэй, онцгой шинэ хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнүүдийг хөгжүүлж, "МОН" тэмдгийн баталгаажуулалтыг өргөжүүлж, бүс нутгийн хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үнэ тогтоох эрх, нөлөөллийг нэмэгдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний чанар аюулгүй байдлын хяналтын тогтолцоог сайжруулж, чанарын үнэлгээ болон бүх гинжин хэлхээгээр хяналт тавина. Онлайн болон оффлайн үйлдвэрлэл, борлуулалтын холболтыг чангатгаж, "Ногоон бүтээгдэхүүн гаргахад" үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн явуулж, онлайн бүтээгдэхүүн танилцуулга, шууд дамжуулалт, худалдаа гэх мэт шинэ орон зайг нээнэ.

20. Хөдөөгийн сэргэлтийг бүх талаар сэргээн хөгжүүлэх

"Арван сая тосгон төсөл"-ийн туршлагаас суралцаж, хэрэгжүүлж, хөдөөгийн сэргэн мандалтыг ангилсан, эмх цэгцтэй, бүс нутгийн хэлбэрээр ахиулж, хөдөө орон нутаг, мал аж ахуйн дэд бүтцийн бүрэн байдал, нийтийн үйлчилгээний тав тух, амьдрах орчны тав тухыг аажмаар сайжруулж, амьдрахад тохиромжтой, ажиллахад тохиромжтой, үзэсгэлэнтэй тосгонуудыг байгуулах хэрэгтэй.

20.1 Хөдөө нутагт чанартай амьдрах орчныг бий болгох

Орон нутгийн түвшинд дэд бүтэц, нийтийн үйлчилгээний байршлыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр төлөвлөж, мужийн түвшний дэд бүтцийн цогц төлөвлөлт, барилга байгууламж, менежмент, засвар үйлчилгээг дэмжих. Мужийн түвшний газрын ашиглалтын засаглалыг уялдуулж, хөдөөгийн хөгжлийн газрыг ангилсан байдлаар баталгаажуулах. Орон нутгийн нөхцөл байдалд тохируулан хөдөөгийн барилгын ажлыг хэрэгжүүлэх механизмыг сайжруулж, бүс нутгийн хөгжил дэвшил, тосгон бүрээр ангилсан барилга байгууламжийг хослуулан баримталж, "арван зуун мянган" хөдөөгийн барилгын санаачилгыг дэмжиж, хөдөө, мал аж ахуйн бүс нутаг орчин үеийн амьдралын үндсэн нөхцөлтэй байхыг баталгаажуулах. Хөдөө, мал аж ахуйн бүс нутгийн амьдрах орчныг тасралтгүй сайжруулж, тосгонд жорлонгийн засвар, хог хаягдлын хуримтлал зэрэг асуудлыг шийдвэрлэх, орон нутгийн нөхцөл байдалд тохируулан хөдөө, мал аж ахуйн ахуйн бохир усыг цэвэрлэх, орон нутаг даяар үзэсгэлэнтэй тосгонуудыг байгуулахыг дэмжих.

20.2 Хөдөөгийн аж үйлдвэрийн цогц хөгжлийг дэмжих

Хөдөө орон нутаг, мал аж ахуйн бүс нутагт анхдагч, хоёрдогч, гуравдагч салбарын цогц хөгжлийг дэмжиж, орон нутгийн нөхцөл байдалд тохирсон хүчирхэг

хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн дүүрэг, томоохон аж үйлдвэрийн дүүрэг, алдартай аялал жуулчлалын дүүргүүдийг байгуулж, дүүргийн өвөрмөц эдийн засгийг хөгжүүлж, аж үйлдвэр, ард түмний амьжиргаа, дүүргийн хүч чадлын цогц хөгжлийг дэмжинэ. Хөдөөгийн онцлог шинж чанартай аж үйлдвэрийг бэхжүүлж, хөдөөгийн тариалалт, үржлийн аж үйлдвэрийг хөгжүүлж, "үзэсгэлэнт хашааны эдийн засгийг" дэмжинэ. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн олон талт үйл ажиллагааг хөгжүүлж, хөдөөгийн аялал жуулчлал, соёлын туршлага, хөдөөгийн цахим худалдаа зэрэг өндөр чанартай шинэ аж үйлдвэр, шинэ бизнесийн загварыг хөгжүүлж, олон тооны жижиг зочид буудлуудыг барихыг дэмжиж, хөдөөгийн аялал жуулчлалын гол тосгон, хотуудыг ашиглалтад оруулна.

20.3 Хөдөөгийн засаглалыг бэхжүүлэх, сайжруулах

Газар нутгийн бүтээн байгуулалт, малчин ардын амьдралын чанарыг дээшлүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагаар дамжуулан малчид, тариаланчдын амьдралыг сайжруулахад чиглэсэн шинээр хөтөлбөр хэрэгжүүлэх асуудлыг авч үзэж байна. Энэ нь суурь орчны менежментийг сайжруулж, сум орон нутаг дахь удирдлагын багуудын бүтцийг сайжруулах, амьдралын стандартуудыг шинээр боловсруулах, шинжлэх ухааны талаарх зөвлөмжүүдийг авах зэрэгт чиглэгдэнэ.

21. Хүчтэй хөдөө аж ахуй, хөдөө орон нутгийг дэмжих, баян болгох бодлогын үр нөлөөг нэмэгдүүлэх

Тамирчлагдсан хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүс нутгийн хөгжлийг түрүүлэн дэмжих тогтолцоо, механизм болон бодлогын тогтолцоог бэхжүүлж, хөдөө орон нутгийн ивээлтэй хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн дэд бүтэц, орон нутгийн эдийн засгийг эрчимжүүлж, хот хөдөөгийн орчны харилцан урсгалыг дэмжих хэрэгтэй.

21.1 Хөдөө орон нутгийг цогцоор нь сэргээх хөрөнгө оруулалтын баталгааг бэхжүүлэх

Эрүүл олон төрлийн хөрөнгө оруулалтын баталгаажуулалтын механизм байгуулах, санхүүгийн байгууллага болон иргэний хөрөнгө оруулагчдыг хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, орон нутгийн сэргэлтийн санг нэмэгдүүлэхэд чиглүүлэх, хөрөнгө оруулалтын хүчин чармайлт тасралтгүй нэмэгдүүлэхийг баталгаажуулах. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, орон нутагт төвлөрсөн нийтийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын баталгаажуулалтыг тэргүүнд тавих, төрийн санхүүгийн хөдөө аж ахуйд чиглэсэн бодлогын үр дүнг сайжруулах, хөрөнгийн үр ашигтай ашиглалтыг нэмэгдүүлэх. Тариалан эрхлэгчдийн орлогын баталгаажуулалтын механизмыг боловсронгуй болгох, үнийн, тэтгэмжийн, даатгалын дэмжлэг болон хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх, хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хэрэглээний бүс нутгийн хоорондын ашигт эрсдэлийг тэнцвэржүүлэх механизм, хөдөө аж ахуйн тэтгэмж болон үр тариа (тос) үйлдвэрлэх их сумдын урамшууллын бодлогыг хэрэгжүүлэх.

21.2 Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, хөдөө орон нутаг, бэлчээрийн бүсийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх

Хөдөөгийн мал аж ахуй бүс нутгийн үндсэн аж ахуйн тогтолцоог бэхжүүлэх, хоёрдугаар шатны газар, бэлчээрийн түрээсийн хугацаа дууссаны дараа 30 жилийн хугацаатай дахин сунгах туршилтын ажлыг дуусгах, газар, ой мод, бэлчээрийн эрхийн харилцан давхцал болон "нэг газар олон гэрчилгээ" асуудлыг шийдвэрлэх. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйг тохиромжтой хэмжээний үйлдвэржилттэй хөгжүүлэх, шинэ төрлийн аж ахуйн нэгжүүдийг бий болгох, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн үйлчилгээний нийгмийн үйлчилгээг хэрэгжүүлэх. Байшингийн газар нэгтгэсэн газар эзэмших эрхийн бүртгэлийг баталгаажуулах. Шинэ төрлийн хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн хамтын эдийн засгийг дэмжих, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн хамтын өмчийн эрхийн тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх, хамтын хөрөнгө, эд хөрөнгийн хяналтыг сайжруулах. Хөдөө аж ахуйн газар, мал аж ахуйн аж ахуй эрхлэх газар дээр байгаа хаягдал газар нутгийг хууль ёсны дагуу ашиглах. Улсын мал аж ахуйн газар, мал аж ахуйн газар нутгийн шинэчлэлийг явуулах. Хөдөө аж ахуйн хангамжийн нийгмийн холболтын байгууллагын бүрэн шинэчлэлийг дэмжих.

21.3 Ядуурлыг бууруулах чиглэлээр гаргасан ололт амжилтаа бататгаж, өргөжүүлсээр байх

Хүмүүсийг ядууралд дахин орохоос урьдчилан сэргийлэх цогц, хэвийн механизмыг бий болгож, ийм дахилтаас урьдчилан сэргийлэх хяналтын системийн үр нөлөөг сайжруулах. Зорилтот тусламжийг баримтлах, нийгмийн үндсэн хамгааллыг сайжруулах, аж үйлдвэр, ажил эрхлэлт зэрэг салбарт хөгжлийн чиг баримжаатай тусламжийг бэхжүүлэх, хөгжөөгүй бүс нутаг болон ядуурлаас гарсан бүс нутгийн дотоод хөгжлийн эрч хүчийг нэмэгдүүлэх, хөдөөгийн сэргэн мандалтын гол мужууд болон тугуудыг дэмжих бодлогыг хэрэгжүүлэх, ядууралд дахин орох томоохон хэмжээний дахилт гарахгүй байхыг баталгаажуулах. Тусламжийн төслийн хөрөнгийг ангилах, зэрэглэх урт хугацааны менежментийн механизмыг бий болгож, сайжруулах. Хөдөлмөрийн хамтын ажиллагааны механизмыг дэмжиж, сайжруулах, ажлын байр бий болгох хүчтэй чадвартай хөдөлмөрийн брэндүүдийг хөгжүүлэх, зохион байгуулалттай хөдөлмөрийн экспортыг дэмжих. Хөдөөгийн нийтийн үйлчилгээний албан тушаалын хөгжил, менежментийг стандартчилах. Тосгоны жижиг хэмжээний нийтийн дэд бүтцийн дутагдлыг сайжруулахыг дэмжих.

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ. Дотоод болон гадаад нээлттэй байдлыг бүх талаар өргөжүүлж, манай орны хойдод нээлттэй байдлын чухал гүүрийг байгуулах

Төрөл бүрийн дотоод болон гадаад нээлттэй байдлыг бататгаж "Нэг бүс, Нэг зам" болон "Хятад-Монгол-Оросын эдийн засгийн коридор"-ын бүтээн байгуулалд идэвхтэй оролцож, "Хатуу холболт", "Зөөлөн холболт", "Сэтгэл холболт"-ыг гүнзгийрүүлж, дотоод болон гадаад харилцааг холбох, ойр орчмын бүсэд нөлөөлөх, нөөцүүдийг төвлөрүүлэх сүлжээг сайжруулах нь дэд бүтцийн бодлогыг бараа тээврийн урсгалын менежментэд нэгтгэн холбох бүхэлд нь нээлттэй талбарыг бий болгоно.

22. Дотоодод нээлттэй байдлыг гүнзгийрүүлэх

22.1. Бээжин, Тяньжин, Хэбэй муж хотуудтай хамтран хөгжих ажиллагааг

гүнзгийрүүлэх

Бээжин-ӨМ-ын зүүн, баруун бүсүүдийн хамтын ажиллагааг онцлон, Бээжин, Тяньжин, Хэбэй муж хотуудтай хамтран хөгжих ажиллагааг гүнзгийрүүлэх. Аж үйлдвэрийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, аж үйлдвэрийн шилжилтийг хүлээн авах, Бээжин, Тяньжин, Хэбэй, Өвөрмонгол гэсэн логистикийн сувгийг нээлттэй болгох. Манжуурын аж үйлдвэрийн хамтын ажиллагааны паркийг өндөр стандарттай байгуулна. 15 дугаар 5 жилийн төлөвлөгөө ' ний төгсгөлд аж үйлдвэрийн хамтын ажиллагааны парк нь онцлог давуу талтай аж үйлдвэрийн бүлгүүдийг эхлүүлнэ. Эрчим хүчний баталгааг хангах дээр ногоон цахилгаан Бээжин хот руу гэх мэт төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

"Бээжин-Өвөрмонголын тооцоолол" санаачилгыг дэмжиж, Бээжин, Тяньжин, Хэбэй, Өвөрмонголыг холбосон тооцооллын хүчний коридор байгуулна. Шинжлэх ухаан, технологийн инновацийн нөөцийг хуваалцах, судалгааны үр дүнгийн хувиргалтыг бэхжүүлж, "Жун Гуанцунь Шинжлэх ухааны хот - Хөх хотын шинжлэх ухааны хот" хос хотын аж үйлдвэрийн тойрог, Бээжин-Өвөрмонгол (И Чуан-Улаан хад) шинжлэх ухааны, технологийн инновацийн аж үйлдвэрийн парк, Ордос (Бээжин) шинжлэх ухаан, технологийн инновацийн парк, Бугат (Бээжин) шинжлэх ухаан, технологи инновацийн бааз, Вухай (Бээжин) мэдээллийн хөндийн шинжлэх ухаан, технологийн инновацийн төвийг байгуулна. Боловсрол, эрүүл мэнд, хөдөлмөр эрхлэлтийн салбарын үндсэн нийтийн үйлчилгээний холболт зэргийг харилцан хуваалцана. Боомтын нөөцийг хуваалцах тал дээр Тяньжин, Хэбэй болон бусад бүс нутгийн дотоодын боомтуудтай хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, хуурай газрын боомтын кластерыг хамтран байгуулна. Жан Жякөү, Чөндэ зэрэг хөрш зэргэлдээ бүс нутгуудтай экологийн орчныг хамтран урьдчилан сэргийлэх ажлыг бэхжүүлнэ.

22.2. Гуандун, Хонконг, Макао томоохон бүс нутгийн харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх

ӨМӨЗО, Гуандун мужийн хоорондын харилцаа, айлчлалыг бэхжүүлж, хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, гүнзгийрүүлнэ. Эрчим хүчний нөөц, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, боловсрол, эрүүл мэнд зэрэг салбаруудад хамтын ажиллагааны суурийг бэхжүүлнэ. Нам доор эдийн засаг, хиймэл оюун ухаан, орчин үеийн үйлчилгээний салбарууд зэрэг шинэ үйл ажиллагааны загваруудыг судалж үзэх. БНХАУ-ын хүмүүнлэгийн бүсийн зах зээлд шилжүүлэх шинэ туршлагыг авч үзэж, үйлдвэрлэлийн бодлого, зах зээлийн нэвтрэх шаардлага хүлээн авах. " Булангийн бүсийн судалгаа, хөгжүүлэлт + ӨМӨЗО-ыг өөрчлөлт" хамтын ажиллагааны загварыг судлах, тогтолцооны хөгжүүлэлт болон техник шалгалтын төсөл хамтран хэрэгжүүлэх. Булангийн бүсийн хэрэглээний зах зээл болон брэндийн үйл ажиллагаа эрхлэх чадвар дээр түшиглэн ӨМӨЗО-ы брэнд бүтээгдэхүүнийг булангийн бүсэд нэвтрүүлэхийг цаашид дэмжих.

22.3. Зүүн эргийн бүс нутаг, хөрш зэргэлдээ муж, бүс нутаг, төв болон баруун бүс нутагтай солилцоо, хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ

Хөх мөрний бүс нутаг болон бусад бүс нутагтай хамтын ажиллагаагаа

бэхжүүлж, Өвөрмонгол, Шанхай, Өвөрмонгол, Жянсу мужуудын хамтын ажиллагааг сайжруулахыг дэмжиж, "байршлын" аж үйлдвэрийн парк болон муж хоорондын хамтын ажиллагааны паркуудыг хамтран байгуулахыг судалж, зүүн бүс нутагтай аж үйлдвэрийн шилжилтийн хамтын ажиллагааг хослуулан хөгжүүлэх. Байгаль, экологийн орчныг хамгаалах, эрчим хүчний нөөцийн хувирал, дэд бүтцийн холболтод анхаарлаа хандуулж, Шар мөрний дагуух муж, бүс нутгуудтай хамтын ажиллагааг гүнзгийрүүлнэ. Экологийн аюулгүй байдал, эрчим хүчний нөөц, тээвэр ложистик, соёл, аялал жуулчлал, боомтын нөөц зэрэг чиглэлээр зүүн хойд гурван мужтай солилцоо, хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ. Чөндү, Чунцин зэрэг эдийн засгийн тойрог болон хотын кластеруудтай хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлнэ. Хөрөнгө оруулалтын бүтцийг оновчтой болгож, хэд хэдэн томоохон аж үйлдвэрийн төслийг нарийн төлөвлөж, нөөцөлж, өндөр чанартай аж ахуйн нэгж, өндөр нэмүү өртөг шингэсэн төслүүдийг тус бүс нутагт суурьшуулахад татан оролцуулна.

23. 'Бүс ба Зам' санаачилгын хүрээнд Хятад-Монгол-Орос эдийн засгийн коридорын бүтээн байгуулалтад илүү оролцох

Төрөл бүрийн нээлттэй платформ, суваг, төв байгууламжийг зохицуулж, импортоор орж ирсэн нөөцийн боловсруулалтын түвшинг сайжруулж, экспортын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж архи, архины төрөл, мах, махан бүтээгдэхүүн, хувцас, хэрэглээний бүтээгдэхүүн орж гарах асуудлыг хурдан шийдэж нээлттэй байдлын чанар, үр ашгийг тогтмол сайжруулна.

23.1. Түгээмэл нээлттэй платформын чадамжийг дээшлүүлэх

Өндөр стандарттай чөлөөт худалдааны туршилтын бүс байгуулах, шинэ санаачилга, иж бүрэн судалгаа хийх, өндөр түвшний гадаад худалдаатай нийцсэн хууль эрх зүйн бодлогын тогтолцоог байгуулах. Хөх морь-Завхан-Ууд хилийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүсийн бүтээн байгуулалтыг хурдасгах, олон улсын худалдаа, олон улсын логистик, импортоор боловсруулах, хилийн аялал жуулчлал болон холбогдох үйлчилгээний салбаруудыг хөгжүүлэх. Манжуур, Ордох, Хөх хот зэрэг иж бүрэн гаалийн бүсүүдийн өндөр чанарын хөгжилд анхаарал хандуулж, гаалийн боловсруулах, гаалийн логистикийг түшиглэн, гаалийн засвар, гаалийн судалгаа, тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэлийн шинэ бүтцийн хөгжлийг дэмжих. Хөлөнбуйр Монгол, Орос, Хятадын хамтын ажиллагааны урьдчилсан бүсийн бүтээн байгуулалт хийх, Манжуур, Хөх морь, чухал хөгжүүлэх, туршилтын бүс, хилийн (цагийн) эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бүсийн чадамжийг дээшлүүлэх. Мандал, Ганц мод хилийн боомтын иргэд хоорондын худалдааны бүсийн хаалгыг ажиллуулах.

23.2. Аюулгүй, үр ашигтай нээлттэй замыг байгуулах

Манжуурын боомтыг суурь болгож Далянь боомт, Циньхуандао боомт, Хойд-Хятад бүс нутгийг холбож, гадаадад Орос, Монгол Улсаас Европ руу гарах хойд гарцыг хурдан хөгжүүлнэ. Эрээний боомтыг суурь болгож, Монгол, Оросын дунд шугамын төмөр замын дэд бүтцийг дэмжиж, Хятад улсаас Тяньжин боомт,

Бээжингийн бүсийг холбож, гадаадад Орос, Монгол Улсаас Европ руу гарах төвийн гарцыг хурдан хөгжүүлэх. Баруун хятадын далайн шинэ замын төслийг идэвхтэй дэмжиж, Монгол, Орос, Хятадын эдийн засгийн коридорын шинэ гарцыг бий болгох, хил дамнасан тээврийн гарц, нефть, хийн хоолой, цахилгаан дамжуулах шугам зэрэг чухал төслүүдийг эрчимтэй хэрэгжүүлэх. Хятад-Европын галт тэрэгний үйлчилгээг сайжруулах, Манжуур, Эрээний галт тэрэгний төвүүдийг байгуулах, Хөх хот, Улаанцавын галт тэрэгний төвүүдийг дэмжих. Хятад-Европ (Азийн) галт тэрэгний бүтээгдэхүүнүүдийг хөгжүүлж, гадаадад үйлдвэрийн парк, олон улсын агуулах барих ажлыг дэмжих.

23.3. Хилийн боомтын системийг бэхжүүлэх

Хөххотын Шэнлэ олон улсын нисэх онгоцны буудлыг нэгдүгээр зэрэглэлийн нисэх онгоцны буудал, "Бүс ба зам" санаачилгын чухал тээврийн зангилаа болгон хөгжүүлэхийг дэмжих. Манжуур, Эрээн хот зэрэг гол боомтуудын шинэчлэлийн төслүүдийг хэрэгжүүлж, төмөр зам, хурдны замын боомтын дэд бүтэц, туслах байгууламжуудын барилга байгууламж, ухаалаг өөрчлөлтийг эрчимжүүлж, ачаа тээвэрлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, Хятад-Европ (Ази) ачааны галт тэрэгний үйлчилгээний цар хүрээг өргөжүүлэх. Ганц мод төмөр замын боомтын барилгын ажлыг дуусгаж, Сэхэ, Мандал, Зүүнхатавч зэрэг тусгай боомтуудын хүчин чадлыг өргөжүүлэх, шинэчлэх төслүүдийг хэрэгжүүлж, боомтын суваг, хяналтын байгууламжийг бэхжүүлэх. Шингэрүүлсэн газрын тосны хий, төмрийн хүдэр, үр тариа, газрын тос, флюорит, зэсийн баяжмал зэрэг импортын бөөн нөөцөд анхаарлаа хандуулж, боомтуудыг аж үйлдвэрийн парк болон дотоод бүс нутгуудтай нэгтгэсэн хөгжлийг дэмжих, өвөрмөц, эрчимтэй боловсруулах үйлдвэрүүдийг хөгжүүлэх. Ухаалаг боомт, аж үйлдвэрийн паркуудыг байгуулж, автомат удирдлагатай тээврийн хэрэгсэл (AGV), жолоочгүй хүнд даацын ачааны машин зэрэг хил дамнасан тээврийг дэмжиж, Олон улсын төмөр замын тээвэр (TIR) системийг дэмжих.

24. Ил тод эдийн засгийг хөгжүүлэх

Улсын умардад нээлттэй байршлын үүргийг гүйцэтгэж, гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг өргөжүүлж, олон улсын хамтын ажиллагааг идэвхжүүлж, нээлттэй эдийн засгийн шинэ тогтолцоог байгуулахыг эрчимжүүлэх хэрэгтэй.

24.1. Гадаад худалдаа болон харилцан хөрөнгө оруулалтын чанар, үр ашгийг дээшлүүлэх

Санхүү, төлбөр, валют, хилийн торгууль, татвар буцаах зэрэг баталгааны үйлчилгээг сайжруулж, гадаад худалдааны байгууллагын эрүүл, тогтвортой хөгжлийг дэмжих. Дотоод болон гадаад худалдааны нэгтгэсэн хөгжлийг дэмжих. Импортын барааны бүтэц, нүүрс, нефть, хийн зэрэг нөөцийн импортын урсгалыг сайжруулах, дэвшилтэт технологи, гол төхөөрөмж, чухал эд ангиудыг импортлох, "шинэ гурван зүйл" болон онцлог мал, малын бүтээгдэхүүнүүдийн экспортын хэмжээг нэмэгдүүлэх. Дунд бүтээгдэхүүний худалдаа, ногоон худалдаа, боловсруулах худалдааг өргөжүүлж, үйлдвэрлэлийн сүлжээ, ханган нийлүүлэлтийн

олон улсын хамтын ажиллагааг дэмжих. Үйлчилгээний худалдааг хөгжүүлж, үйлчилгээний экспортыг дэмжих. Шинэ төрлийн бараа солилцооны худалдааны горимыг судлах, гадаад агуулах, хил орчим агуулах, хяналтын агуулах байгуулах, цахим болон офлайн худалдааг холбосон, дотоод болон гадаад харилцааны маркетингийн үйлчилгээг бий болгох. Гадаадад үзэсгэлэнгийн төвүүдийг байгуулсан компаниудыг дэмжих. Хилийн бүсийн худалдааг өргөжүүлэх. Худалдааны эрсдэл хамгаалалт, маргааныг шийдвэрлэх чадварыг сайжруулах. Хагас тэрбумын хугацаанд бүсийн гадаад худалдааны импорт, экспортын хэмжээ улсын жилийн дундаж өсөлтөөс дээш гарах зорилт тавих. Гадаадын хөрөнгө оруулалтын орчныг тасралтгүй сайжруулж, гадаадын хөрөнгө оруулалтын эрхийг хамгаалах, гадаадын хөрөнгө оруулалтын байгууллагуудыг дахин хөрөнгө оруулалт хийхийг урамшуулах. Шаардлага хангасан байгууллагуудыг "гарах" буюу харилцан ашигтай хөрөнгө оруулалтын хамтын ажиллагааг дэмжих. Гадаадын иж бүрдэл үйлчилгээний чадавхыг нэмэгдүүлж, байгууллага, ажилтан, төсөлд ашиг сонирхол хамгаалах, гадаадад үйл ажиллагаа эрхлэх хуулийн дагуу үйл ажиллагааг боловсронгуй болгох, эрсдэл хамгаалалт, нийцтэй үйл ажиллагааг сайжруулах.

24.2. Олон улсын харилцаа хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх

"Бүс ба Зам" санаачилгад хамрагдаж буй орнуудтай эрчим хүч, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, боловсрол, шинжлэх ухаан, соёл, эрүүл мэнд, спорт, аялал жуулчлал, байгаль орчныг хамгаалах, цахим эдийн засаг, хиймэл оюун ухаан зэрэг чиглэлээр солилцоо, хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн өргөжүүлнэ. Олон улсын найрамдалт харилцаат хотын харилцааг бэхжүүлж, өргөжүүлнэ. Томоохон түүхэн төслүүд болон "жижиг боловч үзэсгэлэнтэй" амьжиргааны төслүүдийг урагшлуулах ажлыг уялдуулна. Хятад-Орос-Монголын "Цайны зам"-ыг эхлэлийн цэг болгон авч, Монгол, Орос улсуудтай найрсаг солилцоогоо гүнзгийрүүлнэ. Бид Хятад-Монголын үзэсгэлэн, Умард зүг рүү нээлттэй эдийн засаг, худалдааны үзэсгэлэн, Хятад-Орос-Монголын олон улсын мөс, цасны наадам зэрэг арга хэмжээг амжилттай зохион байгуулна. Уламжлалт анагаах ухааныг онцлогийг ашиглан гадаад дахь эмнэлгийн тусламж үзүүлэх, богино хугацааны үнэ төлбөргүй үзлэг, мэргэжилтнүүдийн илгээх, холбогдсон зөвлөмжүүд, уулзалтыг үргэлжлүүлэн өрнүүлэх. Байгалийн төрөл зүйл, хамгаалалтын бүс, нууран хамгаалалт, цөлжилттэй тэмцэх, хил хязгаарын усны эх үүсвэр зэрэг экологийн салбарт олон улсын хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, цөлжилтийн эсрэг технологийн хамтын ажиллагааг дэмжих. Орос-Монгол улсуудтай олон улсын эрх зүйн харилцааг сайжруулж, хууль сахиулах, шүүхийн хамтын ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ. ӨМӨЗО-ны онцлог, давуу талд тулгуурласан орчин үеийн аж үйлдвэрийн тогтолцоог байгуулж, бодит эдийн засгийн суурь чадавхыг бэхжүүлнэ

Бодит эдийн засгийг тэргүүлэх чиглэл болгон ухаалагжуулалт, ногоон хөгжил хосолсон хөгжлийн чиг хандлагыг тууштай баримтлан, уламжлалт үйлдвэрлэлийг оновчтой шинэчлэн сайжруулах, шинээр хөгжиж буй үйлдвэрлэлийг идэвхтэй дэмжих, ирээдүйн үйлдвэрлэлийн суурийг урьдчилан төлөвлөх замаар үйлдвэрлэлийн бүтцийн гүнзгий өөрчлөлт, шинэчлэлийг эрчимжүүлж, хөгжлийн

тогтвортой байдал болон урт хугацаанд үргэлжлэх чадавхыг бэхжүүлнэ.

25. Уламжлалт үйлдвэрлэлийг оновчтой шинэчлэн хөгжүүлэх

Нөөцийг оновчтой ашиглах, өсөлтийг нэмэгдүүлэх, хөгжлийн түвшинг ахиулж, илүү ахисан түвшинд шилжих чиг баримжааг баримталж, уламжлалт үйлдвэрлэлийг өндөр чанартай, өндөр үр ашигтай хөгжлийн шатанд богино хугацаанд шилжүүлж, үйлдвэрлэлийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулна.

25.1. Гол салбаруудын чанар, түвшинг дээшлүүлэх

Стандартад нийцсэн удирдлагын тогтолцоог бэхжүүлэх, цахим-ухаалаг болон ногоон технологийн дэмжлэгийг нэмэгдүүлэх, байгаль орчин, хөдөлмөрийн аюулгүй байдлын зохицуулалтыг чанд мөрдүүлэхийн зэрэгцээ салбар тус бүрийн онцлогт нийцсэн бодлогыг хэрэгжүүлж, үйлдвэрлэлийн бүтцэд үүссэн зөрчил, тэнцвэргүй байдлыг арилгаж, дунд болон ахисан түвшний хөгжилд шилжих үйл явцыг хурдасгана. Шинэ төрлийн химийн үйлдвэрлэлийг тогтвортой хөгжүүлж, ногоон, гүн боловсруулалт болон нөөцийн эргэлтийн ашиглалтад суурилсан орчин үеийн нүүрс-химийн үйлдвэрлэлийн цогцолборыг бий болгоно. Нүүрс–кокс–химийн, хлор–шүлтийн болон фтор–силикат химийн үйлдвэрлэлийн салбаруудын уялдаа холбоог хангаж, харилцан нөхөх байдлаар өргөтгөн хөгжүүлнэ. Дэвшилтэт ногоон металлургийг хөгжүүлж, газрын ховор элемент агуулсан ган, дэвшилтэт хайлш материал зэрэг өндөр технологийн бүтээгдэхүүний эзлэх хувийг нэмэгдүүлнэ. Орчин үеийн тоног төхөөрөмж, үйлдвэрлэлийн цогцолборуудыг бий болгож, шинэ бүтээгдэхүүн хөгжүүлэх, зах зээлд эзлэх байр суурийг нэмэгдүүлэх ажлыг дэмжинэ. Барилгын салбарын бүтцийн шинэчлэлийг хурдасгаж, барилгын төслийн зохион байгуулалтын хэлбэрийг боловсронгуй болгож, төслийн иж бүрэн зөвлөх үйлчилгээ, ерөнхий гүйцэтгэгчийн тогтолцоо, архитекторын хариуцлагын тогтолцоог нэвтрүүлэн, орчин үеийн барилгын салбарын гинжин хэлхээг бүрдүүлж, ногоон барилгын материалын өндөр чанартай хөгжлийг хангана. Аж ахуйн нэгж, үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээ, бүс нутгийн чанарын чадавхыг бэхжүүлж, үйлдвэрлэлийн хэмжил зүйн суурь чадавхыг нэмэгдүүлэх, стандартчиллын тогтвортой байдлыг хангах, туршилт, баталгаажуулалтын чадавхыг дээшлүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж, үндэсний болон бүс нутгийн түвшний чанарын хяналтын төвүүд, үйлдвэрлэлийн хэмжил зүйн төвүүдийг бий болгоно. Зах зээлийн зарчимд тулгуурласан нэгдэх, нэгтгэх үйл явцыг дэмжиж, хоцрогдсон, үр ашиг багатай үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг үе шаттайгаар зах зээлээс гаргана.

Онцгой анхаарал хандуулах уламжлалт үйлдвэрлэлийн чанарын шинэчлэлт
---

(1) Шинэ төрлийн химийн үйлдвэрлэл

Ордосын орчин үеийн нүүрсний химийн үйлдвэрийн дээд зэргийн дэд бүтцийг бүрэн хангаж, нүүрснээс шингэн түлш, хий үйлдвэрлэх стратегийн баазыг чанартай байгуулах. Төлөвлөгөөнд тусгагдсан нүүрсний химийн төслүүдийг богино хугацаанд хэрэгжүүлж, томоохон техник, тоног төхөөрөмжийн судалгаа, шинэчлэлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, өндөр түвшний нүүрсний химийн туршилтын баазыг

байгуулан “нэг алхам” технологийн аж үйлдвэржилтийг түргэтгэх замаар нүүрсний химийн үйлдвэрлэлийг химийн шинэ материал, тусгай зориулалтын түлш, өндөр түвшний химийн бүтээгдэхүүний чиглэлд өргөжүүлэх. Мөн улсын хэмжээнд чухал ач холбогдолтой нүүрсэнд суурилсан биологийн задралтай материал үйлдвэрлэх байгууламжийг бий болгож, флюорит зэрэг ашигт малтмалыг үр ашигтай ашиглах, фторын химийн салбарын дээд ба доод урсгалын нэгтгэсэн хөгжлийг дэмжинэ.

(2) Дэвшилтэт ногоон металлурги

Ган бүтээгдэхүүний бүтцийг оновчтой болгож, өндөр чанартай хавтан, хоолой, өндөр түвшний төмөр замын тээврийн материал зэрэг нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний эзлэх хувийг нэмэгдүүлнэ. Хөнгөн цагаан, зэс, хар тугалга, цайр, магни зэрэг нөөцийн гүн боловсруулалтыг сайжруулна. Өнгөт металын салбарын шилжилт хүлээн авах ажлыг эмх цэгцтэй зохион байгуулж, үйлдвэрлэлийн гинжийг сунгаж, Бугат, Тунляо, Улаанхад хотуудад 300 тэрбум юаний хүчин чадалтай өнгөт металын үйлдвэрлэлийн бүсийг бий болгоно.

(3) Орчин үеийн тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэл

Химийн том оврын цогц тоног төхөөрөмжийн судалгаа, хөгжүүлэлт, аж үйлдвэрийн хэрэглээг дэмжиж, хүнд машин механизм, хүнд даацын ачааны машин, уул уурхайн тоног төхөөрөмж, төмөр замын тээврийн тоног төхөөрөмж зэрэг үйлдвэрлэлийн чадавхыг дээшлүүлж, батлан хамгаалах, цэрэг аж үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийг хөгжүүлж, бүтээгдэхүүний чанарыг өндөр түвшинд хүргэнэ. Хөдөө аж ахуйн, мал аж ахуйн болон цөлжилттэй тэмцэх зориулалтын дэвшилтэт, оновчтой машин, техникүүдийг олон төрлөөр хөгжүүлнэ.

(4) Ногоон барилгын материал

Модульчилсан барилгын материал, галд тэсвэртэй тусгаарлагч материал, угсармал бетонон эд анги, барилгын керамик хавтан зэрэг ногоон барилгын материалыг эрчимтэй хөгжүүлж, өндөр чанартай керамик эслэг, дээд зэргийн галд тэсвэртэй материал зэрэг шинэ төрлийн барилгын материалыг чанарын өндөр түвшинд үйлдвэрлэж, эмх цэгцтэй нарны зайн шилний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

25.2. Голлох салбарын гинжин хэлхээ, нийлүүлэлтийн сүлжээг бэхжүүлэх

Үйлдвэрлэлийн суурь чадавхыг шинэчлэх төслийг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлж, нийтлэг суурь технологийн судалгаа, нэн шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг хөгжүүлэх, үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх, чанартай аж ахуйн нэгжийг бий болгох ажлыг зохион байгуулна. Үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээ, нийлүүлэлтийн сүлжээний давуу талыг бэхжүүлж, гол үйлдвэрлэлийн цогцолбор болон гинжин хэлхээний бүтээн байгуулалтыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэн, улс орны хэмжээнд нөлөө бүхий их наяд, зуун тэрбумаар үнэлэгдэх хэмжээний үйлдвэрлэлийн цогцолборуудыг төвлөрүүлэн хөгжүүлнэ. Үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээ, нийлүүлэлтийн сүлжээний орчин үеийн түвшинг бэхжүүлж, ухаалаг үйлдвэрлэл, ногоон үйлдвэрлэл, үйлчилгээний

үйлдвэрлэлийг эрчимтэй хөгжүүлж, үйлдвэрлэлийн нэгдсэн зардлыг оновчтой бууруулж, дэвшилтэт үйлдвэрлэлийн цогцолборуудыг төлөвшүүлнэ. Бугат хотод дэвшилтэт үйлдвэрлэлийн технологийн шинэчлэлийн туршилтын хот байгуулж, Хөх хот болон Ухай хотод жижиг, дунд аж ахуйн нэгжийн цахим шилжилтийн үндэсний туршилтын хотуудыг байгуулна. Эрчим хүч, газрын ховор элемент, орчин үеийн нүүрс-химийн үйлдвэрлэл, онцлог хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний боловсруулах салбаруудын улсын хэмжээнд эзлэх байр суурийг бэхжүүлж, үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээний дээд ба доод урсгалын гүнзгий хамтын ажиллагааг дэмжинэ. Давуу тал бүхий аж ахуйн нэгжүүдийн гинжин хэлхээг өргөтгөх, нөхөх, бэхжүүлэх үйл ажиллагаанд гүйцэтгэх үүргийг нэмэгдүүлж, голлох өрсөлдөх чадвартай тэргүүлэх аж ахуйн нэгжүүдийг бий болгон, чанартай жижиг, дунд аж ахуйн нэгжийг үе шаттай хөгжүүлэх төслийг хэрэгжүүлнэ.

25.3. Үйлдвэрлэлийн эрүүл, зохистой хөгжлийг хангах

Үйлдвэрлэлийн зохицуулалтын бодлогыг хэрэгжүүлж, үйлдвэрлэлийн бодлогыг нийтэд хүртээмжтэй, чиг үүргийн шинжтэй болгох шинэчлэлийг эрчимжүүлнэ. Голлох үйлдвэрлэлийн байршлыг оновчтой төлөвлөж, хөрөнгө оруулалт татах бодлогыг үйлдвэрлэлийн байршлын бодлоготой уялдуулна. Төлөвлөлтийн удирдлага, хүчин чадлын зохицуулалт, үнийн зохицуулалт, салбарын өөрийн зохицуулалт зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлж, "хэт өрсөлдөөн"-ий сөрөг үзэгдлийг бүхлээр нь зохицуулна. Өөртөө засах орны хөгжлийн бүсийн байгууламж, удирдлагын журмыг боловсруулж, удирдлага, үйл ажиллагааны тогтолцоог оновчтой болгоно. Үйлдвэрлэлийн төвлөрсөн бүсүүдийн чиг үүргийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр ангилан тогтоож, үйлдвэрлэлийн төвлөрлийг нэмэгдүүлнэ. Өндөр түвшний үйлдвэрлэлийн төвлөрсөн бүсүүдийг байгуулах ажлыг эрчимжүүлж, тэдгээрийг онцлог, нягтрал, ухаалаг, ногоон, стандартчлагдсан чиглэлд хөгжүүлэхийг дэмжинэ.

26. Шинээр хөгжиж буй, ирээдүйд бий болох үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

Технологийн инновацийг бэхжүүлж, хэрэглээний орчныг өргөжүүлэхийн зэрэгцээ шинээр хөгжиж буй үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээг сайжруулж, үйлдвэрлэлийн цогцолборуудыг өргөжүүлэн, ирээдүйд бий болох үйлдвэрлэлийг урьдчилан төлөвлөх замаар үйлдвэрлэлийн хөгжлийн шинэ давуу талыг бүрдүүлнэ.

26.1. Шинээр хөгжиж буй үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

Шинээр хөгжиж буй үйлдвэрлэлийн өсөлт, хөгжилд ээлтэй зах зээлийн орчин болон бодлогын тогтолцоог бүрдүүлж, хэрэглээний орчныг хурдацтай хөгжүүлэн нээж, шинэ технологи, шинэ бүтээгдэхүүн, шинэ хэрэглээний хэлбэрийг үйлдвэрлэлийн хэмжээнд өргөн нэвтрүүлэхийг дэмжинэ. Үүний үндсэн дээр шинээр хөгжиж буй үйлдвэрлэлийг олноор төвлөрүүлэх, томоохон хэмжээний хөгжлийг эрчимжүүлнэ. Нам өндрийн эдийн засгийг эрүүл, эмх цэгцтэй хөгжүүлж, "аюулгүй байдлын суурь хамгаалалт, дэд бүтцийн сүлжээнд нэгтгэх, үйлдвэрлэлийн гинжин холбоо, хэрэглээний тэргүүлэх чиглэл"-д суурилсан нам өндрийн эдийн засгийн хөгжлийн тогтолцоог бүрдүүлнэ. Шинэ материалын үйлдвэрлэлийн цар хүрээг

өргөтгөж, уг үйлдвэрлэлийг шинэ эрчим хүч, өндөр технологийн тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл зэрэг салбаруудтай нягт уялдуулан хөгжүүлнэ. Био эм зүйн салбарыг хөгжүүлж, биологийн вакцин боловсруулах бааз, био исгэх болон эм үйлдвэрлэлийн шинэчлэлийн баазыг байгуулах ажлыг эрчимжүүлнэ. Эрчим хүчний хэмнэлт, байгаль орчныг хамгаалах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, дэвшилтэт байгаль орчны хамгааллын технологи, өндөр үр ашигтай эрчим хүчний хэмнэлт, нөөцийн эргэлтийн ашиглалтын технологийн инноваци болон хэрэглээг дэмжинэ.

Шинээр хөгжиж буй голлох салбаруудыг бэхжүүлэх, хөгжүүлэх

(1) Нам өндрийн эдийн засаг

Нам өндрийн нислэгийн замыг шинжлэх ухааны үндэстэй тогтоох, нам өндрийн агаарын орон зайг нарийвчлан удирдах, нам өндрийн нислэгийн аюулгүй байдлыг хангах чадавхыг бэхжүүлэх. Нам өндрийн дэд бүтцийг сайжруулах, ерөнхий нисэх буудлуудыг тохируулан өөрчлөх ажлыг дэмжих, хөөрөх, буух, харилцаа холбоо, навигаци, хяналт, цаг уур гэх мэт байгууламжуудыг нислэгийн замын дагуу нэгдсэн байдлаар байрлуулах. Тоон удирдлагын платформ байгуулах. Нисэхийн шинэ материал, үндсэн эд анги, хөдөлгүүрийн систем, нам өндрийн нисэх хэрэгсэл зэрэг нам өндрийн үйлдвэрлэлийг хурдасгах. Нам өндрийн нислэгийн үйлчилгээ, нисэх хэрэгслийн тохирлын шалгалт, арилжааны даатгал зэрэг үйлчилгээний салбарыг хөгжүүлэх. Хэрэглээний орчныг цэгцтэй хөгжүүлнэ.

(2) Шинэ материал

Электрон зэрэглэлийн цахиурыг хөгжүүлэх, Хөх хотод хагас дамжуулагч шинэ материал үйлдвэрлэлийн инновацийн гол бүсийг байгуулах. Зэс, хөнгөн цагаан, лити зэрэг тусгай хайлш материал, лити батерей, графен, өндөр хүчин чадлын нүүрстөрөгчийн эслэг, хатуу төлөөт батерейны материал зэрэг нүүрстөрөгчийн суурьтай функциональ материал болон тэдгээрийн хэрэглээний үйлдвэрлэлийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

(3) Био анагаах ухаан

Химийн эмийн чанарыг дээшлүүлэх, шинэ эмийн судалгаа, эмнэлзүйн судалгааг хурдасгах, эмийн түүхий эдээс өндөр чанартай бэлдмэл рүү шилжих ажлыг дэмжих. Уламжлалт эм (Монгол эм) үйлдвэрлэлийг дэмжин бэхжүүлэх, онцлогтой эмийн ургамал (Монгол эмийн ургамал) тариалалтын хэмжээ, чанарыг тогтвортой дээшлүүлэх, шинэ эмийн судалгааг эрчимжүүлэх, эмийн ургамлын ханд, хольцын жорын нунтаг зэрэг үйлдвэрлэлийн сүлжээг хөгжүүлэх. Үхэр, хонины хөл, амны хөөсөнцөр, бруцеллэз зэрэг өвчний вакцины нийлүүлэлтийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, Африкийн гахайн халууралт, зангилаат өвчин зэрэг яаралтай шаардлагатай вакцинуудыг судлан гаргах, гэрийн тэжээвэр амьтдын вакцины цуврал бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлнэ.

(4) Эрчим хүч хэмнэлт, байгаль орчныг хамгаалах

Байгаль орчныг хамгаалах материалын судалгаа, үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, хүрээлэн буй орчны менежментийн үйлчилгээний үр ашгийг дээшлүүлэх. Дэвшилтэт эрчим хүч хэмнэх технологи, тоног төхөөрөмжийн

бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх. Агаарын бохирдол бууруулах, усны нөөц, хатуу хог хаягдлын эх үүсвэрийн менежмент, үйл явцыг оновчтой болгох, илүүдэл цахилгааныг нөхөн ашиглах зэрэг технологи, тоног төхөөрөмжийн судалгаа, хэрэглээг урагшлуулна.

26.2. Ирээдүйн голлох үйлдвэрлэлийг идэвхтэй хөгжүүлэх

Ирээдүйн хөгжлийг тодорхойлох стратегийн ач холбогдол бүхий салбаруудад чиглэн, ирээдүйн хөгжилд чухал нөлөө үзүүлэх технологийг урьдчилан тодорхойлж нэн тэргүүнд хөгжүүлэх, эх үүсвэрийн инновацийг бэхжүүлж, өндөр түвшний үйлдвэрлэлийн хүчин зүйлсийг нэгтгэх, "технологийн нээлт-хэрэглээний орчин-аж үйлдвэрийн төвлөрөл" гэсэн бүрэн гинжин хэлхээг бий болгоно. Шинжлэх ухаан, технологийн инноваци болон аж үйлдвэрийн хөгжлийн зарчмыг баримтлан, ирээдүйн үйлдвэрлэлийн хөгжлийг дэмжих, гол бодлогуудыг боловсруулж, дүрэм, стандарт зэрэг системийн нөхцөлийг бэхжүүлнэ. Биологийн үйлдвэрлэл, арилжааны сансар судлал, квант технологи зэрэг салбаруудыг хөгжүүлж, онцлог давуу тал бүхий ирээдүйн үйлдвэрлэлийн тогтолцоог бүрдүүлнэ. Ирээдүйн салбарт оруулах хөрөнгө оруулалтын өсөлт, эрсдэлийн хуваарилалтын механизмыг бүрдүүлэх боломжийг судалж, бүх төрлийн аж ахуйн нэгж, нийгмийн хөрөнгийг ирээдүйн салбарт хөрөнгө оруулахад урамшуулна.

Ирээдүйн голлох үйлдвэрлэлийг идэвхтэй хөгжүүлэх

(1) Биологийн үйлдвэрлэл

Нийлэг биологийн гол технологийн инновацийг хурдасгаж, эмийн судалгаа, үйлдвэрлэл, шинэ төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүн боловсруулах, шинэ материалын хөгжүүлэлт зэрэг салбарт ашиглах боломжийг нэмэгдүүлнэ. Жижиг төрлийн амин хүчил, шинэ төрлийн уураг, өндөр үр дүнтэй ферментийн бэлдмэл, биологийн суурьтай материал зэрэг үйлдвэрлэлийг дэмжиж хөгжүүлнэ. Мөн ногоон устөрөгч-метанол-уургийн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх боломжийг судалж, шинэ төрлийн уургийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлнэ.

(2) Арилжааны сансар судлал

Хиймэл дагуулын хөөргөх бааз, буулт хийх талбай, пуужингийн хөдөлгүүрийн үйлдвэрлэл зэрэг давуу талуудад тулгуурлан, сансрын хөлөг угсрах, туршилт хийх, хөөргөх, буцаан татах, сансрын түлш зэрэг сансар судлалын салбарын зохион байгуулалтыг хурдасгана.

(3) Квант технологи

Квантын холбоотой системүүдийг хянах, удирдах технологи, үл үзэгдэх мэдээлэл дамжуулалт, хадгалалт, давталт, давтамжийн хувиргалт зэрэг квант мэдээллийн сүлжээний үндсэн бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг хөгжүүлнэ. Загвар системийг хотын хүрээ, хот хоорондын түвшинд болон хиймэл дагуул-газрын дамжуулалтын сүлжээнд туршиж баталгаажуулна. Ингэснээр өндөр хүчин чадалтай, аюулгүй, оюун ухаантай, хямд өртөгтэй, хурдан байршуулах боломжтой захын түвшний бодит цагийн тооцооллын үйлчилгээг хөгжүүлнэ.

27. Цахим, ухаалаг хөгжлийн түвшинг дээшлүүлэх

“Цахим Өвөр Монгол”-ын бүтээн байгуулалтын ерөнхий шинж чанар, системтэй байдал, уялдаа холбоог бүрэн дээшлүүлж, үйлдвэрлэл, амьдрал, удирдлагын хэв маягийн шинэчлэлийг чиглүүлнэ.

27.1. Цахим, ухаалаг хөгжлийн суурь нөхцөлийг бэхжүүлэх

Үндэсний хэмжээний нэгдсэн тооцооллын сүлжээний зангилаа төвийн бүтээн байгуулалтыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлэх, хүчин чадлын дэд бүтцийг боловсронгуй болгох, тогтвортой нэмэгдүүлэх, эдийн засгийг хөгжүүлж бэхжүүлэх замаар улсын хэмжээний ногоон тооцооллын хүчин чадлын өндөрлөг, мэдээллийн салбарын төвлөрлийн бүс болон “ногоон тооцоолол + хиймэл оюун ухаан”-ын хэрэглээний төв баазыг байгуулна. Тооцоолох хүчин чадал, шинэ эрчим хүчний харилцан уялдаа, хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, нүүрстөрөгчийн тэг ялгаруулалттай мэдээллийн төвийн цогцолборыг байгуулна. Бүс хоорондын тооцоолох хүчин чадлын хяналт, тэнцвэржүүлэх тогтолцоог бүрдүүлж, тооцоолох хүчин чадлын дотоод гүйлгээ, харилцан тохиролцох механизмын ажиллагааг боловсронгуй болгоно. Загварын алгоритмын суурь чадвар, хэрэглээг бүрэн дээшлүүлж, аж ахуйн нэгжүүдийг үндсэн алгоритмын инновацийн судалгаа, боловсруулалт хийхэд дэмжлэг үзүүлнэ. Мөн хиймэл оюун ухааны загварын сургалт, дүгнэлт гаргах туршилт, машин сургалт, видео рендер, офлайн шинжилгээ, хадгалалтын нөөцлөлт, итгэлт мэдээллийн технологийн тохируулга, хүнгүй жолоодлогын сургалт зэрэг үйл ажиллагааг хүлээн авах боломжийг бүрдүүлнэ. Мэдээллийн нөөцийн хөгжүүлэлт, ашиглалтыг гүнзгийрүүлж, бүс нутгийн хэмжээнд мэдээллийн нөөцийн “нэгдсэн бүртгэл”-ийг байгуулж, өндөр чанартай олон нийтийн мэдээллийн санг хөгжүүлнэ. Үр ашигтай, хялбар мэдээлэл солилцох механизмыг бий болгож, олон нийтийн мэдээллийг зөвшөөрөлтэйгөөр ашиглах үйл ажиллагааг нэвтрүүлж, өөртөө засах орны мэдээллийн гүйлгээний төвийн үүргийг бэхжүүлнэ. Хот, салбар, аж ахуйн нэгжийн түвшинд найдвартай мэдээллийн орон зайг бүрдүүлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ. “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөл гэхэд нийт 50 орчим ерөнхий зориулалтын том загвар болон салбарын босоо чиглэлийн том загварыг нэвтрүүлж, 100 орчим жишиг хиймэл оюун ухааны хэрэглээний орчныг бүрдүүлнэ.

27.2. Цахим, ухаалаг технологийн хэрэглээг бүх талаар дэмжих.

“Хиймэл оюун ухаан+” үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж, бүх салбар, бүх үйл ажиллагаанд бүрэн хүрээнд дэмжлэг үзүүлнэ. Эдийн засгийн цахим, ухаалаг хөгжлийн орон зайг тэлж, бодит эдийн засаг болон цахим эдийн засгийн гүнзгий уялдаа холбоог хангана. Цахим үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, шилжилтийг хурдасгах, цахим эдийн засгийн гол салбаруудыг бэхжүүлнэ. Иргэдийн амьдралын чанарыг дээшлүүлэх замаар ухаалаг технологи, мэдээллийн хүчин зүйлсийг ард түмний амьдралд нэвтрүүлж, тэдний амьдралын түвшинг дээшлүүлэх үүргийг бүрэн хэрэгжүүлнэ. Ингэснээр боловсрол, эрүүл мэнд, соёл, аялал жуулчлал, хөдөлмөр эрхлэлт, өндөр настны асрамж, хэрэглээ зэрэг салбарт нэгдмэл хэрэглээний орчныг өргөжүүлнэ. Хот, хөдөөгийн цахим хүртээмжийг нэмэгдүүлж, иргэдэд зориулсан ухаалаг үйлчилгээний орчныг бүрдүүлнэ. Засгийн газрын засаглалын цахим

түвшинг дээшлүүлж, төрийн үйлчилгээ, нийгмийн засаглал, байгууллагын үйл ажиллагаа, шийдвэр гаргалтыг дэмжих зэрэг нийтлэг хэрэгцээнд хиймэл оюун ухааны хэрэглээг нэвтрүүлнэ. Олон нийтийн аюулгүй байдлын хангах асуудалд хиймэл оюун ухааны хэрэглээг нэмэгдүүлж, урьдчилан мэдрэх, шийдвэр гаргах, нарийвчилсан зохион байгуулалт хийх, шуурхай хариу арга хэмжээ авах чадавхыг сайжруулна.

Цахим эдийн засгийг хөгжүүлэн бэхжүүлэх

(1) Ногоон тооцоолох хүчин чадлын зохион байгуулалт

Хөлингэрийн мэдээллийн төвийн цогцолборыг хөгжүүлэх, ерөнхий, ухаалаг, дээд зэрэглэлийн тооцоолох хүчин чадлыг хамтран хөгжүүлэх, квант тооцоолол, хиймэл дагуулын тооцоолол, биометрийн дасан зохицох, тархи мэдрэлийн загварчлалын тооцоолол зэрэг дэвшилтэт технологиудыг судлах. Хөх хотын нийслэлийн давуу тал болон Улаанцавын эрчим хүч, нөөцийн давуу талыг бүрэн ашиглаж, хоёр хотын тооцоолох хүчин чадлын хамтын хөгжил, салбарын шинжлэх ухааны үндэстэй зохион байгуулалтыг дэмжих. Шинэ эрчим хүч элбэг бүс нутгуудад урьдчилан төлөвлөлт, судалгааг хийнэ.

(2) Тооцоолох хүчин чадлын үйлдвэрлэл

Цахилгаан, механикийн тоног төхөөрөмжийн хувьд трансформатор, түгээх шүүгээ, тасралтгүй цахилгаан хангамж, нарийн агааржуулагч (хөргөх төхөөрөмж), генераторын багц зэрэг бүтээгдэхүүнүүдийг төвлөрүүлэн хөгжүүлэх. Өрөөний хэрэглээний материалын салбарт шилэн кабель, мэдээллийн төвийн шүүгээ зэрэг бүтээгдэхүүнүүдийг голлон хөгжүүлж, сервер, чип, батерейны дахин боловсруулалт болон ашиглалтын салбарыг өргөжүүлнэ.

(3) Мэдээллийн салбар

“Мэдээллийн хүчин зүйл x” хэрэглээний орчны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, мэдээлэл цуглуулах, тэмдэглэгээ хийх, хадгалах, боловсруулах, дүн шинжилгээ хийх, эргэлтэд оруулах, хэрэглээнд нэвтрүүлэх зэрэг салбаруудыг хурдтай хөгжүүлэх. Мөн нийцлийн баталгаажуулалт, мэдээллийн хөрөнгийн үнэлгээ зэрэг гуравдагч талын үйлчилгээний төрөл болон мэдээллийн үйлчилгээний аж ахуйн нэгжүүдийг хөгжүүлэх. Хөлингэрийн санхүүгийн мэдээллийн аж үйлдвэрийн цэцэрлэг, Өвөрмонголын мэдээллийн хүчин зүйлийн аж үйлдвэрийн цэцэрлэг, Өвөрмонголын Цахар цахим цэцэрлэг зэрэг байгууллагыг өндөр стандартаар байгуулж, хөгжүүлнэ.

(4) "Хиймэл оюун ухаан+" салбарын хөгжил

Хиймэл оюун ухааны аж ахуйн нэгжүүдийн инновацийн төв, өсгөврийн

бааз байгуулахыг дэмжиж, хиймэл оюун ухааны том загварын сургалт, хэрэглээний байгууламжийг бий болгоно. Хиймэл оюун ухааны салбарын цогцолбор болон хэрэглээний үйлчилгээний компаниудыг хөгжүүлнэ. Орчин үеийн хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн цахим болон ухаалаг өөрчлөлтийг хурдасгана. Үйлдвэрийн интернэтийг шинэчлэн хөгжүүлж, цахилгаан станц, газрын тос, байгалийн хийн орд, нүүрсний уурхай зэрэг ердийн үйлдвэрийн орчны ухаалаг бүтээн байгуулалтыг сайжруулна. Үйлчилгээний салбарын цахим болон ухаалаг хөгжлийг дэмжиж, мэдээлэл дамжуулах, үйлдвэрийн программ хангамж, мэдээллийн технологи зэрэг ухаалаг үйлчилгээний төрөл бүрийг эрчимтэй хөгжүүлнэ. Тээвэр, эрчим хүч, усан хангамж зэрэг дэд бүтцийн цахим болон ухаалаг шинэчлэлийг дэмжинэ.

(5) Биет оюун ухаан

Ухаалаг робот, хянагч, мэдрэгч, програм хангамж зэрэг техник технологийн гол салбаруудыг алсын хараатай зохион байгуулж, шинэ үеийн ухаалаг терминал, агентуудын хэрэглээг өргөжүүлнэ.

(6) Жолоочгүй тээвэр

Автомат жолоодлогыг уурхай, логистик, хилийн боомтын тээвэрлэлт зэрэг салбарт стандартчилсан байдлаар нэвтрүүлэхийг дэмжиж, их хэмжээний ачааны тээвэрлэлтийн чиглэлд автомат жолоодлоготой хүнд даацын ачааны машины тоо, тээврийн хэмжээ болон гүйцэтгэсэн зайгаар улсын хэмжээнд тэргүүлэх байр суурь эзлэхийг зорих. Мөн Ордос хотын улсын хэмжээний “машин–зам–үүлний нэгдсэн” хэрэглээний туршилтын төслийг дэмжинэ.

27.3. Эрүүл, зохистой хөгжлийн экосистемийг бүрдүүлэх

Хөгжлийг дэмжих, зохицуулалт, хяналтыг уялдуулан хэрэгжүүлж, ашигтай, аюулгүй, шударга хөгжлийн орчныг бүрдүүлнэ. Өгөгдлийн суурь институцийн тогтолцоог бэхжүүлж, өөртөө засах орны өгөгдлийн тухай журмыг баталж хэрэгжүүлнэ. Хиймэл оюун ухааны хэрэглээний орчныг байгуулах удирдамж, хөгжлийн түвшний үнэлгээ, урамшууллын бодлогыг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. Хиймэл оюун ухааны боловсролыг бүх шатны боловсролын тогтолцоо болон нийгмийн нийтлэг боловсролд нэвтрүүлж, мэргэжлийн бүтцийг болон чиглэлийг боловсронгуй болгоно. Тооцоолох хүчин чадлын гинжин хэлхээний эрсдэлийн удирдлагыг бэхжүүлж, сүлжээ болон өгөгдлийн аюулгүй байдлын хамгаалалт, хяналт, урьдчилан сэргийлэх чадавхыг нэмэгдүүлэн, хиймэл оюун ухааны технологиор дамжуулсан хяналт, эрсдэлийн анхааруулга, шуурхай хариу арга хэмжээний тогтолцоог бүрдүүлнэ. Платформ эдийн засгийн инноваци ба тогтвортой хөгжлийг дэмжинэ. Өгөгдлийг зүй бусаар ашиглах, хувийн нууцыг задруулах зэрэг хууль бус үйлдлийг хуулийн дагуу таслан зогсооно. Цахим, ухаалаг үйлдвэрлэл дэх дотоод, гадаад хамтын ажиллагааг өргөжүүлнэ.

28. Үйлчилгээний салбарын өндөр чанартай, үр ашигтай хөгжлийг дэмжих

Үйлчилгээний салбарыг өргөжүүлэх, чанарыг дээшлүүлэх цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлж, дэмжих бодлогын тогтолцоог боловсронгуй болгож, чанартай аж ахуйн нэгжийг нэмэгдүүлэн, үйлчилгээний салбарын чанар, үр ашиг, өрсөлдөх чадварыг бүх талаар сайжруулна.

28.1. Үйлдвэрлэлийг дэмжих үйлчилгээг мэргэшсэн болон өндөр өртөг шингэсэн чиглэлд хөгжүүлэх

Үйлдвэрлэлийн шинэчлэлийг дэмжих чиглэлд орчин үеийн үйлчилгээний салбар болон дэвшилтэт үйлдвэрлэл, орчин үеийн хөдөө аж ахуйн хоорондын уялдаа холбоог бэхжүүлнэ. Судалгаа, хөгжүүлэлт, дизайн, туршилт, баталгаажуулалт, системийн интеграц, нийлүүлэлтийн гинжин хэлхээний удирдлага, брэнд хөгжүүлэлт зэрэг үйлдвэрлэлд үйлчлэх үйлчилгээний аж ахуйн нэгжүүдийг үйлдвэрлэлийн аж ахуйн нэгжүүдтэй уялдуулан, нэгдмэл, хамтын ажиллагаанд суурилсан хөгжлийн хэлбэрийг бүрдүүлэхийг дэмжинэ. Үйлдвэрлэлийн хүчин зүйлсийн хуваарилалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх зорилгоор орчин үеийн санхүү, логистик, бизнесийн үйлчилгээ зэрэг салбаруудыг эрчимтэй хөгжүүлж, үйлчилгээний дэмжлэгийн үүргийг бэхжүүлнэ.

28.2. Амьдралд чиглэсэн үйлчилгээг чанаржуулж, олон талт, хүртээмжтэй хөгжүүлэх

Иргэдийн амьдралын хэв маяг, хэрэглээний хандлагын өөрчлөлтөд нийцүүлэн эрүүл мэнд, өндөр настны асаргаа, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн үйлчилгээ, хүүхэд асаргаа, гэр ахуйн үйлчилгээ зэрэг олон төрлийн үйлчилгээний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлнэ. Төрийн худалдан авалт болон төрийн өмчийн барилга байгууламжийг хувийн хэвшилд шилжүүлэн ажиллуулах, төр-хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны механизмыг боловсронгуй болгож, үйлчилгээний стандарт, чанар, брэндийг бэхжүүлэн, хэрэглэгчийн сэтгэл ханамжийг дээшлүүлнэ. Хот, хөдөөгийн худалдаа, үйлчилгээний сүлжээг сайжруулж, бөөний болон жижиглэн худалдаа, шуудан, хүргэлтийн үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлэн, шинэ бизнесийн хэлбэрийг хөгжүүлнэ. “Соёлоор аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх, аялал жуулчлалаар соёлыг түгээн дэлгэрүүлэх” зарчмыг баримтлан, хөдөө аж ахуй, соёл, аялал жуулчлал, спорт, худалдааг уялдуулсан нэгдсэн хөгжлийг дэмжинэ. Тал хээр, ой, цөл, цас мөс зэрэг байгалийн нөөцөд тулгуурлан олон улсын хэмжээнд нэр хүндтэй, бүх улирлын аялал жуулчлалын бүсийг хөгжүүлж, аялал жуулчлалын салбарын чанар, үр ашгийг нэмэгдүүлэн, “аялал жуулчлал + олон салбар”, “олон салбар + аялал жуулчлал” уялдаа бүхий хөгжлийн загварыг бүрдүүлнэ. Өвлийн эдийн засгийг хөгжүүлнэ.

Үйлчилгээний салбарын чанартай, үр ашигтай хөгжил

(1) Орчин үеийн санхүүгийн салбар

Санхүүгийн үйлчилгээний бодит эдийн засаг болон иргэдийн амьдралд үзүүлэх нөлөө, чанарыг дээшлүүлж, технологийн, ногоон, бүх нийтийн, өндөр настны, цахим санхүүг хөгжүүлэх. Аж ахуйн нэгжийг бүртгэлээс

хувьцаат компани болгох “Тяньжюнь төлөвлөгөө”-г гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлэх. Өвөр Монголын хувьцааны гүйлгээний төвийг бүс нутгийн хувьцааны зах зээлийн “мэргэшсэн, нарийн, онцлог, шинэлэг” тусгай хэсгийг өндөр стандартаар байгуулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

(2) Бизнес үйлчилгээний салбар

Санхүү, татварын аудит, хөрөнгө оруулалтын менежмент, стратегийн зөвлөгөө, маркетингийн төлөвлөгөө зэрэг төв байгууллагын эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих орчин үеийн үйлчилгээний салбарыг идэвхтэй хөгжүүлэх. Хуульчдын мэргэжлийн ур чадвар, хуулийн фирмийн стандартчилсан хөгжлийг дэмжих. Цахим худалдааны үйлчилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгож, цахим худалдааны төвлөрсөн хөгжлийг дэмжинэ.

(3) Орчин үеийн логистикийн салбар

“Корридор + зангилаа + сүлжээ” загвар бүхий орчин үеийн логистикийн үйл ажиллагааны тогтолцоонд идэвхтэй нэгдэж, Хөх хот, Бугат, Улаанцав-Эрээн, Ордос, Баяннуур (Ганын модонд), Манжуур зэрэг улсын логистикийн гол зангилааг дэмжих. Мөн Улаанхад хотын худалдаа, үйлчилгээний төрөлд чиглэсэн улсын логистикийн зангилааг байгуулах. Хилийн чанадад илгээх үйлчилгээний чадавхыг сайжруулж, хөргүүртэй шуудангийн логистикийн түвшинг дээшлүүлэн, Хөх хот, Бугат, Тунляо, Баяннуур зэрэг голлох хүйтэн гинжин логистикийн баазуудыг хөгжүүлэх. Орчин үеийн тээвэр, логистикийн тэргүүлэгч аж ахуйн нэгжийн тоог 50-аас дээш болгон нэмэгдүүлж, орчин үеийн шуудан, ачаа тээврийн үндсэн сүлжээг бүрдүүлэн төгсгөлийн үйлчилгээний сүлжээг боловсронгуй болгох, ачаа хүлээн авах төгсгөлийн цэгийн тоог 20 мянгад хүргэнэ.

(4) Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, соёл, аялал жуулчлал, спорт, худалдааны салбар

Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, соёл, аялал жуулчлал, спорт, худалдааны салбаруудын чанартай маршрут, бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлж, аялал жуулчлалын дэд бүтцийг боловсронгуй болгож, өндөр чанартай аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэн, аялал жуулчлалын үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлэх. Тал хээрийн, ойн, өвлийн, цөлийн аялал жуулчлал зэрэг онцлог бүхий аялал жуулчлалыг эрчимтэй хөгжүүлж, өөрөө жолоодож зуслан явах, эрүүлжүүлэх амралт, боловсролын аялал, бага өндрийн нислэгийн аялал, соёлын өвийн туршлагын аялал зэрэг төрөлжсөн үйл ажиллагааг дэмжинэ. Мөн тэмцээний нөлөөг ашиглан “тэмцээнийг даган аялах”, “тоглолтыг даган аялах” зэрэг үйл ажиллагааг зохион байгуулна.

(5) Өрхийн үйлчилгээний салбар

"Өрхийн үйлчилгээг хороололд нэвтрүүлэх" хэрэглээний орчныг хурдасгах. Өрхийн үйлчилгээний салбарын ажилчдын хөдөлмөрийн гэрээт тогтолцоонд шилжих хөгжлийг дэмжиж, чиглүүлэх, өрхийн үйлчилгээний ажилчдын мэргэжлийн түвшинг дээшлүүлэх. Өрхийн үйлчилгээний мэргэжлийн боловсролын сургалтыг хөгжүүлж, жил бүр эмэгтэйчүүдийн өрхийн үйлчилгээний байгууллагуудаас 10000 гаруй

ажилчдыг сургах ажлыг зохион байгуулна.

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Өндөр түвшний шинжлэх ухаан, технологийн өөртөө тулгуурлах чадавхыг хурдатган бэхжүүлж, шинэ чанарын үйлдвэрлэлийн хүчийг хөгжүүлнэ

“Хөгжил харьцангуй сул бүс нутаг илүүтэй инновацад суурилсан хөгжлийн стратегийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай” гэсэн үзэл баримтлалыг баримталж, оновчтой чиглэлийг сонгон, онцлог давуу тал бүхий үйлдвэрлэл болон шинжлэх ухаан, технологийн салбаруудад төвлөрөн, хөгжлийн тулгамдсан саад бэрхшээлийг шийдвэрлэхэд чиглэсэн суурь судалгаа, технологийн инновацыг бэхжүүлж, боловсрол, шинжлэх ухаан, технологи, хүний нөөцийн хөгжлийг уялдуулан хэрэгжүүлж, хөгжлийн шинэ хөдөлгөгч хүч болон давуу талыг бүрдүүлнэ.

29. Шинжлэх ухаан, технологийн хүчирхэг бүс байгуулах

“Суурь судалгаа + технологийн шийдэл + үр дүнгийн шилжилт + технологийн санхүүжилт + хүний нөөцийн дэмжлэг”-ийг хамарсан инновацын бүрэн гинжин хэлхээг бүрдүүлж, шинжлэх ухаан, технологийн инновац болон үйлдвэрлэлийн инновацын гүнзгий уялдаа холбоог ханган, инновацад суурилсан Өвөрмонголыг байгуулна.

29.1. Гол технологийн судалгааг бэхжүүлэх

Шинжлэх ухаан, технологийн инновацын томоохон төслүүдийг хэрэгжүүлж, шинэ эрчим хүч, газрын ховор элемент бүхий шинэ материал, нүүрстөрөгч суурьтай шинэ материал, хагас дамжуулагч материал, өнгөт металлын шинэ материал, задралд ордог материал, ногоон устөрөгч (аммиак, метанол), био эм зүй, био үржүүлэг, бэлчээр, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн зэрэг давуу салбаруудад томоохон технологийн төслүүдийг хэрэгжүүлэн, олон улсын түвшний инновацын үр дүнг бий болгоно. Экологийн орчин, хүн амын эрүүл мэнд, олон нийтийн аюулгүй байдал зэрэг нийгмийн ач холбогдол бүхий салбаруудад технологийн инновац болон хэрэглээг гүнзгийрүүлнэ. Суурь шинжлэх ухаан, технологийн шинжлэх ухаан, хэрэглээний шинжлэх ухаан болон салбар хоорондын судалгааны бүтцийг оновчтой болгож, хэрэглээнд чиглэсэн суурь судалгаа болон стратегийн ач холбогдол бүхий технологийн судалгааг бэхжүүлнэ. “Өрсөлдөөнт сонгон шалгаруулалт”, “Нээлттэй сонгон шалгаруулалт”, “уралдаант сонгон шалгаруулалт” зэрэг зохион байгуулалтын хэлбэрийг боловсронгуй болгож, хэрэгцээнд суурилсан судалгааны төслийг тодорхойлох механизмыг бүрдүүлнэ. Санхүүжилтийн урамшууллын шинэ хэлбэрийг туршин хэрэгжүүлж, урамшуулалд суурилсан дэмжлэг, дараах санхүүжилтийн хэлбэрийг ашиглана.

Шинжлэх ухаан, технологийн гол зорилтууд

(1) “Үрийн генетик цөм” төсөл

Эрдэнэ шиш, цагаан будаа, шар буурцаг, төмс, наранцэцэг, малын тэжээлийн ургамал, овъёос, киноа зэрэг үндсэн таримал, түүнчлэн сүүний үхэр, махны үхэр, махны хонь, саалийн хонь, ноосны хонь,

ноолуурын ямаа зэрэг мал аж ахуйн угсааг сайжруулахад төвлөрнө. Генийн засвар, бүх геномын сонгон шалгаруулалт, синтетик биологи зэрэг орчин үеийн био технологийн судалгаа хөгжүүлэлтийг хэрэгжүүлж, туршлагад суурилсан үржүүлгээс нарийвчлалд суурилсан сонголтын тогтолцоонд шилжилт хийнэ.

(2) Сүүний аж үйлдвэрийн технологи

Сүү, сүүн бүтээгдэхүүний гүн боловсруулалтад төвлөрч, бяслаг зэрэг сүүн бүтээгдэхүүн, ашигтай орц ялган авах технологи, ашигтай бактери биетний омог, өндөр үр ашигтай исгэгчийн бие даасан судалгаа хөгжүүлэлт, мөн сүү боловсруулах технологи, тоног төхөөрөмжийн гол зангилаа технологийн шийдлийг боловсруулна.

(3) Бэлчээр, тэжээлийн технологи

Бэлчээрийн ургамлын үржүүлэг, үрийн өндөр гарц, чанартай тэжээлийн үйлдвэрлэл ба боловсруулалт, тэжээлийн үр ашигтай ашиглалт, экосистемийн нөхөн сэргээх технологийн интеграци, ухаалаг тоног төхөөрөмжийн судалгаа, хэрэглээ зэрэг чиглэлд ажиллана. Хөдөө аж ахуйн шинжлэх ухааны хүрээлэнгүүдийн бүс нутгийн нөөц давуу талыг ашиглан гол, суурь технологийн хөгжүүлэлтийг урагшлуулна.

(4) Газрын ховор элементийн технологи

Өндөр үзүүлэлттэй газрын ховор элементийн соронзон материал, катализатор, гэрэлтүүлэгч материал, ашигтай материал, өндөр зэрэглэлийн хайлш болон бүтээгдэхүүний дээд шатны боловсруулалт, өндөр нэмүү өртөг шингэсэн үйлдвэрлэлийн технологийг хөгжүүлнэ. Газрын ховор элементийн салбарын иж бүрэн аж үйлдвэрийн хэлхээний хөгжүүлэлт, ашиглалтыг эрчимжүүлнэ.

(5) Шинэ эрчим хүч ба шинэ төрлийн цахилгаан эрчим хүчний систем

Шинэ эрчим хүчний үйлдвэрлэл, дамжуулалт, орон нутгийн хэрэглээг уялдуулах, эх үүсвэр–сүлжээ–ачаалал–хуримтлалын нэгдсэн систем, уян хатан тогтмол гүйдлийн технологи, шинэ төрлийн эрчим хүчний хуримтлал, ухаалаг цахилгаан түгээх сүлжээ зэрэг чиглэлээр гол технологийг хөгжүүлнэ. Мөн бага зардалтай, өндөр үр ашигтай, ногоон устөрөгчийг “үйлдвэрлэх–хадгалах–тээвэрлэх–ашиглах” цогц технологийг боловсруулна.

(6) Шинэ төрлийн химийн аж үйлдвэр

Давуу талтай химийн үйлдвэрлэлийн сүлжээг өндөр технологи, өндөр нэмүү өртөгтэй чиглэл рүү өргөжүүлж, өндөр үзүүлэлттэй мяндаслаг материал, өндөр зэрэглэлийн полиолефин, өндөр зэрэглэлийн катализатор, өндөр үзүүлэлттэй мембран материал, өндөр зэрэглэлийн урвалж, өндөр цэвэршилттэй фторт материал зэргийг ногоон, үр ашигтай үйлдвэрлэлийн технологи болон тоног төхөөрөмжийг хөгжүүлнэ.

(7) “Хиймэл оюун ухаан + тооцооллын хүчин чадлын уялдаа”

Дотоодын асар том хэмжээний тооцооллын төвүүдийн бүтээн байгуулалт, тооцооллын хүчин чадлын уялдаа, өгөгдлийн аж үйлдвэр,

хиймэл оюун ухааны шинэ загвар, мөн гол салбарууд болон нийгмийн засаглалын чиглэлд суурь технологийн хөгжүүлэлт хэрэгжүүлнэ.

(8) Биологийн үйлдвэрлэл (био үйлдвэрлэл)

Синтетик биологи, био технологи ба мэдээллийн технологийн нэгтгэл зэрэг тэргүүлэх чиглэлд төвлөрч, өндөр бүтээмжтэй нуклейн хүчлийн нийлэгжилт, үндсэн омог болон ферментийн бэлдмэл рүү чиглэсэн сайжруулалт, ухаалаг эсийн үйлдвэрийн загварчлал, био суурьтай бүтээгдэхүүний аж үйлдвэрийн хэмжээний үйлдвэрлэл, өндөр зэрэглэлийн био тоног төхөөрөмж, урвалжийн дотоодын бие даасан үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

(9) Экологийн орчин

Экосистемийн хамгаалалт, нөхөн сэргээх, бохирдлоос хамгаалах, нөөцийн хэмнэлт ба үр ашигтай ашиглалт, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох чиглэлд төвлөрнө. Цөлжилтөөс сэргийлэх, шинэ төрлийн бохирдуулагчийн хяналт, усны нөөцийн үр ашигтай ашиглалт, хатуу хог хаягдлын өндөр нэмүү өртөгтэй ашиглалт, экосистемийн нүүрстөрөгчийн худаг, цаг агаарын онцгой үзэгдлийн урьдчилан анхааруулах ба удирдлагын технологийг хөгжүүлнэ.

(10) Эрүүл мэнд, амьдралын шинжлэх ухаан

Харшлын хам шинж, ялангуяа харшлын хамрын хөндийн өрөвслөөс иж бүрэн урьдчилан сэргийлэх, эмчлэх технологийг хөгжүүлнэ. Мөн архаг өвчин, шинээр гарч буй халдварт өвчин болон хам шинжийн урьдчилан сэргийлэлт, эмчилгээний технологийг үргэлжлүүлэн хөгжүүлнэ. Өндөр зэрэглэлийн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэл, уламжлалт анагаах ухаан (үүнд Монгол анагаах ухаан орно)-ыг орчин үеийн болгох, нийтийн эрүүл мэндийн онцгой байдлын хариу арга хэмжээний чадавх зэрэг чиглэлд технологийн хөгжүүлэлтийг эрчимжүүлнэ.

29.2. Инновацын платформ, дэд бүтцийг бэхжүүлэх

Үндэсний стратегийн шинжлэх ухаан, технологийн хүчин чадлыг тэргүүлэх чиглэл болгон, үндэсний инновацын платформыг тулгуур болгон, өөртөө засах орны түвшний платформуудыг сүлжээний дэмжлэг болгон бүрдүүлсэн олон түвшний инновацын платформын тогтолцоог бүрдүүлнэ. Үндэсний стратегийн шинжлэх ухаан, технологийн хүчин чадалтай идэвхтэй уялдан ажиллаж, Хөх хот–Бугат–Ордосын Үндэсний бие даасан инновацын туршилтын бүсийг түлхүү хөгжүүлж, үндэсний өндөр технологийн бүсүүдийн чанар, түвшинг ахиулна. Тусгай зориулалтын тээврийн хэрэгслийн зураг төсөл, үйлдвэрлэл, интеграцийн технологи болон Цагаан овоо газрын ховор элементийн нөөцийн судалгаа, иж бүрэн ашиглалтын чиглэлээр улсын хэмжээний гол лабораториудын бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлнэ. Мөн өвсөн тэжээлт малын үүлдэр шилэх зэрэг салбарт улсын хэмжээний гол лабораториудыг шинээр бий болгох, улсын үйлдвэрийн технологийн инженерчлэлийн төв зэрэг томоохон инновацын платформуудыг нутагшуулахыг идэвхтэй эрмэлзэнэ. Инновацын платформын “цагаан жагсаалт”-ын тогтолцоог боловсронгуй болгож, өөртөө засах орны түвшний төрөл бүрийн инновацын платформуудын нэгдсэн төлөвлөлт, удирдлагыг бэхжүүлэн, тогтмол үнэлгээ хийх,

динамик зохицуулалтын механизмыг төгөлдөржүүлнэ. Дачиншань, Ордос зэрэг лабораторийг шинжлэх ухаан, технологийн инновацын платформ, баазуудын бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлнэ. Шинжлэх ухааны судалгааны томоохон дэд бүтцийн төслүүдийг системтэйгээр урагшлуулж, томоохон судалгааны тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийн нээлттэй ашиглах байдлыг хэвшмэл болгох, системийн хэлбэрт оруулна. “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөлд ойролцоогоор 12 улсын түвшний инновацын платформ шинээр бий болгож, 500-аас дээш өөртөө засах орны түвшний инновацын платформ байгуулан, аж ахуйн нэгж, их сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллагууд өөрсдийн санаачилгаар 1000 орчим судалгаа, хөгжүүлэлтийн платформ байгуулахыг дэмжинэ.

Чухал өндөр түвшний инновацын платформ тохируулагч

(1) Хуайрөү лабораторийн Өвөрмонгол дахь суурь бааз

Шинэ эрчим хүчний томоохон хэмжээний хөгжүүлэлт, цахилгаан эрчим хүчний уян хатан дамжуулалт, шинэ эрчим хүчний уян хатан хэрэглээ зэрэг чиглэлд төвлөрөн судалгаа, хөгжүүлэлт явуулж, шинэ төрлийн цахилгаан эрчим хүчний системийн технологийн туршилт, баталгаажуулалтыг хэрэгжүүлнэ.

(2) Хөх хот–Бугат–Ордосын Үндэсний бие даасан инновацын туршилтын бүс

Хөхот, Бугат, Ордос гурван бүсийн үндэсний өндөр технологийн бүсүүдэд тулгуурлан “цөм бүс – цацрах бүс – уялдаа холбооны бүс” бүхий олон түвшний орон зайн зохион байгуулалтыг бүрдүүлнэ. Давуу талтай аж үйлдвэрийн салбаруудын шинжлэх ухаан, технологийн инновацын чадавхыг дээшлүүлж, Өвөрмонголын шинжлэх ухаан, технологийн инновацын тэргүүлэх хөдөлгөгч хүч, аж үйлдвэрийн хөгжлийн төв зангилаа, шинэ чанарын үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг төлөвшүүлэх чухал өсөлтийн үзүүр болгон хөгжүүлнэ.

(3) Сүүний аж үйлдвэрийн үндэсний технологи инновацын төв

Өндөр чанартай сүүний үхрийн үржүүлгийн технологи, импортын тэжээлийг дотоодын үйлдвэрлэлээр орлуулах технологи, ашигтай бичил биетний үйл ажиллагааг хөгжүүлэх болон исгэгчийг дотооддоо үйлдвэрлэх технологи, сүүний ашигтай найрлагыг илрүүлж өндөр нэмүү өртөгтэй ашиглах технологи, мөн Хятадын хэв маягийн сүүн бүтээгдэхүүн боловсруулах технологи зэрэг чиглэлд судалгаа, хөгжүүлэлт явуулж, сүүний аж үйлдвэрийн гинжин хэлхээний бие даан удирдах түвшнийг дээшлүүлнэ.

(4) Бэлчээрийн аж үйлдвэрийн үндэсний технологийн инновацын төв

Бэлчээрийн ургамлын үржүүлэг, экосистемийн нөхөн сэргээлт зэрэг гол технологийн чиглэлд төвлөрч, бэлчээрийн ургамлын үрийн “хүзүү”-ний асуудлыг шийдвэрлэнэ. Олон улсад тэргүүлэх зэрэглэлийн бэлчээрийн ургамлын генетик нөөцийн мэдээллийн санг байгуулж, уламжлалт бэлчээрийн аж ахуйг цахим, ухаалаг хэлбэрт шилжүүлэн, бэлчээрийн салбарын шинжлэх ухаан, технологийн бие даасан хөгжлийг дэмжинэ.

29.3. Аж ахуйн нэгжийн инновацын гол үүргийг бэхжүүлэх

Шинжлэх ухаан, технологид суурилсан аж ахуйн нэгжийн “гурван шатлалт ахиц”-ын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, шинжлэх ухаан, технологийн чиглэлтэй жижиг, дунд аж ахуйн нэгжийг өндөр технологийн аж ахуйн нэгж болгон ахиулах, стандартын дагуу өндөр технологийн аж ахуйн нэгжүүдийг эрчимтэй хөгжүүлэх, технологийн тэргүүлэх аж ахуйн нэгжүүдийн бүлгийг өргөжүүлнэ. Инновацын нөөцийг аж ахуйн нэгжүүдэд төвлөрүүлж, судалгаа, хөгжүүлэлт, технологи дамжуулах үйлчилгээ зэрэг үйл ажиллагааны хэлбэрийг хурдасгаж, үзэл баримтлалын нотолгоо, технологийн үр өгөөжийг дамжуулах туршилтын платформыг байгуулж, технологи, инновац үр өгөөжийг дамжуулах, Орон нутгийн нөхцөл байдалд нийцүүлэн шинэ хувилбаруудыг боловсруулж, нээх, шинэ хувилбаруудыг өргөн хүрээнд хэрэгжүүлэхийг дэмжих ажлыг хурдлуулна. Аж ахуйн нэгжүүдийг өөрийн хэрэгцээнд нийцүүлэн судалгаа, хөгжүүлэлтийн платформ байгуулахыг дэмжиж, шинэ төрлийн судалгааны байгууллагын үйл ажиллагааг зохицуулна. Мэргэшсэн, өвөрмөц “жижиг аварга” бүхий аж ахуйн нэгжүүдийн хөгжлийг дэмжинэ. Аж ахуйн нэгжийн судалгаа, хөгжүүлэлтийн нөөц хөрөнгийн сангийн тогтолцоог бий болгоно. Аж ахуйн нэгж, их сургууль, судалгааны байгууллагуудын хамтарсан инновацын холбоог дэмжиж, технологийн судалгааны томоохон төслүүдийг хамтран хэрэгжүүлэхийг урамшуулна. Эрт, бага хэмжээний, урт хугацааны, өндөр технологийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих урт хугацааны болон “хүлээцтэй” хөрөнгийг хөгжүүлж, шинжлэх ухаан, технологийн томоохон төслүүд болон технологид суурилсан аж ахуйн нэгжүүдийн санхүүжилтийн хэрэгцээг хангана. Төрийн бүх шатны төсвөөс шинжлэх ухаан, технологийн салбарт оруулах хөрөнгө оруулалтыг тогтвортой нэмэгдүүлэх механизмыг бүрдүүлж, нийгмийн нийт оролцогчдыг судалгаа, хөгжүүлэлтийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхэд чиглүүлэн, суурь судалгааны хөрөнгө оруулалтын хувийг нэмэгдүүлнэ.

“Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөлд нийт нийгмийн судалгаа, хөгжүүлэлтийн зардлыг 400 тэрбум юаньд хүргэж, дотоодын шинэ бүтээлийн патентын тоог 30,000-д хүргэхийг зорин ажиллана.

29.4. Шинжлэх ухаан, технологийн инновацын тогтолцоог боловсронгуй болгох

Шинжлэх ухаан, технологи инновацын хүч, нөөцийн хуваарилалт, хүний нөөцийн тогтолцоог системтэй, байгууллагын бүтэцтэй, уялдаа холбоотой хэлбэрт шилжүүлнэ. Их сургууль, судалгааны байгууллагуудад хүний нөөцийн бодлого, гүйцэтгэлийн үнэлгээ, албан тушаалын зэрэглэл тогтоох зэрэг чиглэлд илүү өргөн эрх олгож, албан үүргийн хүрээнд бий болсон шинжлэх ухаан, технологийн үр өгөөжийг өмчлөх эрх олголт, хөрөнгийн бие даасан удирдлага, “эхэлж ашиглах, дараа төлөх”, “эхэлж хөрөнгө оруулах, дараа хувь эзэмших” зэрэг шинэчлэлийг гүнзгийрүүлнэ. Шинжлэх ухаан, технологийн үр өгөөжийн ангилал, үнэлгээний тогтолцоог боловсронгуй болгож, технологи, инновацын алдаа, эрсдэлийг зөвшөөрөх, засах механизмыг байгуулж, боловсронгуй болгоно. Шинжлэх ухаан, технологийн нээлттэй хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, Бээжин–Тяньжин–Хөбэй, Хөх мөрний сав газар, Гуандун–Хонконг–Макаогийн их булангийн бүс зэрэг бүс

нутгуудтай гүнзгий хамтран ажиллаж, стратегийн шинжлэх ухааны тэргүүлэх судлаачид болон өндөр түвшний технологи, инновацын багуудтай хамтарсан судалгаа явуулна. Олон тооны шинжлэх ухаан, технологийн судалгаа болон аж үйлдвэрүүдийг “хоёр нутаг”-тай болгох, “Бүс ба зам” санаачилгын хүрээний хамтарсан лабораториудыг бэхжүүлнэ. Шинжлэх ухаан, технологийн эрх зүй, ёс зүй, шударга байдал, аюулгүй байдлыг бэхжүүлнэ. Өндөр үнэ цэнтэй патентыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж, оюуны өмч үүсгэх, хамгаалах, ашиглах тогтолцоог бэхжүүлнэ. Давуу талтай, өвөрмөц салбаруудад зориулсан патентын санг байгуулж, сүүн бүтээгдэхүүн, өвсний үйлдвэрлэл, ховор элементийн материал зэрэг салбаруудад зориулсан үндэсний хэмжээний оюуны өмчийн үйл ажиллагааны төвүүдийг байгуулахыг дэмжинэ. Шинжлэх ухаан, технологийн түгээмэл байдлыг нэмэгдүүлж, инновацын соёлыг төлөвшүүлнэ.

30. Хүчирхэг боловсролын бүс байгуулах тухай

Боловсролыг нэн тэргүүнд хөгжүүлэх бодлогыг баримталж, хүнийг төлөвшүүлэх үндсэн зорилтыг хэрэгжүүлэн, сургалтын чанарыг дээшлүүлэх төслийг хэрэгжүүлж, иргэдэд сэтгэл ханамжтай боловсрол олгох тогтолцоог бүрдүүлнэ.

30.1. Хүнийг төлөвшүүлэх үндсэн зорилтыг хэрэгжүүлэх

Ши Жиньпиний шинэ эриний Хятадын онцлогтой социализмын үзэл санааг тууштай баримтлан иргэдийн ёс суртахууныг төлөвшүүлж, авьяас чадварыг нь хөгжүүлж, шинэ эрин үед боловсролоор дамжуулан сайн сайхан байдлыг төлөвшүүлэх төслийг бүрэн хэрэгжүүлж, "цогц үзэл суртал, улс төрийн боловсролын хичээл"-ийн бүтээн байгуулалтыг эрчимжүүлж, үзэл суртал, улс төрийн боловсролыг үзэл суртал, ёс суртахууны боловсрол, соёлын мэдлэг боловсрол, нийгмийн практик боловсролын бүх үйл явцад нэгтгэх ёстой бөгөөд үүнд сахилга батын систем, сургалтын систем, сурах бичгийн систем, удирдлагын систем багтана. Бодит байдалд суурилсан хүмүүжил болон цахим орчинд хүмүүжүүлэх орон зай, суурийг өргөжүүлж, үзэл суртал, улс төрийн хичээлийг нийгмийн практиктай уялдуулан үр ашигтай нэгтгэнэ. Бид чанартай боловсролыг цаашид хэрэгжүүлж, сурагчдын бие бялдрыг сайжруулах төлөвлөгөө, сургуулийн гоо зүйн боловсролын хөтөлбөр, хөдөлмөрийн дадал зуршлыг төлөвшүүлэх төлөвлөгөөг сурталчилж, сэтгэл зүйн эрүүл мэндийн боловсролыг түгээн дэлгэрүүлж, сурагчдын эрүүл өсөлт хөгжилтийг дэмжих болно. Боловсролын бүх үе шатыг хамарсан оюутны санхүүгийн тусламжийн тогтолцоог сайжруулах. Бид өндөр чанартай, мэргэжлийн багшлах хүчийг бүрдүүлэх, багш нарын ёс зүй, зан үйлийн тогтолцоог бэхжүүлэх, багш нарын ашиг тусыг хамгаалахын тулд багшийн ёс зүй, мэргэжлийн хандлагыг төлөвшүүлэх, багш нарын нийгмийн баталгааг бэхжүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Сургууль, гэр бүл, нийгмийн хамтын ажиллагааны боловсролын механизмыг сайжруулна.

30.2. Өндөр чанартай боловсролын тогтолцоог байгуулах

Дээд боловсролын нэгдсэн чадавхыг бэхжүүлж, судалгаанд суурилсан, хэрэглээнд чиглэсэн, ур чадварт суурилсан боловсролын байгууллагын ангилалд тулгуурлан их, дээд сургуулийн шинэчлэл, хөгжлийг шат дараатайгаар хэрэгжүүлнэ.

Шинжлэх ухаан, инженер, хөдөө аж ахуй, анагаах ухааны чиглэлийн мэргэжлийн тэргүүлэх чиглэл болгон, чанартай бакалаврын элсэлтийг зохистой нэмэгдүүлж, магистр, докторын сургалтыг өргөжүүлнэ. Өвөрмонголын их сургуулийн “Хос нэгдүгээр зэрэглэлийн” бүтээн байгуулалтыг ахиулж, төв болон орон нутгийн хамтарсан удирдлагыг бэхжүүлнэ. Их, дээд сургуулийн мэргэжлийн бүтэц, чиглэлийг оновчтой болгож, нэн шаардлагатай шинэ мэргэжлүүдийг урьдчилан төлөвлөн хөгжүүлнэ. Бакалаврын сургалтын нэг хүнд ногдох зардлын стандартыг судлан шинэчилж, сургалтын үндсэн нөхцөлийг үргэлжлүүлэн сайжруулна. Суурь онолын судалгааг бэхжүүлж, их сургуулийн инновацын чадавхыг дээшлүүлэн, Өвөрмонголын үндэсний их сургуулийн шинжлэх ухаан, технологийн паркийг хөгжүүлнэ. Дотоод, гадаадын өндөр түвшний их сургуулиудтай хамтарсан сургалтын хөтөлбөрийг дэмжинэ. Бээжин–Тяньжин–Хөбэй–Өвөрмонголын их сургуулиудын холбооны нэгдсэн давуу талыг ашиглаж, Боловсролын яамны харьяа их сургуулиудыг бүс нутгийн их сургуулиудтай холбож хөгжүүлэх ажлыг дэмжинэ. Орчин үеийн мэргэжлийн боловсролын тогтолцоог хурдацтай хөгжүүлж, бүс нутгийн хөгжил, үйлдвэрлэлийн бүтэцтэй уялдсан мэргэжлийн боловсролын зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгоно. Мэргэжлийн сургалтын хөтөлбөрийг үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээ болон инновацын гинжин хэлхээний хэрэгцээнд нийцүүлнэ. Дунд шатны мэргэжлийн боловсролыг ерөнхий боловсролтой уялдуулан хөгжүүлж, дээд шатны мэргэжлийн боловсролтой шатлалтай холбох тогтолцоог бэхжүүлнэ. Мэргэжлийн бакалаврын боловсролыг хөгжүүлж, үйлдвэрлэл–сургалтын уялдаа бүхий сургалтын тогтолцоог хэрэгжүүлэн, онол–практикийг хослуулсан хүний нөөц бэлтгэх механизмыг боловсронгуй болгоно. Суурь боловсролын чанарыг бүх талаар дээшлүүлж, хүн амын өөрчлөлтөд нийцсэн боловсролын нөөцийн хуваарилалтын механизмыг бүрдүүлнэ. Сургуулийн насны хүүхдийн тооны өөрчлөлтийг шатлал, бүс нутгаар нь хянах, урьдчилан мэдээлэх тогтолцоог бий болгож, багшийн нөөцийг уян хатан зохицуулна. Хот суурин газарт төвлөрөх хүн амын өсөлтөд нийцүүлэн боловсролын нөөцийг нэмэгдүүлнэ. Сургуулийн өмнөх боловсролыг хүртээмжтэй, чанартай, аюулгүй хөгжүүлж, шинээр төвлөрч буй хүн амын бүсэд нөөцийг төвлөрүүлнэ. Суурь боловсролын тэгш, чанартай хөгжлийг хангаж, сургуулийн захирал, багш нарын шилжилт, солилцоог дэмжин, “нэгдсэн бүлэг”-ийн сургалтын хэлбэрийг хөгжүүлж, цөөн сурагчтай ангитай хэлбэрт шилжих бодлогыг хэрэгжүүлнэ. Ахлах сургуулийн боловсролын нөөцийг нэмэгдүүлж, шинжлэх ухааны чиглэлтэй ахлах сургуулиудыг байгуулан, цогц ахлах сургуулиудыг дэмжинэ. Тусгай боловсрол болон тусгай хэрэгцээт боловсролын системийг байгуулж төгөлдөржүүлнэ.

Өндөр чанартай боловсролын тогтолцооны бүтээн байгуулалт

(1) Дээд боловсролын “өндөрлөг, оргил” хөтөлбөр

Дээд түвшний мэргэжлийн салбаруудыг хөгжүүлэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж, Өвөр Монголын их сургуулийг “Хос нэгдүгээр зэрэглэлийн” бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлэхэд дэмжинэ. Ойролцоогоор 6 мэргэжлийн салбарыг улсын нэгдүгээр зэрэглэлийн түвшинд хүргэхийг зорьж, 2-оос доошгүй их, дээд сургуулийг докторын зэрэг олгох эрх бүхий байгууллага болгон хөгжүүлж, 3-аас доошгүй их, дээд сургуулийг магистрын зэрэг

олгох эрх бүхий байгууллага болгохыг дэмжинэ.

(2) Их, дээд сургуулийн шинжлэх ухаан, технологийн инновацийн чадавхыг нэмэгдүүлэх хөтөлбөр

Сургууль–аж ахуйн нэгж, сургууль–орон нутгийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, их, дээд сургууль болон эрдэм шинжилгээний байгууллага хороонд, салбар хоорондын, бүс нутаг дамнасан хамтарсан баг, төсөл хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ. Сүүний аж үйлдвэр, газрын ховор элемент, эрчим хүч зэрэг салбарт дээд түвшний судалгааны байгууллагуудыг байгуулж, хамтарсан судалгаа, шинжилгээний ажлыг хэрэгжүүлнэ.

(3) Мэргэжлийн боловсролын чанар, чадавхыг сайжруулах хөтөлбөр

Бакалаврын түвшний мэргэжлийн боловсролын байгууллагуудыг байгуулахыг дэмжинэ. Нисэхгүй орон зайд суурилсан эдийн засаг, шинэ үеийн мэдээллийн технологи, сансар, агаарын тээвэр, дэвшилтэт төмөр замын тээвэр, эрчим хүч, шинэ материал, эрчим хүч хэмнэлт болон шинэ эрчим хүчний автомашин, хөдөө аж ахуйн техник, био эм зүй, нүүрстөрөгчийн оргил ба нүүрстөрөгчийн саармагжилт зэрэг гол салбар, чиглэлд үйлдвэрлэл–боловсролын уялдааг гүнзгийрүүлж, үйлдвэрлэл–боловсролын нэгдсэн дадлагажих баазуудыг байгуулахыг дэмжинэ.

(4) Аймаг, хошууны ерөнхий боловсролын сургуулийг сэргээн хөгжүүлэх төлөвлөгөө

Аймаг, хошууны ерөнхий боловсролын сургуулийн үндсэн нөхцөлийг сайжруулж, шаардлага хангасан хошуу бүр дор хаяж нэг чанартай ерөнхий боловсролын сургуулийг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

(5) Албан боловсролын чанартай, тэнцвэртэй хөгжил

Албан боловсролын сургуулиудын стандартчилсан бүтээн байгуулалтыг үе шаттайгаар бүрэн хамруулж, дотуур байртай сургуулиудын нөхцөлийг сайжруулна. Аймаг, хошууны хүрээнд бага, дунд сургуулиудын нөөцийг хуваалцах механизмыг бий болгож, шаардлагатай хөдөө орон нутгийн бага сургуулиудыг тогтвортой ажиллуулна. “Үндэсний түвшний жишиг сургууль”, тусгай боловсролын сургууль, мэргэжлийн сургуулийг байгуулахыг дэмжиж, хот, суурин газрын сул хүчин чадалтай сургууль болон хөдөө орон нутгийн бага, дунд сургуулиудыг чанартай сургуулиудын бүлэгт нэгтгэх, эсвэл дагалдуулан дэмжих хэлбэрээр хөгжүүлнэ.

30.3. Боловсролын салбарын цогц шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх

Шинжлэх ухаанд суурилсан боловсролын үнэлгээний чиглэлийг тогтоож, дунд болон их сургуулийн элсэлтийн шалгалтын шинэчлэлийг шат дараатай хэрэгжүүлнэ. “Хос ачаалал бууруулах” бодлого болон боловсролын чанарыг дээшлүүлэх ажлыг уялдуулан хэрэгжүүлж, боловсролын санхүүжилтийг нэмэгдүүлэн, хяналтыг сайжруулна. Сургуулийн удирдлага, боловсролын үнэлгээний тогтолцоог боловсронгуй болгож, сурах бичгийн боловсруулалт, удирдлагыг бэхжүүлнэ. Хувь хүний онцлогт нийцсэн сургалт, уян хатан цагийн хуваарьтай сургалт, академик мэргэжлийн судалгаа чиглүүлэх, цогц үнэлгээний

шинэчлэлийг хэрэгжүүлж, сурагчдын бие даасан сонголт болон харилцан адилгүй хэрэгцээг хангана. Хувийн хэвшлийн боловсролын хөгжлийг чиглүүлж, зохицуулна. Шинжлэх ухаан–боловсрол–үйлдвэрлэлийн уялдаа бүхий хүний нөөцийн бэлтгэлийн тогтолцоог байгуулж, төгөлдөржүүлнэ. Насан туршийн боловсролын тогтолцоог хөгжүүлж, цахим дэмжлэгтэй сургалтын нийтийн үйлчилгээний системийг боловсронгуй болгоно.

31. Өндөр чанартай хүний нөөц бий болгох тухай

Хүний нөөцийн хөгжлийг тэргүүлэх чиглэл болгон, илүү идэвхтэй, нээлттэй, үр ашигтай хүний нөөцийн бодлогыг хэрэгжүүлж, инновацын чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

31.1. Хүний нөөцийг ангилан бэлтгэх, татах бодлогыг боловсронгуй болгох

“Шилдэг хүмүүсээр Өвөрмонголыг хөгжүүлэх” хөтөлбөр болон мэргэжлийн ур чадвартай хүний нөөцийг хөгжүүлэх төслийг хэрэгжүүлж, “нэг төв – дөрвөн парк – олон цэг” бүхий бүс нутгийн хүний нөөцийн төв болон инновацын өндөрлөгийн бүтээн байгуулалтыг түргэтгэнэ. Академич зэрэг стратегийн түвшний эрдэмтдийн тэргүүлэх үүргийг бүрэн ашиглаж, “нэг академич – нэг шийдэл” зарчмаар судалгааны санхүүжилтийн дэмжлэг үзүүлнэ. Эрэлтэд суурилсан чиг баримжааг онцолж, тэргүүлэх салбарын шинжлэх ухаан, технологийн манлайлагч боловсон хүчин, шилдэг инженер, үндэсний хэмжээний ур чадварын мастерууд, өндөр ур чадвартай мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх, татах, дэмжих ажлыг эрчимжүүлнэ. Давуу талтай онцлог аж үйлдвэр, стратегийн шинээр хөгжиж буй салбарууд, боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн ажил зэрэг чиглэлд хүний нөөцийн багийг цогцоор нь бүрдүүлнэ. Аж үйлдвэрийн ажилтны баг бүрдүүлэх шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, “шинэ найман зэрэглэлийн ажилтан”-ы мэргэжлийн ур чадварын зэрэглэлийн тогтолцоог бүрэн хэрэгжүүлнэ. “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөл гэхэд ахлах ажилтны түвшнээс дээш мэргэжлийн үнэмлэх, ур чадварын зэрэглэлийн гэрчилгээ шинээр эзэмшигчдийн тоог 150 мянгад хүргэнэ. Залуу шилдэг боловсон хүчнийг тусгайлан бэлтгэх ажлыг бэхжүүлж, орон нутгийн залуу авьяастнуудыг шинжлэх ухаан, технологийн судалгааны гол төслүүдийг удирдан хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ. “Ногоон гарц”-ийн хүний нөөц татах давуу талыг ашиглан, өндөр түвшний залуу мэргэжилтнүүдийг Өвөрмонголд инновац, бизнес эрхлэхэд дэмжиж, Өвөрмонголоос гаралтай хүний нөөцийг нутагтаа эргэн ирж хөгжүүлэхэд татан оролцуулна. Үйлдвэрлэл–боловсрол–судалгааны уялдааг гүнзгийрүүлж, сургууль–аж ахуйн нэгжийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлэн, “захиалгат” сургалт болон шинэ төрлийн шавь сургалтын тогтолцоог түгээн дэлгэрүүлж, дутагдалтай мэргэжлүүдийн чиглэлээр зорилтот бэлтгэл, хамтын ажиллагааг хэрэгжүүлнэ.

Чухал хүний нөөцийг татах, хөгжүүлэх төлөвлөгөө

(1) Өндөр түвшний манлайлагч хүний нөөцийг татах, хөгжүүлэх төлөвлөгөө

Академичийн түвшний нэр дэвшигчид, улсын хүний нөөцийн хөтөлбөрүүдийн холбогдох түвшний боловсон хүчин, Үндэсний байгалийн шинжлэх ухааны

сангийн томоохон төслийн удирдагчид, улсын залуу эрдэмтдийн сангийн төслийн шалгаруулалтад тэнцэгчид, “Хөх мөрний эрдэмтэн” шагналын хөтөлбөрийн тусгайлан томилогдсон профессор зэрэг ижил түвшний мэргэжилтнүүдийг 20-оос доошгүйгээр татан оролцуулна.

(2) Өндөр түвшний хүний нөөцийг татах, хөгжүүлэх төлөвлөгөө

Жил бүр 50 орчим, 1–6 ангиллын орон нутгийн хүний нөөцөөр удирдуулсан багуудыг сонгон шалгаруулж, судалгааны төслийн үнэлгээний үр дүнд үндэслэн санхүүжилтийн дэмжлэг үзүүлнэ. Аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг уян хатан байдлаар төрөл бүрийн хүний нөөцийг татахад дэмжиж, төрөл бүрийн “давхар ажил эрхлэлт”-ийн хөтөлбөрт хамрагдсан хүний нөөцийн чадавхыг бүрэн ашиглана. Өвөрмонголын хэмжээнд жил бүр 1–6 ангиллын 200 орчим хүний нөөцийг шинээр татан оролцуулна.

(3) Нам, төрийн удирдах хүний нөөцийг татах, хөгжүүлэх төлөвлөгөө

Улсын төв байгууллагууд, бүсээс гаднах нэр хүндтэй “хос нэгдүгээр зэрэглэлийн” их, дээд сургууль болон эрдэм шинжилгээний байгууллага, хөгжингүй бүс нутгуудаас хүний нөөцийг татан оролцуулж, нам, төрийн удирдах албан тушаалд ажиллуулна. Мөн Өвөрмонголын дотоодын нам, төрийн байгууллага, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдээс шилдэг залуу боловсон хүчнийг сонгон шалгаруулж, бэлтгэн, нөөц бүрдүүлнэ. Жил бүр дотоодын их, дээд сургуулиудаас шилдэг төгсөгчдийг төвлөрсөн байдлаар сонгон шалгаруулж татан оролцуулна.

(4) Аж ахуйн нэгжийн хүний нөөцийг татах, хөгжүүлэх дэмжлэгийн төлөвлөгөө

Өөртөө засах орны голлох аж үйлдвэрийн сүлжээний аж ахуйн нэгжүүдэд өндөр түвшний шинжлэх ухаан, технологийн хүний нөөцийг татах, дэмжих урамшууллын хөтөлбөр хэрэгжүүлж, жил бүр тухайн салбар бүрд 2-оос доошгүй аж ахуйн нэгжийг дэмжинэ. Шаардлага хангасан аж ахуйн нэгжүүдэд докторын дараах судалгааны ажлын байр байгуулахыг дэмжинэ.

(5) Шилдэг залуу хүний нөөцийг хөгжүүлэх төлөвлөгөө

“Шилдэг хүмүүсээр Өвөрмонголыг хөгжүүлэх” хөтөлбөрийн хүрээнд залуу шилдэг боловсон хүчнийг тусгайлан бэлтгэх ажлыг хэрэгжүүлж, жил бүр 50 орчим залуу хүний нөөцийг сонгон шалгаруулж, судалгааны дэмжлэг үзүүлэн хөгжүүлнэ. Залуу инновацын хүний нөөцийн шалгаруулалтыг зохион байгуулж, 200 орчим залуу хүний нөөцийг бэлтгэнэ.

(6) Суурь түвшний хүний нөөцийн үйлчилгээний төлөвлөгөө

Арван мянган мэргэжилтнийг орон нутгийн анхан шатанд ажиллуулах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. Их, дээд сургуулийн төгсөгчдийн “гурван чиглэлд дэмжих, нэг чиглэлд туслах” хөтөлбөр болон олон нийтийн үйлчилгээний сайн дурын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, жил бүр тус тус 3000, 5000 орчим хүнийг хөдөө орон нутаг, мал аж ахуйн бүс, гудамж, сум, багийн анхан шатанд ажиллуулна.

31.2. Боловсрол–шинжлэх ухаан–хүний нөөцийн эрүүл эргэлтийг хангах

Инновацын чадавх, чанар, үр нөлөө, хувь нэмрийг гол шалгуур болгосон хүний нөөцийн үнэлгээний тогтолцоог бүрдүүлэхийг эрэлхийлж, “зөвхөн цол, зэрэгт тулгуурлах” хандлагыг тасралтгүй засаж сайжруулна. Төслийн үнэлгээ, байгууллагын үнэлгээ, хүний нөөцийн үнэлгээ, орлогын хуваарилалтын

шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, боловсрол, шинжлэх ухаан, технологи, хүний нөөцийн уялдаа бүхий хөгжлийн механизмыг бүрдүүлнэ. Орон тооны зохион байгуулалт, цалин, хөлсний нөхцөл, мэргэжлийн зэрэг цол олгох, үнэлгээ, дэвшүүлэх зэрэг дагалдах бодлогыг боловсронгуй болгож, их, дээд сургууль, эрдэм шинжилгээний байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдийн хооронд хүний нөөцийн солилцооны шугамыг чөлөөтэй болгоно. “Шилдэг хүмүүсээр Өвөрмонголыг хөгжүүлэх” үйлчилгээний платформын үүргийг бүрэн ашиглаж, хүний нөөцийн үйлчилгээ, баталгааны механизмыг боловсронгуй болгон, хүний нөөцийн хөгжлийн орчныг сайжруулна.

АРАВДУГААР БҮЛЭГ. Үндэсний нэгдсэн том зах зээлтэй нягт уялдах, шинэ хөгжлийн загварт илүү үр дүнтэй нэгдэн оролцоно

Аж үйлдвэрийн гинжин хэлхээ, инновацын гинжин хэлхээ, нийлүүлэлтийн гинжин хэлхээ, логистикийн гинжин хэлхээ, үнэ цэний хэлхээг дотоодын том зах зээлтэй бүх талаар уялдуулан холбож, гүнзгий уялдаа холбоог хангана. Иргэдийн амьжиргааг дэмжих, хэрэглээг идэвхжүүлэх бодлого болон бодит хөрөнгөд хийх хөрөнгө оруулалт, хүний хөгжилд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг нягт уялдуулж, хэрэглээ ба хөрөнгө оруулалт, нийлүүлэлт ба эрэлтийн хоорондын эерэг харилцан үйлчлэлийг дэмжин, эдийн засгийн тогтвортой үйл ажиллагаа, эрүүл эргэлтийг хангана.

32. Хэрэглээг идэвхжүүлэх тухай

Хэрэглээг идэвхжүүлэх тусгай арга хэмжээг гүнзгий хэрэгжүүлж, оршин суугчдын хэрэглээний чадавхыг нэмэгдүүлж, хэрэглээний хүсэл эрмэлзлийг сайжруулан, чанартай нийлүүлэлтийг өргөжүүлж, хэрэглээ эдийн засгийн хөгжилд үзүүлэх суурь үүргийг бэхжүүлнэ.

32.1. Иргэдийн хэрэглээний суурийг бэхжүүлэх

Ажил эрхлэлтийг дэмжих, орлогыг нэмэгдүүлэх, хүлээлтийг тогтворжуулах бодлогыг нэгдмэлээр уялдуулан хэрэгжүүлж, оршин суугчдын хэрэглээг өргөжүүлэх урт хугацааны тогтолцоог түргэтгэн бүрдүүлнэ. Ажил байрны нөөцийг тогтворжуулж, өргөжүүлэн, аж ахуйн нэгжүүдийн ажлын байрыг хадгалах, нэмэгдүүлэхийг дэмжиж, хувь хүний бизнес эрхлэх идэвхийг нэмэгдүүлэн, цахим эдийн засаг, ногоон эдийн засаг, ахмад настанд чиглэсэн салбарын шинэ ажлын байрны орон зайг тэлнэ. Голлон ажил эрхлэлтийн зорилтот бүлгүүдэд чиглэсэн мэргэжлийн ур чадварын сургалтыг зохион байгуулж, бүс нутгийн онцлог, салбарын шинж, ур чадварын давуу талыг илэрхийлсэн хөдөлмөрийн брэндийг төлөвшүүлэн хөгжүүлнэ. Хот, хөдөөгийн оршин суугчдын орлогыг эрчимтэй нэмэгдүүлж, бичил, жижиг аж ахуйн нэгж болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн үйл ажиллагааны орчныг тасралтгүй сайжруулна. Нийгмийн хамгааллын сүлжээг нягт, найдвартай бүрдүүлж, хөдөө, мал аж ахуйн бүсийн бага орлоготой хүн ам болон хөгжлийн хоцрогдолтой бүс нутгуудад шаталсан, ангилсан дэмжлэгийн тогтолцоог бий болгоно. Нийгмийн халамж, хамгааллын стандартуудыг үнийн өсөлттэй уялдуулан өөрчлөх холбоос механизмыг хэрэгжүүлж, иргэдийн амьжиргааны баталгаанд чиглэсэн төсвийн зардлыг нэмэгдүүлнэ.

32.2. Үйлчилгээний хэрэглээний чанарыг дээшлүүлэх

Үйлчилгээний хэрэглээний шинэ өсөлтийн цэгүүдийг төлөвшүүлж, үйлчилгээний хэрэглээний чанарыг дээшлүүлэн иргэдэд хүртээмжтэй болгоно. Ахуй үйлчилгээний хэрэглээний хүртээмж, тав тухыг дээшлүүлж, хотын “15 минутын амьдралын тойрог”-ийг бүрдүүлэн, олон нийтийн дунд шингэсэн үйлчилгээний байгууламжуудыг байгуулж, ахмад настан болон хүүхдэд чиглэсэн үйлчилгээг сайжруулна. Боловсролын үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлж, төрөлжсөн боловсрол, сургалтын зах зээлийг төлөвшүүлэн хөгжүүлнэ. Олон түвшний, хувь хүний онцлогт нийцсэн эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлж, хөдөлмөрийн эрүүл мэндийн хамгааллыг бэхжүүлнэ. Оройн цагийн эдийн засгийг хөгжүүлнэ. Тээврийн үйлчилгээ, аялал жуулчлалын үйлчилгээ, цахим дуу дүрсний үйлчилгээ зэрэг салбаруудын хөгжлийн идэвхийг нэмэгдүүлнэ. Гэрийн тэжээвэр амьтантай холбоотой эдийн засаг, тасалбарын үлдэгдэлд суурилсан эдийн засаг зэрэг шинэ эдийн засгийн үйл ажиллагааны хэлбэрийг идэвхтэй төлөвшүүлж, харилцан оролцоо өндөртэй туршлага төвтэй, бүрэн оролцоонд суурилсан хэрэглээний шинэ орчныг хөгжүүлнэ. Сэтгэл хөдлөлийг нэмэгдүүлэх хэрэглээний бүтээгдэхүүн, хэлбэрийг баяжуулж, хэрэглэгчдийн олон талт хэрэгцээг илүү сайн хангана.

32.3. Барааны хэрэглээг өргөжүүлж, чанаржуулах

Брэндийн манлайлах үүргийг бэхжүүлж, стандартын шинэчлэлийг ахиулан, шинэ технологийн хэрэглээг өргөжүүлж, хэрэглээний чанарыг дээшлүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Томоохон хэрэглээг тогтворжуулж, хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний шинэчлэл, солигдлыг дэмжин, олон түвшний хэрэглээний хэрэгцээг хангана. Автомашин тоноглол сайжруулах, түрээс, уралдаан тэмцээн, аяллын автомашин зэрэг дагалдах зах зээлийн хэрэглээг өргөжүүлж, автомашин зэрэг хэрэглээг худалдан авалтад суурилсан удирдлагаас ашиглалтад суурилсан удирдлагад шилжүүлэхийг гүнзгийрүүлнэ. Томоохон хэмжээний тоног төхөөрөмжийн шинэчлэл болон хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүнийг хуучнаар нь шинэчлэх арга хэмжээг оновчтой хэрэгжүүлнэ. Хоёрдогч барааны эргэлтийн дэг журмыг зохицуулж, цахим хэрэглээг өргөжүүлэн, ухаалаг шинэ бүтээгдэхүүний хэрэглээг дэмжинэ. Анхдагч нэвтрүүлэлтийн эдийн засгийг идэвхтэй хөгжүүлнэ. Хил дамнасан цахим худалдааны шинэ үйл ажиллагааны хэлбэрийг эрэлхийлж, гадаадын жуулчдын хэрэглээг өргөжүүлнэ.

Хэрэглээний чанарыг дээшлүүлэхийг дэмжих

(1) Хэрэглээний чанарыг сайжруулах

“Анхны дэлгүүр нээх, анхны бүтээгдэхүүн танилцуулах, анхны үзүүлбэр үзүүлэх” цуврал брэндийн арга хэмжээг зохион байгуулна. Дотоодын брэндийн “тренд бүтээгдэхүүн”-ийн хэрэглээг төлөвшүүлж, “Монгол” тэмдэг бүхий чанартай бараа бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлнэ. Өвөрмонголын ногоон хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үзэсгэлэн, худалдааг зохион байгуулна.

(2) Цахим хэрэглээг өргөжүүлэх

Онлайн болон офлайн хэрэглээг уялдуулан хөгжүүлж, “онлайн баярын худалдаа”, “11.11 онлайн худалдааны өдөр” зэрэг цахим худалдааны

урамшууллын арга хэмжээг зохион байгуулна. Цахим худалдааг зохистой хөгжүүлж, “ухаалаг худалдаа + бодит худалдаа” загварыг бүрдүүлнэ. Хот, хөдөө уялдуулсан шинэ төрлийн хэрэглээний сүлжээний цэгүүдийг төлөвлөн байгуулж, хөдөө орон нутгийн худалдааны цогц үйлчилгээний системийг хөгжүүлнэ. Ухаалаг зүүдэг төхөөрөмж, хэт өндөр нягтралтай дүрс бичлэг, нэмэлт үйлдвэрлэл зэрэг шинэ технологи, шинэ бүтээгдэхүүний хэрэглээний орчныг өргөжүүлнэ.

(3) Хил дамнасан хэрэглээг өргөжүүлэх

Гадаадын иргэдийг БНХАУ-д зорчих визийн бодлого болон харилцаа холбоо, байр, төлбөр тооцооны үйлчилгээний хялбаршуулсан арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Гадаадад худалдан авсан барааны буцаан олголтын бодлогыг өргөжүүлж, татвар буцаалтын бараа бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийг баяжуулан, хил дамнасан хэрэглээний шинэ эрч хүчийг нэмэгдүүлнэ. Банк, банк бус төлбөрийн байгууллагуудыг дэмжин, олон төрөлт төлбөрийн үйлчилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

32.4. Хэрэглээний орчныг сайжруулах

Хэрэглэгчийн эрх ашгийг хамгаалах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, хэрэглэгчдэд хүртээмжтэй, итгэлтэй хэрэглээний орчныг бүрдүүлнэ. Хэрэглэгчдэд шууд хүрэх хүртээмжтэй бодлогын дэмжлэгийг нэмэгдүүлж, хэрэглээний салбар дахь санхүүгийн нийлүүлэлтийг өргөжүүлнэ. Хэрэглээний шинэ хэлбэр, шинэ загвар, шинэ хэрэглээний орчинд нийцсэн удирдлагын механизмыг боловсронгуй болгож, “цаг хугацааны боломжтой, орчны нөхцөл бүрдсэн, баталгаатай, дэд бүтэцтэй” цогц хэрэглээний орчныг бүрдүүлнэ. Цалинтай, улирлын ачаалал харгалзсан ээлжлэн амрах тогтолцоог хатуу хэрэгжүүлж, баяр амралтын үеийн хэрэглээг өргөжүүлнэ. Аймаг, хотуудад ерөнхий боловсролын сургуулиудад хавар, намрын амралт тогтоох боломжийг судлан хэрэгжүүлэхийг дэмжинэ. Хэрэглээний зах зээлийн хяналт, зохицуулалтыг бэхжүүлж, үндэслэлгүй хязгаарлалтын арга хэмжээг цэгцэлж, урьдчилсан төлбөрт хэрэглээний хяналтын тогтолцоог боловсронгуй болгоно. Хэрэглээний дэд бүтцийн байгуулалтыг бэхжүүлж, үйлдвэрийн бараа бүтээгдэхүүнийг хөдөө орон нутагт хүргэх, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг хот суурин газарт нийлүүлэх хоёр чиглэлийн эргэлтийн сувгийг саадгүй болгоно. Нийтийн хэрэглээг зохистой хэмжээнд нэмэгдүүлнэ.

33. Үр ашигтай хөрөнгө оруулалтыг өргөжүүлэх тухай

Төслөөр дамжуулан хөрөнгө оруулалтыг тогтворжуулах бодлогыг баримталж, төслийн бүтээн байгуулалтаар хөтлөгдсөн, төрийн хөрөнгө оруулалтаар өдөөгдсөн, хувийн хөрөнгө оруулалт идэвхтэй оролцсон хөрөнгө оруулалтын бүтцийг бүрдүүлж, хөрөнгө оруулалтын зохистой өсөлтийг хадгална.

33.1. Томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх

Улсын хэрэгцээ, өөртөө засах орны боломжид тулгуурлан, ногоон, бага нүүрстөрөгчийн шилжилт, гол салбарын аюулгүй байдлын баталгаа, шинэ төрлийн эрчим хүчний тогтолцоо, ногоон хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний

үйлдвэрлэл, боловсруулалт зэрэг чиглэлийн төсөл, арга хэмжээг үе шаттайгаар үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ. Орчин үеийн аж үйлдвэрийн тогтолцоог бүрдүүлэхэд чиглэн, үйлдвэрлэлийн салбарын томоохон төслүүдийг хэрэгжүүлж, үйлдвэрлэлийн салбар дахь хөрөнгө оруулалтын хэмжээг тогтвортойгоор өргөжүүлнэ. Дэд бүтэц болон нийтийн үйлчилгээний салбарын сул талыг нөхөн сайжруулахад анхаарч, гол тээврийн коридор, хот, хөдөөгийн дэд бүтэц, нийгэм-иргэдийн амьжиргааны салбаруудад нэг хэсэг гол төслүүдийг хэрэгжүүлэн, иргэдийн амьжиргааны түвшинг дээшлүүлнэ.

33.2. Хөрөнгө оруулалтын орон зайг өргөжүүлэх

Төрийн хөрөнгө оруулалтын бүтцийг оновчтой болгож, төрийн хөрөнгө оруулалтын иж бүрэн төлөвлөгөөг боловсруулахыг эрэлхийлэн, иргэдийн амьжиргаанд чиглэсэн төрийн хөрөнгө оруулалтын эзлэх хувийг нэмэгдүүлнэ. “Хоёр чухал”, төвийн төсвийн хөрөнгө оруулалт, орон нутгийн засгийн газрын тусгай бонд, шинэ төрлийн бодлогын санхүүгийн хэрэгслийн төслүүдийг өндөр чанартай хэрэгжүүлнэ. Хүний нөөцийн хөгжлийг бэхжүүлэх, хүний бүх талын хөгжилд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ. Тэгш хандах, эрх ашгийг хамгаалах, бодлогын уялдааг хангах зарчмыг баримталж, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийг томоохон төслийн бүтээн байгуулалтад оролцуулах урт хугацааны тогтолцоог боловсронгуй болгоно. Шинээр хөгжиж буй салбаруудын хэрэглээний орчныг хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдэд нээлттэй болгож, шинжлэх ухаан, технологийн инновац болон аж үйлдвэрийн шинэчлэлд хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхийг дэмжинэ. Хувийн хөрөнгө оруулалтын эзлэх хувийг 50 хувиас дээш түвшинд хүргэхийг зорино. Эрчим хүч, өгөгдлийн төв зэрэг дэд бүтцийн салбарт үл хөдлөх хөрөнгөд суурилсан хөрөнгө оруулалтын итгэлцлийн сан (REITs)-ийн төслүүдийг дэмжин хэрэгжүүлж, төрийн хөрөнгө оруулалтын сангуудын чиглүүлэх, идэвхжүүлэх үүргийг бүрэн ашиглаж, “Хөрөнгө оруулах – санхүүжүүлэх – удирдах – гарах” үе шатны механизмыг боловсронгуй болгоно.

33.3. Хөрөнгө оруулалтын тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх

Төслийн өмнөх шатны бичиг, зөвшөөрлийн хамтарсан хяналт, хамтарсан баталгаажуулалтыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлж, бэлтгэл ажлын явцыг түргэтгэх, чанарыг сайжруулах арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Ухаалаг удирдлагын платформ байгуулж, төслийн мэдээлэл хуваалцах явцыг бэхжүүлэн, зөвшөөрөл олголтын үйл явцыг цахим, ухаалаг, уялдаатай хэлбэрээр урагшлуулна. Хөрөнгө оруулалтын төслүүдийн өмнөх шатны нэгдсэн зохицуулалт, хэрэгжилтийн үеийн хяналт, хэрэгжсэний дараах үнэлгээний механизмыг бүрдүүлж, төслийн бүх үе шатыг хамарсан удирдлагыг бэхжүүлнэ. Төрөөс баталгаажуулдаг хөрөнгө оруулалтын төслийн жагсаалтыг шинэчлэн боловсруулна. Төслийн газрын ашиглалт, усны хэрэглээ, аж үйлдвэрийн паркийн даац, ашигт малтмалын нөөц зэрэг нөөц хүчин зүйлсийн баталгааг хангах механизмыг боловсронгуй болгож, зах зээлийн тэргүүлэх үүрэгт тулгуурласан хөрөнгө оруулалтын өсөлтийн тогтолцоог бүрдүүлнэ. Байгууллагын үйлдвэрлэлд суурилан нөөц хүчин зүйлсийг хуваарилж, үр ашигтай, оновчтой уялдаа холбоог ханган, хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг дээшлүүлнэ.

33.4. Хөрөнгө оруулалт, хэрэглээний эерэг харилцан нөлөөг дэмжих

Үр ашигтай хөрөнгө оруулалтаар хэрэглээний чадавх, хүсэл эрмэлзлийг нэмэгдүүлж, хэрэглээний түвшний ахиц дэвшлээр хөрөнгө оруулалтын чиглэлийг оновчтой болгоно. Хэрэглээний дэд бүтцийн сул талыг нөхөх, үйлчилгээний чиг үүргийг сайжруулах, хэрэглээний орчны инновацад чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг өргөжүүлнэ. Сум, хошууны худалдааны чанар, үр ашгийг дээшлүүлж, логистик, агуулах, хөдөө, мал аж ахуйн бүсийн шуудан, хүргэлтийн дэд бүтцийн сул талыг нөхөн сайжруулна. Боловсрол, эрүүл мэнд, ур чадварын бэлтгэл, ахмадын асаргаа, хүүхэд асаргаа, соёл, аялал жуулчлал зэрэг салбарын төслийн бүтээн байгуулалтыг дэмжиж, шинэ төрлийн хэрэглээ, цахим хэрэглээ, ногоон хэрэглээний боломжийг бүрэн ашиглана. Үр ашигтай хөрөнгө оруулалтыг өргөжүүлэх, ажлын байр бий болгох, хүний хөгжилд чиглэсэн хөрөнгө оруулалт, хэрэглээг идэвхжүүлэх хоорондын эерэг харилцан үйлчлэлийг бүрдүүлнэ. Хөрөнгө оруулалт, хөдөлмөр эрхлэлт, хэрэглээний эерэг уялдаа холбоог бүрдүүлнэ.

34. Орчин үеийн дэд бүтцийн тогтолцоог бэхжүүлэх

Зохистой хэмжээнд урьдчилан хөгжүүлэх, хэтрүүлэхгүй байх зарчмыг баримталж, дэд бүтцийн нэгдсэн төлөвлөлт, зохион байгуулалтыг бэхжүүлэн, уялдаа холбоог гүнзгийрүүлж, аюулгүй байдал, уян хатан чанар, ашиглалтын тогтвортой байдлыг дээшлүүлж, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг дэмжих чадавхыг нэмэгдүүлэн, бүс нутгийн “эдийн засгийн судас”-ыг илүү саадгүй болгоно.

34.1. Орчин үеийн тээврийн нэгдсэн тогтолцоог хөгжүүлэх

Төмөр замын “нэг тойрог, нэг коридор, нэг чиглэл” бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлнэ. Улсын “найман босоо, найман хэвтээ” өндөр хурдны төмөр замын сүлжээний Өвөрмонголын хэсгийн бүтээн байгуулалтыг түргэтгэж, ердийн хурдны төмөр зам, боомт дамнасан хил дамнасан төмөр зам, бүс нутгийн зориулалтын төмөр замын шугамын бүтээн байгуулалт болон одоо байгаа шугамын шинэчлэлийг нэгдсэн төлөвлөлтөөр хэрэгжүүлж, улсын хилийн дагуух өндөр (түргэн) хурдны төмөр зам болон логистикийн коридоруудыг холбон, бүс хоорондын логистикийн суваг, эрчим хүчний сувгийг саадгүй болгоно. Хөххот–Бугат–Ордос–Үхай хотуудыг хамарсан 1 цагийн тээврийн тойргийг бүрдүүлж, Хятад–Монгол–Оросын эдийн засгийн коридорын дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлэн, олон улсын ачаа тээврийн чадавхыг дээшлүүлнэ. “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөл гэхэд өндөр хурдны төмөр замын нийт уртыг 1000 км-д хүргэж, бүх аймаг, хотыг өндөр (түргэн) хурдны төмөр замаар холбохыг ажлыг хэрэгжүүлнэ. Авто замын сүлжээний чанарыг сайжруулан шинэчилнэ. Авто замын үндсэн сүлжээний чанарыг дээшлүүлж, тасралтгүй холбох төслийг хэрэгжүүлж, боомтоос дотоодын хотууд, цаашлаад далайн боомтууд руу чиглэсэн хурдны авто замын бүтээн байгуулалтыг түргэтгэж, боомт, Бээжин–Тяньжин–Хөбэй бүс, Зүүн хойд гурван муж болон Бохай боомтуудыг холбож, тээврийн уялдаа холбоог бэхжүүлнэ. Хотын төвийн хүн ам 100 мянгаас дээш хошуу (хот, дүүрэг)-уудыг хурдны авто замаар бүрэн холбож, хошууны түвшний захиргааны төвүүдийн 80 хувийг 30 минутын дотор хурдны авто замд хүрэх боломжтой болгоно. Шар мөрний дагуух болон чухал эрчим

хүч, нөөцийн тээвэрлэлтийн авто замын коридоруудын техникийн зэрэглэлийг дээшлүүлж, улсын болон аймгийн чанартай ердийн авто замуудыг шинэчилж, хил дагуух улсын чанартай авто замын зэрэгцээ шугам болон хилийн бүс рүү чиглэсэн авто замын бүтээн байгуулалтыг хурдасгаж, авто замын аюулгүй байдал, уян хатан чанарыг сайжруулах төслийг хэрэгжүүлж, ногоон, ухаалаг, эдийн засгийн хувьд үр ашигтай, хүртээмжтэй авто замын сүлжээг бүрдүүлнэ. “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөл гэхэд бүс нутгийн авто замын нийт уртыг 235 мянган км-д хүргэж, хурдны авто замын уртыг 9000 км-ээс давуулна.

Агаарын тээврийн сүлжээг оновчтой болгож өргөжүүлэн, Шөнлө олон улсын нисэх буудлын зангилаа үүргийг бэхжүүлж, “Хөххотоор дамжин нисэх” чиглэлийн сүлжээг боловсронгуй болгож, өөртөө засах орны зүүн, баруун, өмнөд, хойд чиглэлд холбогдох нислэгийн зохион байгуулалтыг бүрдүүлэн, Хөх мөрний сав газар, Гуандун–Хонконг–Макао, Чөндү–Чунчин зэрэг гол бүсүүд рүү шууд нислэгийг нэмэгдүүлнэ. “Гол шугам–салбар шугамын уялдаа + дамжин зорчих нэгдсэн нислэг” үйлчилгээний загварыг нэвтрүүлж, агаарын тээврийн үйлчилгээний түвшинг дээшлүүлнэ. “Гол–салбар холболт”-ын харилцан нөхөх чиг үүрэг бүхий нисэх буудлын тогтолцоог бүрдүүлж, тээврийн болон зорчигч тээврийн, ерөнхий зориулалтын нисэх буудлын бүтээн байгуулалт, шинэчлэл, сайжруулалтыг төлөвлөгөөтэй урагшлуулна. “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөл гэхэд бүс нутгийн иргэний нисэх буудлын тоог 55-аас дээш болгож нэмэгдүүлнэ.

Нэгдсэн тээврийн зангилааны зохион байгуулалтыг оновчтой болгож, Хөххот–Бугат–Ордос–Үхай нэгдсэн тээврийн зангилааны кластерын түвшинг дээшлүүлж, Тунляо, Улаанхад хотуудын нэгдсэн тээврийн зангилааны чиг үүргийн уялдаа, үр ашигтай холболтыг нэгдсэн төлөвлөлтөөр хангана. Зангилааны цуглуулах, түгээх тээврийн системийг боловсронгуй болгож, зорчигч тээврийн зангилааг хотын хөгжилтэй уялдуулан нэгтгэх ажлыг түргэтгэж, дамжин суухын хүртээмж, хялбар байдлыг дээшлүүлнэ. Нэгдсэн ачаа тээврийн зангилааны гинжин хэлхээг нөхөн бүрдүүлж, бэхжүүлэн, зангилааны доторх олон төрлийн тээврийн дамжин шилжүүлгийн үр ашгийг дээшлүүлж, “ачааны зангилаа – логистикийн парк – аж үйлдвэрийн парк”-ийн уялдаа холбоотой хөгжлийг дэмжинэ.

Нэгдсэн, олон түвшний тээврийн сүлжээний бүтээн байгуулалт
<p>(1) Өндөр хурдны төмөр зам Бугат (Иньчуань)–Хайкөү чиглэлийн гарцыг Бугат–Ордос–Юйлин өндөр хурдны төмөр замаар холбож байгуулж, Тайзичөн– Шилийн гол өндөр хурдны төмөр замыг барина. Хөххот–Бугат төмөр замыг цагт 250 км хурдтай болгох шинэчлэлийн төслийг эхлүүлж, Биньжөү төмөр замыг ашиглан Чичихар–Хайлар–Манжуур чиглэлийн галт тэргийг эхлүүлнэ. Хөххот–Шилийн гол–Шуожөү–Тайюань өндөр хурдны төмөр замын бэлтгэл ажлыг урагшлуулна.</p> <p>(2) Ердийн хурдны болон боомтын төмөр зам Линьхө–Хами төмөр замын (Өвөрмонголын хэсэг) хоёр дахь шугамыг</p>

барьж, Улаанхот–Рашаан төмөр замын шинэчлэлийн төслийг хэрэгжүүлж, Фуюй–Жагдачийн төмөр замын шинэчлэлийн төслийг хэрэгжүүлнэ. Хөлөнбуйр– Рашаан төмөр зам болон Цагаан дэрс–Баян хот төмөр замыг шинээр байгуулна. Улсын бодлоготой уялдуулан Ганцмод боомтын хил дамнасан төмөр замын бүтээн байгуулалтад оролцоно. Хайлаар–Рашаан төмөр замын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх шинэчлэлийн төслийг судлан хэрэгжүүлж, Хайлаар–Хэйшаньтөү төмөр замыг урагшлуулна.

(3) Хурдны авто зам

G1816 Рунү хурдны авто замын холболтын шугам Үхай–Шызүйшань хэсгийг барьж дуусгаж, S26 Нарсун–Лункөү, S27 Хөххот–Ордос, S28 Үхай–Тяньшань хурдны авто замуудыг барина.

G4515 Дагуан хурдны авто замын холболтын шугам Улаанхад–Линьюань хэсэг, G2515 Чаншэнь хурдны авто замын холболтын шугам Лубэй–Хөлөнбуйр хэсэг, G0616 Хайлюйту–Алшаа хурдны авто замын бүтээн байгуулалтыг эхлүүлнэ.

G0712 Жиньшинь хурдны авто замын холболтын шугам Эзнээ хошуу–Сэхээ хэсэг, S37 Үхай–Ниндө, S33 Ариунбулаг–Баян хот–Муни-Уул, S43 Шөнлө олон улсын нисэх буудал–Чиншүй хурдны авто замын урьдчилсан ажлыг идэвхтэй урагшлуулна.

(4) Улсын болон аймгийн чанартай авто зам

G627 Эзнээ хошуу–Хөлөнбуйр, G623 Манжуур–Шинэ Барга зүүн хошуу, G625 Зүүн хатавч–Эрээн, G301 Урад дунд хошуу–Хайлаар, G110 Бичээч–Шеличи, G207 Шилийн гол–Ордос–Баяннуур II шат, S206 Шиньлиин–Дабань авто замуудыг барьж, G109 эрчим хүчний тээврийн коридорыг сайжруулна.

G110 Хаяа худаг–Тяньжитай, G110 Шар мөрний гүүр–Хайбовань, G242 Линьхө хотын хилийн шугам давах хэсэг, G305 Баорыүсү–Линьдун, S223 Дакүлүнь–Шандү авто замуудын бүтээн байгуулалтыг эхлүүлнэ.

G331 Амгалан–Хандгай–Далат–Рашаан, G332 Хайлаар–Амгалан, G305 Дахэйшань–Яанчан, G210 Гуяан–Дунхө, G111 Дунлай–Тунляо–Шөботү, S221 Өжинаоэр–Үжяньфан авто замуудын урьдчилсан ажлыг урагшлуулна.

(5) Нисэх буудал

Рашаан зүүн хошууны нисэх буудлыг шинэчлэн өргөтгөнө.

Зүүн сөнөд хошуу, Дуолүнь хошуу, Тайпүсы хошуу, Улаанхад ерөнхий зориулалтын нисэх буудлуудыг байгуулна. Рашаан, Хайлаар нисэх буудлын өргөтгөл, шинэчлэлийн төслийг эхлүүлнэ.

Нинчөн хошууны ерөнхий зориулалтын нисэх буудал, Дунү хошуу, Жөнлань хошуу, Линьши хошууны тээврийн нисэх буудлууд, Баруун Рашаан хошуу, Эзнээ хошууны нисэх буудлын өргөтгөл болон салбар нисэх буудлын төслүүдийн урьдчилсан ажлыг урагшлуулна.

34.2. Эрчим хүчний дэд бүтцийг бэхжүүлэх

Улсын ногоон эрчим хүчний нийлүүлэлтийг баталгаажуулж, бүс нутгийн өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих цахилгаан эрчим хүч дамжуулах үндсэн коридорыг бүрдүүлж, “Өвөрмонголын эрчим хүчийг гадагш нийлүүлэх” болон дотоодын

хэрэглээний эрчим хүчний баталгааны чадавхыг нэмэгдүүлнэ. Хэт өндөр хүчдэлийн дамжуулах шугамын бүтээн байгуулалтыг урагшлуулж, муж, бүс хоорондын цахилгаан дамжуулах коридорын дамжуулах чадвар болон шинэ эрчим хүчийг гадагш нийлүүлэх хэмжээг нэмэгдүүлнэ. Өөртөө засах орны дотоод хэрэглээнд зориулсан хэт өндөр хүчдэлийн уян хатан тогтмол гүйдлийн дамжуулалтын төслийг судлан хэрэгжүүлж, бүс нутгийн дотоод цахилгаан сүлжээний 500 киловольтын үндсэн тулгуур сүлжээг төлөвлөн бүрдүүлнэ. Түгээх сүлжээний бүтээн байгуулалт, шинэчлэлийг уялдуулан хэрэгжүүлж, цахилгаан сүлжээний цэвэр эрчим хүчийг хүлээн авах, хуваарилах, зохицуулах чадавхыг дээшлүүлнэ. Ухаалаг цахилгаан сүлжээ болон бичил цахилгаан сүлжээний бүтээн байгуулалт, хэрэглээг хурдасгаж, урагшлуулна. Газрын тос, хийн хоолойн сүлжээний зохион байгуулалтыг оновчтой болгож, улсын үндсэн болон салбар шугамын бүтээн байгуулалтыг дэмжин, хошуу (хот, дүүрэг), аж үйлдвэрийн паркуудын хий хангамжийн салбар шугамын бүтээн байгуулалтыг түргэтгэнэ. “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөл гэхэд байгалийн хийн хоолойн сүлжээний нийт уртыг 8000 км-ээс илүү гаргана. Муж, бүс хооронд дамнасан устөрөгч, аммиак, метанолын холын зайн дамжуулах хоолойн төслүүдийг урагшлуулж, ногоон устөрөгчийн хадгалалт, тээвэрлэлтийн дэд бүтцийг зохистой хэмжээнд урьдчилан төлөвлөж байгуулна.

Эрчим хүчний дэд бүтцийн бүтээн байгуулалт
<p>(1) “Өвөрмонголын эрчим хүчийг гадагш нийлүүлэх” коридор Өвөрмонголоос Бээжин–Тяньжин–Хөбэй бүс рүү цахилгаан дамжуулах коридорын төслүүдийг шуурхай хэрэгжүүлж, Өвөрмонголын Хөвчийн говийн баазын цахилгааныг Шанхай руу дамжуулах коридор, Тэнгэр говийн зүүн өмнөд хэсгийн шинэ эрчим хүчний баазын гадагш дамжуулах дэд коридор, Үланбу цөлийн зүүн хойд хэсгийн шинэ эрчим хүчний баазын дэд коридор, Өвөрмонголын цөлийн баазын цахилгааныг Жянсү руу дамжуулах коридор, мөн Аньхуй руу дамжуулах коридорын бүтээн байгуулалтыг урагшлуулна. Хөлөнбуйр, Улаанхад, Шилийн гол хот зэрэг цөл, говийн томоохон эрчим хүчний баазын гадагш дамжуулах коридорын урьдчилсан ажлыг түргэтгэнэ.</p> <p>(2) Газрын тос, хийн хоолойн сүлжээ Хятад–Оросын төв шугам (Хятад–Монгол–Орос) байгалийн хийн хоолойн Өвөрмонголын хэсгийн бүтээн байгуулалтыг идэвхтэй дэмжинэ. Чанчунь–Шижяжуан байгалийн хийн хоолойн төслийн Өвөрмонголын хэсэг, Чанчунь–Шижяжуан хоолойн Паньжин–Улаанхад холболтын шугам, Чанчунь–Шижяжуан хоолойн Чанлин–Байчэн–Улаан хот салбар шугам, мөн Ханжин хошуу–Урадын хойд хошуу хий дамжуулах хоолойн төслийг урагшлуулна.</p> <p>(3) Ногоон түлшний коридор Улаанцав хотоос Бээжин–Тяньжин–Хөбэй бүс хүртэл устөрөгч дамжуулах хоолойн төсөл (Өвөрмонголын хэсэг) болон Өвөрмонголоос Ниндэ хүртэлх ногоон устөрөгчийн хоолойн төслийг хэрэгжүүлнэ.</p>

34.3. Орчин үеийн усны сүлжээг байгуулах

Үерийн эсрэг хамгаалалт, ган гачигтай тэмцэх, гамшгийг бууруулах, усны нөөцийг төвлөрсөн, оновчтой хуваарилах, ахуйн, үйлдвэрлэлийн болон экологийн ус ашиглалтын чиг үүргийг нэгдсэн байдлаар зохицуулж, “нэг гол тэнхлэг, хоёр жигүүр, гурван босоо, дөрвөн хэвтээ, баруунаас ус татаж зүүн тийш хуваарилах, гадаад дотоод уялдаа холбоотой” усны сүлжээний орон зайн зохион байгуулалтыг бүрдүүлнэ. Усны нөөцийн хуваарилалт, баталгааны тогтолцоог боловсронгуй болгож, усны нөөцийг нэгдсэнээр зохицуулах чадавх, усан хангамжийн баталгааны чадавх, стратегийн нөөц бүрдүүлэх чадавхыг бүх талаар бэхжүүлнэ. Ундны усны эх үүсвэрийн стандартчилсан бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлж, уур амьсгалын өөрчлөлт болон ус, ган гачиг давтамжтай, ноцтой тохиолдох үед идэвхтэй хариу арга хэмжээ авч, ус, ган гамшгийн эрсдэлийн удирдлагыг бэхжүүлнэ. Усан сангийн бүтээн байгуулалтыг урагшлуулж, лаг шаврыг цэвэрлэх, суваг, голын гүнзгийрүүлэлт хийх, осол, эрсдэлтэй усан сангуудыг бэхжүүлэн аюулгүй болгох ажлыг хэрэгжүүлж, үерийн усны хуримтлал, зохицуулалтын чадавхыг дээшлүүлнэ. Голын сувгийн тохижуулалт болон далангийн стандарт хангах бүтээн байгуулалтын төслийг хэрэгжүүлж, голын урсцын саадгүй байдлыг ханган, гол бүс нутгийн дунд, жижиг голын үерийн хамгаалалтын чадавхыг бүхэлд нь дээшлүүлнэ. Гол бүс нутгуудад ус зайлуулах чадавхыг бэхжүүлж, аадар бороо төвлөрөх бүсүүдийн үерээс хамгаалах, эрсдэлээс зайлсхийх чадавхыг нэмэгдүүлнэ.

Хүснэгт 26 Орчин үеийн усны сүлжээний бүтээн байгуулалт

(1) Ус татах, дамжуулах төслүүд

Өвөрмонголын салбар шугамын төслийг хэрэгжүүлнэ.

“Шар мөрнөөс ус татаж Хөххот руу дамжуулах (III үе шат)” төслийг төлөвлөн урагшлуулна.

Луаньхө гол болон Шишань усан сангаас Эрээн хот хүртэлх сав газар дамнасан ус дамжуулах төсөл, Бугат хотын хойд бүсийн усан хангамжийн төсөл, Дунтайзы усан сангаас Улаанхад хотын төв бүс хүртэл ус татах төсөл, Шиляо голын ус хүлээн авах бүсийн усны нөөцийн хуваарилалтын төслийн урьдчилсан ажлыг урагшлуулна.

(2) Усан хангамж, усалгааны систем

Хөтао усалгааны бүс болон Инжинь голын усалгааны бүсийн орчин үеийн шинэчлэлийн төслүүдийг цогцоор нь урагшлуулна.

Гахайшань усан сангийн бүтээн байгуулалтыг хурдасгаж, Вэньдөгэнь усны зангилааны доод хэсгийн Өвөрмонголын усалгааны бүсийн бүтээн байгуулалтыг урагшлуулж, Үбүлинь болон Шяочизы усан сангуудын барилгын ажлыг эхлүүлнэ.

Шяочизы усны зангилааны доод хэсэг, Ганьхө ус дамжуулах томоохон усалгааны бүсийн төслүүд болон Била голын усны зангилааны төслийн урьдчилсан судалгаа, үндэслэлийг гүнзгийрүүлнэ.

(3) Үерийн хамгаалалт, гамшгийг бууруулах

Шар мөрний Өвөрмонголын хэсгийн голын сувгийн тохижуулалтын төслүүд, мөн Дахэйхө, Шиляохө, Лаохахө, Мэйдайгөү, Хуолинхө сувгийн

үерийн хамгаалалтын төслүүдийг хэрэгжүүлнэ. Нэньжян голын урсгалын тохижуулалтын төслийн бэлтгэл ажлыг урагшлуулна.
Хуншанькөү, Шышякөү зэрэг усан сангуудын аюулгүй байдлыг сайжруулах, бэхжүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлж, Дачиншань зэрэг эрсдэлтэй усан сангуудын бэхжүүлэх төслийг эхлүүлнэ.

34.4. Ногоон тооцоолол, мэдээлэл дамжуулах суурь сүлжээг бэхжүүлэх

Тооцооллын сүлжээний уялдаа бүхий хөгжлийг урагшлуулж, улсын нэгдсэн тооцооллын хүчин чадлын сүлжээний Өвөрмонголын зангилааны сүлжээний дэмжих чадавхыг дээшлүүлж, харилцаа холбооны операторууд зэрэг байгууллагуудыг “нийтийн дамжуулах суваг”-ийн үр ашгийг нэмэгдүүлэхэд чиглүүлнэ. Хөххотын улсын түвшний интернэтийн үндсэн шууд холболтын зангилааны чиг үүргийг бэхжүүлж, улсын шинэ төрлийн интернэт солилцооны төв байгуулахыг дэмжиж, Тунляо хотыг улсын түвшний интернэтийн үндсэн шууд холболтын зангилаанд нэр дэвшүүлэхийг дэмжиж, муж хоорондын холболтын чадавхыг бэхжүүлнэ. Олон улсын харилцаа холбооны үйлчилгээний гарцын төв байгуулахыг дэмжинэ. Тавдугаар үеийн хөдөлгөөнт холбооны технологи (5G), гигабит оптик сүлжээний хамралтыг бэхжүүлж, тавдугаар үеийн хөдөлгөөнт холбооны хөгжүүлсэн хувилбар (5G-A), 10 гигабит оптик сүлжээний бүтээн байгуулалт, хөгжлийг төлөвлөгөөтэй урагшлуулж, зургаадугаар үеийн хөдөлгөөнт холбооны технологи (6G)-ийг судлан хөгжүүлнэ. Зохистой хэмжээнд урьдчилан төлөвлөж, хиймэл дагуулын интернэт, хөдөлгөөнт зүйлсийн интернэт зэрэг шинэ төрлийн дэд бүтцийг хөгжүүлнэ.

Ногоон тооцооллын хүчин чадал ба мэдээлэл дамжуулах үндсэн коридорын бүтээн байгуулалт

(1) “Хоёр хот–миллисекунд” түвшний бүс доторх сүлжээ

Хөххот–Бугат болон Улаанцав хооронд өндөр хурдны шууд холболтын үндсэн сүлжээг байгуулж, 400G/800G/1.2T хэт өндөр багтаамжтай оптик дамжуулалтын сүлжээ (OTN)-ийн системийн шинэчлэл, үе шаттай нэвтрүүлэлтийг хурдасгаж, Хөххот–Улаанцавын тооцооллын хүчин чадлын харилцан ажиллагааны саатлыг 2 миллисекундээс доош түвшинд хүргэнэ.

(2) Тооцооллын хүчин чадлын коридорын төсөл

Бээжин–Тяньжин–Хөбэй–Өвөрмонголын тооцооллын хүчин чадлын ханган нийлүүлэлтийн коридорыг байгуулж, тооцооллын хүчин чадлын өмнө–хойд чиглэлийн коридорыг нэвтрүүлэн, Бээжин–Тяньжин–Хөбэй, Хөх мөрний сав газар, Гуандун–Хонконг–Макао зэрэг улсын гол зангилаа бүсүүдтэй 5ms/15ms/20ms түвшний бага сааталтай шууд холболтын сувгийг бүрдүүлнэ.

(3) Тооцооллын хүчин чадлын нэгдсэн зохицуулалт

Хөлөнбуйрын дата төвийн кластерын “олон үүл”-ийн тооцооллын хүчин чадлын хяналт, зохицуулалтын платформыг шинэчлэн сайжруулж, “тооцооллын хүчин чадлын нэгдсэн үйлчилгээний төв”-ийг байгуулна. Бүс нутаг дамнасан тооцооллын хүчин чадлын хяналт, зохицуулалтын тогтолцоог бүрдүүлж, тооцооллын хүчин чадлын төвлөрөл, хяналт,

зохицуулалт, арилжаа, хүртээмжтэй хэрэглээ, ногоон, аюулгүй байдлын түвшинг дээшлүүлнэ.

34.5. Хот, хөдөөгийн дэд бүтцийн нэгдсэн сүлжээг бэхжүүлэх

Хотын хий, усан хангамж, ус зайлуулах, дулаан хангамж зэрэг газрын доорх хуучирсан, материалын хувьд хоцрогдсон, ашиглалтын хугацаа урт, аюулгүй байдлын эрсдэлтэй шугам сүлжээг тасралтгүй шинэчилж, сайжруулан, барилга, ашиглалт, засвар үйлчилгээний урт хугацааны удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно. Хотын онцгой байдлын нөөц усны эх үүсвэрийн төслийн бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлж, хотын усан хангамжийн байгууламжийн шинэчлэл, стандартын түвшинг дээшлүүлэн, шугам сүлжээний алдагдлыг бууруулах ажлыг эрчимжүүлнэ. Хотын усны сүлжээ, ус зайлуулах шугам сүлжээ болон ойр орчмын гол, нуур, усан сантай уялдсан нэгдсэн ус зайлуулах, зохицуулалтын ашиглалт, удирдлагын загварыг бүрдүүлж боловсронгуй болгоно. Зам тээврийн саадгүй хөдөлгөөнийг хангах төслийг хэрэгжүүлж, хотын тээврийн дэд бүтцийг сайжруулан, зогсоолын байгууламж болон цэнэглэх станцын бүтээн байгуулалтыг хурдасгана. Хөдөө, мал аж ахуйн бүсийн авто замын шинэ үеийн сайжруулалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлж, нөхцөл бүрдсэн, эрэлт хэрэгцээ өндөр сум, багуудыг гуравдугаар зэрэглэлийн авто замаар холбох ажлыг хурдасгана. Хөдөө, мал аж ахуйн бүсийн хүйтэн хэлхээний логистикийн байгууламж, шуудан, шуурхай хүргэлтийн дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлнэ. Хөдөө, мал аж ахуйн бүсийн усан хангамжийн стандартчилсан бүтээн байгуулалт, ашиглалт, арчлалтыг эрчимжүүлж, усан хангамжийн найдвартай байдлын түвшинг дээшлүүлнэ. Алслагдсан хөдөө, мал аж ахуйн бүсэд тархмал салхин эрчим хүч болон тархмал нарны цахилгаан станцыг хөгжүүлэхийг дэмжинэ. Хөдөө, мал аж ахуйн бүс болон алслагдсан бүс нутгийн харилцаа холбооны сүлжээний хамрах хүрээ, чанарыг дээшлүүлж, радио, телевизийн утасгүй дамжуулах дэд бүтцийн тоног төхөөрөмжийг шинэчилж, сайжруулна.

35. Эдийн засгийн эргэлтийг хязгаарлаж буй саад, түгжрэлийг арилгах тухай

Нэгдсэн том зах зээлийн бүтээн байгуулалтыг гүнзгийрүүлэн урагшлуулах үндсэн шаардлагыг чанд баримталж, дагалдах бодлогын тогтолцоог боловсронгуй болгон, бараа, хүчин зүйлсийн нөөцийн илүү өргөн хүрээнд саадгүй эргэлтийг дэмжинэ.

35.1. Орон нутгийн хамгаалалт, зах зээлийн хуваагдлыг арилгах

“Нэгдсэн таван стандарт, нээлттэй нэг тогтолцоо”-ны үндсэн шаардлагыг бүрэн хэрэгжүүлж, зах зээлд нэвтрэх, шударга өрсөлдөөн, нийгмийн зээлийн тогтолцоог боловсронгуй болгоно. “Улсын хэмжээнд нэг жагсаалт”-ын удирдлагын шаардлагыг хатуу мөрдөж, “хориглоогүй бол нэвтрэхийг зөвшөөрөх” зарчмыг өргөн хүрээнд хэрэгжүүлнэ. Улсын хэмжээнд нэгдсэн эргэлтийн дүрэм, стандартад нийцүүлэн уялдуулж, нийгмийн нийт логистикийн зардлыг тасралтгүй бууруулан, бараа болон нөөцийн хүчин зүйлсийн эргэлтийг илүү саадгүй болгоно. Тендер, сонгон шалгаруулалтын бүх үе шатыг цаасгүй болгох, цахимжуулах, ухаалагжуулах ажлыг

гүнзгийрүүлэн урагшлуулж, нэгдсэн стандарттай, мэдээлэл хуваалцах боломжтой олон нийтийн нөөцийн арилжааны платформын тогтолцоог боловсронгуй болгож, төслийн бүх үе шатыг ил тод удирдах тогтолцоог бүрдүүлнэ. Өндөр түвшний нийгмийн зээлийн тогтолцоог байгуулж, “кредит+” хэрэглээний орчныг өргөжүүлнэ. Аж ахуйн нэгжийн төв болон салбар байгууллага, үйлдвэрлэлийн болон хэрэглээний байршлын хооронд ашиг хүртэх бодлогын хэрэгжилтийг оновчтой болгож, бодитоор хэрэгжүүлнэ.

35.2. Шударга өрсөлдөөний зах зээлийн дэг журмыг хангах

Зах зээлийн хяналт, зохицуулалтын дүрмийг боловсронгуй болгож, суурь шалгуурыг нэгдмэл болгож, чадавхыг дээшлүүлэн, чанартай бараа бүтээгдэхүүн өндрөөр үнэлэгдэх, шударга өрсөлдөөн бүхий зах зээлийн дэг журмыг бүрдүүлнэ. Шударга өрсөлдөөний хяналтын зайлшгүй шаардлагыг бэхжүүлж, нөөцийн хүртээмж, мэргэшлийн зөвшөөрөл, тендер, төрийн худалдан авалт зэрэг салбар дахь саад, хязгаарлалтыг арилгана. Монополийн эсрэг болон шударга бус өрсөлдөөний эсрэг хуулийн хэрэгжилтийг бэхжүүлж, анхан шатны түвшинд заавал мөрдөх хэмжилзүйн баталгаажуулалтыг сайжруулах, гол аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний чанарын хяналт, үйлчилгээний чадавхыг дээшлүүлнэ. Хууль журамд суурилсан хяналт, зээлийн хяналт, ухаалаг хяналтыг бэхжүүлж, захиргааны шийдвэр гаргах эрхийн суурь шалгуурыг тогтоох, удирдах үйл ажиллагааг стандартчилна. Бүс нутаг дамнасан хэрэгжилтийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, салбар хоорондын, чиглэл хоорондын хамтарсан хэрэгжилтийг урагшлуулан, байгууллагуудын мэдээлэл хуваалцах, мэргэшлийн түвшний харилцан зөвшөөрөх, хэрэгжилтийн харилцан дэмжих ажлыг хэрэгжүүлнэ. Орон нутгийн засгийн газрын эдийн засгийг дэмжих үйл ажиллагааг журамлан, хөрөнгө оруулалт татах үйл ажиллагаанд гарч буй эмх замбараагүй байдлыг шийдвэрлэхэд анхаарна. Салбарын холбоо, худалдааны танхимуудын үйл ажиллагааг зохицуулж, тэдгээрийн эрүүл, тогтвортой хөгжлийг дэмжинэ.

АРВАН НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Өндөр түвшний социалист зах зээлийн эдийн засгийн тогтолцоог байгуулж, өндөр чанартай хөгжлийн хөдөлгөгч хүчийг бэхжүүлнэ

Социалист зах зээлийн эдийн засгийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, илүү шударга, илүү идэвхтэй зах зээлийн орчныг бүрдүүлэн, нөөцийн хуваарилалтын үр ашгийг дээд түвшинд хүргэнэ.

36. Аж ахуйн нэгжийн хөгжлийн чанар, үр ашгийг дээшлүүлэх

Төрийн болон хувийн өмчийн эдийн засгийг тэгш эрхтэй хөгжүүлэх зарчмыг баримталж, зах зээлийн өрсөлдөөнд шударгаар оролцох, хууль эрх зүйн хамгаалалтыг адил тэгш эдлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

36.1. Төрийн өмчийн хөрөнгө болон төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх

Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүд болон төрийн өмчийн хөрөнгийн чадавхыг

бэхжүүлж, чанар, цар хүрээг нь нэмэгдүүлэн, дэлхийн жишигт нийцсэн орчин үеийн аж ахуйн нэгжүүдийг түргэвчилсэн байдлаар бий болгож, үндсэн өрсөлдөх чадвар болон стратегийн дэмжих үүргийг нь дээшлүүлнэ. Төрийн өмчит эдийн засгийн бүтэц, байршлыг оновчтой болгох, бүтцийн зохицуулалтыг урагшлуулах, төрийн өмчийн хөрөнгийн урсгалыг зохистой, эмх цэгцтэй болгоход чиглэж, үндэсний аюулгүй байдал болон үндэсний эдийн засгийн тулгуур салбар, гол чиглэлүүдэд төвлөрүүлэх, түүнчлэн иргэдийн амьжиргаатай холбоотой нийтийн үйлчилгээ, онцгой байдлын чадавх, нийгмийн шинжтэй салбаруудад төвлөрүүлэх, мөн ирээдүйд чиглэсэн стратегийн шинээр гарч ирж буй салбаруудад төвлөрүүлэхийг дэмжинэ. Үндсэн үүрэг, гол үйл ажиллагаанд төвлөрч, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн төрөл бүрийн чиг үүргийн байр суурийг тодорхой болгоно. Компанийн засаглалын бүтцийг боловсронгуй болгож, төрийн өмчийн хөрөнгийн хяналт, зохицуулалтын тогтолцоо болон төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн үнэлгээ, шалгуурын тогтолцоог сайжруулан, илүү уян хатан, үр ашигтай зах зээлийн зарчимд тулгуурласан үйл ажиллагааны механизмыг бүрдүүлнэ. Төв болон орон нутгийн хамтын ажиллагааг гүнзгийрүүлж, төрийн өмчийн хөрөнгийн янз бүрийн түвшний уялдаа холбоо, нэгдмэл хөгжлийг ахиулна.

36.2. Хувийн хэвшлийн эдийн засгийн өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих

Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсын “Хувийн хэвшлийн эдийн засгийг дэмжих тухай хууль”, ӨМӨЗО-ы “Хувийн хэвшлийн эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих журам”-ыг хэрэгжүүлж, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгж болон бизнес эрхлэгчдийн хууль ёсны эрх ашгийг хуулийн хүрээнд хамгаална. Хувийн хөрөнгийг томоохон дэд бүтэц, тэргүүлэх салбарууд, нийгэм, иргэдийн амьжиргаатай холбоотой чиглэлүүдийн бүтээн байгуулалтад чиглүүлж, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийг гол салбарын хүрээнд технологийн инновацыг урагшлуулахад дэмжлэг үзүүлнэ. Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийн санхүүжилтийн дэмжлэгийн бодлогыг боловсронгуй болгож, өөртөө засах орны санхүүжилт, зээлийн итгэлийн үйлчилгээний платформыг бүрэн ашиглан, хувийн хэвшлийн жижиг, дунд, бичил аж ахуйн нэгжүүдийн зээлийн баталгаажуулалтын тогтолцоог бэхжүүлж төр, банк, аж ахуйн нэгжийн уялдаа холбоог тогтмол зохион байгуулна. Жижиг, дунд, бичил аж ахуйн нэгж болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийг дэмжин хөгжүүлж, том, дунд, жижиг аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын уялдаа холбоотой хөгжлийг ахиулна. “Жиньжянь туршлага”-аас суралцаж, хувийн хэвшлийн эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих цогц үйлчилгээний тогтолцоог бүрдүүлэн, төр, аж ахуйн нэгжийн байнгын харилцаа, асуудал шийдвэрлэх механизмыг сайжруулна. Шударга, итгэлцэлд суурилсан төрийн засаглалыг бэхжүүлж, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдэд төлөх өр төлбөрийг барагдуулах тогтолцоог боловсронгуй болгон, засгийн газар гэрээний үүргээ зөрчсөн болон итгэл алдсан тухай гомдол гаргах сувгийг нээлттэй болгох. Хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдийг удирдлагын бүтэц, тогтолцоогоо боловсронгуй болгоход чиглүүлж, хувийн хэвшлийн эдийн засгийн эрүүл, тогтвортой хөгжлийг дэмжихийн зэрэгцээ бизнес эрхлэгчдийн төлөвшил, хөгжилд дэмжлэг үзүүлнэ.

36.3. Бизнесийн орчныг тасралтгүй сайжруулж, ахиулах

Хамгийн өндөр стандарт, дээд түвшинг зорилт болгон, бизнесийн орчныг сайжруулах, ахиулах үйл ажиллагааг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлнэ. Бизнесийн орчны эрх зүйн зохицуулалтыг түргэвчилж, орчин үеийн зах зээлийн тогтолцоог боловсронгуй болгох замаар төрөөс нөөцийг шууд хуваарилах болон зах зээлийн үйл ажиллагаанд шууд оролцох оролцоог хамгийн бага түвшинд хүргэнэ. Шинэ салбар, шинэ төрлийн бизнесүүд зах зээлд нэвтрэх нөхцөлийг хөнгөвчлөхийн зэрэгцээ компанийн дүрмийн санг бүртгэх тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх. Аж ахуйн нэгжид үзүүлэх үйлчилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгож, төрийн үйлчилгээний чанарыг “боломжтой” түвшнээс “хялбар, шуурхай” түвшинд шилжүүлэн, бизнес эрхлэгчдэд нэн шаардлагатай багц үйлчилгээнүүдийг 'нэг дороос шуурхай' шийдвэрлэх ажлыг эхлүүлнэ. Аж ахуйн нэгжийг дэмжих бодлогыг шууд хүртээмжтэй, үр ашигтай хэрэгжүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлж, бизнес эрхлэгчдийн өмчийн эрх болон бусад хууль ёсны эрх ашгийг хуулийн хүрээнд хамгаална. Аж ахуйн нэгжүүдийн өмчлөх эрх болон бусад хууль ёсны эрх ашгийг хуулийн дагуу хамгаалж, бизнес эрхлэгчдийн бие махбод болон эд хөрөнгийн аюулгүй байдлыг хангахын зэрэгцээ аж ахуйн нэгжид чиглэсэн хууль сахиулах тогтолцоог боловсронгуй болгох. Мөн үндэслэлгүйгээр төлбөр хураамж авах, торгох, шалгалт хийх, эд хөрөнгө битүүмжлэх, түүнчлэн харьяаллын бус газар хяналт шалгалт явуулах, ашиг хонжоо харж хууль хэрэгжүүлэх зэрэг зөрчлүүдийг тасралтгүй засаж залруулах механизмыг хэвшүүлэх.

Өмчлөх эрхийг хамгаалах хууль сахиулах болон шүүхийн тогтолцоог чангатгаж, эд хөрөнгө битүүмжлэх, хураан авах, царцаах зэрэг албадлагын арга хэмжээнд тавих шүүхийн хяналтыг нэмэгдүүлэх. Түүнчлэн гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжүүдэд үндэсний үйлдвэрлэгчидтэй адил нөхцөлөөр ажиллах боломжийг баталгаажуулах."

Аж ахуйн нэгжүүд Хятад улсын онцлогтой орчин үеийн компанийн засаглалыг бүрдүүлэхэд чиглүүлэн, бизнес эрхлэгчдийн сэтгэлгээ, манлайллыг дэмжиж, дотоодын төдийгүй дэлхийн түвшний аж ахуйн нэгжүүдийг олноор бий болгохыг эрчимжүүлнэ.

37. Гол салбар, тэргүүлэх чиглэлүүдийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх

Зах зээл нь нөөцийн хуваарилалтад шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэх, төр чиглүүлэх үүргийг улам сайжруулж, шинэ эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх болон ашиглагдаагүй нөөц бололцоог эргэлтэд оруулах ажлыг нэгдмэл байдлаар зохион байгуулах, нийгмийн бүх салбарын дотоод хөдөлгөгч хүч, инновацын идэвхийг нэмэгдүүлнэ.

37.1. Үйлдвэрлэлийн хүчин зүйлсийг зах зээлийн зарчмаар хуваарилах механизмыг боловсронгуй болгох

Үйлдвэрлэлийн зах зээлийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, үйлдвэрлэлийн хүчин зүйлсийн чөлөөтэй урсгалыг ханган, бүх төрлийн нөөцийг үр ашигтай хуваарилж, зах зээлийн нөөц боломжийг бүрэн дайчлан ашиглана. Хот, хөдөөгийн нэгдмэл барилгын газрын зах зээлийг бүрдүүлнэ. Үр ашиг багатай ашиглагдаж буй

газар, сул байгаа үл хөдлөх хөрөнгө, одоо байгаа дэд бүтцийг идэвхжүүлэн, захиргааны болон төсвийн байгууллагуудын эзэмшиж буй төрийн өмчийн ашиглагдаагүй хөрөнгийг эргэлтэд оруулж, хамтран ашиглахыг дэмжинэ. Ажиллах хүч болон боловсон хүчний нийгмийн шилжих хөдөлгөөний сувгийг нээлттэй, саадгүй болгох. Технологийн хүчин зүйлсийн зах зээлийг хөгжүүлж, бодлогын болон технологи дамжуулах тогтолцоог боловсронгуй болгох. Өгөгдөл буюу дата мэдээллийг зах зээлийн зарчмаар хуваарилах ажлыг эрчимжүүлж, түүний үнэ цэнийг бүрэн гаргах. Байгалийн нөөц болон үйлдвэрлэлийн хүчин зүйлсийн бүрдүүлэх болон үнэ тогтоох механизмыг сайжруулах. Ус, эрчим хүч, тээвэр зэрэг тэргүүлэх салбаруудын үнийн шинэчлэлийг урагшлуулж, төрөл ангиллаар нь, үе шаттайгаар цахилгаан эрчим хүчний үүсвэрүүдийн сүлжээнд нийлүүлэх үнийг зах зээлийн зарчмаар тогтоох шинэчлэлийг хэрэгжүүлнэ. Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалд нийцсэн нийтийн аж ахуйн үйлчилгээний үнийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэх. Тэгш хүртээмжтэй байдлыг дэмжсэн нийгмийн суурь үйлчилгээний үнийн бодлогыг боловсронгуй болгох.

37.2. Төсөв, татвар болон санхүүгийн салбарын шинэчлэлийг гүнзгийрүүлнэ

Өөртөө засах орны дооших шатны төсвийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, төсвийн эрх мэдэл болон зарлагын хариуцлагыг журамлан, өөртөө засах орон болон аймаг, хотуудын төсвийн харилцааг оновчтой болгох замаар бүс нутаг хоорондын төсвийн чадавхыг тэнцвэржүүлэх. Тэг суурьтай төсвийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, өөртөө засаглах орны төв болон аймаг, хотын түвшинд уг төсвийн тогтолцоог бүрэн нэвтрүүлэх. Төсвийн нөөц бололцоог нэгдсэн удирдлагаар хангаж, зарлагын бүтцийг оновчтой болгох замаар 'гурван баталгаа' (үндсэн ажиллагаа, иргэдийн амьжиргаа, цалин)-ны доод хязгаарыг тууштай хангаж, шинжлэх ухаан, технологийн инновац, орчин үеийн үйлдвэрлэлийн тогтолцоог бүрдүүлэх зэрэг гол ажлуудад түлхүү хөрөнгө оруулалт хийх. Төсвийн эх үүсвэрийг арвижуулж, санхүүгийн суурийг бэхжүүлэх. Өндөр чанартай хөгжилд нийцсэн засгийн газрын өрийн удирдлагын урт хугацааны механизмыг бий болгож, хуримтлалд суурилсан засгийн газрын цогц санхүүгийн тайлангийн системийг сайжруулна. Бондын хөрөнгийн бүх үе шатны удирдлагын тогтолцоог бэхжүүлж, "дөрвөн тэргүүлэх чиглэл"-ийг баримтлан, нөөцийг төвлөрүүлж стратегийн ач холбогдол бүхий ажлуудыг хэрэгжүүлнэ. Татварын орлого өндөр, орлогын өсөлт хурдтай бүс нутаг болон аж үйлдвэрийн паркуудын өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих. Татварын хяналт шалгалтыг чангатгаж, татварын хөнгөлөлттэй бодлого болон татварын бус орлогын удирдлагыг журамлахын зэрэгцээ ногоон хөгжлийг дэмжих татвар, хураамжийн бодлогыг хэрэгжүүлэх. Санхүүгийн байгууллагын тогтолцоог оновчтой болгож, орон нутгийн хуулийн этгээд бүхий санхүүгийн байгууллагуудын тогтвортой хөгжлийг дэмжих, харьяа бүс нутгийн үнэт цаасны компаниудын ялгаатай болон онцлог бүхий үйл ажиллагааг дэмжих. Хувьцаа, бонд зэрэг шууд санхүүжилтийг идэвхтэй хөгжүүлж, фьючерсийн гэрээ, үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл болон хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны зах зээлийг тогтвортой хөгжүүлэх.

АРВАН ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. Бүс нутгийн эдийн засгийн зохион

байгуулалтыг оновчтой болгож, харилцан уялдаатай хөгжлийг дэмжинэ

Нутаг дэвсгэрийн хувьд өргөн уудам, хүн ам сийрэг, үйлдвэрлэлийн нөөц тархай байрласан бодит нөхцөлд тулгуурлан, бүс нутгийн уялдаа холбоотой хөгжлийн бодлого, голлох хөгжлийн чиглэл, үндсэн чиг үүргийн зохион байгуулалт, орчин үеийн хотжилтын бодлогыг уялдуулан хэрэгжүүлж, үйлдвэрлэлийн байршлыг оновчтой тогтоон, хөгжлийн нэгдмэл байдал, уялдаа зохицлыг бэхжүүлнэ.

38. Улсын газар нутгийн хөгжлийн зохион байгуулалтыг оновчлох

Үндсэн чиг үүргийн бүсийн стратегийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, давуу талаараа бие биенээ нөхсөн, чанартай хөгжлийн бүс нутгийн эдийн засгийн зохион байгуулалт, газар нутгийн тогтолцоог бүрдүүлнэ.

38.1. Үндсэн чиг үүргийн бүсчлэлийн стратегийг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлэх

Бүс нутаг бүрийн чиг үүргийн байр суурийг тодотгон, хотжилт давамгайл бүс, хөдөө аж ахуйн (тариалан, мал аж ахуй) бүтээгдэхүүний гол үйлдвэрлэлийн бүс, экологийн чухал үүрэг бүхий бүсүүдийн ерөнхий бүтцийг тогтвортой хадгална. Бүс нутгуудын нөөцийн онцлог болон харьцангуй давуу талыг харгалзан, тусгай чиг үүргийн бүсүүдийг илүү нарийвчлан тодорхойлж, эрчим хүч, байгалийн нөөцөөр баялаг бүсүүдийн аюулгүй байдлыг хангах чадавхыг бэхжүүлнэ. Хилийн бүс нутгийн аюулгүй хөгжил, гадаад нээлттэй байдлын чадавхыг сайжруулж, түүх, соёлын нөөцөөр баялаг бүсүүдийн соёлын өвийг хамгаалах, өвлүүлэн уламжлуулах үүргийг бүрэн хэрэгжүүлнэ. Үндсэн чиг үүргийн ялгаатай бүсүүдэд чиглэсэн дэмжлэг туслалцааны бодлогыг боловсронгуй болгох.

38.2. “Олон төлөвлөгөөг нэгтгэсэн” газар нутгийн зохион байгуулалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох

Газар нутгийн хяналт, зохион байгуулалтын зөвшөөрлийн тогтолцоог бэхжүүлж, тариалангийн газар, байнгын суурь тариалангийн газар, экологийн хамгаалалтын улаан шугам, хотын хөгжлийн хязгаар зэрэг хяналтын шугам, бүх төрлийн хяналтын хил хязгаарыг чанд баримтална. Газар зохион байгуулалтын "нэгдсэн зураг"-ийн удирдлага зохион байгуулалтыг сайжруулж, стратегийн ач холбогдолтой газрын төслүүдийн газрын баталгааны тогтолцоог бүрдүүлэн, газрын ашиглалтын хяналт, төлөвлөлтийн зөвшөөрлийг уялдуулж, газар, ой, бэлчээрийн ашиглалтын зөвшөөрлийг уялдаа холбоотойгоор хамтатган шийдвэрлэх механизмыг хэрэгжүүлнэ. Барилгажилтын газрын нийт хэмжээг төлөвлөлтийн хугацаагаар хязгаарлан хянах загварыг нэвтрүүлж, бүс нутгийн хэмжээнд зөвшөөрөгдсөн газрын нийт хэмжээнээс хэтрүүлэхгүй байх зарчмаар аймаг, хот, хошуу, сумдын барилгажилтын газрын төлөвлөлтийг нэгдсэн байдлаар зохицуулах. Нутаг дэвсгэрийн хөгжлийн хуваарилалтад тогтмол үнэлгээ хийж, хяналт шинжилгээ, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бүрдүүлэх. Өвөр Монголын бодит орчинд суурилсан гурван хэмжээст бүтээн байгуулалтыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлнэ.

39. Хүн төвтэй орчин үеийн хотжилтыг хөгжүүлэх

“Ард иргэдэд чиглэсэн хотын хөгжил” үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлж, хотын онцлогт суурилсан хөгжлийг баримтлан, том, дунд, жижиг хотууд болон суурин газрын уялдаа холбоотой хөгжлийг дэмжиж, нягт, үр ашигтай байршлын зохион байгуулалтыг хангана.

39.1. Орчин үеийн хотын тогтолцоог оновчтой болгоход анхаарч ажиллана

Өөртөө засах орны “нэг гол цөм, хоёр төв, олон зангилаа” бүхий хотын хөгжлийн бүтцэд тулгуурлан, тухайн нутгийн онцлог, хот бүрийн нөхцөлд нийцүүлсэн бодлого хэрэгжүүлж, Өвөр Монголын бодит нөхцөлд нийцсэн өндөр чанартай хотын хөгжлийн замыг хурдасгана. Метрополис хотыг өндөр түвшинд бүтээн байгуулахыг чиглэл болгож, Хөххот болон зэргэлдээх хошуу, сумдыг ижил түвшинд хөгжүүлэх замаар бүс нутгийн өсөлтийн тулгуур цэгийг төлөвшүүлэх. Хөх хот, Бугат, Ордос, Юйлин хот суурингийн бүсийн уялдаа холбоотой, хамтын хөгжлийг ахиулна. Тунляо, Улаан хад хотуудыг бүс нутгийн төв хот болгон хөгжүүлнэ. Жижиг, дунд хотуудыг төвлөрөл, нягтаршилд суурилан дэмжиж, хошуу төвийг чухал суурь болгон авч хотжилтыг ангилалд тулгуурлан урагшлуулна. Хөдөө, мал аж ахуйн салбараас шилжин ирж буй хүн амыг хотын оршин суугч болгох шинэ шатны арга хэмжээг хэрэгжүүлж, оршин суух бүртгэлийн тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлнэ. Хот, хөдөөгийн уялдаа холбоотой хөгжлийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, төлөвлөлтийн байршил, нөөцийн хуваарилалт, үйлдвэрлэлийн хөгжил, нийтийн үйлчилгээ, экологийн хамгааллыг уялдуулан хэрэгжүүлж, хүн амыг хошууны төв болон төв суурин руу зохистой, үе шаттайгаар төвлөрүүлнэ. Хот суурин газрын барилгын квотын хуваарилалтыг байнгын оршин суугчдын өсөлттэй уялдуулж олгох механизмыг бүрдүүлнэ.

39.2. Иргэдэд чиглэсэн орчин үеийн хот байгуулах

Дотоод нөөц боломжид тулгуурласан хотын шинэчлэлийг дэмжиж, үйлдвэрлэл болон хотын хөгжлийг уялдуулах, хот ба үйлдвэрлэлийг нэгдмэл цогц болгох зарчмыг баримтлан, инновацад суурилсан, амьдрахад таатай, үзэмжтэй, уян хатан, соёлтой, ухаалаг орчин үеийн хотыг цогцлоон байгуулах. Хотын шинэчлэлийг өндөр чанартай хэрэгжүүлж, хот, хөдөөгийн амьдрах орчныг сайжруулах төслийг хэрэгжүүлэн, хотын “эрүүл мэндийн” үнэлгээ, хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ. Хотын захын хороолол, ашиглалтын шаардлага хангахгүй сууц болон хуучин орон сууцны хорооллыг шинэчлэлийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлж, хуучин орон сууцыг иргэд өөрсдийн санаачилгаар шинэчлэх, буулгаж дахин барихыг дэмжих. Хотын нийтийн тээврийг нэн тэргүүнд хөгжүүлж, хот хооронд болон хот доторх зорчих хөдөлгөөний үр ашгийг дээшлүүлнэ. Хотын цэцэрлэгт хүрээлэн болон явган хүний замыг боловсронгуй болгох. Хотын ахуйн хог хаягдлыг ангилан ялгах ажлыг ахиулах. Хотын дэд бүтцийн аюулгүй байдлын төслийг хэрэгжүүлж, ердийн болон онцгой байдалд ашиглах нийтийн дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлэн, өндөр барилгын гал түймрээс сэргийлэх, авран туслах үйл ажиллагааны чадавхыг нэмэгдүүлж, хотын үерийн аюулаас сэргийлэх ажлыг нэгдсэн бодлогоор хэрэгжүүлэх. Хотын түүх, соёлын өвийг хамгаалах, ашиглах, өвлүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, хотын өнгө үзэмжийн удирдлагыг боловсронгуй болгох. Ёс зүйг

дээдэлсэн, эерэг үнэт зүйлсийг түгээн дэлгэрүүлсэн соёлт хотыг байгуулж, иргэдийн соёлын түвшинг дээшлүүлнэ. Хотын бүх салбарыг цахим шилжилтэд хамруулж, хотын мэдээллийн загвар (СІМ) платформыг боловсронгуй болгож, нэгдсэн, үр ашигтай, аюулгүй хотын цахим суурь орчныг бүрдүүлэх. Мөн хотын уян хатан засаглал, хүн төвт чанарт онцгойлон анхаарч ажиллана.

40. Зүүн, төв, баруун бүсийн хөгжлийг уялдуулах

Бүс нутгийн харилцан уялдаатай хөгжлийн механизмыг боловсронгуй болгож; өөртөө засах орны зүүн, төв, баруун бүс нутгуудын харьцангуй давуу талд тулгуурлан, давуу талыг нь бүрэн гаргаж, сул талыг нь харилцан нөхөх замаар бүс нутгийн хөгжлийн нэгдмэл байдлыг бэхжүүлэх.

40.1. ӨМӨЗО-ы зүүн бүсийг хөгжүүлэх

Үндэсний “аюулгүй байдлын таван гол тулгуур”-ыг сахин хамгаалж, Өвөрмонголын зүүн бүс нутгийн сэргэлт, хөгжилд шинэ ахиц гаргах, экологийн давуу талыг бататгаж, газар тариалан, мал аж ахуйн томоохон үйлдвэрлэлийн салбарыг цогцлоох, орчин үеийн эрчим хүчний эдийн засгийг хөгжүүлэх, өвөрмөц онцлог бүхий аж үйлдвэрийн тогтолцоог бүрдүүлэх, боомт дагасан эдийн засгийг хөгжүүлж, дэд бүтцийн хоцрогдлыг арилгах ажлыг түргэсгэх. Улирлын онцлогт нийцсэн аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнүүдийг бий болгож, өвлийн эдийн засгийг эрчимтэй хөгжүүлэх. Өндөр стандартын тариалангийн талбайн бүтээн байгуулалтыг урагшлуулж, үр тарианы нэгж талбайн ургацыг нэмэгдүүлэх төслийг хэрэгжүүлэн, мал аж ахуйн үйлдвэрлэл, үр ашгийг дээшлүүлэх. Эрчим хүч, байгалийн нөөцийн ашиглалт, олборлолтын арга хэлбэрийг оновчтой болгож, Өвөр Монголын зүүн бүсийн нүүрсний нөөцийн залгамж чанар болон өөрийгөө хангах чадавхыг нэмэгдүүлж, давуу талтай ашигт малтмалыг хөгжүүлж, ир бүрэн аж үйлдвэрийн гинжин хэлхээг хөгжүүлж байгуулна. “Боомт + орон нутаг”-ийн харилцан уялдаатай хөгжлийн механизмыг боловсронгуй болгож, импортын түүхий эдийг орон нутагт нь боловсруулах ажлыг өрнүүлэх.

ӨМӨЗО-ы зүүн бүс нутгийн хөгжлийн гол чиглэлүүд

<p>(1) Хөлөнбуйр хот</p>

<p>Экологийн гаралтай бүтээгдэхүүний үнэ цэнийг нэмэгдүүлэх ажлыг хэрэгжүүлж, ашиглалтын үр өгөөжид суурилсан үнэ цэнийг бий болгох, нөхөн олговрын механизмыг бий болгох зэрэг чиглэлд шинэчлэлийн бодлогыг нэвтрүүлж, ойн аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрийн баазыг бүрдүүлнэ. Өвлийн эдийн засгийн идэвхийг нэмэгдүүлж, хүйтэн бүсийн туршилтын салбарыг эрчимтэй хөгжүүлэн, өвлийн аялал жуулчлалын тэргүүлэх бүсийг байгуулна. Орчин үеийн хуурай газрын боомтыг байгуулж, Манжуурын аж үйлдвэрийн хамтын ажиллагааны цогцолборыг өндөр стандартаар хөгжүүлнэ.</p>

<p>(2) Хянган аймаг</p>

<p>Ногоон, орчин үеийн хөдөө аж ахуй, ой, мал аж ахуй, нүүрстөрөгчийн бага ялгаруулалттай үйлдвэрлэл, экологид суурилсан аялал жуулчлал,</p>
--

чанартай, үр ашигтай үйлчилгээний салбарын хөгжлийн түвшинг дээшлүүлнэ. Улсын түвшний орчин үеийн мал аж ахуйн туршилтын бүсийг өндөр стандартаар байгуулж, “Хянган будаа” брэндийг алдаршуулна. Үр ашигтай хүлэмжийн аж ахуй болон чихрийн манжингийн үйлдвэрлэлийг зохистой хэмжээнд хөгжүүлнэ. Улсын түвшний Рашаан аялал жуулчлалын амралтын бүсийн бүтээн байгуулалтын үр дүнг бэхжүүлэн сайжруулж, хилийн бүсийн иргэдийн харилцан худалдааг шинэчлэн хөгжүүлж, хил дамнасан цахим худалдааны салбарыг дэмжинэ.

(3) Тунляо хот

Төрөл бүрийн эрчим хүчний нөөцийг хослуулан ашиглах, уламжлалт үйлдвэрлэлийг шинэчлэх, экологийн хамтын засаглалыг уялдуулан хэрэгжүүлж, ногоон, хөнгөн цагаанд суурилсан шинэ материалын инновацийн төвлөрсөн бүс, биологийн үйлдвэрлэлийн төвлөрсөн бүс, хүнд машин механизмын үйлдвэрлэлийн бааз, байгалийн шүлтлийн химийн үйлдвэрлэлийн цогцолборыг байгуулна. Хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн цогц үйлдвэрлэлийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, сая га талбайд эрдэнэ шишийн нэгж ургацын гарцыг нэмэгдүүлэх (“тонн тутамд үр тариа”), орчин үеийн томоохон хөдөө аж ахуйн төвлөрсөн бүсийг байгуулж, махны чиглэлийн улсын хэмжээний хүчирхэг төв болгон хөгжүүлнэ.

(4) Улаанхад хот

Шинэ эрчим хүч, шинэ материалын аж үйлдвэрийн цогцолборыг бүрдүүлж, төмөрлөг, литийн суурь, хөнгөн цагааны суурь, шинэ төрлийн химийн үйлдвэрлэл, устөрөгчийн салбарын таван их наядын хэмжээтэй аж үйлдвэрийн төвлөрлийг бий болгоно. Худалдаа, үйлчилгээний чиглэлийн улсын логистикийн зангилааг байгуулна. Эрчимжүүлсэн хүлэмжийн аж ахуйг хөгжүүлж, “Аохань шар будаа” брэндийг таниулан, Чиав улсын шувууны үүлдрийн үндсэн үржлийн баазыг байгуулна.

(5) Шилийн гол аймаг

Тал хээрийн байгаль хамгааллыг бэхжүүлж, тал хээрийн мал аж ахуйн өөрчлөлт, шинэчлэлийн тэргүүлэх бүсийг байгуулна. Ухаалаг, ногоон уурхайг хөгжүүлж, ӨМӨЗО-ы зүүн бүсэд томоохон хэмжээний салхи, нарны эрчим хүчний бааз болон нүүрсний нөөцийн баазыг бий болгож, хүрэн нүүрсний өндөр үр ашигтай, өндөр чанартай ашиглалтыг хурдасгана. Эрээн хотын ухаалаг боомтыг байгуулж, ӨМӨЗО-ы зүүн бүсийн хойд чиглэлд нээлттэй байх өндөр түвшний платформыг бүрдүүлнэ.

40.2. Хөх хот, Бугат, Ордос, Улаан цав уялдуулан хөгжүүлэхийг хурдасгана

Төв бүсийн аймаг, хотуудын тэргүүлэх үүргийг бүрэн дэмжиж, шинжлэх ухаан, аж үйлдвэрийн суурь болон үйлдвэрлэлийн кластерын давуу талд түшиглэн, өрсөлдөх чадвартай хөгжлийн шинэ үзүүрийг цогцлооно. Салбар хоорондын хөдөлмөрийн хуваарилалт, хамтын ажиллагааг гүнзгийрүүлж, шинэ эрчим хүч, газрын ховор элемент, шинэ төрлийн химийн аж үйлдвэр, дэвшилтэт ногоон өндөр эрчим хүч зарцуулалттай үйлдвэрлэл, хагас дамжуулагчийн силикон суурь материал, онцлог бүхий хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл, тооцоолох хүчин чадалд суурилсан эдийн засаг зэрэг тэргүүлэх

салбаруудыг бэхжүүлэн хөгжүүлнэ. Мөн нам өндрийн эдийн засаг, хиймэл оюун ухаан, био эм зүйн үйлдвэрлэл зэрэг шинээр гарч буй болон ирээдүйн салбаруудыг төлөвшүүлэн хөгжүүлнэ. Экологи, хүрээлэн буй орчныг хамтран хамгаалах ажиллагааг бэхжүүлж, дэд бүтцийн харилцан уялдаа, холболтыг сайжруулан, чанартай боловсрол, эрүүл мэнд зэрэг нийтийн үйлчилгээний нөөцийг хамтран бүрдүүлэх, хуваалцах тогтолцоог хөгжүүлнэ. Үйлчилгээний хэрэглээг идэвхтэй хөгжүүлж, ахмадын асаргаа, хүүхэд асрах үйлчилгээ, гэр ахуйн үйлчилгээ зэрэг чанартай амьдралын үйлчилгээний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлнэ. Ахмадын хэрэглээ, өвлийн, спорт зэрэг салбарын хэрэглээний нөөц боломжийг нээж, “урлагийн тоглолтын эдийн засаг”, “онцлог соёл, аялал жуулчлалын арга хэмжээ” зэрэг хэрэглээний шинэ чиг хандлагыг төлөвшүүлнэ.

Хөх хот, Бугат, Ордос, Уланцавын хөгжлийн гол чиглэлүүд

(1) Хөх хот

БНХАУ-ын хойд бүсийн чухал хотын бүтээн байгуулалтыг хурдасгаж, сүүний үйлдвэрлэл, шинэ эрчим хүч, шинэ материал, ногоон тооцоолол, тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл, биотехнологи зэрэг төвлөрсөн үйлдвэрлэлийн салбаруудыг өргөжүүлнэ. Хагас дамжуулагч материал, дэвшилтэт үйлдвэрлэл, нам өндрийн эдийн засаг, сансар судлал, хиймэл оюун ухаан, биологийн үйлдвэрлэл зэрэг шинээр хөгжиж буй болон ирээдүйн салбаруудыг эрчимтэй хөгжүүлнэ. Улсын тооцоолох хүчин чадлын зангилаа болон Хөлингэрийн өгөгдлийн кластерийн бүтээн байгуулалтыг хурдасгаж, орчин үеийн үйлчилгээний салбарын нэгдлийн чадавхыг тасралтгүй дээшлүүлэн, бүс нутгийн орчин үеийн хэрэглээний төвийг байгуулж, хойд хилийн олон улсын чухал боомт болгон хөгжүүлнэ.

(2) Бугат хот

Хуучин аж үйлдвэрийн шинэчлэл, өөрчлөлтийг дэмжиж, ховор хөрсөнд суурилсан “хоёр үндсэн бааз”-ын бүтээн байгуулалтыг хурдасгана. Ховор хөрс, шинэ төрлийн эрчим хүчний хадгалалт зэрэг чиглэлд шинэ материал, шинэ эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээг өргөтгөн хөгжүүлнэ. Ган, өнгөт металл, тоног төхөөрөмжийн үйлдвэрлэл зэрэг уламжлалт салбаруудын шинэчлэлийг дэмжиж, өндөр хүчин чадалтай шилэн материал, шинэ эрчим хүчний ачааны автомашин, цөмийн эрчим хүч зэрэг салбаруудыг хөгжүүлнэ.

(3) Ордос хот

Нүүрсний найдвартай хангамж, цэвэр эрчим хүчний нийлүүлэлтийн суурийг бэхжүүлэх бүтээн байгуулалтыг хэрэгжүүлж, улсын түвшний орчин үеийн нүүрсний химийн үйлдвэрлэлийн жишиг бүс болон нүүрснээс шингэн түлш, хий гаргах стратегийн суурийг бүрдүүлнэ. Ногоон устөрөгч–аммиак–метанол болон шинэ төрлийн эрчим хүч хадгалах салбарыг хөгжүүлж, шинэ эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээг өргөжүүлэн бэхжүүлнэ. Шинэ материал, нам өндрийн эдийн засаг, жолоочгүй тээврийн хэрэгсэл, хиймэл оюун ухаан зэрэг шинээр хөгжиж буй болон ирээдүйн салбаруудыг эрчимтэй хөгжүүлнэ. Мөн Ниндун бүстэй эрчим хүч, химийн салбарын хамтын ажиллагааг дэмжинэ.

(4) Уланцав хот

Улсын түвшний логистикийн зангилааны үүргийг бэхжүүлж, Хятад–Европ

чиглэлийн галт тэрэгний хүчин чадал, үр ашгийг дээшлүүлнэ. Мөн “Баруунд үүссэн өгөгдлийг Дорнодод тооцоолох” гол зангилааны үүргийг хэрэгжүүлж, тооцоолох хүчин чадлын хангамжийг нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэлийн гинжин хэлхээг өргөжүүлэх, тооцоолол–эрчим хүчний уялдаа, тооцоолол–сүлжээний нэгдлийг дэмжинэ. Молибден, фтор, нүүрстөрөгчид суурилсан шинэ материалын салбаруудыг хөгжүүлж, ногоон эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээний суурийг бүрдүүлнэ. Мөн улаан буудай, хүнсний ногоо, төмс, хонь, үхэр, ямааны сүү зэрэг давуу талтай салбаруудыг хөгжүүлнэ.

40.3. Өвөрмонголын баруун бүсийн бүтцийн өөрчлөлт, хөгжлийг хурдасгана

Өвөрмонголын баруун бүсэд цөлжилтийн эсрэг тэмцлийг эрчимжүүлж, экологийн чухал тогтолцооны хамгаалалт, нөхөн сэргээх ажлыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлнэ. Шинжлэх ухаан, инновац, үйлдвэрлэлийн төлөвшил, бүтээгдэхүүний зах зээлд нэвтрүүлэх зэрэг салбар дахь сул талыг нөхөж, гол лаборатори, технологийн инновацын төв, академичийн ажлын станц, туршилт-үйлдвэрлэлийн баазуудыг байгуулан, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуй, сэргээгдэх эрчим хүч зэрэг давуу талт салбаруудын орчин үеийн түвшнийг дээшлүүлэх. Шинэ төрлийн химийн аж үйлдвэрийн уялдаа, өргөтгөлийг дэмжиж, нүүрстөрөгчийн шилэн материал, графен зэрэг нүүрстөрөгчид суурилсан шинэ материалыг хөгжүүлнэ. Дэд бүтцийн суурийг бэхжүүлж, бүс нутгийн нийт чадавх болон тогтвортой хөгжлийн боломжийг нэмэгдүүлнэ. Үхай хот болон түүний ойр орчмын аж үйлдвэрийн паркуудын удирдлагын тогтолцоог цэгцэлж, нөөцийн уялдаа холбоог сайжруулан, хамтын хөгжлийг хэрэгжүүлнэ.

ӨМӨЗО-ы баруун бүс нутгийн хөгжлийн гол чиглэлүүд

(1) Баяннуур хот

Шар мөрний “гянт залаа” хэсгийн цөлжилттэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлж, Улианс нуурын цогц хамгаалалт, сэргээлтийг гүнзгийрүүлнэ. Хэтао усалгааны бүсийн орчин үеийн цогц шинэчлэлийг хэрэгжүүлж, давсархаг хөрсийг иж бүрэн ашиглалтад оруулан, үр тарианы нэгж талбайн гарцыг нэмэгдүүлэх, хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүний чанар, үр ашгийг дээшлүүлэх төслүүдийг хэрэгжүүлнэ. Био эмийн үйлдвэрлэлийг өргөжүүлж, биологийн үржлийн шинэ материал зэрэг салбарт гол лаборатори, туршилтын суурь байгууламжуудыг байгуулна. Ганцмод дахь хуурай газрын хилийн боомтод өндөр стандарт бүхий улсын түвшний логистикийн төвийг байгуулна.

(2) Үхай хот

Шинэ давуу тал, өсөлтийн хөдөлгөгч хүчийг хөгжүүлэн, нөөцөд тулгуурласан бүс нутгийн өөрчлөлт, хөгжлийн шинэ замыг богино хугацаанд бий болгоно. Агаарын бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх, хамтран хянах, бууруулах арга хэмжээг өргөжүүлж, ногоон уурхайн бүтээн байгуулалтыг дэмжинэ. Уламжлалт үйлдвэрүүдийн “гурван төрлийн шинэчлэл” (цахим, ухаалаг, ногоон хөгжүүлэлт)-ийг дэмжиж, ногоон эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэн, өөртөө засах орны түвшний нарийн химийн үйлдвэрлэлийн төвлөрлийг бий болгоно. Мөн задрах материал, хатуу төлөвт батерей, шинэ эрчим хүчний уурхайн ачааны тээврийн

хэрэгсэл зэрэг үйлдвэрлэлийн төвлөрсөн бүсүүдийг хөгжүүлнэ.

(3) Альшаа аймаг

Говь, цөл, хатуу хөрстэй бүс нутгийн томоохон сууринд тулгуурлан, шинэ эрчим хүчний үйлдвэрлэлийн тогтолцоог бүрдүүлнэ. Давс-шүлтийн химийн үйлдвэрлэл, нүүрсний коксын хими, нарийн химийн үйлдвэрлэл, фторын химийн салбарыг чанаржуулан хөгжүүлнэ. Нүүрсний нөөц бүрдүүлэлт, түгээлтийн баазыг байгуулах судалгааг хэрэгжүүлнэ. Цөлийн аж ахуй, цөлийн ургамлын гүн боловсруулалт, тэмээ, тэмээн хяруул зэрэг онцлог бүхий салбаруудыг эрчимтэй хөгжүүлнэ. Цөл, улиас, сансар судлал, нам өндрийн нислэгт тулгуурласан аялал жуулчлалыг чанартайгаар хөгжүүлнэ. Арилжааны сансар судлал, цэрэг-иргэний хамтын ажиллагааны чиглэлд хөгжлийг дэмжинэ.

41. Шар мөрний сав газрын экологийн хамгаалал ба өндөр чанартай хөгжлийг эрчимжүүлнэ

Хамгаалалтыг нэн тэргүүнд тавьж, засаглалыг гол чиглэл болгон, сав газрын экологи хүрээлэн буй орчны нэгдсэн хамгаалалтыг уялдаа холбоотойгоор зохицуулан, ногоон шилжилтийг хурдасгаж, сав газрын өндөр чанартай хөгжлийг дэмжинэ.

41.1. Шар мөрний сав газрын иж бүрэн хамгаалалт, цогц зохицуулалтыг гүнзгийрүүлнэ

Шар мөрний экологийн чухал бүсүүдийн хамгаалалт, нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлж, Шар мөрний “гянт залаа” хэсгийн бүтээн байгуулалтын стратегийн ажлыг дуусгах. Шар мөрний үндсэн урсгалын усны чанарыг II зэрэглэлд тогтвортой хадгалахыг дэмжиж, шар мөрөнд цутгадаг голууд болон гол нуур, усан сангийн усны орчныг хамгаалах, зохицуулах ажлыг бэхжүүлнэ. Хөтао усалгааны бүсэд хөдөө аж ахуйн гаралтай тархмал бохирдлын цогц зохицуулалтыг бэхжүүлж, Улянсуухай нуурын намгархаг газрын экологийн усны нөхөн сэлбэлтийг тогтвортой хэрэгжүүлнэ. Шар мөрний аюулгүй, тогтвортой урсгалыг хангаж, үерийн болон мөсний ослын эсрэг хамгаалалтын инженерийн тогтолцоог боловсронгуй болгон, Өвөр Монголын хэсэг дэх голын урсгалын зохицуулалтын төслүүдийг хэрэгжүүлнэ. Мөн мөсний түгжрэлээс сэргийлэх зориулалттай онцгой бүсийн зохицуулалтын менежментийг бэхжүүлж, үерийн ус хуримтлуулах, саатуулах бүсүүдийн бүтээн байгуулалтыг хурдасгана.

“Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-ний хугацаанд үерийн татам бүсийн оршин суугчдыг шилжүүлэн суурьшуулах ажлыг бүрэн хэрэгжүүлнэ. Нутгийн онцлогт нийцүүлэн нөөцөд түшиглэсэн бүс нутаг болон нөөц шавхагдсан хотуудын бүтцийн өөрчлөлт, хөгжлийг урагшлуулж, нүүрс олборлолт буурсан бүсийн цогц зохицуулалтыг бэхжүүлэн, тусгаарлагдсан уул уурхай, үйлдвэрийн бүсүүдийг шинэчлэх, хөгжүүлэх ажлыг дээшлүүлнэ.

41.2. Шар мөрний сав газрын өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих

Бүх хүчээ дайчлан “Дөрвөн ус–дөрвөн тогтоц” зарчмыг баримталж, ус хэмнэх, усны хэрэглээг удирдах стратегийн ач холбогдолтой ажлыг эрчимжүүлэн, усны

хэрэглээ өндөртэй салбаруудын усны хэмнэлтийн шинэчлэлийг хурдасгана. Шар мөрний сав газрын хэмжээнд ус ашиглах эрхийн шилжүүлгийн механизмыг нэвтрүүлж, Хөх хот, Бугат, Ордос, Баяннуур зэрэг дахин боловсруулсан ус ашиглах жишиг хотуудыг байгуулна. Хөтаогийн наранцэцэг, Улаанцавын төмс, Үхайгийн усан үзэм зэрэг хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн онцлог бүтээгдэхүүнийг гүн боловсруулалтын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, ногоон, органик брэндүүдийг бий болгоно. Томоохон нүүрсний нийлүүлэлтийн баазыг байгуулж, нүүрсний цэвэр, үр ашигтай ашиглалтын түвшинг дээшлүүлэн, гол салбаруудад цэвэр эрчим хүчээр орлуулах үйл явцыг эрчимжүүлнэ. Шар мөрний соёлын өвийг системтэй хамгаалах төслийг хэрэгжүүлж, Шар мөрний сэдэвт уран бүтээлүүдийг хөгжүүлэн, Шар мөрний “гянт залаа” соёл, аялал жуулчлалын бүсийг байгуулна.

АРВАН ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. Социалист дэвшилтэт соёлыг дэлгэрүүлж хөгжүүлэх, соёлын хүчирхэг бүсийг байгуулна

42. Социалист үндсэн үнэт зүйлсийг дээдлэн сурталчлах, хэвшүүлэх

Социалист үндсэн үнэт зүйлсийг удирдлага болгон, язгуур үнэт зүйлс, нийтийн сэтгэлгээ, язгуур соёлоо хөгжүүлэн түгээж, Хятадын онцлогтой орчин үеийн Өвөр Монголын хөгжлийн шинэ үеийг бүтээх хүчирхэг оюун санааны чадавхыг цогцлооно.

42.1. Үзэл бодол, итгэл үнэмшлийг төлөвшүүлэн, хэвшүүлж, хэв маяг болгохыг дэмжих

Намын шинэчлэгдсэн онолыг түгээх төслийг хэрэгжүүлж, Ши Жиньпиний шинэ эриний Хятадын онцлогтой социалист үзэл санааны Өвөр Монгол дахь бодит практик судалгааг хийж, нийгмийн бүх давхаргад хүргэх механизм бүрдүүлж, Ши Жиньпиний шинэ эриний Хятадын онцлогтой социалист сэтгэлгээнд суралцах, түгээн дэлгэрүүлэх, хэвшүүлэх, хэв маяг болгохыг дэмжинэ. Марксист онолыг судалж, хэрэгжүүлнэ. Хятадын Коммунист Намын түүх, Шинэ Хятадын түүх, Шинэчлэл, нээлтэй хаалганы бодлогын түүх, Социалист хөгжлийн түүх, Хятад үндэстний хөгжлийн түүхийг гүнзгий судалж, эх оронч үзэл, социалист хүмүүжил, бүх ард түмний батлан хамгаалах хүмүүжлийг гүнзгийрүүлнэ. Философи, нийгмийн шинжлэх ухааны салбарт инновацийн нэвтрүүлж, давуу талтай салбаруудаа бэхжүүлж, голлох судалгааны бааз, лаборатори, шинэ төрлийн судалгааны төвүүдийг бий болгоно.

42.2. Нийтийн соёл, хэм хэмжээний түвшинг ахиулах

Хот, хөдөөгийн соёлын төлөвшлийг дэмжиж, "Гурван хойдын хөдөлмөрч сэтгэлгээ"-г Монгол уламжлалт сэтгэлгээтэй харилцан уялдуулж, туслалцах хандлагаар өндөр ёс суртахуунтай, хөдөлмөрч сэтгэлгээг төлөвшүүлнэ. Шинэ эриний соёлыг түгээх төвүүдийг эрчимтэй байгуулж, шинэ эриний иргэний ёс суртахууныг төлөвшүүлэхээр нийгмийн, мэргэжлийн, гэр бүлийн, хувь хүний ёс суртахууныг тууштай сурталчлах болно. Өрх гэрийн хүмүүжил, сургалт, зан заншлыг төлөвшүүлж, гэр бүлийн хөгжлийг дэмжих бодлогыг сайжруулна. Хувьсгалт үзэл

суртал, үнэнч шударга цэвэр ёс суртахууныг дээдлэн төлөвшүүлнэ. Шилдэгүүдийн манлайллыг хөхүүлэн дэмжиж, хойд нутгийн үлгэр жишээ хувь хүн, гэр бүл, соён гэгээрүүлэгч, ойр тойрныхоо баатарлаг үйлсийг таниулан түгээж, үлгэрлэн суралцаж, гавьяа байгуулсан хүмүүст зориулсан алдаршуулах, шагнах системийг сайжруулна. Олон нийтийн хэм хэмжээ, тосгоны дүрмээр дамжуулан дэвшилтэд дэг журмыг шинэчлэн тогтооно. Шинэ соёл, хандлагаар хуучинсаг гэрлэлт, төрөлтийн ёс заншлыг халж шинэчлэлийг хийнэ.

42.3. Олон нийтийн санал бодолд төвлөрч, удирдан чиглүүлэх чадварыг сайжруулах

Голлох хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн бүтцийн шинэчлэлийг дэмжиж, бүх төрлийн мэдээллийн үйлдвэрлэл, түгээлтийн үйл ажиллагаанд тохирсон зохицуулалт, хяналтын үнэлгээний механизм бий болгоно. Өөртөө засах муж, аймгийн түвшинд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн нэгдсэн хөгжлийг дэмжиж, мужийн түвшний нэгдсэн хэвлэл мэдээллийн төвүүдийн чанар, үр ашгийг дээшлүүлж, платформуудыг эрчимтэйгээр брэндийн түвшинд хөгжүүлэхийг дэмжиж, цар хүрээтэй түгээлт, нөлөөлөл хүч, итгэл даасан чиглүүлэх чадвартай хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбооны бүтцийг бий болгоно. Мэдээллийн технологийн орчинд соёлтой засаглалыг хөгжүүлж, эерэг, эрүүл, гэрэл гэгээтэй цахим соёлыг төлөвшүүлж, үзэсгэлэнтэй оюунлаг цахим орчныг хамтдаа бүтээнэ. Цахим контентын үйлдвэрлэл, түгээлт, олон нийтийн санаа бодолд менежмент хийх цахим орчны засаглалын тогтолцоог сайжруулна.

42.4. Олон улсад соёлын сурталчилгааг шинэ түвшинд хүргэх

Өвөр Монголын дүр төрхийг олон улсын хэмжээнд түгээн дэлгэрүүлэх төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, “Үзэсгэлэнт Хятад, Сэтгэл татам Өвөр Монгол” гэх гадаад сурталчилгааны бүтээгдэхүүнийг нэвтрүүлнэ. Олон улсад түгээх сурталчилгааны гол төв сувгуудыг бэхжүүлж, Өвөр Монголын олон улсын мэдээлэлийн төв байгуулж, боомтуудад гадаад сурталчилгааны нэгдсэн медиа платформ байгуулж, голлох мэдээллийн хэрэгслийн олон улсад түгээн сурталчилах чадамжийг сайжруулж, Хятадын болон өвөр Монголын түүхийг сайтар түгээнэ. Бүс нутгийн болон улс орны онцлогтой судалгааг эрчимжүүлнэ. Илүү олон соёлын үйлдвэрлэл эрхлэгч, шилдэг соёлын бүтээгдэхүүнийг дэлхийд гарахыг дэмжинэ.

43. Соёлын салбарыг эрчимтэй хөгжүүлэх

Хятадын соёлын суурь өвийг баримталж, Хятадын соёл иргэншлийн бэлгэдэл, соёлын мөн чанарыг товойлгон таниулж, уламжлалт онцгой өв соёлыг хамгаалах, өвлөх, ашиглахыг эрчимжүүлж, ард түмэнд өндөр чанартай соёлыг хүртээмжтэй болгоно.

43.1. Урлагийн шилдэг бүтээлийн түвшинг дээшлүүлэх

Ард түмнийг чиглэсэн голлосон бүтээлийн чиглэлийг баримталж, соёлын шинэ бүтээлч чадамжийг сайжруулж, сайн соёлын орчинг бүрдүүлнэ. Урлагийн бүтээлийн

инновацийг дэмжиж, урлагийн шилдэг бүтээлийн бүтээлч төслийг, шинэ үеийн Өвөр Монголын уран зохиолын оргил төслийг, шинэ үеийн тайзны урлагийн бүтээлийн төслийг, соёл аялал жуулчлалын интеграцчилсан тоглолтын бүтээгдэхүүн хөгжүүлэлтийн төслийг хэрэгжүүлж, урлагийн бүтээлийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээний системийг сайжруулж, хэвлэл мэдээлэл, радио, кино, уран зохиол, урлагийн салбаруудад ард түмний сонирхдог илүү олон шилдэг бүтээлүүдийг бий болгоход дэмжлэг үзүүлнэ. Урлагийн онол болон шүүмжлэл, судалгааг сайжруулж, дэмжлэг үзүүлнэ. Урлагийн тэргүүлэгч боловсон хүчин, шилдэг багийг дэмжих хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, бүтэц зохион байгуулалт сайтай, шинэлэг, санаачилгатай өндөр түвшний соёлын боловсон хүчинг бий болгоно.

43.2. Нийтийн соёлын үйлчилгээний түвшинг дээшлүүлнэ.

Соёлын ард иргэдэд хүртээмжтэй байдлыг инновацийн төслийг хэрэгжүүлж, өндөр чанартай соёлын нөөцийг шууд орон нутгийн түвшинд хүргэнэ. Олон нийтэд чиглэсэн соёлын арга хэмжээг өргөнөөр зохион байгуулж, ард иргэдэд зориулсан тоглолт, үзүүлбэрийг зохион байгуулж, ард иргэдийн урлагийн баг, хамтлагийг бэхжүүлж, интернэт орчинд шинэ төрлийн олон нийтийн урлагийг хөгжүүлэх.

Нийтийн соёлын үйлчилгээний чанар, үр ашгийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж, шинэ төрлийн нийтийн соёлын орон зайг бий болгох ажлыг дэмжиж, хотын номын өргөө, орон нутгийн соёлын буудал, соёлын коридор гэх мэт байгууллагуудыг түшиглэн ард иргэдэд ойр соёлын үйлчилгээг хүргэж, “Номын үнэртэй Өвөр Монгол”-ыг бүтээн байгуулна.

Нийтийн соёлын байгууламжийг үнэ төлбөргүй, цагийн хувиар болон сунгаж ажиллуулах хэлбэрээр нээхийг дэмжиж, шөнийн сэдэвчилсэн үйлчилгээ явуулахыг урамшуулна. Нийтийн соёлын бүх төрлийн байгууламжийн нөөцийг идэвхтэй ашиглаж, гудамж, хороо бүрт олон нийтийн зориулалттай жижиг театрын нэг хэсгийг шинэчлэн сайжруулна. Нийтийн соёлын байгууламжийн өмчийн болон ашиглах эрхийн ялгах зохицуулалтын шинэчлэлийг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.

Нийгмийн хүчийг нийтийн соёлын үйлчилгээнд оролцуулах механизмыг сайжруулна. Шинэ төрлийн радио, телевизийн сүлжээний бүтцийг бэхжүүлж, интернэт телевизийн үндсэн зардлаас гадна олон дамжлагаар нэмэлт төлбөр төлөхөөр зохион байгуулагдсан, төвөгтэй, давхардсан үнийн бүтцийг зохицуулах ажлыг гүнзгийрүүлж, ухаалаг радио, телевизийн “хилийн бүс хөгжүүлэх” төслийн хэрэглээ, үйлчилгээг хадгалах, бүс нутгийн яаралтай дуут дохиоллын системийг байгуулах, ухаалаг радио, телевизийн хөдөө орон нутгийн төслийн үйлчилгээний чадамжийг хөгжүүлэх ажлыг түргэтгэнэ.

Шинэ үеийн Улаан морин тойргийн үүрэг, чиглэлүүдийг бэхжүүлнэ. Ном хэвлэл, зохиогчийн эрхийг хамгаалах, ашиглах ажлыг дэмжинэ. Архивын салбарыг хөгжүүлэхийг дэмжиж, архивын удирдлага, нийтийн үйлчилгээний чадамжийг дээшлүүлнэ. Түүхийн томоохон бүтээлийн ажлын бүтцийг шуурхай бүрдүүлж, гурав дахь шатны түүхийн шинэчлэлийн ажлыг бүхэлд нь хэрэгжүүлнэ.

43.3. Соёлын өвийг хамгаалах, өвлүүлэн дамжуулахыг бэхжүүлнэ.

Хятадын шилдэг уламжлалт соёлыг өвлүүлэн хөгжүүлэх төслийг гүнзгий хэрэгжүүлж, чухал соёлын болон байгалийн өвийг системтэйгээр хамгаалж, Хятадын соёл иргэншлийн бэлгэдлийн тогтолцоог бүрдүүлэхэд илүү түүх, соёлын элемент нэмж оруулна. Хятадын соёл иргэншлийн гарал үүслийг судлах төслийг гүнзгий хэрэгжүүлж, Улаан толгодын соёлын дурсгал зэрэг өвийг ЮНЕСКО-д бүртгүүлэх ажлыг түргэн явуулж, Хан хэрэм, Хуанхэ мөрний соёл, Баруун Ляохэ мөрний соёл, Жүян соёлын судалгааг гүнзгийрүүлнэ.

Соёлын өвийг хамгаалах хяналтын тогтолцоог бүрдүүлнэ. Хан хэрэм, Хуанхэ улсын соёлын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн Өвөр Монгол дахь хэсгийг байгуулах ажлыг ахиулна. Түүхэн соёлын алдартай хотууд, гудамж, хороолол, тосгон, сууринуудыг үр дүнтэй хамгаалах, амьд хэвээр нь өвлүүлэн дамжуулахыг бэхжүүлнэ. Музей болон бусад соёлын байгууллагуудыг шинэчлэх, сайжруулах, үйл ажиллагааг тогтмол хангах ажлыг эрчимжүүлж, дунд болон жижиг музейг хөгжүүлэх хөтөлбөрийг тасралтгүй хэрэгжүүлж, соёлын өвийг амьд ашиглах түвшинг дээшлүүлнэ.

Бие даасан биет бус соёлын өвийг бүс нутгийн хэмжээнд бүхэлд нь хамгаалах ажлыг дэмжиж, дөрвөн шатлалтай нэрсийн жагсаалтыг боловсронгуй болгох, өвийг хамгаалах, өвлүүлэх түвшинг сайжруулна.

“Ардын хөгжмийн Хятад” төслийг хэрэгжүүлж, орон нутгийн бүжгэн жүжгийн салбарын сэргэлтийн төслийг дэмжинэ.

Тусгай багц 31. Соёлын ажлыг идэвхтэй хөгжүүлэх				
(1)	Урлагийн	бүтээлийн	чанарыг	дээшлүүлэх
Чухал сэдэвчилсэн бүтээлүүдийг сайн зохион байгуулж, жил бүр 10 шилдэг жүжиг, 50 хөгжим, бүжиг, жүжиг, дуу, орон нутгийн дуу, хуур, акробат зэрэг шилдэг бүтээлүүдийг гаргах.				
(2)	Соёлын	өвийг	хамгаалах,	уламжлах
Чухал түүх, соёлын өвийг хамгаалах томоохон төслүүдийг гүйцэтгэж, түүх, соёлын өвийн аюулгүй байдлын хяналтын системийг боловсронгуй болгох. Хувьсгалын өвийг холбосон хамгаалалт, ашиглалтыг дэмжиж, Циньжядао зэрэг түүх, соёлын өвийг хамгаалах, уламжлах, идэвхтэй ашиглах ажлыг урагшлуулах. Соёлын экологийн хамгаалалтын бүс байгуулах ажлыг дэмжих.				
(3)	Улаан морин цэргийн	үйлчилгээний	чанарыг	дээшлүүлэх
Улаан морин цэргийн "Давхар зуун" ¹⁰ бүтээлийг дээшлүүлэх төслийг хэрэгжүүлэх. "Улаан морин цэрэг +" нэгдсэн хөгжлийг гүнзгийрүүлж,				

¹⁰ “Давхар зуун” нь зуу шилдэг бүтээл болон зуу бүтээлийн гол хүчин бэлтгэх хоёр зорилтыг хэлнэ. Зуу шилдэг бүтээл: Чанартай 100 тайзны урлагийн бүтээл туурвих. Зуу бүтээлийн гол хүчин: бүтээл туурвих, найруулах чадвартай 100 орчим мэргэжилтэн бэлтгэж, улаан морин цэргийн бие даан бүтээх чадварыг дээшлүүлэх.

"Сурах, бүтээх, тоглох" үйл ажиллагаа, "Баяр хөөр, соёл иргэншлийг ард түмэнд хүргэх" үндсэн түвшинд үйлчилгээ үзүүлэх үйл ажиллагааг явуулж, Улаан морин цэргийн цахим хэлбэрт оруулан тоон хөгжлийг бэхжүүлэх.

44. Соёлын үйлдвэрлэлийн хөгжлийг түргэтгэх

Соёлын үйлдвэрлэлийн болон зах зээлийн тогтолцоог боловсронгуй болгох, соёлын менежментийн болон үйлдвэрлэл, үйл ажиллагааны механизмыг сайжруулах, чанартай соёлын бүтээгдэхүүний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг соёлын хүчээр дэмжиж ажиллана.

44.1 Соёлын үйлдвэрлэлийн тогтолцоог боловсронгуй болгох

Соёлын үйлдвэрлэлийн томоохон төсөл хэрэгжүүлж, стратегийг ахиулна. Уламжлалт соёлын үйлдвэрлэлийн хэв маягийг шинэчлэх, үйлдвэрлэлийг тэлэх, нийлүүлэлт болон сүлжээг нэмэгдүүлэх, онцлог давуу талтай үйлдвэрлэлийн кластерийг бий болгох, нэр хүндтэй соёлын брэндийг хөгжүүлнэ. Соёлын үйлдвэрлэлд хувийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

"Соёл+шинжлэх ухаан, технологи+хүний нөөц" механизмыг сайжруулах, соёл, технологийн нэгдлийг дэмжиж, соёлын үйлдвэрлэлийг цахим болон ухаалаг мэдээллийн технологид шилжүүлэх, соёл-технологийн инновацийн платформуудыг байгуулах, хэвлэл мэдээлэл, олон нийтийн мэдээлэл, соёлын өв зэрэг салбарт ӨЗО-ы түшиц лаборатори байгуулахыг дэмжинэ.

Цахим агуулгатай үйлчилгээ, ухаалаг соёлын тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэл, цахим анимейшн, бодит үзүүлбэрүүд, онлайн болон богино хэмжээний бүтээлүүд зэрэг соёлын шинэ үйлдвэрлэлийн чиглэлийн хөгжлийг дэмжинэ.

44.2 Соёлын салбарын байгууллагын бүтэц, механизмыг өөрчлөх

Намын удирдлагууд, Засгийн газрын хяналт удирдлага, салбарын өөрийгөө зохицуулах механизм, нийгмийн хяналт, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хууль ёсны үйл ажиллагаа зэрэг соёлын удирдлагын систем, үйлдвэрлэл, үйл ажиллагааны механизмыг сайжруулна.

Соёлын салбарын төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, соёлын байгууллагуудын шинэчлэлийг төрөлжүүлэн ахиулж, төрийн өмчит урлагийн хамтлагуудын шинэчлэлийг түргэтгэж, "хамтлаг + компани" загварыг дэмжиж, зах зээлийн зарчмаар хөгжих арга замыг судалж, хөгжлийн эрч хүчийг нэмэгдүүлнэ.

Нэгдсэн байдлаар нээлттэй болгох, шат дараатайгаар соёлын зах зээлийг түргэтгэхийн тулд соёлын зах зээлийн эрх зүйн болон зохицуулалтын системийн шинэчлэлүүдийг хэрэгжүүлэх. Соёлын шинэ хэлбэр, шинэ бизнес загварын онцлогт нийцсэн зөвшөөрөл олголт, бүртгэл болон хяналтын механизмыг бий болгож, кино,

телевизийн бүтээл, интернэтэд суурилсан аудио-видео контент зэрэг салбаруудын зөвшөөрлийн тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлэх. Мөн цахим уран зохиол, онлайн тоглоом, сүлжээний аудио-видео контентын эрүүл, зохистой хөгжлийг чиглүүлж, зохицуулах.

АРВАН ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. Хүн амын амьдралын чанарыг сайжруулж, нийтээрээ баян чинээлэг болох ажлыг бодитой ахиулна

Ард иргэд төвтэй хөгжлийн үзэл баримтлалыг гүнзгий хэрэгжүүлж, боломждоо тулгуурлан бүх хүчээ дайчлах зарчмыг баримтална. Нийтэд хүртээмжтэй, суурь шинжтэй, хамгийн доод баталгааг хангах нийгмийн халамж, амьжиргааг баталгаажуулах тогтолцоог бэхжүүлж, иргэдийн яаралтай, хүнд, санаа зовоосон асуудлуудыг үр дүнтэй шийдвэрлэнэ.

Үндсэн нийтийн үйлчилгээний тэгш хүртээмжийг шат дараатайгаар урагшлуулж, “хоёр тогтвортой байдал”-ын зорилтыг ханган биелүүлж, орчин үеийн хөгжил, бүтээн байгуулалтын үр өгөөжийг бүх үндэстний ард иргэдэд илүү өргөн, илүү шударгаар хүртээнэ.

45. Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих, өндөр чанартай бүтээмжийг бий болгох

Ажил эрхлэлтийг эн тэргүүнд тавих стратегийг гүнзгий хэрэгжүүлж, түүнийг дэмжих механизмыг боловсронгуй болгож, хөгжлийн загварыг бүрдүүлнэ. Ажлын байрны боломжийг хангалттай бий болгож, ажил эрхлэлтийн орчныг шударга, бүтцийг оновчтой болгох, хүний нөөц ба ажлын байрыг үр ашигтай хуваарилах, хөдөлмөрийн харилцааг зохистой, эв зетэй байлгахыг зорьж ажиллана.

45.1. Ажлын байр нэмэгдүүлнэ

Ажлын байрыг тогтвортой хадгалах, өргөжүүлэх, чанарыг сайжруулах цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэн тэргүүний бодлого болгоно. Өндөр чанартай, бүрэн хөдөлмөр эрхлэлтийг эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн үндсэн зорилт болгон тавина. Салбарын хөгжил болон хөдөлмөр эрхлэлтийг уялдуулж, бүх төрлийн аж ахуйн нэгжийг ажлын байр хадгалах, нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ. Шинэ мэргэжил, шинэ ажлын байр бий болгохыг идэвхтэй дэмжинэ.

Хөдөлмөр эрхлэлтийн нөлөөллийн үнэлгээний тогтолцоог боловсронгуй болгож, гадаад орчны өөрчлөлт болон хиймэл оюун зэрэг шинэ технологийн нөлөөг иж бүрнээр зохицуулна. Хөдөлмөр эрхлэлтийн бодлогыг аж үйлдвэр, хөрөнгө оруулалт, гадаад худалдаа, хэрэглээ, санхүүгийн бодлоготой уялдуулан хэрэгжүүлнэ. Уян хатан хөдөлмөр эрхлэлт болон шинэ хэлбэрийн ажлын байрыг эрүүлээр хөгжүүлэх, их дээд сургуулийн төгсөгчид, тариачин, цэргээс халагдсан иргэд зэрэг гол бүлгийн ажил эрхлэлтийг тогтвортой нэмэгдүүлэхэд анхаарна. Хүндрэлтэй иргэдэд тусламж, дэмжлэг үзүүлж, ажилгүй иргэдийг дахин ажлын байраар хангана. Өрх бүрхийг ажлын байраар хангах зорилтыг тасралтгүй

хэрэгжүүлнэ.

“Өвөр Монголд бизнес эрхлэлтийг дэмжих” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, сургалт, үйлчилгээ, инкубаци, арга хэмжээний цогц дэмжлэгийн тогтолцоог бүрдүүлнэ. Бизнес инкубатор, гарааны бизнесийн хөгжлийг сайжруулна. “15 дугаар таван жил”-ийн хугацаанд хот суурин газарт шинээр 900 мянган ажлын байр бий болгоно.

45.2. Бүтцийн шинжтэй хөдөлмөр эрхлэлтийн зөрчлийг шийдвэрлэх

Хүний нөөцийн эрэлт, нийлүүлэлтийн уялдааг сайжруулж, ажил сонголт болон ажил олголтын ойлголтыг зөв чиглүүлнэ. Боловсролын нийлүүлэлтийг хөдөлмөрийн зах зээлийн хэрэгцээтэй нийцүүлж, хүнийг чадварт нь тохирсон ажилд байршуулж, авьяас чадварыг нь бүрэн ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

“Ур чадвар ирээдүйг гэрэлтүүлнэ” сургалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлж, 500 мянгаас дээш хүнийг мэргэжлийн ур чадварын сургалтад хамруулна. Насан туршийн ур чадварын сургалтын тогтолцоог бүрдүүлж, ур чадварт суурилсан цалингийн урамшууллыг бэхжүүлнэ. Техникийн боловсролыг чанаржуулах хөтөлбөр хэрэгжүүлж, өндөр чанартай төрийн өмчит техникийн сургуулиудыг олноор байгуулна.

“Ур чадварт суурилсан аж ахуйн нэгжийг дэмжих” арга хэмжээг хэрэгжүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийн сан, ажилгүйдлийн даатгалын сан зэрэг эх үүсвэрийг ашиглан мэргэжлийн сургалтыг дэмжинэ. Өндөр ур чадвартай боловсон хүчний бааз суурийг бэхжүүлэх хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, дадлагын төв, ур чадварын сургалтын бааз, мастер ур чадварын студи байгуулахыг дэмжинэ.

45.3. Хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээ болон ажилчдын эрхийг хамгаална.

Олон нийтийн хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний тогтолцоог бэхжүүлж, үйлчилгээг орон нутагт хүргэнэ. Түр ажлын зах зээл, төв, “гэрийн ойролцоох” үйлчилгээний цэгүүдийг сайжруулж, хотын “15 минутын хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний хүрээ”-г бий болгоно.

Өвөр Монголын хөдөлмөр эрхлэлтийн платформыг шинэчилж, ажлын байрны мэдээллийг нэгтгэн түгээх тогтолцоог сайжруулна. “Их өгөгдөл+хүрч үйлчлэх” хосолсон арга барилыг нэвтрүүлж, үйлчилгээний нарийвчлалыг нэмэгдүүлнэ. Нэгдсэн стандартчилагдсан хөдөлмөрийн зах зээлийн тогтолцоог бүрдүүлж, чанартай хүний нөөцийн үйлчилгээний байгууллагуудыг татан оролцуулна.

Ажилгүйдлийн эрсдэлийг хянах, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог боловсронгуй болгож, хөдөлмөрийн харилцааны зохицуулалтыг сайжруулна. Хөдөлмөрийн гэрээний тогтолцоог бүрэн хэрэгжүүлж, цахим гэрээг өргөн ашиглана. Платформ хөгжүүлэгч компаниудыг шударга дүрэм тогтоож, хуульд нийцсэн хөдөлмөр эрхлэлтийг хангахад чиглүүлнэ.

Ажилчдын эрхийг хамгаалах, хөдөлмөрийн хяналт шалгалтыг чангатгаж, хөдөлмөрийн зах зээлийн эмх замбараагүй байдлыг цэгцэлнэ. Ажлын байрны ялгаварлан гадуурхалт, цалин хөлс олгохгүй байх, хууль бусаар ажлаас халах зэрэг зөрчлийг таслан зогсоож, санаатай зөрчил гаргасан этгээдүүдэд хуулийн хатуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

46. Орлогын хуваарилалтын тогтолцоог боловсронгуй болгох

Хөдөлмөрт суурилсан хуваарилалтыг үндсэн чиглэл болгож, олон хэлбэрийн орлогын хуваарилалтыг хослуулан хөгжүүлж, иргэдийн орлогыг улсын дунджийн дээд түвшинд тогтвортой байлгана.

46.1. Иргэдийн орлогын эх сүвгийг нэмэгдүүлэх

Хот, хөдөөгийн иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлж, бага орлоготой иргэдийн орлогыг өсгөж, дундаж орлоготой бүлгийн эзлэх хувийг нэмэгдүүлэн, “чидун” хэлбэрийн орлогын бүтэц бүрдүүлнэ.

Цалин хөлсний орлогыг нэмэгдүүлж, цалингийн өсөлтийн зохистой механизм, төлбөрийн баталгаа болон доод цалингийн шинэчлэлийн тогтолцоог боловсронгуй болгоно. Зөвшилцлийн тогтолцоог нэвтрүүлнэ. Төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн цалингийн тогтолцоог шинэчилж, төрийн байгууллагын цалин, нэмэгдлийг сайжруулна.

Хөдөлмөрөөр орлого олох боломжийг нэмэгдүүлэх бодлогыг өргөжүүлж, хувиараа бизнес эрхлэхийг дэмжинэ. Орон нутгийн санхүүгийн батлан даалтын байгууллагуудаар дамжуулан хөдөө аж ахуй, жижиг дунд бизнес, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийг дэмжинэ. Мал аж ахуй, боловсруулах үйлдвэрлэл, худалдаа, хөдөө орон нутгийн үйлчилгээний орлогыг нэмэгдүүлж, аялал жуулчлалаар дамжуулан орлогыг өсгөнө.

Хөрөнгийн орлогыг нэмэгдүүлэх боломжийг бүрдүүлж, түрээсийн зах зээлийг хөгжүүлэн, иргэдийн санхүүгийн бүтээгдэхүүнийг зохистой хөгжүүлнэ. Орон нутгийн хамтын өмчийн эдийн засгийг бэхжүүлнэ. Нийгмийн халамж, шилжүүлгийн орлогыг тогтвортой нэмэгдүүлнэ.

46.2. Орлогын хуваарилалтын зохицуулалтыг нэмэгдүүлэх

Эхний хуваарилалт, дахин хуваарилалт, гуравдагч хуваарилалт зэргийг уялдуулах тогтолцоог бүрдүүлж, үндэсний орлогод эзлэх хүн амын орлогын эзлэх хувь болон анхдагч хуваарилалтад хөдөлмөрийн хөлсний эзлэх хувийг нэмэгдүүлнэ. Зах зээлд оруулсан хувь нэмрийг үнэлж, хувь нэмрээр нь цалин хөлс тогтоодог анхдагч хуваарилалтын механизмыг боловсронгуй болгож, сайн ажилласан нь ихийг, ур чадвар өндөртэй нь илүү ихийг, шинийг санаачлагч нь илүү ихийг авах зарчмыг дэмжинэ.

Дахин хуваарилалтын зохицуулах үүргийг гүйцэтгэж, нийгмийн даатгал, нийгмийн халамж, шилжүүлгийн төлбөр зэрэг бодлогыг боловсронгуй болгоно. Гуравдагч хуваарилалтын механизмыг сайжруулж, олон нийтийн буяны үйлс хөгжүүлэхийг дэмжинэ. Мөн сайн дурын болон боломж нөөцтэй аж ахуйн нэгж, нийгмийн байгууллага, хувь хүмүүсийг олон нийтийн буяны үйлсэд идэвхтэй оролцоход дэмжлэг үзүүлнэ.

Орлогын хуваарилалтын дэг журам, баялгийн хуримтлалын механизмыг зохицуулж, хөдөлмөрч, шинийг санаачлагч иргэдийг хууль ёсны дагуу орлогоо нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ. Түрүүлж орлогоо нэмэгдүүлсэн нь бусдыгаа дэмжиж, хамтын хөгжилд хувь нэмэр оруулахыг урамшуулна. Хэт өндөр орлогыг зохистойгоор зохицуулж, хууль бус орлогыг таслан зогсооно.

47. Олон шатлалт нийгмийн хамгааллын тогтолцоог боловсронгуй болгоно

Нийгмийн хамгааллын тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, бүх нийтийг хамарсан, хот хөдөөг нэгдсэн зохицуулалттай, шударга, жигд, аюулгүй, тогтвортой шаталсан нийгмийн хамгааллын тогтолцоог бүрдүүлж, нийгмийн хамгааллын баталгааг бэхжүүлнэ.

47.1. Нийгмийн даатгалын хамралт, чанарыг нэмэгдүүлэх

Бүх нийтийг даатгалд хамруулах төлөвлөгөөг чанартай хэрэгжүүлж, уян хатан хөдөлмөр эрхлэгч, тариачин, малчин болон шинээр хөдөлмөр эрхлэгчдийн даатгалд хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

Олон шатлалт тэтгэврийн даатгалын тогтолцоог идэвхтэй хөгжүүлж, хот, хөдөөгийн оршин суугчдын суурь тэтгэврийн даатгалын санхүүжилт, тэтгэмжийн зохистой нэмэгдлийн механизмыг боловсронгуй болгоно. Хот, хөдөөгийн суурь тэтгэврийн хэмжээг үе шаттай нэмэгдүүлнэ.

Улсын хэмжээнд ажиллагсдын суурь тэтгэврийн даатгалын тэтгэмжийг зохицуулах механизмыг хэрэгжүүлж, аж ахуйн нэгжид ажиллагсдын суурь тэтгэврийн даатгалыг улсын хэмжээнд нэгдсэн санхүүжилт, зохицуулалтад шилжүүлнэ. Орон нутгийн төсвөөс тэтгэврийн даатгалын санд нэмэлт хөрөнгө төвлөрүүлэх урт хугацааны тогтвортой механизмыг бүрдүүлж, төрийн болон төсвийн байгууллагын тэтгэврийн сангийн нэгдсэн зохицуулалтын түвшинг нэмэгдүүлэх боломжийг судална.

Аж ахуйн нэгжийн нэмэлт тэтгэврийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, иргэний хувийн тэтгэврийн тогтолцоог бүрэн хэрэгжүүлж, арилжааны тэтгэврийн даатгалын зохистой, үе шаттай хөгжлийг дэмжинэ.

Олон шатлалт эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоог боловсронгуй болгож, суурь эрүүл мэндийн даатгал, хүнд өвчний даатгал, эмнэлгийн тусламж зэрэг гурвалсан тогтолцоог сайжруулна. Суурь эрүүл мэндийн даатгалыг бүс нутгийн

хэмжээнд нэгдсэн зохицуулалтад шилжүүлж, арилжааны эрүүл мэндийн даатгалын баталгааг нэмэгдүүлнэ. Ажлын байрны гэмтэл, мэргэжлээс шалтгаалах өвчний даатгалын тогтолцоог хэрэгжүүлж, ажилгүйдэл болон үйлдвэрлэлийн ослын даатгалын хамралтыг нэмэгдүүлнэ. Урт хугацааны асаргааны даатгалын тогтолцоог үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн хяналтын урт хугацааны механизмыг бүрдүүлж, нийгмийн даатгалын сангийн төсвийн удирдлагын тогтолцоог тууштай хэрэгжүүлж, сангийн хөрөнгийн үнэ цэнийг хадгалж, өсөлтийг нэмэгдүүлнэ.

Нийгмийн даатгалын үйлчилгээний удирдлага, зохион байгуулалтын тогтолцоог оновчтой болгоно. Төрийн үйлчилгээ, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, эмийн худалдан авалт, нийтийн тээврийн салбарт нийгмийн даатгалын картыг иргэдэд зориулсан нэгдсэн үйлчилгээний “нэг карт”-ын хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.

47.2. Давхарга, ангилалд суурилсан нийгмийн халамжийн тогтолцоог цогцоор хэрэгжүүлнэ

Нийгмийн халамжийн тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, амьжиргааны суурь халамж, тусгай халамж зэргийг гол бүрэлдэхүүн хэсэг болгож, тусламжийн тогтолцоог сайжруулна.

Амьжиргааны суурь халамж болон тусгай халамжийн тогтолцоог сайжруулж, халамжийн стандартыг тухайн нөхцөлд байдалд уялдуулан шинэчилж, амьжиргааны доод түвшинд ойр болон зардлын дарамтад орсон өрхүүдэд дэмжлэг үзүүлнэ.

Яаралтай болон гэнэтийн нөхцөлд үзүүлэх тусламжийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, хүндрэл үүссэн тохиолдолд тухайн газар дээр нь шуурхай тусламж үзүүлэх механизмыг хэрэгжүүлнэ. Нийгмийн халамжийн бодлогын уялдаа холбоо, зохицуулалтыг бэхжүүлж, “материаллаг дэмжлэг + үйлчилгээ” -г хослуулсан цогц тусламжийн загварыг бий болгоно.

Нийгмийн тусламжийн “нэг асуудлыг үр ашигтай, цогцоор шийдвэрлэх” шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, өрх (иргэн) бүрд чиглэсэн шийдвэрлэлт нь хяналт, үнэлгээтэйгээ уялдсан цогц тусламжийн тогтолцоог бий болгоно.

47.3. Үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын чанартай хөгжлийг дэмжинэ

Үл хөдлөх хөрөнгийн хөгжлийн шинэ загварыг шуурхай бүрдүүлж, хүн-орон сууц-газар-санхүүгийн уялдаа холбоог хангасан тогтолцоог бий болгоно. Ингэснээр зах зээлийн эрэлт, нийлүүлэлтийн тэнцвэрийг хангаж, салбарын бүтцийг зохистой болгоно. Мөн барилгын төслүүдийн компанийн систем болон санхүүжилтийн тэргүүлэх банкны системийг дэмжиж, ашиглалтад орсон орон сууцыг борлуулах ажлыг дэмжинэ.

Нийтийн болон баталгаат түрээсийн, мөн борлуулалтын хэлбэртэй баталгаат орон сууцад тулгуурласан олон шатлалт орон сууцны тогтолцоог сайжруулж, хот суурин газрын ажилчин, албан хаагчид болон нийгмийн эмзэг бүлгийн өрхийн орон сууцны хэрэгцээг хангана. Тогтвортой ажиллаж, байнга оршин суудаг боловч бүртгэлгүй иргэд болон нийгмийн эмзэг бүлгийн өрхийг нийтийн түрээсийн орон сууцанд хамруулахыг дэмжинэ.

Үл хөдлөх хөрөнгийн бодлогыг оновчтой болгож, хот бүрийн онцлогт нийцүүлэн орон сууцны нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлж, орон сууцны чанарыг дээшлүүлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлэн, аюулгүй, тав тухтай, ногоон, ухаалаг “сайн орон сууц” барихыг дэмжинэ.

Үл хөдлөх хөрөнгийн менежментийн үйлчилгээний чанарыг эрс сайжруулж, орон сууцны түрээсийн зах зээлийг зохистой хөгжүүлж, зах зээлийн зарчимд нийцсэн, мэргэжлийн түрээсийн байгууллагуудыг дэмжинэ. Барилгын төлөвлөлтөөс эхлээд ашиглалт, засвар үйлчилгээ хүртэлх бүх үе шатанд аюулгүй байдлыг нэгдсэн байдлаар удирдах тогтолцоог бий болгоно.

48. Суурь нийтийн үйлчилгээний тэгш хүртээмжийг ахиулах

2035 он гэхэд суурь нийтийн үйлчилгээний тэгш хүртээмжийг хэрэгжүүлэх зорилтыг баримтлан, суурь нийтийн үйлчилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгож, түүний тэнцвэртэй байдал болон хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

48.1. Суурь нийтийн үйлчилгээний чанар, үр ашгийг бүх талаар дээшлүүлнэ

Хүн ам болон үйлчилгээний хэрэгцээний өөрчлөлтөд нийцүүлэн боловсрол, нийгмийн халамж, эрүүл мэнд, соёл, спорт зэрэг гол салбарын нийтийн үйлчилгээний хөгжлийн чиглэл, зохион байгуулалтыг оновчтой болгоно. Суурь нийтийн үйлчилгээний нөөцийг доод шатанд шилжүүлж, бүс нутгийн тэнцвэртэй хуваарилалтыг дэмжинэ. Аймаг, сумын хэмжээнд суурь нийтийн үйлчилгээний нийлүүлэлтийг уялдуулан зохицуулж, бүс нутгуудын хоорондох нөөцийн ялгааг аажмаар багасгана.

Үндэсний суурь нийтийн үйлчилгээний тэгш хүртээмжийг үнэлэх шаардлагыг хэрэгжүүлж, төсвийн зарлагад эзлэх нийтийн үйлчилгээний зардлын хувийг зохистойгоор нэмэгдүүлнэ. Одоо байгаа нийтийн үйлчилгээний байгууламжийг нэгдсэн байдлаар ашиглах тогтолцоог бүрдүүлж, үйлчилгээний байгууламжийн барилга, ашиглалт, удирдлагыг сайжруулна. Мөн цахим, ухаалаг технологийг нийтийн үйлчилгээтэй гүнзгий уялдуулна.

48.2. Суурь нийтийн үйлчилгээг байнгын оршин суугаа газраар олгох тогтолцоог хэрэгжүүлнэ

Байнгын оршин суугаа газраар суурь нийтийн үйлчилгээ үзүүлэх тогтолцоог шат дараатайгаар нэвтрүүлж, хот суурин газрын суурь нийтийн үйлчилгээг бүх байнгын оршин суугчдад хамруулахыг зорино. Орон нутгийн онцлогт тохируулан

үйлчилгээ үзүүлэх хэлбэрийг ялган нарийвчилж, хүн ам төвлөрөн суурьшиж буй бүс нутагт ажил эрхлэлт, оршин суусан хугацааг үндсэн шалгуур болгон хомс үйлчилгээний шаталсан нийлүүлэлтийг стандартчилах ажлыг хэрэгжүүлнэ.

Хүн ам цөөн болон хүн ам буурч буй хот, сумдын нийтийн үйлчилгээний байгууламжийг оновчтой болгоно. Алслагдсан, хүнд нөхцөлтэй бүс нутаг, хөдөө мал аж ахуйн бүсэд уян хатан хэлбэрээр суурь нийтийн үйлчилгээ үзүүлэхийг дэмжинэ. Суурь нийтийн үйлчилгээний санхүүжилтийн тогтвортой механизмыг боловсронгуй болгож, “мөнгө хүнээ даган шилжих”, “дагалдах боломжтой үйлчилгээ” шилжилт, тогтвортой хэрэгжих тогтолцоог бэхжүүлнэ.

49. “Эрүүл Өвөрмонгол”-ыг байгуулахыг эрчимжүүлэх

Ард түмний эрүүл мэндийг хөгжлийн тэргүүлэх стратеги болгон, эх оронч эрүүл ахуйн хөдөлгөөний үр нөлөөг дээшлүүлнэ. Эмнэлгийн үйлчилгээ, урьдчилан сэргийлэлт, эмчилгээ, сэргээн засалт, менежментийг хамарсан иж бүрэн үйлчилгээний төслийг хэрэгжүүлж, өвчнийг эмчлэхэд чиглэсэн бус эрүүл мэндийг хамгаалах, дэмжихэд төвлөрсөн хандлагад шилжинэ. Ингэснээр хүн амын эрүүл мэндийн түвшинг бүх талаар сайжруулна.

49.1. Нийгмийн эрүүл мэндийн тогтолцоог боловсронгуй болгоно

Нийгмийн эрүүл мэндийн чадавхыг нэмэгдүүлж, нийгмийн хамтын оролцоо, эмчилгээ ба урьдчилан сэргийлэлтийн уялдааг дэмжинэ. Халдварт өвчний хяналт, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог орчин үеийн түвшинд хөгжүүлж, эрүүл мэндийн байгууллагуудын өвчнөөс сэргийлэх, хянах үүргийг бэхжүүлнэ.

Халдварт өвчний хяналт, эрт сэрэмжлүүлэх, шуурхай хариу арга хэмжээ авах, эмнэлгийн тусламж, нөөцийн хангалт, хяналт удирдлагын тогтолцоог сайжруулж, тарваган тахал, бруцеллёз зэрэг томоохон халдварт өвчний урьдчилан сэргийлэлт, хяналтыг бэхжүүлнэ. Архаг өвчний нэгдсэн хяналт, орон нутгийн өвчний урьдчилан сэргийлэлт, эмчилгээний чадавхыг бэхжүүлнэ.

Харшлын хам шинжийн нэгдсэн урьдчилан сэргийлэлт, эмчилгээг хэрэгжүүлж, агь ургамал, цэцгийн тоос зэрэг харшил үүсгэгч болон өвчин дамжуулагч биетүүдийн хяналт, зохицуулалтыг шинжлэх ухааны үндэслэлтэйгээр явуулна.

Яаралтай эмнэлгийн тусламж, эмнэлэгт хүргэхээс өмнөх тусламжийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, цусны нөөц, яаралтай хангалтын чадавхыг нэмэгдүүлнэ. Сэтгэцийн эрүүл мэнд, сэтгэл зүйн үйлчилгээний түвшинг дээшлүүлж, нийтлэг сэтгэцийн эмгэгийн урьдчилан сэргийлэлт, эмчилгээ болон өсвөр үеийн сэтгэцийн эрүүл мэндийг дэмжих төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

Мэргэжлээс шалтгаалах өвчний урьдчилан сэргийлэлт, хяналтыг бэхжүүлж, зөв зохистой хооллолтыг дэмжих арга хэмжээ, үндэсний хоол тэжээлийн хөтөлбөр, эрүүл жингийн удирдлагын арга барилыг хэрэгжүүлнэ.

49.2. Эрүүл мэндийн үйлчилгээний нийлүүлэлтийг оновчтой болгох

Эмнэлгийн байгууллагуудын чиг үүргийн байдал, байршлыг оновчтой болгож, шаталсан оношилгоо, эмчилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгоно. “Нэг төв – хоёр жигүүр” бүхий эрүүл мэндийн хөгжлийн шинэ бүтэц бүрдүүлж, чанартай эмнэлгийн нөөцийг өргөтгөн доод шатанд шилжүүлж, бүс нутгийн тэнцвэртэй хуваарилалтыг дэмжинэ.

Улсын болон өөртөө засах орны бүсийн эмнэлгийн төвүүдийн бүтээн байгуулалтыг уялдуулан ахиулж, хамтран байгуулагдсан эмнэлгүүдийн ижил түвшний хөгжлийг дэмжинэ. Хотын нягт уялдаа бүхий эмнэлгийн нэгдлийг гүнзгийрүүлэн хөгжүүлнэ.

Эрүүл мэндийн суурь чадавхыг бэхжүүлэх төслийг бодитой хэрэгжүүлж, хошуу (хот, дүүрэг) болон анхан шатны эрүүл мэндийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны баталгааг сайжруулна. Аймаг, сумын түвшний эрүүл мэндийн нэгдлийг хөгжүүлж, үндсэндээ бүх хошууг хамруулна.

Хөдөө, мал аж ахуйн бүсийн эрүүл мэндийн үйлчилгээний тогтолцоог суурин болон явуулын хэлбэрийг хослуулан хөгжүүлнэ. Өрхийн эмчийн үйлчилгээний хамрах хүрээг нэмэгдүүлж, анхан шатны байгууллагын оношилгоо, эмчилгээний эзлэх хувийг өсгөнө. Эмийн нэр төрөл, хангалтыг баяжуулна.

Хятадын уламжлалт анагаах ухаан (мөн монгол анагаах ухаан)-ы эрүүл мэндийг дэмжих үйл ажиллагааг гүнзгий хэрэгжүүлж, шаталсан байдлаар давуу тал бүхий мэргэжлийн салбаруудыг хөгжүүлнэ. Хошууны түвшний уламжлалт анагаах ухааны эмнэлгүүдийн чанартай хөгжлийг дэмжинэ.

Ерөнхий мэргэжлийн эмч, эмч, сувилагчдын багийг бэхжүүлж, ординаторын сургалтын чанарыг дээшлүүлнэ. Эмнэлгийн тасаг, өрөөг шинэчлэх, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийг сайжруулах ажлыг урагшлуулна. “Интернет + эрүүл мэнд” үйлчилгээний хөгжлийг эрчимжүүлнэ.

49.3. Эрүүл мэндийн үйлчилгээ, даатгал, эмийн салбарын уялдаа холбоотой хөгжлийг дэмжих

Эрүүл мэндийн салбарын тогтолцооны шинэчлэлийг гүнзгийрүүлж, аймаг, хотыг нэгж болгон орон нутгийн онцлогт тохируулан Саньмин хотын эрүүл мэндийн шинэчлэлийн туршлагыг нэвтрүүлнэ.

Нийгмийн ашиг сонирхолд чиглэсэн зарчмыг баримталж, төрийн өмчит эмнэлгүүдийн шинэчлэл, чанартай хөгжлийг дэмжих арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Төрийн эмнэлгийн цалин хөлсний тогтолцоог үе шаттай шинэчилж, орон тооны уян хатан зохицуулалтын механизмыг бүрдүүлнэ. Эмнэлгийн үйлчилгээ төвтэй төлбөрийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, эмнэлгийн байгууллага болон эмнэлгийн ажилтнуудын үйл ажиллагааг стандартчилна.

Хувийн эмнэлгүүдийг төрийн эмнэлгүүдтэй уялдаа, ялгарал бүхий байдлаар

хөгжихийг чиглүүлнэ. Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн ашиглалтыг үр ашигтай болгож, эмийн төвлөрсөн худалдан авалт, даатгалын төлбөр, үлдэгдэл хөрөнгийн ашиглалтын бодлогыг оновчтой болгоно.

Шинэ эм, эмнэлгийн хэрэгслийн өндөр чанартай хөгжлийг дэмжих даатгалын механизмыг боловсронгуй болгож, арилжааны даатгалаар шинэ эмийн төлбөрийг хамруулах хүрээг өргөжүүлэхийг дэмжинэ.

49.4. Спортоор хүчирхэг бүс нутаг байгуулах ажлыг хурдасгах

Нийтийн биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндэсний стратегийг гүнзгий хэрэгжүүлж, нийтийн спортын суурь үйлчилгээний тэгш хүртээмж болон үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлнэ.

Нийтийг хамарсан спортын уралдаан, арга хэмжээг өргөн хүрээнд зохион байгуулж, шинжлэх ухаанд суурилсан дасгал хөдөлгөөний зөвлөмж, зааврын түвшинг нэмэгдүүлнэ. Иргэдэд ойролцоо спортын талбай, орон зайг өргөтгөх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, байнгын оршин суугчдын өөрчлөлтийн чиг хандлагад нийцүүлэн “алтан булан, мөнгөн зах” (ашиглагдаагүй жижиг талбай)-ыг ашиглан “жижиг боловч чанартай” нийтийн биеийн тамирын талбай байгуулна. Нийтийн спортын байгууламжийн нээлттэй үйлчилгээний түвшинг дээшлүүлнэ.

Өсвөр үе, залуучуудын шинжлэх ухаанд суурилсан дасгал хөдөлгөөнийг түгээн дэлгэрүүлж, эрүүл мэндийн оролцоог бэхжүүлнэ. Залуучуудын спортын тэмцээн, арга хэмжээг өргөнөөр зохион байгуулж, нөөц тамирчдыг бэлтгэх “суурь бэхжүүлэх хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлж, хөлбөмбөгийн өсвөрийн сургалтын төвүүдийн бүтээн байгуулалтыг сайжруулна.

Үндэсний наадмын амжилтыг дээшлүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, өвлийн спорт (мөс, цас)-ыг эрчимтэй хөгжүүлнэ. Өндөр түвшний спортын шинжлэх ухаанд суурилсан бэлтгэлийн түвшинг дээшлүүлнэ.

Чанартай спортын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлж, гадна спортын салбарын байршил, зохион байгуулалтыг оновчтой болгоно. Өндөр чанартай гадна спортын аялал жуулчлалын бүс нутгийг хөгжүүлнэ.

Тусгай багц 32: “Эрүүл Өвөрмонгол”-ыг байгуулах
<p>(1) Өндөр түвшний эмнэлгүүдийн чадавхыг дээшлүүлэх төсөл</p> <p>Яаралтай анагаах ухааны тусламжийн бааз, уламжлалт анагаах ухааны өвчнөөс сэргийлэх бааз, уламжлалт эмийн өв уламжлал, инновацийн төв болон өрнө, дорнын анагаах ухааны уялдаа бүхий “гол” эмнэлгүүдийг түргэтгэн байгуулна. Улсын болон өөртөө засах орны бүсийн эмнэлгийн төвүүдийг хөгжүүлж, уламжлалт анагаах ухааны онцлог эмнэлгүүдийг үр ашигтай ажиллуулж, төрийн өмчит эмнэлгүүдийн зэрэглэлийг ахиулна.</p> <p>(2) Эрүүл мэндийн суурь чадавхыг бэхжүүлэх төсөл</p> <p>Аймаг, сумын түвшний эмнэлгийн нэгдлийг сонгон байгуулж,</p>

таван төвийг хөгжүүлнэ. Хошууны эмнэлэг болон чухал төв суурины эмнэлгүүдийн чанарыг сайжруулна.

(3) Цусны аюулгүй байдлыг хангах төсөл

Өөртөө засах орны цусны төвийн төслийн бүтээн байгуулалтыг дэмжиж, аймаг, хотын төвийн цусны станцын хөгжлийг бэхжүүлнэ. Цус цуглуулах, шинжлэх, хадгалах, хуваарилах болон нөөцийн баталгааг сайжруулна.

(4) “Хиймэл оюун ухаан + эрүүл мэнд” шинэ хэрэглээний орчны төсөл

Бүх нийтийн эрүүл мэндийн цахимжилтыг хөгжүүлж, улс-өөртөө засах орон-аймаг-сум-багийн түвшинд эрүүл мэндийн мэдээллийг харилцан холбож, бүх иргэдийн эрүүл мэндийн мэдээллийн цахим бүртгэлийг бүрдүүлнэ. Бүх төрлийн эрүүл мэндийн байгууллагын мэдээллийг уялдуулж, эмчилгээ, даатгал, эмийн салбарын мэдээллийг хамтран ашиглана. Хоёрдугаар түвшнээс дээш эмнэлгүүдийн шинжилгээ, дүрс оношилгооны мэдээллийг бодит цаг хугацаанд харилцан ашиглах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

(5) Өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, хянах тогтолцооны бүтээн байгуулалтын төсөл

Өвөрмонголд үндэсний бүсийн нийгмийн эрүүл мэндийн төв байгуулна. Зүүн, төв, баруун бүсэд өөртөө засах орны түвшний нийгмийн эрүүл мэндийн 3 төвийг төлөвлөн байгуулна. Халдварт өвчний ухаалаг хяналт, эрт сэрэмжлүүлэх системийг хоёрдугаар түвшнээс дээш бүх эмнэлгүүдэд 100% нэвтрүүлж, цаашид аажмаар анхан шатны эмнэлгийн байгууллагад нэвтрүүлнэ.

(6) Өндөр түвшний спортын арга хэмжээг зохион байгуулах

2026 онд Өвөрмонголын өөртөө засах орны 60 дугаар их наадмыг, 2029 онд Өвөрмонголын 12 дугаар үндэсний цөөнхийн уламжлалт спортын наадмыг зохион байгуулна.

(7) Онцлог спортын арга хэмжээний брэндийг хөгжүүлэх

“Мөсөн луут завины наадам”, “Морин А зэрэглэлийн лиг” зэрэг брэнд тэмцээнүүдийг зохион байгуулж, “Өвөрмонголын олон улсын өвлийн марафон”, “Монгол адууны дээд зэрэглэлийн уралдаан”, “Эрдэнэтийн тал нутаг” зэрэг цуврал арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Спортын эдийн засгийн үр өгөөжийг идэвхжүүлж, спортын хэрэглээний чадавхыг нээнэ.

50. Хүн амын өндөр чанартай хөгжлийг ахиулах

Хүн амын хөгжлийн шинэ хэв шинжийг гүнзгий ойлгож, бүх талаар уялдуулан, төрөлтийг дэмжсэн нийгэм байгуулах төсөл болон суурь тэтгэврийн үйлчилгээний тогтолцоог оновчтой болгох төслийг хэрэгжүүлнэ. Ингэснээр хүн амын өндөр чанартай, урт хугацааны тэнцвэртэй хөгжлийг хангана.

50.1. Төрөлтөд ээлтэй нийгэм байгуулах

Төрөлтийг дэмжих бодлогын чиг баримжааг баримталж, гэр бүлийн хүүхэд төрүүлэх, өсгөн хүмүүжүүлэх, боловсрол олгох зардлыг үр дүнтэй бууруулна. Төрөлтийг дэмжих бодлогыг эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бүх бодлогод уялдуулан тусгана.

Шинэ төрлийн гэр бүл, төрөлтийн соёлыг төлөвшүүлж, насанд тохирсон гэрлэлт, төрөлт, эрүүл хүүхэд төрүүлэх, эцэг эх хамтран хүүхэд асрах хандлагыг дэмжинэ. Залуучуудад зөв гэр бүл, хайр сэтгэл, төрөлтийн үзэл хандлагыг төлөвшүүлнэ.

Хүүхэд асарсны тэтгэмж болон хувь хүний орлогын албан татварын хөнгөлөлтийн бодлогыг хэрэгжүүлж, тэтгэмжийн хэмжээг динамикаар тохируулах механизмыг судлан хэрэгжүүлнэ. Төрөлтийн даатгалын тогтолцоог боловсронгуй болгож, төрсний тэтгэмжийг “хүсэлт гаргаад шууд авах” зарчмаар олгохыг өргөжүүлнэ.

Нийтийн хүртээмжтэй хүүхэд асрах үйлчилгээний тогтолцоог хурдацтай хөгжүүлж, хувийн хэвшлийг оролцуулан олон төрлийн хүртээмжтэй асрамжийн үйлчилгээг бий болгоно. Хүүхэд асрах болон сургуулийн өмнөх боловсролыг уялдуулсан үйлчилгээний хэлбэрийг хөгжүүлнэ.

Боловсрол, орон сууц, хөдөлмөр эрхлэлтийн дэмжлэгийг бэхжүүлж, заавал эзэмших боловсролын “хоёр чөлөөлөх, хоёр дэмжих”¹¹ бодлогыг боловсронгуй болгоно. Олон хүүхэдтэй гэр бүлийн хүүхдүүдийг нэг сургуульд суралцах боломжийг хангаж, шилжин ирсэн ажилчдын хүүхдүүдийн заавал эзэмших боловсролд тэгш хамрагдах эрхийг баталгаажуулна.

Олон хүүхэдтэй гэр бүлд орон сууцны дэмжлэг болон худалдан авах бодлого баримтална. “Төрөлтөд ээлтэй ажлын байр” загварыг нэвтрүүлж, илүү уян хатан, хүнлэг жирэмсний амралтын тогтолцоог хэрэгжүүлнэ.

50.2. Хүн амын хөгшрөлтийн асуудлыг идэвхтэй шийдвэрлэх

Эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бүх үе шатанд идэвхтэй насжилт, эрүүл насжилтын үзэл баримтлалыг шингээн хэрэгжүүлж, ахмад настнаа хүндэтгэн дээдэлдэг нийгмийн орчныг бүрдүүлнэ. Ахмад настны асрамж, халамжийн үйлчилгээний байгууламжийн төлөвлөлт, байршлыг уялдуулан зохион байгуулж, суурь асрамжийн үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулж, нийтэд хүртээмжтэй асрамжийн үйлчилгээг түлхүү хөгжүүлнэ.

Хошуу (хот, дүүрэг) – сум, суурин / гудамж – баг, тосгон (орон нутгийн хамт олон) гэсэн гурван шатлалтай ахмад настны үйлчилгээний сүлжээг бэхжүүлж, “ХV

---

¹¹ “Хоёр чөлөөлөх, хоёр дэмжих” бодлого нь заавал эзэмших боловсролын хүрээнд сурагчдад үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэгийн нэг хэлбэр. Энэ бодлогын дагуу сургалтын төлбөр болон сурах бичгийн төлбөрөөс чөлөөлөхийн зэрэгцээ дотуур байрны зардал, хоолны зардалд дэмжлэг үзүүлдэг. Үүний гол зорилго нь боловсролын зардлыг бууруулах, ялангуяа хөдөө болон алслагдсан бүс нутгийн хүүхдүүдийг дэмжих, улмаар бүх хүүхдэд тэгш боловсрол эзэмших боломжийг бүрдүүлэхэд оршино.

таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөл хэсэгт: хошууны түвшний нэгдсэн ахмад настны үйлчилгээний платформын хамрах хүрээг 90 хувьд, сум, суурин (гудамж)-ны бүсийн ахмад настны үйлчилгээний төвүүдийн үйлчилгээний хамрах хүрээг 80 хувиас доошгүй түвшинд хүргэнэ.

Мал аж ахуйн бүс нутагт “суурин + явуулын” ахмад настны үйлчилгээний загварыг нэвтрүүлж, ахмад настанд хүрч үйлчлэх явуулын үйлчилгээний баг, автомашинт үйлчилгээг байгуулна.

Гэрийн нөхцөлд ахмад настнуудын асрамжийн үйлчилгээний түвшинг цогцоор нь сайжруулж, олон нийтийн ахмад настнуудын асрамжийн үйлчилгээний хэлбэрийг хөгжүүлнэ. Эмнэлгийн болон асрамжийн үйлчилгээг хослуулсан үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, хошууны түвшинд бүхэлд нь хамруулах зорилт тавина.

Сэргээн засах болон сувилахуйн үйлчилгээний хангамжийг нэмэгдүүлж, амьдралын сүүлийн үеийн асаргаа болон хөнгөвчлөх тусламж (palliative care)-ийн үйлчилгээг стандартын дагуу хөгжүүлнэ. Хуульд заасан тэтгэврийн насыг шат дараатайгаар аажмаар нэмэгдүүлэх бодлогыг тогтвортой хэрэгжүүлж, ахмад настанд тохирсон ажлын байрны боломжийг өргөжүүлнэ. Ахмад настны соёл, спортын үйлчилгээг баяжуулж, ахмад настны боловсролын нөөцийн хангамжийг өргөжүүлнэ.

Идэвхтэй “ахмад настны эдийн засаг”-ийг эрчимтэй хөгжүүлж, асаргаа, халамжийн үйлчилгээний салбарыг цар хүрээгээр тэлсэн, кластер хэлбэрээр зохион байгуулсан, брэндийн хөгжлийг дэмжсэн тогтолцоонд шилжүүлнэ. Аж ахуйн нэгжүүдийг ахмад настанд зориулсан онцлог бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ шинээр боловсруулж нэвтрүүлэхийг дэмжинэ. Мөн хиймэл оюун ухаан, интернетээр холбогддог эд зүйлс зэрэг шинэ үеийн мэдээллийн технологи болон ухаалаг программ, техник хангамжийг ахмад настны асаргаа, үйлчилгээний салбарт гүнзгийрүүлэн ашиглахыг дэмжинэ.

Хүнд нөхцөлд буй ахмад настнуудыг нарийвчлан тодорхойлох, мэдээллийг нь тогтмол шинэчлэн хянах нэгдсэн механизм бүрдүүлнэ. Ялангуяа ганцаараа амьдардаг, хүүхдүүд нь хол байгаа, асран хамгаалагчгүй үлдсэн, хөдөлмөрийн чадвараа алдсан, хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй зэрэг онцгой нөхцөлд буй ахмад настнуудад тогтмол эргэж тойрч халамжлах, дэмжлэг үзүүлэх үйлчилгээг бэхжүүлнэ.

Мөн гэр бүл төлөвлөлтийн бодлогын улмаас онцгой нөхцөл байдалтай өрх, гэр бүлүүдэд үзүүлэх цогц дэмжлэг, хамгаалалтын системийг боловсронгуй болгоно. Ахмад настны эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалах тухай хууль, эрх зүйн зохицуулалтын талаарх сурталчилгаа, ойлголтыг нэмэгдүүлж, хууль хэрэгжилтэд тавих хяналт, хэрэгжилтийг чангатгана.

Тусгай хэсэг 33. “ахмад настан болон хүүхдүүдэд” үзүүлэх үйлчилгээний хангамжийг оновчтой болгох, сайжруулах

(1) Ахмад настны асрамжийн үйлчилгээг өргөжүүлэх, сайжруулах

Ахмад настны асрамжийн газрын нийгмийн хамгааллын үндсэн үүргийг бэхжүүлж, ахмад настны асрамжийн газрын сувилахуйн орны хангамжийг нэмэгдүүлнэ. Нийгмийн оролцоог дэмжин шинэ байгууламж барих, өргөтгөн шинэчлэхийг урамшуулж, төрийн барилга байгууламжийг хувийн менежментээр ажиллуулах зэрэг хэлбэрээр чанартай асрамжийн үйлчилгээний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлнэ.

(2) Гэр бүл болон олон нийтэд суурилсан асрамжийн үйлчилгээний чадавхыг сайжруулах

Гэр бүлийн асрамжийг дэмжих бодлогыг боловсронгуй болгож, гэр бүлийн асрамжийн ор хөгжүүлэхийг эрчимжүүлнэ. Нийтийн байгууламжийг ахмад настанд ээлтэй, саадгүй орчинд засвар үйлчилгээг эрчимжүүлж, ахмад настнуудад зориулсан олон нийтийн байгууламж барина. Харилцан туслалцах хэлбэрийн асрамжийг дэмжиж, ахмад настанд чиглэсэн нэгдсэн үйлчилгээний тогтолцоог хөгжүүлнэ.

(3) Эмнэлгийн болон ахмад настны асрамжийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулах

Улирлын шилжилтээр өөр бүсэд амьдарч асруулах “нүүдлийн амьдралтай асрамж”, хувийн санхүүжилттэй асрамж зэрэг шинэ хэлбэрийг хөгжүүлнэ. Нөхцөл боломжтой нэгдсэн эмнэлгүүдийг эмнэлэг–асрамжийн хосолмол үйлчилгээ үзүүлэхийг дэмжиж, эмнэлгийн нөөц ихтэй бүсийн хоёрдугаар шатнаас доош эмнэлгүүдийг сэргээн засах болон сувилахуйн эмнэлэг болгон өөрчлөхийг урамшуулна. Урт хугацааны асаргаа шаардлагатай болон танин мэдэхүйн бэрхшээлтэй ахмад настанд чиглэсэн асаргааг хөгжүүлнэ.

(4) Эх барих үйлчилгээ үзүүлэх чадавхыг бэхжүүлэх

Жирэмслэхээс өмнөх, жирэмсний үеийн, төрөх болон төрсний дараах бүх үе шатанд чадавхыг бэхжүүлж, жирэмсний хяналтын зардлын даатгалын хэмжээг зохих ёсоор нэмэгдүүлнэ. Эхчүүдэд зориулсан "нэг аяга сүү" халамжийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй ажилчдын уян хатан ажлын цагийн тогтолцоог хэрэгжүүлэхийг уриална.

(5) Нийтэд хүртээмжтэй хүүхэд асрах үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх

Төрийн өмчийн хүүхэд асрах орон тоо, хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, цэцэрлэгүүдийг бага насны хүүхдийн асаргаа, сургалтыг хослуулсан цогц үйлчилгээ хөгжүүлэхийг дэмжинэ. Хүн амын өөрчлөлтийн чиг хандлагатай уялдуулан 0–6 насны хүүхдийн асаргаа, хөгжлийн үйлчилгээний нөөцийг нэгдсэн байдлаар төлөвлөж, хүүхдийн тоо буурч буй цэцэрлэгүүдийг бүхэлд нь шинэ чиглэлд шилжүүлэх буюу хүүхэд асрах үйлчилгээтэй уялдуулан

өргөжүүлэн хөгжүүлэх бодлогыг чиглүүлнэ.

Ажил олгогч байгууллагын дэргэдэх хүүхэд асрах үйлчилгээ, орон нутгийн дундын байршилтай буюу “суурьшсан” хэлбэрийн хүүхэд асрах төв, гэр бүлийн суурьтай асаргаа зэрэг олон хэлбэрийн үйлчилгээг хөгжүүлж, “Нярайн үйлчилгээний цэг”-ийн хамрах хүрээг олон нийтэд өргөжүүлнэ.

(6) Эх, нярайн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанарыг сайжруулах

Жирэмсний эхний үеийн асаргаа, дэмжлэг, эх үрийн аюулгүй байдлыг хангах болон жирэмслэлт болон төрөлхийн гажгийн урьдчилан сэргийлэх, оношлох, эмчлэх чадавхыг бэхжүүлэх хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлж, хүнд болон хүндрэлтэй жирэмсэн эх, нярайд үзүүлэх оношилгоо, эмчилгээний чадавхыг дээшлүүлнэ.

Эрүүл мэндийн үйлчилгээ болон хүүхдийн асаргаа, хөгжлийн үйлчилгээг уялдуулсан нэгдсэн үйлчилгээний багц боловсруулах боломжийг судлан нэвтрүүлнэ.

Олон нийтийн орон зайг хүүхдэд ээлтэй орчин болгон шинэчлэх, эх үрд зориулсан шаардлагатай дэд бүтцийг бүрдүүлэх ажлыг дэмжиж, төрөлтийг дэмжсэн эмнэлэг болон хүүхдэд ээлтэй эмнэлэг байгуулна.

51. Нийгмийн төрөл бүрийн бүлгийн хөгжих эрх ашгийг хангах

Халамж, дэмжлэгийн үйлчилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгож, эмэгтэйчүүд, насанд хүрээгүй хүүхэд, залуучууд, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд зэрэг нийгмийн янз бүрийн бүлгийн хөгжих эрх, боломжийг үр нөлөөтэй хамгаалах нийгмийн орчныг бүрдүүлнэ. Мөн цэргийн албанаас халагдсан ахмад дайчдад үзүүлэх үйлчилгээ, баталгааг сайжруулж, дэмжлэгийн түвшинг дээшлүүлнэ.

51.1. Эмэгтэйчүүд, хүүхдийн бүх талын эрүүл, тогтвортой хөгжлийг дэмжих

Жендерийн тэгш эрхийн суурь бодлогыг баримталж, эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн бүтээн байгуулалт болон ардчилсан удирдлагад оролцох оролцоог нэмэгдүүлнэ. Эмэгтэйчүүдийн цахим боловсрол, ур чадварыг дээшлүүлж, хүйсийн цахим зөрүүг багасгана. Эмэгтэйчүүдэд амьдралын бүх үе шатанд нь эрүүл мэндийн нэгдсэн удирдлага, үйлчилгээ, баталгаагаар хангах тогтолцоог боловсронгуй болгож, хот, хөдөөгийн зохих насны эмэгтэйчүүдийн хоёр төрлийн хавдрын (хөхний болон умайн хүзүүний хавдар) илрүүлэг, шинжилгээний хамрах хүрээг өргөжүүлнэ. Мөн зохих насны охидод хүний папиллома вирус (HPV) вакциныг улсын дархлаажуулалтын хөтөлбөрийн хүрээнд үнэ төлбөргүй хийх ажлыг хэрэгжүүлнэ. Эх, хүүхдийн эрүүл мэндийн байгууллагын стандарт, менежментийг сайжруулна.

Эмэгтэйчүүдийн боловсрол эзэмших болон хөдөлмөр эрхлэлтийн тэгш эрхийг хангаж, эмэгтэйчүүдийн эрх, ашиг сонирхлыг зөрчсөн хууль бус, гэмт хэргийн шинжтэй үйлдлүүдтэй хатуу тэмцэнэ.

Хүүхдийг нэн тэргүүнд хөгжүүлэх бодлогыг баримтална. Хүнд нөхцөлд амьдарч буй хүүхдийн нийгмийн халамж, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхдийн асрамжийн байгууллагыг шинээр байгуулах, шинэчлэх (өргөтгөн барих) ажлыг дэмжинэ. Асран хамгаалагчгүй үлдсэн хүүхэд, шилжин суурьшсан хүүхдэд чиглэсэн халамж, үйлчилгээний ажлыг эрчимжүүлж, өнчин, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон эцэг эхээсээ хол амьдарч буй хүүхэд зэрэг голлох бүлгийн хүүхдүүдийг суурь боловсролоос завсардуулахгүй байх хяналт, баталгааны механизмыг боловсронгуй болгоно.

Хүүхдийн эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний чанарыг сайжруулж, хүүхдийн харааны гажиг, таргалалт, аутизм зэрэг өвчнийг эрт илрүүлэх, эрт үе шатанд арга хэмжээ авах тогтолцоог хөгжүүлнэ. Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг үргэлжлүүлж, хүүхдийн гэмтэл, ослоос урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

Эмэгтэйчүүд, хүүхдэд зориулсан үйл ажиллагааны зориулалттай орон зай, байгууламжийг нэмэгдүүлж, хүүхдэд ээлтэй хот (дүүрэг)-ыг хөгжүүлэх ажлыг дэмжинэ. “XV таван жилийн төлөвлөгөө”-ний төгсгөлд бүх аймаг, хотын түвшинд болон хошууны 50 хувьд эмэгтэйчүүд, хүүхдийн үйл ажиллагааны төвтэй болно.

51.2. Өсвөр үе, залуучуудын хөгжлийн идэвх, оролцоог дэмжих

Насанд хүрээгүй иргэдийг хамгаалах тогтолцоог бүрдүүлж, тэдний амьд явах, хөгжих, хамгаалуулах болон нийгмийн амьдралд оролцох эрхийг баталгаажуулна. Насанд хүрээгүй хүүхэд, залуучуудад чиглэсэн үзэл суртал, ёс суртахууны төлөвшлийн ажлыг бэхжүүлж, залуучуудын байгууллага болон боловсролын байгууллагын хамтын ажиллагааг гүнзгийрүүлэн хөгжүүлж, хүүхэд, өсвөр үеийн байгууллагын хүмүүжлийн практик үйл ажиллагааны үүргийг нэмэгдүүлнэ.

Насанд хүрээгүй иргэдийн зөрчил, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлж, сургуулийн аюулгүй байдлын эрсдэлийн хяналт, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоо болон хуульд нийцүүлэн шийдвэрлэх механизмыг боловсронгуй болгоно. Сурагчдын хоорондын дээрэлхэх, дарамтлах үйлдлийг хууль, журмын дагуу хатуу арга хэмжээ авч шийдвэрлэнэ.

Өсвөр үе, залуучуудад зориулсан үйлчилгээний төвүүд болон насанд хүрээгүй иргэдэд тусламж, хамгаалал үзүүлэх байгууламжийн бүтээн байгуулалтыг бэхжүүлж, 12356 сэтгэл зүйн зөвлөгөөний утсыг сургуульд нэвтрүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Мөн насанд хүрээгүй иргэдэд зориулсан тусгай засах, хүмүүжүүлэх сургалт бүхий боловсролын байгууллагыг байгуулах ажлыг урагшлуулна.

Залуучуудын хөгжлийг дэмжих бодлогын тогтолцоог боловсронгуй болгож, залуучуудыг нийгмийн удирдлагад зохион байгуулалттай, идэвхтэй оролцуулах дэмжлэгийн механизмыг бэхжүүлнэ. Залуучуудыг шинжлэх ухаан, технологийн инновац, хөдөө орон нутгийн сэргэлт, ногоон хөгжил, нийгмийн үйлчилгээ, эх орноо хамгаалах болон хил хамгаалалтын зэрэг тэргүүлэх чиглэлүүдэд идэвхтэй манлайлан оролцохыг дэмжинэ.

Залуучуудын хөгжилд ээлтэй хотын бодлогыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлж, залуучуудын боловсрол эзэмших, ажил хөдөлмөр эрхлэх, инновац ба гарааны бизнес эрхлэх, гэр бүл болох, хүүхэд төрүүлэх, орон сууцны баталгаа, нийгэмд дасан зохицох зэрэг бодит хэрэгцээ, тулгамдсан асуудалд чиглэсэн бодлогыг сайжруулна. Үүний хүрээнд зорилтот, нарийвчилсан үйлчилгээ үзүүлэх, ашиг сонирхлоо илэрхийлэх боломжийг бүрдүүлэх, гаргасан санал, хүсэлтэд шуурхай хариу өгөх тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

51.3. Цэргийн албанаас халагдсан иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээ, баталгааг бэхжүүлэх

Цэргийн албанаас халагдсан иргэдийн асуудал эрхэлсэн удирдлагын чадавхыг сайжруулж, байгууллагын зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны хэрэгжилт болон бодлого, эрх зүйн тогтолцоог боловсронгуй болгоно. Тэтгэмж, хөнгөлөлт, дэмжлэгийн баталгааны тогтолцоог сайжруулж, ахмад дайчдад үйлчлэх эмнэлэг, асрамжийн байгууллага зэрэг үйлчилгээний чадавхыг нэмэгдүүлэн, цэргийн албанаас халагдсан иргэд болон бусад хөнгөлөлт эдлэх эрх бүхий иргэдийн нийгмийн баталгаа, сайн сайхан байдлыг дээшлүүлнэ.

Амьжиргааны хүндрэлтэй цэргийн албанаас халагдсан иргэдэд үзүүлэх тусламж, дэмжлэгийг эрчимжүүлнэ. Баатарлаг гавьяа байгуулсан хүмүүс болон эх орныхоо төлөө амь үрэгдсэн баатар, дайчдын гавьяаг алдаршуулах, дурсгалыг хүндэтгэх ажлыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлж, тэдний эх оронч үзэл, баатарлаг үйлсийг алдаршуулах ажлыг гүнзгийрүүлнэ. Мөн баатар, дайчдын дурсгалын байгууламжийг барьж байгуулах, хамгаалах, арчлан хадгалах ажлыг бэхжүүлнэ.

51.4. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн халамжийн үйлчилгээг сайжруулах

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нийгмийн хамгааллын тогтолцоо болон халамж үйлчилгээний системийг боловсронгуй болгож, бие даах болон тусламж дэмжлэгийг уялдуулах замаар тэдний эрх тэгш байдлыг бодитоор хангаж, хөгжих чадварыг нэмэгдүүлнэ. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийн үйлчилгээний чадавхыг сайжруулж, мэргэжлийн ур чадварын сургалтыг бэхжүүлэн, ажлын байр бий болгоно.

Хүнд хэлбэрийн, олон төрлийн бэрхшээлтэй, нэг өрхөд олон хөгжлийн бэрхшээлтэй гишүүнтэй зэрэг бүлгүүдэд чиглэсэн халамжийн суурь тогтолцоог сайжруулна. Хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд үзүүлэх асаргаа, халамжийн үйлчилгээний мэргэжил, стандартын түвшинг ахиулна. Амьжиргааны түвшин доогуур хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн амьжиргааны тэтгэмж, хүнд хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн асаргааны тэтгэмжийн тогтолцоог боловсронгуй болгож, тэтгэмжийн хэмжээг шат дараатайгаар тохируулах механизмыг бий болгоно.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд чиглэсэн нарийвчилсан сэргээн засах үйлчилгээний үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж, үндсэн сэргээн засах үйлчилгээний хамрагдалтыг 90 хувиас багагүй түвшинд барина. Хөгжлийн

бэрхшээлтэй хүүхдийн сэргээн засах тусламжийн тогтолцоог хэрэгжүүлж, тусламж хүртэх насны хүрээг зохих хэмжээнд өргөтгөн, тусламжийн үйлчилгээний стандартыг нэмэгдүүлж, “эмчилгээ–сэргээн засал–боловсрол”-ын уялдсан хөгжлийг урагшлуулна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд технологийн дэмжлэг үзүүлэх ажлыг ахиулж, ухаалаг туслах хэрэгслийг нэвтрүүлэх, тохируулах үйлчилгээний туршилтыг өргөжүүлнэ. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан нэгдсэн үйлчилгээний цахим платформыг өргөн хэрэглээнд нэвтрүүлнэ. “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн өвлийн спортын баяр”, “Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн биеийн тамирын долоо хоног” зэрэг арга хэмжээг тогтмол зохион байгуулж, дэлгэрүүлнэ. Нийтийн байгууламж, мэдээлэл солилцоо, нийгмийн үйлчилгээний хүртээмжийг хангах орчинг сайжруулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн амьдрах саадгүй орчны шинэчлэлийг хэрэгжүүлнэ.

АРВАН ТАВДУГААР ДУГААР БҮЛЭГ. Өндөр чанартай намын байгуулалтаар өндөр чанартай хөгжлийг удирдан чиглүүлж, “Арван тавдугаар таван жилийн төлөвлөгөө”-г хэрэгжүүлэхэд бат бөх баталгаа олгоно

Намын удирдлагаар бүх ажлыг зангидаж, удирдагчдын үндсэн үүргийг бүх талаар хэрэгжүүлж, намын улс төр, зохион байгуулалтын давуу тал болон социалист тогтолцооны “том ажлыг төвлөрсөн хүчээр хэрэгжүүлэх” зэрэг давуу талыг төлөвлөгөө хэрэгжүүлэх гол хөдөлгөгч хүч, үндсэн баталгаа болгон хувиргана.

52. Намын бүх талын удирдлага болон намын байгуулалтыг бэхжүүлэх

Шинэ эрин үеийн намын шинэчлэлийн шаардлагыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлж, эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн бүх талын үйл явцад намын удирдлагыг нэвтрүүлж, намыг тасралтгүйгээр бүх талаар чанд сахилгажуулж, шинэ ёс зүйг төлөвшүүлэн, хариуцлагатай ажиллахыг урамшуулж, улс төрийн эрүүл орчныг бүрдүүлнэ.

52.1. Төв хорооны эрх мэдэл, нэгдмэл төвлөрсөн удирдлагыг тууштай хамгаалах

Ши Жиньпиний шинэ эрин үеийн Хятадын онцлогтой социализмын үзэл санаагаар бодол санаа, хүсэл зориг, үйл ажиллагаагаа байнга нэгтгэж, улс төрийн дүгнэх, ойлгох, хэрэгжүүлэх чадварыг ахиулна. Үзэл санаа, улс төр, үйл ажиллагаандаа Ши Жиньпин төвтэй намын Төв хороотой байнга өндөр түвшинд нийцэж ажиллана. Суралцах замаар итгэл үнэмшлийг бэхжүүлж, оюун ухааныг нэмэгдүүлэх, ёс зүйг засах, ажлыг ахиулах урт хугацааны механизмыг боловсронгуй болгож, “Нэгдүгээр хэлэлцэх асуудал” зэрэг тогтолцоог хатуу мөрдөнө. Намын шинэчлэлийн онолыг сайтар судалж, мэргэжлийн ур чадварыг дээшлүүлж, бодит ажил хийх чадварыг нэмэгдүүлнэ. Ши Жиньпин даргын чухал заавар, Намын төв хорооны томоохон шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлэх бүх шат дамжлагыг хамарсан, хаалттай хэлхээ бүхий ажлын механизмыг боловсронгуй болгож, хэрэгжилтийн “эргэж харах” болон тайлагнах, мэдээлэх тогтолцоог сайжруулна. Улс төрийн сахилга бат, дүрэм журмыг чанд мөрдөж, чухал асуудлаар заавал тайлагнах

журмыг хэрэгжүүлнэ. Улс төрийн хяналтыг бэхжүүлж, улс төрийн шалгалтыг гүнзгийрүүлнэ.

52.2. Боловсон хүчин болон суурь шатны намын байгуулалтыг бүх талаар бэхжүүлэх

Нам доторх улс төрийн амьдралыг чанд сахиж, ардчилсан төвлөрлийн зарчмыг хатуу хэрэгжүүлж, шинжлэх ухаанч, ардчилсан, хуульд нийцсэн шийдвэрийг баримтална. Хүний нөөцийн зөв бодлогыг баримталж, улс төрийн шалгуурыг нэн тэргүүнд тавьж, үндэсний бүс нутгийн боловсон хүчинд тавигдах “дөрвөн онцлог” чухал шаардлагыг гүнзгийрүүлэн хэрэгжүүлнэ. Боловсон хүчнийг сонгох, ажиллуулахдаа улс төрийн чанар, намч чанарыг нягт үнэлж, үнэлгээний механизмыг боловсронгуй болгож, үр дүнгүй ажилладаг боловсон хүчнийг тухай бүр шийдвэрлэж, албан тушаал дэвшүүлэх, бууруулах тогтолцоог хэвийн болгож, амжилтыг оновчтой үнэлэх аргачлалыг туршин, бий болгоно.

Сургалт, дадлагажилтыг бэхжүүлж, судалгааны ажлыг гүнзгийрүүлж, ажил хэрэгчээр хэрэгжүүлж, шударга ёсыг баримтлан, орчин үеийн хөгжлийг урагшлуулах чадварыг нэмэгдүүлнэ. Хатуу хяналт болон халамжийг хослуулж, урамшуулал ба хязгаарлалтыг зэрэгцүүлэн хэрэгжүүлж, боловсон хүчний дотоод идэвх, баг хамтын эрч хүчийг нэмэгдүүлнэ.

“Таван бэхлэлт” шаардлагыг хэрэгжүүлж, бүх салбарын суурь шатны намын байгуулалтыг уялдуулан хөгжүүлж, намын байгууллагын улс төрийн болон зохион байгуулалтын үүргийг бэхжүүлнэ. Намын гишүүдийн боловсрол, удирдлагыг сайжруулж, тэдний үлгэр жишээч үүргийг бүрэн хэрэгжүүлнэ.

52.3. Намын ажлын хэв маяг, шударга төрийн байгуулалт болон авлигын эсрэг тэмцлийг гүнзгийрүүлнэ

Төв хорооны “Найман заалт”-ын үзэл санааг тууштай, шантралгүй хэрэгжүүлж, ажил хэрэгч хэв маягийг өрнүүлэн, цэвэр шударга ёсны уур амьсгалыг дэлгэрүүлж, хэмнэлттэй дадлыг төлөвшүүлж, зүй бус хэв маягийг хатуу таслан зогсоож, ажлын хэв маягийн байгуулалтыг хэвийн, урт хугацаанд үр нөлөөтэй болгоно.

Дүр эсгэсэн болон хүнд суртлыг засах ажлыг эрчимжүүлж, анхан шатны байгууллагуудын ачааллыг тасралтгүй бууруулна. Сахилга дэг журмыг сурах, мэдэх, ойлгох, сахих ажлыг тогтмол хэрэгжүүлнэ. Эрх олгох, эрхийг хэрэгжүүлэх, эрх мэдлийг хязгаарлах механизмыг нэгдмэл болгож, ил тод, ойлгомжтой, мөрдөн шалгах боломжтой тогтолцоог бүрдүүлэн, эрх мэдлийн хуваарилалт, хэрэгжилтэд тавих зохицуулалт, хяналтыг бэхжүүлнэ.

Олон нийтийн дунд гарч буй зүй бус хэв маяг, авлигын асуудлыг үргэлжлүүлэн цэгцэлнэ. “Хоёр тэвчихгүй” чухал шаардлагыг гүнзгий хэрэгжүүлж, авлигатай тэмцэх ажил тасралтгүй үргэлжлэх ёстой гэсэн ухамсар, тууштай байдлыг хадгалан, авлига үйлдэхээр зүрхлэхгүй, үйлдэх боломжгүй, үйлдэхийг хүсэхгүй байх нөхцөлийг цогцоор нь бүрдүүлж, авлигын эсрэг шийдвэрлэх, урт

хугацааны, нийтлэг тэмцэлд ялалт байгуулахын төлөө эрс шийдэмгий ажиллана.

53. Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн бүрэн мөчлөгийн дэвшүүлэх механизмыг боловсронгуй болгоно

Улсын хөгжлийн төлөвлөгөөний хуулийг хэрэгжүүлж, нэгдсэн төлөвлөгөөний тогтолцоог боловсронгуй болгох, төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн зохион байгуулалт, зохицуулалтыг сайжруулж, зорилт, үүрэг бүрийг үр дүнтэй, эмх цэгцтэй хэрэгжүүлэх.

53.1. Нэгдсэн төлөвлөгөөний тогтолцооны нэгдмэл хүчийг бүрдүүлнэ

Байр суурь оновчтой, зааг хязгаар тодорхой, чиг үүрэг харилцан нөхсөн, нэгдсэн уялдаа холбоо бүхий төлөвлөлтийн тогтолцоог бүрдүүлж, хөгжлийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд үр дүнтэй дэмжлэг үзүүлнэ.

Төлөвлөгөө боловсруулах жагсаалтын удирдлагын журмыг чанд мөрдөж, тоог цомхотгон, чанарыг сайжруулж, давхардал, нэмэлт ачааллаас зайлсхийх шаардлагатай.

Төлөвлөгөө хоорондын уялдааг хэвийн болгох өргөн мэдүүлэх, хянан шийдвэрлэх журамд нийцүүлэн, өөртөө засах орны намын хороо, засаг захиргаанаас батлуулах төлөвлөгөөг энэ төлөвлөгөөтэй уялдуулах ёстой. Бүх шатны орон нутгийн захиргаа, яамдууд доод шатны төлөвлөгөө нь дээд шатны төлөвлөгөөнд захирагдах, доод шатны төлөвлөгөө нь дээд шатны төлөвлөгөөнд үйлчлэх, ижил шатны төлөвлөгөөнүүд харилцан зохицох зарчмыг чанд баримталж, хөгжлийн төлөвлөгөөний стратегийн чиглүүлэх үүргийг бүрэн дүүрэн хэрэгжүүлж, нутаг дэвсгэрийн төлөвлөгөөний суурь үүргийг тогтмол бэхжүүлж, тусгай төлөвлөгөө, бүс нутгийн төлөвлөгөөний дэмжлэг үүргийг тасралтгүй сайжруулна.

53.2. Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн чанар, үр дүнг дээшлүүлнэ

Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн механизмыг боловсронгуй болгож, зорилт, үүрэг бүрийн үүргийн хуваарилалтыг тодорхойлно. Бүс, салбар, яамд бүр хэрэгжилтэд хяналт тавих, үнэлэх боломжтой хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө боловсруулж, хязгаарлагдмал үзүүлэлт болон нийтийн үйлчилгээ, экологи орчны хамгаалалт, аюулгүй байдлын хамгаалалт зэрэг үүргийн хувьд хариуцлагыг тодорхой болгон хэрэгжүүлэхэд анхаарч, хүлээгдэж буй үзүүлэлт болон үйлдвэрлэлийн хөгжил, бүтцийн өөрчлөлт зэрэг үүргийн хувьд таатай бодлогын орчин, тогтолцооны орчин, хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлнэ.

Жилийн төлөвлөгөө болон хөгжлийн төлөвлөгөөний уялдааг сайжруулж, төлөвлөгөөний үндсэн үзүүлэлтүүдийг жилийн төлөвлөгөөний үзүүлэлтийн тогтолцоонд тусган, олон жилийн тэнцвэрт байдлыг хангана.

Төсөл нь төлөвлөгөөний дагуу явагдах, санхүүжилт, хүчин зүйл нь төслийн дагуу явагдах, хяналт шалгалт нь төсөл, санхүүжилтийн дагуу явагдах зарчмыг баримтлан, дан төсөл, багц төслийг хэрэгжүүлэлтийг ангилан явуулна.

53.3. Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, хяналтыг сайжруулах

Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн талаарх өөрчлөлтийн хяналт, дунд хугацааны үнэлгээ, эцсийн үнэлгээг хийж, үнэлгээний дүнд үндэслэн төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг бэхжүүлэх, сайжруулах бодлогын арга хэмжээг хугацаанд нь санал болгоно.

Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн байдал нь хуулийн дагуу Өөртөө засах орны Ардын төлөөлөгчдийн хурал болон түүний Байнгын хорооны хяналтад байна.

Хяналт шалгалтын байгууллага, аудитын байгууллагын төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд үзүүлэх хяналтын үүргийг хэрэгжүүлж, бүс нутаг хоорондын, салбар хоорондын чухал үүргийн хэрэгжилтийн хамтын хяналтын механизмыг боловсронгуй болгоно.

Аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаа бодитоор явагдаж буй байршлаар нь статистик тооцоолол хийхийг түгээн дэлгэрүүлж, үйлчилгээний салбар, ахмад настны эдийн засаг, хөдөлмөр эрхлэлт ба ажилгүйдэл, хэрэглээний шинэ хэлбэр, шинэ загвар зэрэг чиглэлийн статистик хяналт-шинжилгээний тогтолцоог боловсронгуй болгож, нүүрстөрөгчийн ялгарал, нүүрстөрөгчийн шингээлт, экологийн бүтээгдэхүүний өртгийн тооцооллын тогтолцоог сайжруулж, төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, хяналтад бат бөх статистикийн дэмжлэг үзүүлнэ.

Төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн байдлыг холбогдох бүх байгууллага, орон нутгийн удирдлагын баг, албан хаагчдын үнэлгээний тогтолцоонд тусган, төрийн үйл ажиллагааг сайжруулах чухал үндэслэл болгон ашиглана.

“15 дугаар таван жилийн” төлөвлөгөөний зорилтыг хэрэгжүүлэх нь хүнд бэрх зорилт, ихээхэн хариуцлага, эрхэм ариун үүрэг мөн. Бүх бүс нутгийн олон ястны ард түмэн Ши Жиньпинийг гол цөм болгосон Намын Төв хорооны эргэн тойронд улам нягт нэгдэж, захиас даалгаврыг санан хэрэгжүүлж, талархан урагшилж, харилцан түшиглэн, ухралтгүй урагшлан, улс оронтойгоо хамт социалист орчин үеийн хөгжлийг үндсэндээ хэрэгжүүлэхийн төлөө хамтдаа чармайж, Хятадын онцлогтой орчин үеийн хөгжлийн Өвөр Монголын шинэ хуудсыг тасралтгүй бичицгээе!